

Η ΑΛΗΘΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ
ΙΟΥΔΙΑΝΟ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1200

ΩΣ ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΙΧΕ ΙΔΡΥΘΕΙ
Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ



‘Ο μισελληνισμός τοῦ Βυζαντινοῦ καθεστῶτος

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.

Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιότυπος: 3314997.

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 13.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ατελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5221792.
Εκτυώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή αντιτύπου: 1.200 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 12.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 18.000 δρχ.
- Φοιτητών: 8.000 δρχ.
- Ξεωτερικού: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματως μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», με την προϋ-
πόθεση ότι θα αναφέρεται ρητώς
η πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 10848:

Πνευματική κοσμογονία

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 10850:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Π. ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ, Δρ. ΑΝ. ΚΟΒΑΤΣΗΣ, Μ.Γ. ΔΑΝΙΚΑΣ,
Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Α.Ε. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ, Κ.Α. ΓΕΡΟΝΤΑΣ,
Ε.Σ. ΓΡΗΓΟΡΑΣ, Α. ΠΕΤΡΟΥΤΖΑΚΟΣ, Μ. ΜΑΛΑΜΟΥ.

ΣΕΛΙΣ 10850:

Τα παρασκήνια των «Μουσουργιών»

Α. ΤΖΑΦΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 10859:

Τελευταία δήματα προς τον Έξονασισμό

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10864:

Ολβιος όστις ιστορίας έσχε μάθησιν

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10865:

Ο μισελληνισμός του Βυζαντινού καθεστώτος

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 10873:

*Παιδαριώδεις απόψεις κρατικού αρχαιολόγου
για την πυραμίδα Έλληνικού Αργολίδας*

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10883:

Σενάρια έχθρων και Έλληνικά σενάρια

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10883:

Ανοικτή επιστολή προς Σκοπιανούς

ΣΤΑΥΡΟΣ ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10889:

Η δέθεν σχέση Παλαιάς-Καινής Διαθήκης

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 10899:

Ιουλιανός (331-363): Η αλήθεια

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10907:

Συνέντευξη του κ. Κώστα Καζάκου

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10919:

Η «λύση» των δεσμών του Προμηθέα

ΠΥΡΡΑ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΕΛΛΟΓΑ ΚΑΙ ΜΑΝΤΙΚΑ: σελ. 10871 • Ο
ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 10880 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ
ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 10881 • Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ
ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 10892 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ.
10893 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ: σελ. 10897 • ΕΘΝΙΚΑ:
σελ. 10905 • ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ.
10916 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 10919.

Πνευματική κοσμογονία

Ἡ ἰδεολογία τῆς Ρωμοσύνης, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία περιστρέφεται ἐπὶ 150 χρόνια ἡ πνευματική, κοινωνική καὶ πολιτική ζωὴ τοῦ κρατιδίου πὺν ὀνομάζεται «Ἑλλάς», συμπλήρωσε τὸν κύκλο τῆς καὶ ἤδη μπῆκε στὴ φάση τῆς καταρρεῦσέως τῆς. Ἡ συνειρμική ἰδεολογική συσχέτιση τῶν ἐπωνυμιῶν «Ἑλλάς» καὶ «Ἑλλήν» μὲ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Κόσμο, ἕναν κόσμον ὅχι ἀπλῶς ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο πνευματικὰ πρὸς τὴν Ρωμοσύνη καὶ τὸν Βυζαντινισμό τῆς ἐπίσημης κρατικῆς ἰδεολογίας, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἕναν κόσμον τὸν ὁποῖον ἀκριβῶς τὸ Βυζάντιο ἐδολοφόνησε ἱστορικά, δίνει τώρα μιὰ διάσταση πνευματική καὶ ἕνα ἱστορικὸ δέον στὸν σύγχρονο Ἑλληνισμό, πὺν ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὴν ἀδιέξοδη πολιτική, πνευματική καὶ πολιτιστική πραγματικότητα πὺν ἴσχυσε στὴ νεώτερη Ἑλλάδα. Ἡ ρῆξη ἔχει πλέον ὀλοκληρωθῆ καὶ τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν φορέων τῆς κρατικῆς ἑννοίας «Ἑλλάς» ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν στὴν Διανόηση ἀφ' ἑτέρου ἀλλὰ καὶ σὲ εὐρύτατες μάζες τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀγεφύρωτο. Ὅλοι ζοῦμε τίς συνέπειες τῆς πνευματικῆς αὐτῆς διασπάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ· συνέπειες στὴν πολιτική, στὴν κοινωνία, στὸν πολιτισμό. Ὁ «Δαυλός», πὺν λόγῳ τοῦ 15χρονοῦ ἀγῶνα τοῦ στὸν πνευματικὸ τομέα θρῖσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῆς ἰδεολογικῆς δίνης τῶν ἡμερῶν μας, ἔχει καθημερινῶς στὴ διάθεσή του πληθῶρα περιπτώσεων, ἐνδείξεων, γεγονότων καὶ ἀντιδράσεων ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικό, πὺν ἐπιθεδαιώνουν τὸ ἐκρηκτικὸ φαινόμενο τῆς θαθύτατης ἱστορικῆς ἀλλαγῆς.

Τὸ πολιτικοπνευματικὸ κατεστημένο-φορέας τῆς θνήσκουσας ἰδεολογίας τῆς βυζαντινορθόδοξης Ρωμοσύνης, ἡ ὁποία κυριάρχησε καὶ συντηρήθηκε ἄνωθεν, ἀπὸ τὴν ἰθύνουσα τάξη πὺν συγκροτήθηκε δύο δεκαετίες μετὰ τὴν ἰδρυση τοῦ κρατιδίου, παραχωρεῖ τὴν θέση τοῦ σὲ μιὰ Διανόηση πνευματικὰ εὐέλικτη, ροϊκή, ἀντιδογματική καὶ ἀντιεξουσιαστική, μὲ μιὰ νέα ἀντίληψη τῆς πραγματικότητας, πὺν βασικὰ ἀντλεῖ τρόπους σκέψεως ἀλλὰ καὶ τὰ ὁράματά τῆς ἀπὸ τὸ προβυζαντινὸ ἑλληνικὸ πρότυπο. Τοῦτο γίνεται ὀλοφάνερο ὅχι μόνο ἀπὸ τίς ριζοσπαστικὲς πνευματικὲς θέσεις τῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀναπτυσσόμενα τώρα νέα ἤθη τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἀγκυλωμένοι ἀνελεύθεροι τρόποι οἰκογενειακοῦ καὶ προσωπικοῦ δίου, μικροαστικὲς πεποιθήσεις καὶ οἰκονομιστικὰ πιστεύω, ἀστικά καὶ σοσιαλιστικὰ ἀτομικά «δέοντα», ὑπερθानμασμός τῆς ξένης (κυρίως δυτικῆς) συμπεριφορᾶς, θρησκοληψία καὶ ἄλλες καταστάσεις, πὺν ἀποτελοῦσαν τὴν τυπικὴ συμπτωματολογία τῆς «Ρωμαϊκῆς Νόσου», μέρα μὲ τὴ μέρα ἀτονοῦν. Τὸ νέο «μοντέλο» τοῦ διανοοῦμένου ἀνθρώπου (μὲ τὴν εὐρεῖα ἑννοια τοῦ ὅρου) ἀπορρίπτει χωρὶς δισταγμό τὰ κοινωνικά, πολιτικά, οἰκονομικά καὶ θρησκευτικὰ δόγματα, ἐρευνᾷ μὲ τόλμη τὸ πραγματικὸ παρελθόν, ἐπιδιώκει τὴν μόρφωση καὶ καλλιέργεια ἀνεξάρτητα πρὸς τὴν κοινωνικὴ σταδιοδρομία καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐξασφάλιση καὶ προπαντός ἀμφιβάλλει καὶ ἀπιστεῖ πρὸς κάθε αὐθεντία καὶ

ήγεσία, πολιτική, θρησκευτική, ακόμη και επιστημονική.

Καί, τὸ σημαντικώτερο, χρυσή πρωτοπορία στήν κοσμογονία αὐτὴ ἡ νεολαία, οἱ κάτω τῶν 40 ἐτῶν ἄνθρωποι, ἐπιστήμονες καὶ μὴ, φοιτητές, ἀκόμη καὶ μαθητές, ἀκόμη καὶ φωτισμένοι κληρικοὶ καὶ θεολογοῦντες. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα δραστηριώτατοι παράγοντες τῆς ἀναγεννήσεως οἱ Ἕλληνες τῆς Διασποράς, πρὸ παντός οἱ τῆς β', τῆς γ' κ.λπ. γενεῶν, οἱ ὅποιοι ἀνακαλύπτουν τὴν πραγματικὴ Ἑλλάδα, τὸν παγκόσμιον σημερινὸ Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, στίς χώρες διαμονῆς τους καὶ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸ ὠχρὸ ἐθνικὸ μοντέλο τοῦ Ρωμιοσυνισμού, πὺν τίποτε δὲν εἶχε νὰ τοὺς προσφέρῃ κι οὔτε ἦταν ἱκανὸ νὰ τοὺς διατηρήσῃ Ἕλληνες μέσα στὰ ξένα «χωνευτήρια» ὅπου ζοῦν. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀναπτύσσονται μόνα τους, ἀνθορμήτως καὶ αὐτοφνῶς, σὰν ἀποτέλεσμα ἐλεύθερης ἀναζητήσεως, «ὑποψίας», ἔρευνας χωρὶς σκοπιμότητες καὶ χωρὶς στόχους, ἀνοργάνωτα, ἀκαθοδήγητα, μ' ἓνα κράτος καὶ μιὰ πνευματικὴ ἐξουσία ὅχι ἀπλῶς ἀδιάφορα καὶ τυφλά, ἀλλὰ ὅχι σπάνια ὑπουλα ἐχθρικά.

Μέσα σ' ἓνα τέτοιο κόσμον «ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβευνόμενον μέτρα» εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ παρενέργειες. Φαινόμενα-πληγές τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἶναι πράγματι ὁρατὰ καὶ τροφοδοτοῦν τῆς σειρήνης τῆς χθεσινῆς ἀπολιθωμένης Ἑλλάδας, αὐτοὺς πὺν εἶχαν ὁδηγήσει τὸν Ἑλληνισμό στὴν μέγιστη γεωγραφικὴ, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ συρρίκνωση ὅλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ κραυγές τους ὅμως εἶναι ἀναξιόπιστες καὶ ὁδηγοῦν τοὺς ἱερεῖς αὐτοὺς τῆς πολιτικῆς, τοῦ πνεύματος, τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐκκλησίας στὴν ἀπομόνωση. Ὁ σημερινὸς Ἕλληνας ἀνέπτυξε τὴν συνειδητότητά του σὲ βαθμὸ πὺν ποτὲ δὲν εἶχε κατορθώσει κατὰ τοὺς τελευταίους 17 αἰῶνες καὶ πείσθηκε ὅτι ἡ παράταση τῆς ἀπολιθώσεως εἶναι θανατηφόρα, ὅπως καὶ ὅτι τὸ ὄραμα ἐνὸς Νέου Ἑλληνισμού, ἀντιδογματικοῦ καὶ ἀντιρωμαίικου, εἶναι ὁ μόνος δρόμος γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐπιβίωση καὶ τὴν ἐθνικὴ εὐδαιμονία. Οἱ λόγοι τῆς ἐλληνικῆς κατάντιας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ δράματος τόσων αἰώνων ἔχουν γίνεϊ πιά συνείδηση στὴν σημερινὴ Ἑλληνικὴ Διανόηση, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ συγκροτήθηκε μὲν μὲ ἀφετηρία ἐτερόκλητες πνευματικὲς καταβολές (μαρξισμός, εὐρωπαϊσμός, θρησκεία, νεοελληνικὴ ἠθολογία), παρουσιάζει ὅμως πιά μιὰ ἀξιοθαύμαστη ὁμοιογένεια καὶ ἰδεολογικὴ ἐνότητα.

Ἡ ἐνεργοποίησις τῆς Διανοήσεως καὶ ἡ ἀνάπτυξις ρευμάτων διαφωτισμοῦ ἀποτέλεσαν σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς τὴν ἀρχὴν μεγάλων ἐπαναστατικῶν ἀλλαγῶν, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία. Τὰ συμβαίνοντα σήμερον στὴν Ἑλλάδα, ἂν δὲν ἐκτραποῦν πρὸς μιὰ στεριότητα καὶ σχολαστικότητα (ἢ «μανιέρα»), θὰ ὁδηγήσουν ὅπωςδὴποτε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος σὲ μιὰ νέα ἱστορικὴ περίοδο δημιουργίας πολιτισμοῦ καὶ πνεύματος καὶ θὰ τὸ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν τροχόπέδη πὺν τὸ κράτησε ἐπὶ τόσους αἰῶνες σὲ κατάστασις ἱστορικῆς, ἐθνικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἀφασίας. Δικαιούμεθα τώρα νὰ εἴμεθα αἰσιόδοξοι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Δόλιες Φοινικιστικές παρεμβάσεις σε 3 μουσεία

Κύριε διευθυντά,

Πρόσφατα επισκέφθηκα όρισμένους αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις αγανάκτησα με την άδιαφορία των «ύπευθύνων» και την έμφανη ή έντεχνη προσπάθεια παραπληροφορήσεως. Μέσω των στηλών του «Δαυλοῦ» καταγγέλλω μερικές απ' αυτές τις άθλιότητες.

A) Στην αρχαία Κόρινθο διεπίστωσα τὰ έξης άπαράδεκτα:

A1) Τήν έλλειψη πινακίδων, δηλωτικών τής έποχής και τής προελεύσεως έκάστου κτηρίου ή χώρου. "Αν αναλογιστούμε, ότι οι περισσότεροι των έπισκεπτών, είτε άλλοδαποι είναι αυτοί είτε Έλληνες, δέν προμηθεύονται τὰ έντυπα-όδηγούς (μήπως και σ' αυτά δέν ύπάρχει παραπληροφόρησι;), εύνόητον είναι, ότι άρκετοι απ' αυτούς

άποχωρούν με την έντύπωσι ότι έθαύμασαν κτίσματα Ρωμαϊκά, τὰ όποια στην πραγματικότητα αποτελούν μέρος των κατά πολὺ παλαιότερων, αλλά μη διαχωριζόμενων και μη έπισημαινομένων, αρχαιοελληνικών. Δυστυχώς τὸ φαινόμενο αυτό δέν είναι τὸ μοναδικό: επί παραδείγματι στὸν ίερό χώρο του 'Ασκληπείου, στην Κω, στὸ κέντρο του αρχαίου ναοῦ εύρίσκεται ένας σπόνδυλος από αρχαίο κίονα και επ' αυτού ένα κιονόκρανο με σταυρούς και λοιπές διακοσμήσεις από... παλαιοχριστιανικό ναό!

A2) Μέσα στὸν χώρο του Μουσείου τής 'Αρχαίας Κορίνθου τρεῖς «κατατοπιστικές» πινακίδες φοβοῦμαι, ότι κατέρριψαν κάθε προηγούμενη επίδοση παρα-πληροφορήσεως. Οι συνημμένες φωτογραφίες αποτελούν άδιάψευστη μαρτυρία. Ίδου τὰ κείμενα:

Τὰ παρασκήνια των «Μουσουργικῶν»

Κύριε διευθυντά,

Στὸ υπ' αριθ. 168 τεῦχος του «Δαυλοῦ» δημοσιεύθηκε τὸ έξαιρετικά έμπεριστατωμένο και έπιστημονικά τεκμηριωμένο άρθρο του κ. 'Αθανασίου Κουκοβίστα «*Τὰ ἀληθινὰ παρασκήνια των Παρκερικῶν*» (ή Πασιφικῶν), τὰ όποια έφεραν στην μνήμη μου κάποια άλλα παρασκήνια τής ίδιας ιστορικής περιόδου με τούς ίδιους παρασκηνιακούς παράγοντες και με σκοπούς ταυτόσημους των «Παρκερικῶν».

Πρόκειται για τὰ διαβόητα «Μουσουργικά», περί των όποιων άφιερώνεται ιδιαίτερο κεφάλαιο στὸν μη εύτυχήσαντα εισέτι –για λόγους ανεξαρτήτους τής θελήσεώς μου– εκδόσεως Β' τόμο του έργου μου «*Οί Καρατσαῖοι*» (ό Α' τόμος, «*Ο Γέρο-Καρατάσος*», εκδόθηκε τὸ 1971). Με την έλπίδα ότι ή δημοσίευση και του περιστατικού αυτού θά έλθη άρρωγὸς των όρθων εκτιμήσεων του κ. Κουκοβίστα περί του ρόλου τής άγγλικής διπλωματίας κατά την 'Οθωνική περίοδο, καταθέτω και την δική μου σύντομη ιστορική παρέμβαση.

Ο Κωστάκης Μουσούρος, ελληνικής καταγωγής και χριστιανὸς όρθόδοξος τὸ θρήσκευμα αλλά Τουρκος ύπήκοος, ήταν ό πρώτος πρεσβευτής τής Τουρκίας στην 'Αθήνα (1839-1848). Στην προσπάθειά του λοιπόν νά μη διαβληθῇ λόγω τής καταγωγής του, έδειχνε ιδιαίτερο ζήλο στην εκτέλεσι των καθηκόντων του. Μ' αυτήν την τακτική του όμως έγινε αίτιος νά δημιουργηθοῦν πολλά ζητήματα είς βάρος τής Έλληνικής κυβερνήσεως. Μεταξύ αυτών



«1ο) *Royal library painter*
C-31-3, *Publ. Corinth, VII, I*
Πρωμοκορινθιακά αγγεία
625-600 π.Χ.

2ο) *Σαρκοφάγος της Μεσοκορινθιακής*
Περιόδου
μέτ' Οϊνοχόη του Ζωγράφου Dodwell 590-
570 π.Χ.

3ο) *Ζωγράφος του Leningrad*
Έρυθρόμορφα αττικά αγγεία
5ος αι. π.Χ.

4ο) *Λέπια από συναγρίδα και τόννο*
από τόν Άτλαντικό Ωκεανό
είσαγόμενο στο 5ο π.Χ. αι.»

Παρατηρήσεις του γράφοντος: α) Τα έγγραφα του τελωνείου κάπου έχουν... παρὰπείσει; β) Παρακαλώ κάποιον γνώστη, να μου εξηγήσει την γραφή-σύνταξη της τελευταίας σελίδας: «...στο 5ο π.Χ. αι.».

Καλῶ ὁποιοδήποτε λογικό ἄνθρωπο, νὰ μαντέψει ποιές χρονολογικές ἢ καλλιτεχνικές διασυνδέσεις θὰ κἀν ἄσυναίσθητα ὁ ἐκάστοτε ἀνεπαρκῶς ἐνημερωμένος τουρίστας, ἂν ὄχι γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τουλάχιστον γιὰ τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται οἱ πινακίδες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ναὸ τοῦ Ἀσκληπείου τῆς Κῶ, στὸ κέντρο τοῦ ὁποῖ-

ου ἔχει τοποθετηθῇ τὸ κιονόκρανο.

Β) Στὸ Βρεταννικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Λονδίνου:

B1) Στὴν εἴσοδο τοῦ χώρου, ὅπου ἐκτίθενται τὰ ὑπὸ τοῦ λόρδου Ἑλγιν κλαπέντα γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή «*Μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνος*» (στὴν Ἀγγλικὴ δεδαίως). Ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ ἀντικατέστησε τὴν προηγούμενη, ἡ ὁποία ἦταν «*Ἑλληνικὰ Μάρμαρα*». Βλέπετε, ἀπ' ὅπου ἄκρη τοῦ κόσμου κι ἂν εἶναι ὁ ἐπισκέπτης, θὰ γνωρίζῃ ἔστω ἐξ ἄκοῃς τὴν Ἑλλάδα· ὅμως ἀναλογιστῆτε, πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐπισκέπτες θ' ἀγνοοῦν, ὅτι ὁ Παρθενῶν ἀνήκει στὰ θαύματα τῶν Ἑλλήνων;

B2) Ἡ μικρότερη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἵθουσα τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου περιλαμβάνει ἐκθέματα τῶν Φοινίκων. Μία σύγκριση δέβαια μεγέθους χώρων, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, σὲ σχέση μετὰ ἀντίστοιχα Ἑλληνικὰ ἀποδεικνύει σὲ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο τὴν προσπάθεια παραποίησης τῆς ἱστορίας. Μέσα σ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν αἵθουσα συναντᾷ κανεὶς ἀπόσπασμα ἀπὸ κλασσικὴ ἀρχαιοελληνικὴ ἐπιγραφή, τὴν γραφὴν δηλαδὴ τὴν ὁποία χρησιμοποιοῦμε καὶ σήμερα. Παραθέτω καβα-

σπουδαιότερο εἶναι τὸ σοβαρὸ διπλωματικὸ ἐπεισόδιο, ποὺ εἶναι γνωστὸ στὴν ἱστορία ὡς «Μουσουρικά». Τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἑξῆς: Στις 12 Ἰανουαρίου 1847 ὁ συνταγματάρχης, ἢ κατὰ τὸν Ι. Ποῦλο ἀντισυνταγματάρχης, καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Ὁθωνοῦ Τσάμης ἐξήτησε ἄδεια 40 ἡμερῶν, γιὰ νὰ μεταβῇ στὴν Κωνσταντινούπολι. Σκοπὸς τοῦ ταξιδίου του αὐτοῦ ἦτο νὰ ἐπιτύχῃ μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ἐκεῖ ἰσχυρῶν φίλων του τὴν κυριότητα κτημάτων στὴν Μακεδονία, ποὺ ἀνῆκαν ἄλλοτε στὴν οἰκογένειά του. Ὑπόθεσις ποὺ ἐκκρεμοῦσε ἀπὸ τὸ 1835.

Ὁ Ὁθων τοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια καὶ ὁ Τσάμης ἔσπευσε αὐτοπροσώπως στὴν Τουρκικὴ Πρεσβεΐα γιὰ τὴν θεώρησι τοῦ διαβατηρίου του. Βιαζόταν, διότι ἤθελε νὰ προλάβῃ ἓνα αὐστριακὸ πλοῖο, ποὺ ἀπέπλεε ἐκεῖνο τὸ πρωὶ γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι. Ὁ Τοῦρκος ὅμως πρεσβευτὴς Μουσούρος τοῦ ἀρνῆθηκε τὴν θεώρησι, μετὰ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἦταν ἀνεπιθύμητος στὴν Τουρκία λόγῳ τῆς ἀντιτουρκικῆς του δράσεως κατὰ τίς ταραχές, οἱ ὁποῖες εἶχαν δημιουργηθῇ στὰ Θεσσαλικά σύνορα τὸ 1841.

Ὁ Ὁθων, ὅταν τὸ πληροφορήθηκε αὐτό, ὠργίσθηκε πολὺ. Γι' αὐτὸ στὸν ἀνακτορικὸ χορὸ τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐπλησίασε τὸν Μουσούρο καί, ἀφοῦ τοῦ εἶπε, «*Ἐπίστευον, κύριε, ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ ἐγγύησίς του ἤξιζον περισσοτέρου σεβασμοῦ ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἐπεδείξατε*», τοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα. Ὑπέθεσαν μερικοὶ, ὅτι ἡ στάσις αὐτὴ ἦταν προσχεδιασμένη ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ ὅτι εἶχε προηγηθῇ συνεννόησις περὶ αὐτῆς μετὰ τὸν πρωθυπουργὸ Ἰ. Κωλέτη, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ἀντιπαθῆ Μουσούρο, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἦτο τυχαῖος ἄνδρας.



ρογραμμένο σὲ μιὰ φράση τὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο συνοδεύει τὴν πινακίδα μετὰ τὴν κλασσικὴ γραφὴ:

«ΑΛΦΑΒΗΤΟ

»Μία ἀλφαριθμητικὴ γραφὴ τελειοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς Φοίνικες πρὸς τὰ τέλη τῆς 2ης χιλιετίας π.Χ. Ὑπῆρχαν 22 γράμματα καὶ οἱ προτάσεις ἐγράφοντο ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά*. «Ὅλα τὰ γράμματα ἦσαν σύμφωνα, ἐπαφίετο δὲ στὸν ἀναγνώστη νὰ συμπληρώσῃ τὰ φωνήεντα.

»Οἱ Φοίνικες ἐγκαθίδρυσαν πολλὰ ἀποικίες στὴν περιοχὴ τῆς Μεσογείου* καὶ ὑπῆρξαν μεγάλοι ἔμποροι, τοιουτοτρόπως διεδόθη ἡ ἀλφαριθμητικὴ γραφὴ τους. Αὐτὴ ἀπετέλεσε τὴν πηγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ* ἀλφαβήτου καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν δάση ὅλων τῶν δυτικῶν ἀλφαβητῶν».

(* Ὑπογραμμίσεις τοῦ γράφοντος.)

Ἡ φράσι «οἱ Φοίνικες ἐγκαθίδρυσαν πολλὰ ἀποικίες στὴν περιοχὴ τῆς Μεσογείου» ἀφήνει κάποια ὑπονοούμενα περὶ τῆς καταγωγῆς μας ἢ ἔστω περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ πολιτισμοῦ μας; Ἀκόμα χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς εἰδήμων, γιὰ νὰ διαπιστώσῃ, ὅτι ἡ ἐγγράφατος γραφὴ εἶναι καθαρὰ κλασσικὴ (πιθανότατα Ἀττικὴ ἢ

Εὐκλείδειος), μετὰ φορὰ μάλιστα ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά;

Γ) Στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πειραιῶς:

Ἀνάμεσα στὰ τόσα ὑπέροχα καὶ καλοδιατηρημένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δείγματα σταματῶ στὴν ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀριθμὸν «3580»:

«...Στὸ τύμπανο ὑπάρχει Φοινικικὴ ἐπιγραφὴ πὺν μαρτυροῦμαι, μαζὶ μὲ ἄλλες, τὴν ὑπαρξὴ Φοινικικῆς παροικίας στὸν Πειραιᾶ... Πρῶτο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.».

Τὸ ἴδιο σκηνικὸ καὶ στὴν ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀριθμὸν «3582» «ΕΙΡΗΝΗ ΒΥΖΑΝΤΙΑ». Ἄν καταλαβαίνω σωστά: 1) Ἡ μέχρι τῶρα προσπάθεια φοινικοποιήσεως τοῦ κλασσικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἀρκεῖ στοὺς «Ἕλληνες» συντάκτες τῶν πινακίδων αὐτῶν, διότι ἐδῶ ἐμφανίζονται ὡς Φοινικικὴ καὶ τὴν Ἑλληνικότατη Γραμμικὴ Γραφὴ (γιατὶ περὶ αὐτῆς πρόκειται). Ἀκόμα: 2) Χωρὶς καμμία ἐντροπή, ἐντελῶς ἀπροκάλυπτα, ἐξάγουν τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸν 4ον αἰῶνα π.Χ. ὑπῆρχε... παροικία Φοινικῶν στὸν Πειραιᾶ. (Συνδυάστε το μετὰ τὴν προαναφερθεῖσα πινακίδα –παράγραφος Β3– τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου). Τί ἀπομένει νὰ δοῦμε ἀκόμα;

Φειδόμενος τοῦ χώρου θὰ τελειώσω μετὰ

«Υστερὰ ἀπὸ αὐτὸ ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς, ἀφοῦ συμβουλευτὴκε τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πρῦτανι τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος Ἀγγλο πρεσβευτὴ Λάιονς, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐνίσχυε στὴν πολιτικὴ του ἐναντίον τοῦ Κωλέττη, ἀπεχώρησε μαζὶ μετὰ ὅλο τὸ προσωπικὸ τῆς πρεσβείας μετὰ τὴν πρόφασιν τῆς ἀδιαθεσίας.

Τὴν ἐπομένη ὁ Μουσοῦρος μετὰ μίαν μετριοπαθεῖ διακοίνωσιν του προσπάθησε νὰ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἐπεισοδίου στὸν Κωλέττη. Ὁ Κωλέττης ἀντιθέτως, ἐπιτιθέμενος μετὰ πολὺ ὀξύτητα, ἔδωκε ἐντολὴν στὸν Ἕλληνα ἐπιτετραμμένο στὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνην στὸν Μουσοῦρον. Ἡ Τουρκικὴ ὁμῶς κυβερνήσις μετὰ τελεσίγραφόν της ἀξίωσε νὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κωλέττη ἱκανοποιήσις στὸν Μουσοῦρον ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ Κωλέττης ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον, ὁ Μουσοῦρος διετάχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολιν Ἐμμ. Ἀργυρόπουλος στὶς 15 Ἀπριλίου. Ἐταί ἔληξε ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἐπεισοδίου Μουσοῦρου μετὰ τὴν πλήρη διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν.

Ἡ διευθέτησις τοῦ ἐπεισοδίου ἄργησε πολὺ, διότι ἔγινε ἀντικείμενον ἀνταγωνισμοῦ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι μίαν φράσιν τοῦ Μέττερνιχ, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται σὲ ὑπηρεσιακὸν ἐγγράφον του πρὸς τὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐστρίας στὴν Ἀθήναν (βλ. Κρατικά Ἀρχεῖα Βιέννης, τόμος Ἑλλάς, φ. 114): «...Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἀποχωρήσαντος ἐξ Ἑλλάδος πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Μουσοῦρου εἶναι πολιτικὸν παίγνιον τῆς Ἀγγλίας. Αὐτοῦρον τῆς ὑποθέσεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ Λάιονς, ὅστις ἐνήργησε κατ' ἐντολὴν τοῦ Πάμμερστον».



μία τελευταία παρατήρηση. Στην Μεγάλη Βρεταννία ή είσοδος στα κρατικά μουσεία εἶν' ἐλεύθερη γιὰ ὅλους τοὺς ἐπισκέπτες. Ἐπιδιώκουν δηλαδή οἱ Βρεταννοὶ τὴν προσέλκυση τουριστῶν, γιὰ νὰ ἐπιδείξουν μὲ περίσσια ὑπερηφάνεια ὄχι τοὺς θησαυροὺς τῶν προγόνων τους, ἀλλὰ... τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισαν ἀπὸ τὶς κλοπές τοὺς ἀπ' ὅλον σχεδὸν τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Ἀντιθέτως ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἀποκλειστικὰ θησαυροὺς τῶν προγόνων της, κατεδίδασκε ὄχι μόνον τοὺς ἀλλοδαποὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι

«τολμοῦν» νὰ ἐπισκεφθοῦν ἀρχαιολογικοὺς χώρους ἢ μουσεῖα, νὰ καταβάλλουν «πρόστιμο» (κοινῶς ἀντίτιμον εἰσιτηρίου, τὸ ὁποῖο προηγουμένως ἐπλήρωναν μόνον οἱ ἀλλοδαποί), μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι τὸ ἐπέβαλε ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Αὐτόματα ἐγείρεται τὸ εὐλόγο ἐρώτημα: Ἡ Μεγάλη Βρεταννία παρανομεῖ ἐναντι τῆς Κοινότητος ἢ τὸ Ἑλληνικὸ κρατὶδιο ψεύδεται;

Μεθ' ὑπολήψεως

Παναγιώτης Χατζηγιάννου

Βούλα, Ἀθήνα

Οἱ νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ τῆς λίμνης τῆς Καστοριάς

Κύριε διευθυντά,

Στὸν ἀγαπητὸ «Δαυλὸ» ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες συχνὰ ἀναφέρονται οἱ νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ τῆς λίμνης τῆς Καστοριάς ὡς «*λιμναῖος οἰκισμὸς Δισπηλιοῦ-Καστοριάς*», γεγονός πού δὲν ἐκφράζει τὴν πραγματικότητα γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: 1) Ὁ λιμναῖος οἰκισμὸς, πού ὑρέθηκε κοντὰ στὸ Δισπηλιό, δὲν βρέθηκε μέσα στὸ Δισπηλιό ἀλλὰ μέσα στὴ λίμνη τῆς Καστοριάς. 2) Ἐκτὸς τοῦ λιμναίου οἰκισμοῦ κοντὰ στὸ Δισπηλιό βρέθηκε πρόσφατα καὶ ἄλλος οἰκισμὸς κοντὰ στὸ στρατόπεδο τοῦ Μηχανικοῦ

(ΛΥΒ) Καστοριάς, πού εἶναι παλαιότερος αὐτοῦ τοῦ Δισπηλιοῦ. Πιθανολογεῖται ἐπίσης, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι οἰκισμοὶ πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ χωρίου «Μαυροχώριον» καὶ ἐπομένως, ἂν ἀκολουθήσουμε τὴν ἐσφαλμένη ὁρολογία, θὰ ἔχουμε λιμναίους οἰκισμοὺς στὸ Δισπηλιό, στὸ στρατόπεδο Μηχανικοῦ, στὸ Μαυροχώριον κ.τ.λ., ἐνῷ ὅλοι τοὺς ἀνήκουν καὶ εἶναι στὴ λίμνη τῆς Καστοριάς.

Ἄρα τὸ ἐπιστημονικὰ ὀρθὸ καὶ ἀπολύτως σωστὸ εἶναι, οἱ οἰκισμοὶ αὐτοὶ (ὅλοι) νὰ ἀναφέρονται καὶ νὰ ὀνομασθοῦν «*Νεολιθικοὶ Οἰκι-*

Πράγματι ἡ Ἀγγλία ὑποκινούσε σὲ ἀδιαλλαξία τὴν Τουρκικὴ κυβέρνησι, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦσε τὴν πτώσι τοῦ γαλλοφίλου Κωλέττη. Ἡ Γαλλία ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὶα προσπαθοῦσε νὰ ρυθμίση τὴν κατάστασι ὑπὲρ τοῦ Κωλέττη, τὸν ὁποῖον ἐπροστάτευε. Καὶ στὸ ἀδιέξοδο αὐτὸ ἤλθε νὰ προστεθῇ καὶ ὁ ἀδιάλλακτος καὶ πείσμων χαρακτήρας τοῦ πρωθυπουργοῦ.

Παρ' ὅλες τὶς μεσολαβητικὰς προσπάθειες τοῦ Μέττερνιχ καὶ τοῦ Τσάρου καμμία λύσις δὲν φαινόταν. Μόνον μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κωλέττη (31 Αὐγούστου 1847) καὶ τὴν αὔξεισι τῶν πιεστικῶν μέτρων ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δέχθηκε ὁ Ὄθων τὴν ρωσικὴ μεσολάβησι. Ὁ Μουσοῦρος ὕστερα ἀπὸ ἓνα χρόνον, στίς 6 Φεβρουαρίου 1848, ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα. Ὁ Ὄθων τὸν ἐκάλεσε καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπη του γιὰ τὸ ἐπεισόδιο. Ὑστερα ὁμοῦ ἀπὸ σύντομη διαμονή στὴν Ἀθήνα ὁ Μουσοῦρος μετετέθη στὴν Βιέννη (Νοέμβριος 1848), πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχε προνοήσει ἡ μεσολαβήσασα Ρωσία.

Καὶ τὸ περιστατικὸ αὐτό, εἶναι ἡλίου φαεινότερον, ἐντάχθηκε ἀμέσως στὸν εὐρύτερο διπλωματικὸ σχεδιασμὸ τῆς Ἀγγλίας, πού εὐστόχως ἐπισημαίνει στὸν ἐπίλογό του ὁ κ. Κουκοδίστας καὶ πού δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὴν ὑπονόμηση καὶ τὴν τελικὴ ἐξωση τοῦ Ὄθωνος. Στόχος πολιτικός, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν τακτικὴ καὶ τὰ χρησιμοποιηθέντα μέσα ἐξημίωσε ἄμεσα ἀλλὰ καὶ σὲ βάθος χρόνον τὸν Ἑλληνισμό. Καὶ ὄχι μόνον τότε ἀσφαλῶς.

Μετά τιμῆς

Ἀπόστολος Τζαφερόπουλος

Φιλόλογος

Ἰσδρακίου 29, Ἀθήνα

μοί της Λίμνης της Καστοριάς». Ἡ παραπάνω ὀνομασία ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἀποδώσει τὸ ἐπιστημονικὰ σωστὸ γεγονός καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἀποσοθήσει στὸ μέλλον γεγονότα, σὰν αὐτὸ ποὺ συνέβη στὰ Ἰωάννινα, ποὺ ἔψαχναν τουρίστες νὰ δροῦν τὸ Διοσηλίτῳ καὶ τὸν λιμναῖο οἰκισμό του παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸ «λιμναῖος», ποὺ νόμισαν ὅτι ἀφορᾷ στὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων. Τελειώ-

νοντας, κ. Λάμπρου, σᾶς συγχαίρω γιὰ τὸν «Δαυλὸ» καὶ τοὺς ἀγῶνες σας γιὰ μία «πιὸ Ἑλληνικὴ Ἑλλάδα».

Με τιμὴ

Δρ. Ἀν. Κοδάτσης

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Ἄλεξ. Μιχαηλίδη 15Α, Θεσ/νίκη

Θαυμάστε καθηγητὴ Ἑλληνικῆς ἀνώτατης σχολῆς

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Εἶναι ν' ἀπορῇ (ἢ καὶ νὰ ἀγανακτῇ) κανεὶς μὲ κάποιους πανεπιστημιακοὺς μας. Κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς προσπαθοῦν νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι δὲν πρέπει καὶ νὰ ψελλίζουμε τίς λέξεις «Ἑλλάς» καὶ «Ἑλληνες», γιατί αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ μέ... σωδινισμό. Στὰ πλαίσια ἐνὸς νεφελώδους «ἰδανικοῦ», ὅπως εἶναι ὁ διεθνισμὸς-κοσμοπολιτισμὸς, θέλουν νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι εἶναι μάταιο καὶ ἐπικίνδυνο (γιὰ ποιοὺς;) νὰ μιλοῦμε γιὰ τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὸν Ἑλληνισμό. Ἄλλοι πάλι προσπαθοῦν, χρησιμοποιοῦντες μιὰν ἀκατάληπτη, ἀπόκρημνη καὶ ἄλλοτε αἰνιγματικὴ γλῶσσα, νὰ μᾶς κάνουν νὰ λησμονήσουμε καὶ τὰ λίγα ἑλληνικά μας.

Σὲ πρόσφατη συνέντευξή του («Symbol», Αὐγουστὸς 1996, τ. 43, σσ. 16-19) ζωγράφος καὶ καθηγητὴς ἀνωτάτης σχολῆς, «δημιουργὸς διεθνoῦς μεγέθους», «μαχητὴς τῆς οἰκουμενικῆς μας ταυτότητας», «δημόσιο πρόσωπο καθολικὰ σεβαστό», ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ καλὸ περιοδικό, διετύπωσε ἀπόψεις, ποὺ μόνον ἀπογοήτευση θαυμάτη καὶ ἀγανάκτηση μποροῦν νὰ προκαλέσουν. Ἰδοὺ κάποια ἀποσπάσματα τῆς συνεντεύξεως: «Εἶχαμε ἕναν [μεγάλο καλλιτέχνη] κι αὐτὸς ἔγινε Σπανιόλος, Ἑβραῖος. Γιατί, ἂν μοῦ πῇ κανεὶς ὅτι ὁ Γκρέκο εἶναι Ἕλληνας ζωγράφος, ἐγὼ θὰ τρελλαθῶ, καμμία σχέση δὲν ἔχει, ἔτυχε νὰ κάνη ἔρωτα ὁ μπαμπάκας του στὴν Κρήτη καὶ μετὰ 9 μῆνες γεννήθηκε...». Ἄλλο: «Γιατί θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως ν' ἀσχολοῦμαστε μ' αὐτὸ ποὺ γίνεταί στο ὁ συγκεκριμένο γεωγραφικό μας κομμάτι; Ἀπὸ δίπλα οἱ ἄνθρωποι δὲν κάνουν τίποτα; Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχαν ἕναν πολιτισμὸ δέκα φορές καλύτερο. Στὴ Μεσοποταμία ἦταν ὑπέροχα καὶ πῆγε ὁ Μέγας Ἀλέξαν-

δρος, ὁ δάρδαρος ὁ δικὸς μας, γιατί ἦταν δάρδαρος καὶ κατέστρεψε τὴν Περσέπολη. Ὑπάρχει μεγαλύτερη θαρραρότητα ἀπ' αὐτὸ τὸ πράγμα; Πολεμοχαρεῖς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, κάναμε ἐπιδρομές, σκοτώνουμε, διάζαμε». Τρίτο: «Ἐχεις σκεφτεῖ, ὅτι αὐτὴ τὴ στιγμή ὑπάρχουν 2-3 δισ. Κινέζοι; Ὑπέροχος λαὸς μὲ μεγαλύτερη κοινότητα ἀπὸ μᾶς...». Καὶ φυσικὰ ἡ μόνιμη ἐπωδός: «Νομίζω, ὅτι θὰ αἰσθανόμασταν πολὺ καλύτερα, ἂν νιώθαμε πολίτες τοῦ κόσμου». Δύσκολα νὰ φαντασθῇ κάποιος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ τάλεγε ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν ξένος, ἀλλὰ καθηγητὴς παχυλὰ ἀμειβόμενος ἀπὸ τὸν τάλανο ἑλληνικὸ λαό. Εἶναι δυνατὸν τέτοιοι «πνευματικοί» ἄνθρωποι νὰ ἐμφυσήσουν ἑλληνικὸ φρόνημα στοὺς φοιτητὲς των; Εἶναι δυνατόν οἱ «ταγοὶ» τοῦ ταλαιπώρου ἔθνους μας νὰ χρησιμοποιοῦν ἀγοραῖες ἐκφράσεις; Εἶναι δυνατόν τέτοιοι «διανοούμενοι» νὰ ζοῦν εἰς ἄλλο μέρος μας, νὰ χρυσόπληρώνωνται καὶ νὰ μᾶς βρίζουν κι ἀπὸ πάνω; Εἶναι δυνατόν νὰ δίνουν τόσο ἀβασάνιστα, τόσο ἀπλόχερα, ἐπιχειρήματα σὲ κάθε ἐχθρική προπαγάνδα;

Δυστυχῶς εἶναι δυνατόν στὴν Ἑλλάδα τοῦ σήμερα. Φυσικὰ δὲ ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ὡς πανεπιστημιακὸς ἀρχίζει κάποιος καὶ σπινθῶναι τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἱστορία καὶ τὴν τέχνη της, τότε (ὦ, τοῦ θαύματος!) ἀρχίζει καὶ ἡ διεθνῆς καθιέρωσή του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται «δημιουργὸς διεθνoῦς μεγέθους» καὶ «ρέκτης δάσκαλος, ποὺ ἀλλάζει τὸ καθεστὼς στὴν ἑλληνικὴ τέχνη»! Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται ὁ ἀγαπημένος ὅλων τῶν πυγμαίων τοῦ πνεύματος. Ἔτσι οἱ λεωφόροι τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἔρευνας εἶναι πλέον ἀνοικτοὶ γι' αὐτόν, γίνεται ἀληθινὰ «πλουραλιστὴς» με-

τατρέπων την όποια πανεπιστημιακή σχολή του σ' «ένα μπορντέλο για όλα τα γούστα»! [ή τελευταία φράσις δέν είναι φυσικά δική μου]. Μὲ τὸν ἴδιο βεβαίως στὸν ρόλο τοῦ προ-

αγωγού...

Μετά τιμῆς
Μιχαήλ Γ. Δανίνας
Δράμα

Ἐνιστόρητο πρόγραμμα «Ἦχος καὶ Φῶς» στὴ Ρόδο

Ἄγαπητέ κύριε ἐκδότα,

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Ἰουνίου δρέθηκα στὴ Ρόδο, ἀπολαμβάνοντας τὶς καλοκαιρινές μου διακοπές, κι ὅπως ἦταν φυσικό, παρακολούθησα τὴν παράσταση τοῦ «Ἦχος καὶ Φῶς». Μεγάλῃ ἐκπληξῇ μοῦ προκάλεσε ἡ παλαιότητα τοῦ μαγνητοφωνημένου ὕλικου, ποὺ μοιάζει μὲ ραδιοφωνικὸ θέατρο τῆς δεκαετίας τοῦ '60. Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς ἡθοποιούς μάλιστα ἔχουν πεθάνει ἐδῶ καὶ χρόνια. Αὐτό, ὅπως φάνηκε, ὅμως ἦταν τὸ λιγότερο.

Τὸ θεατρικὸ κείμενο ποὺ ἀκούγεται, περιγράφει τὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἄλωσης τῆς Ρόδου ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ ἀπαράδεκτο καὶ ἐξοργιστικὸ εἶναι, πὼς οἱ ἱππότες κατακτητὲς τοῦ νηιοῦ ἐμφανίζονται ὡς οἱ νόμμοι κληρονόμοι τοῦ νηιοῦ, προστάτες καὶ ὑπερασπιστές του, καὶ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα ποὺ παρατίθενται, θροῖθουν ἀπὸ ἀποκρύψεις, ἀνακριβείες καὶ πλαστογραφίες, ὅπως:

1. Σὲ ἓνα ἄμειγρῶς ἑλληνικὸ νησί, ποὺ κατοικήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα ἀπὸ Ἑλληνες, δέν ἀκούγεται ὄνομα Ἑλληνικό.

2. Ἡ Ρόδος, ποὺ ἦταν Βυζαντινὴ ἐπαρχία, στὴν πραγματικότητα κατοικήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰωαννίτες ἱππότες τὸ 1306, μὲ μάγιστρο τοῦ Τάγματος τὸν Φούλκ Ντὲ Βιλλαρέ.

3. Παραλείπεται τὸ ἐπεισόδιο τοῦ ἥρωισμοῦ τῆς Ἀναστασίας, Ἑλληνίδος ἡρώιδας τῆς Ρόδου, ἡ ὁποία, ὅταν εἶδε τὸν ἄνδρα τῆς σκοτωμένο, ἐσφάξε τὰ παιδιὰ τῆς καὶ πέθανε ἡρωικῶς μαχόμενη. Γεγονός, ποὺ θὰ ὑπῆρχε

κάθε λόγος νὰ ἀναφέρεται τιμητικά.

4. Ψευδῶς ἀναφέρεται, πὼς ὅλοι οἱ ἱππότες ἔπесαν μαχόμενοι ἐκτὸς ἐλαχίστων. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς οἱ ἱππότες ἔκαναν συμφωνία μὲ τοὺς Τούρκους, μπῆκαν στὰ πλοῖα καὶ ἓνα πρωινὸ τοῦ 1523 ἔφυγαν γιὰ τὴν Κρήτη παίρνοντας μαζί τους 4-5.000 ντόπιους Ροδίτες καὶ τὸν μητροπολίτη Κλήμεντα, ποὺ ἀργότερα ἐγινε καθολικὸς καὶ ὁ Πάπας τὸν ἔκανε καρδινάλιο. Ἡ ἱστορία λέει, πὼς αὐτοὶ ποὺ ἔφυγαν δέν ἀνέχονταν τὴ σκλαδιὰ καὶ καταλάβαιναν, ὅτι δέν θὰ «περάσουν καλά» μὲ τοὺς κατακτητὲς. Λὲς καὶ οἱ ὑπόλοιποι φτωχοὶ Ροδίτες, ποὺ παρέμειναν, ὅχι μόνο τὴν ἀνέχονταν, ἀλλὰ καὶ πίστευαν πὼς θὰ καλοπεράσουν.

5. Ἀναφέρεται ἡ προδοσία τοῦ Ντ' Ἀμαράλ. Ἀποφεύγουν ὅμως νὰ ἀναφέρουν, πὼς αὐτὸς ποὺ ἔρριχνε τὰ βέλη μὲ τὶς πληροφορίες στοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν θέση τῆς Ὁδέρης, ἦταν ἓνας ἐκχριστιανισθεὶς Ἑβραῖος, ὁ Βλάσιος Ντιέζ. Ἀποφεύγουν ἐπίσης νὰ ἀναφέρουν τὴν κατασκοπία ἐνὸς Ἑβραίου γιατροῦ, ποὺ ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Σουλεϊμάν ὡς κατάσκοπος στὴ Ρόδο καὶ διαπίστηκε χριστιανός.

Πιστεῦω, πὼς τὸ κείμενο αὐτὸ ἀποτελεῖ ντροπὴ γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ νησί τῆς Ρόδου, διότι παρουσιάζει τοὺς Ἑλληνες ὡς δούλους καὶ ὑπηρέτες τῶν ἱπποτῶν, πλαστογραφεῖ τὴν ἱστορία καὶ ταιριάζει μόνο σὲ μία Ρόδο ποὺ βρίσκεται ὑπὸ ἐχθρική κατοχή.

Μετά τιμῆς
Γ. Παπαδόπουλος
Ἀθήνα

Τὰ φοβερὰ «γιατί»: Γιατί ναι τότε; Γιατί ὄχι τώρα;

Ἄγαπητέ κ. Λάμπρου,

Εἶμαι δυστυχῶς λήπτης τοῦ περιοδικοῦ σας μόνο γιὰ δύο χρόνια ἢ καλύτερα πάω πρὸς τὸν δεῦτερο χρόνο. Πρὶν ἀγνοοῦσα τὴν ὑπαρξή

του. Ἔχω διαβάσει ἀρκετὰ κείμενα καὶ ἰδέες τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων καὶ ἀναρωτήθηκα, γιατί δέν ἔχουμε τέτοια περίλαμπρα, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, ὀνόματα καὶ σήμερα. Ὁ ἐντο-

πισμός δύο ή τριών ποιητών δεν είναι δυνατόν να καλύψει αυτή την μεγάλη έλλειψη ιδεών που γνωρίζουμε σήμερα, καίτοι οι άνθρωποι είναι οι ίδιοι και στον ίδιο χώρο ή καλύτερα σ' ένα μέρος του ίδιου χώρου ζούν.

Το παράδειγμα της φύσεως, που τρέφει ένα καρποφόρο δένδρο και απολαμβάνουμε τους καρπούς του επί σειράν αιώνων, μήπως είναι δυνατόν να μάς οδηγήσει κάπου; Καταφεύγουμε πολλές φορές στην αναζήτηση της αιτιότητας αναφερόμενοι στην φύση. Μήπως θά πρέπει να επεκταθούμε και στον άνθρωπο; Η ροή των πραγμάτων δεν δικαιολογεί κατά την γνώμη μου την προϋπαρξη αυτού του μεταλλίου.

Ακούω ή διαβάζω ιδέες που διατυπώνονται και αργότερα αποδεικνύονται αληθείς, αλλά ήδη έχουν εφαρμοσθεί έσφαλμένα, άσχετα από το που προέρχονται, και αναρωτιέμαι, ή λέξεις συλλογισμός είναι ελληνικότητα, ή λέ-

ξεις *Ἐνιπεύς* είναι μιὰ χαράδρα παροχής ὁμβριων ὑδάτων ἀφάνταστου κάλλους. Γιατί λοιπόν να μην γίνει και ιδεών και να ύπερηφανευθῇ και ὁ *Ὀλυμπος*, που είναι κάτοχος τῆς χαράδρας, ὅτι δὲν προσέφερε κάποτε μόνο θεοὺς, ἀλλὰ καὶ σήμερα βοηθᾷ τοὺς ἀνθρώπους;

Ἴσως πολλὰ κρύβονται «γιατί»: Γιατί τότε; Γιατί ὄχι τώρα; Ἡ μήπως ὑπάρχουν καὶ σήμερα, ἀλλὰ κρύβονται ἢ δὲν τοὺς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ φανοῦν; Ἐμεῖς τώρα τί μπορούμε νὰ κάνουμε; Γιὰ νὰ ἀναζητήσουμε ὅλα τὰ «γιατί», δὲν θάταν σκόπιμο, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ λογικὴ τῶν πράξεών μας μπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τοῦ «συλλογισμοῦ».

Μετά τιμῆς

Λ.Ε. Φραγκούλης

Μηχανολόγος-Ἡλεκτρολόγος Μηχανικός
Ν. Νοταρᾶ 21, Ἀγ. Δημήτριος

Δόλια παραποίηση αρχαίων κειμένων από μεταφραστές

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Στὸ τεῦχος Αὐγ.-Σεπ. '96 τοῦ «Δαυλοῦ» ὁ Πάν Αἰόλος χαρακτηρίζει «*πολιτικούς τῶν ἐπιστημῶν*» κι ἀνθρώπους που «*τὸ ψωμί τους βγάζουν*» κάποιους καθηγητές μας, οἱ ὅποιοι διακρίνονται γιὰ τὸ ἀνθελληνικὸ τους μένος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι. Διότι δὲν βγάζουν τὸ ψωμί τους οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ –ὅποτε θὰ εἶχαν κάποιο ἐλαφρυντικό. Εἶναι σημιτολάγνοι καὶ βαρβαρολάγνοι, πού στρέφονται συνειδητὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Ὑπάρχουν λαοί, πού κυριολεκτικὰ κατασκευάζουν τὴν ἐθνικὴ τους ὑπόσταση, χρησιμοποιώντας ἀκόμη καὶ παραποιημένα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ παρελθὸν ἄλλων γειτόνων τους. Θὰ περίμενε λοιπὸν κάθε λογικὸς ἄνθρωπος, ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ φρόντιζαν ἀκόμη καὶ ἀδύναμα ἐπιχειρήματα νὰ ἐνισχύουν, ἀκόμη καὶ ἀμφίβολα στοιχεῖα νὰ ἐκμεταλλεύονται, προκειμένου νὰ θεμελιώνουν συνεχῶς κάτι θετικὸ γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τους. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ἐδῶ παραποιούμε ἀκόμη καὶ τὸ προφανές. Ἐδῶ ἐγκληματοῦμε κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιατί ἄραγε; Ἐχω κατάρτισει πραγματικὴ «μαύρη λίστα» τέτοιων

παραποιήσεων, πού «βγάζουν μάτι». Λαμπρές ἐκδοτικὲς προσπάθειες ἰδιωτῶν κυριολεκτικὰ ἀχρηστεύονται ἀπὸ διάφορα άτομα, πού ἐμπλέκονται σὰν μεταφραστές ἢ σχολιαστές. Ἴδου κάποια τυχαῖα δείγματα:

α. Ἀπολλοδώρου, «*Μυθολογία*», ἔκδοση «*Ζαχαρόπουλος*», σελ. 297. Κείμενο: «...*αἰθῆς* (ὁ Πάρις) Ἀλέξανδρος προσωνομάσθη, ληιστὰς ἀμννόμενος καὶ τοῖς ποιμνίοις ἀλέξῃσας...».

Παραποίηση: Στὴν ἴδια σελίδα 297 ὁ μεταφραστὴς παρεμβάινει καὶ θέτει σημείωση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἐπλάσαν τὸ «Ἀλέξανδρος» ἀπὸ τὸ ὄνομα κάποιου βαρβάρου Alak Sanda, βασιλέα τῶν Wilusa, ὅπως προκύπτει ἀπὸ κάποια ἐπιγραφή πού ὑρέθηκε στὸ Bogazkioi τῆς Μ. Ἀσίας! Ὁ ἀνθέλληνας αὐτὸς ἔχει τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως, ὅπως τὴν δίνει ὁ Ἀπολλώδωρος. Ἐχει τίς ἐλληνικώτατες λέξεις «*ἀλέξῃπτωτον*», «*ἀλεξίστόχιον*», «*ἀλεξικέρανον*» κ.λπ., καθὼς καὶ τὴν ἔννοια τοῦ ῥήματος «*ἀλέκω*» (ἀπωθῶ, προστατεύω), ὅπως δίνεται ἀπὸ ὁποιοδήποτε λεξικὸ (π.χ. Liddell-Scott). Θὰ μπορούσε νὰ υποθέσει, εἴτε ὅτι τὸ «Alak Sanda» δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὸ «Ἀλέξανδρος» εἴτε ὅτι τὸ «Alak Sanda» ἀποτελεῖ κάποια βαρβαρικὴ

ἐκδοχή τοῦ «Ἀλέξανδρος». Ὅμως ὄχι! Εἶναι βέβαιος, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀντέγραψαν τούς... Willusa (·).

6. Πανσανίου, «Μεσσηνιακά», ἔκδοση «Ζαχαρόπουλος», σελ. 44. Ὁ Πανσανίας διηγείται πὺς τὰ Ἐλευσίνα Μυστήρια καθιερώθηκαν καὶ στὴν Μεσσηνία.

Παραποίηση: Ὁ μεταφραστὴς παρεμβαίνει καὶ στὴν ἴδια σελίδα 44 θέτει σημείωση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Μεσσήνιοι ἦταν συγγενεῖς τῶν Ἐλευσινίων καί... σημιτικῆς προελεύσεως! Ἐχετε ἀκούσει τὴν ἄποψη, ὅτι οἱ Δαναοὶ ἦταν Ἑβραῖοι ἄποικοι ἀπὸ τὴν φυλὴ τοῦ Δάν; Ἔλοιπόν, «τύφλα νᾶχουν» καὶ οἱ Ἑβραῖοι...

γ. Πλάτωνος, «Κρατύλος», ἔκδοση «Κάκτος», σελ. 104, 105. Κείμενο: «...οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνον τοὺς θεοὺς ἡγεῖσθαι...».

Παραποίηση: Ὁ μεταφραστὴς μεταφράζει: «...οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ΠΟΥ ΗΛΘΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ πίστευαν μόνο στοὺς θεοὺς αὐτοὺς...»! Ἀκόμη καὶ μαθητὴς Δημοτικῶν Σχολεῖων ἀδυνατεῖ νὰ διανοηθεῖ τέτοια ἡλιθιότητα. Ὅμως ὁ μεταφραστὴς εἶναι τελείως ἀδίστακτος...

δ. Πλάτωνος, «Κριτίας», ἔκδοση «Κάκτος»,

σελ. 255. Ἀναφορὰ στὴν πληροφορία Αἰγυπτίων ἱερέων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ξεπερνᾷ τὰ 9.000 χρόνια.

Κείμενο: «...μνησθέντες γὰρ ἱκανῶς καὶ ἀπαγγέιλαντες ΤΑ ΠΟΤΕ ΡΗΘΕΝΤΑ ὑπὸ τῶν ἱερέων...».

Παραποίηση: Ὁ μεταφραστὴς παρεμβαίνει καὶ μεταφράζει: «...ἂν θυμηθοῦμε ἀρκετὰ καὶ ἀναφέρουμε τὸν μῦθο ποὺ εἶπαν κάποτε οἱ ἱερεῖς...»!!! Πὺς ἡ φράση «τὰ ποτὲ ρηθέντα» ἐγιναν «τὸν μῦθο» μόνον ὁ μεταφραστὴς γνωρίζει – καὶ «τύφλα νᾶχει» ὁ φωστῆρας δημιουργὸς τῆς «Μαύρης Ἀθηνᾶς»...

Ἀλλὰ ὁ κατάλογος εἶναι ἀτελείωτος. Ἐχω τὴν αἴσθησι, ὅτι δὲν λέμε κάτι σπουδαῖο, ὅταν ἀναφερόμαστε σὲ τέτοια. Τὰ μάθαμε πιά. Γνωρίζουμε τὰ καθάρματα. Ἐχομε στοιχεῖα, γιὰ ν' ἀποδείξουμε κάθε ἀπάτη τους. Ρίξτε μὰ ματιὰ στὸν χάρτη ποὺ σᾶς ἐπισυνάπτω: σύμφωνα μὲ τὴν «Καθημερινή» ἡ γῆ μας ὑπῆρξε κοιτίδα τῶν... Ἰνδοευρωπαίων. Ὅχι τῶν Ἑλλήνων. Ἕλληνες νὰ μὴν εἶναι οἱ ἐκπολιτιστὲς τοῦ Κόσμου, κι ἂς εἶναι ὅ,τι θέλουν. Λοιπόν, «βγάξουν τὸ ψωμί τους» τέτοιοι ἄνθρωποι;

Κωνσταντῖνος Ἀ. Γέροντας

Τραπεζούντος 31, Ν. Σμύρνη 171 24

Τὸ ἐλληνικῆς τεχνοτροπίας ἀγαλματίδιο τῆς Χαβάης

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἐκφράσω καὶ ἐμπράκτως, καθὼς νοητῶς αὐτὸ συμβαίνει κάθε φορὰ ποὺ διαβάσω τὸ νέο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ», τὴν ἀμέριστη συμπάθειά μου πρὸς τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖτε, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ποὺ δίνετε γιὰ αὐτὸ τὸν τόπο, τοποθετώντας σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν ἀρετὴ ἄνωθεν τοῦ ὕψους κέρδους (δὲν γνωρίζω ἄλλο ἔντυπο, ποὺ νὰ μὴν ἔχει ὑποκύψει στὸν πειρασμὸ τῶν διαφημιστικῶν καταχωρήσεων...).

Τυχάνει νὰ διατηρῶ ἀλληλογραφία μὲ ἀρκετὰ ἄτομα ἀπὸ Σουηδία καὶ Φινλανδία, ἡλικίας 18-30 ἐτῶν. Μόλις τὴν περασμένη ἑβδομάδα σκέφτηκα νὰ προχωρήσω μὲ κάποιον περισσότερο ἐνδιαφέροντα καὶ χειροπιαστὸ τρόπο στὴ μετάδοση τῶν Ἑλληνικῶν θεμάτων στοὺς ἀλλοδαποὺς φίλους μου. Ἀρχισα λοιπὸν νὰ ἀποστέλλω φωτοτυπίες ἀπὸ τὸ ἐκπληκτικὸ ἀγαλματίδιο πολεμιστῆ, ποὺ ὑρέθηκε στὴ Χαβάη («Δαυλός», τ. 170), ρωτώντας ποῖα πιστεύουν πὺς εἶναι ἡ προέλευσή του. Μέχρι στιγμῆς οἱ ἀπαντήσεις ποὺ ἔλαβα ἀναφέρουν τὴν Ἑλλά-

δα – τί ἄλλο; Στὶς ἀνταπαντήσεις μου λοιπὸν ἀναφέρω τὰ στοιχεῖα ποὺ δημοσιεύθηκαν στὸν «Δαυλὸ» (κατονομάζω φυσικὰ τὴν πηγή). Ἀναλογίζομαι τὴν ἐκπληξὴ ὅσον ἔχουν λάβει τὶς ἐπιστολές μου. Σᾶς κάνω γνωστὸ, ὅτι τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο αὐτῶν τῶν ἀτόμων εἶναι μέσο, πρόκειται δηλαδὴ γιὰ ἀπλοὺς ἀνθρώπους. Ἐκεῖ ὁρίζεται κατὰ τὴ γνώμη μου καὶ ἡ ἀξία αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος.

Δὲν εἶναι περίεργο τελικὰ τὸ ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἔχει καταφέρει νὰ ἐπιβίωσι τὸ ἴδιο καὶ νὰ διατηρήσι – ἔστω σὲ ποσότητα δείγματος – τὴν ὑπέρλαμπρη προγονικὴ κληρονομιά, τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνας 70χρονος καταφέρει νὰ καταπλήξει ἕναν 27χρονο μὲ τὴν ἀπίστευτὴ γνώση ποὺ μπορεῖ νὰ μεταδώσι μέσα σὲ λίγες γραμμὲς κειμένου (ἀναφέρομαι στὸν σεῦαστὸ κύριο, τοῦ ὁποίου ἐπιστολὴ περὶ τὸν μαθηματικὸ Αὐτόλυκο δημοσιεύσατε στὸ τεῦχος 176-177).

Μὲ ἄπειρη ἐκτίμησι

Ε.Σ. Γρηγοράς

Ἀλκυόνης 14, Π. Φάληρο

Μιά πρόταση για την διακόσμηση τῶν σταθμῶν μετρό

Κύριε διευθυντά,

Φίλοι συναναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ»,

Σὰς προσκαλῶ νὰ κάνουμε μαζί ἓνα φανταστικό ταξίδι, ὅπου ἐπιβιβαζόμενοι σὲ μία χρονομηχανή, θὰ μπορούσαμε νὰ βρεθοῦμε ξαφνικά στὴν ἀπώτατη ἱστορική ἐποχὴ τῆς πατρίδας μας καὶ νὰ ἀτενίσουμε μὲ δέος τὰ μεγαλιθικά Πελασγικά τείχη. Συνεχίζοντας τὸ ταξίδι μας σὲ ἓνα ἐλάχιστο (γιὰ ἐμᾶς) χρόνον θὰ μπαίναμε μέσα σ' ἓνα θαυμάσιο Μυκηναϊκὸ ἀνάκτορο, ὅπου θὰ μέναμε μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ ἀπὸ τὴν ζωντάνια τῶν τοιχογραφιῶν του καὶ τὸ ἁρμονικὸ δέσιμο τῶν χρωμάτων του. Λίγο πιὸ κάτω ἢ σοφὰ μελετημένη λιτὴ γραμμὴ ἐνὸς κλασσικοῦ κτίσματος θὰ μᾶς ἔφερνε δάκρυα στὰ μάτια, ἐνῶ στὸν ἐπόμενο σταθμὸ μας τὸ «μπαρόκ» τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς θὰ μᾶς γέμιζε θαυμασμό γιὰ τὶς ἀκραίες ἀλλὰ καθόλου χυδαῖες λύσεις ποὺ εἶχε ἐπιβάλει στοὺς ὄγκους. Κάπου στὸ μέσον τοῦ φανταστικοῦ ταξιδιοῦ μας μπαίνουντας σὲ ἓνα βυζαντινὸ ἀνάκτορο θὰ ἀνακαλύπταμε μιὰ κρυμμένη ἀλήθεια. Μεσαιῶνας δὲν ὑπῆρξε ποτέ στὴν Ἑλλάδα. Καὶ στὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ μας ἓνα πανέμορφο νεοκλασσικὸ κτίριο θὰ μᾶς θυμίζε, ὅτι δὲν ἀρέσκονται ὅλοι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες στὴν κακογουστία. Σκεφθεῖτε τὴν υπεργφάνεια ποὺ θὰ νοιώθατε ἐσεῖς καὶ τὸν θαυ-

μασμό τῶν πιθανῶν ἀλλοδαπῶν συνταξιδιωτῶν σας, βλέποντας νὰ περνοῦν ἐμπρὸς σας καὶ σὲ ἀρίστη κατάσταση ὅλες οἱ ἀρχιτεκτονικὲς φόρμες, ποὺ κατὰ καιροὺς γέννησε ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ λαοῦ μας.

Ὡραῖο ὄνειρο! ...Ὡραῖο, πιστεύω πὼς ναί. Ὁνειρο ὅμως ὄχι. Σὲ λίγο καιρὸ τελειώνουν τὰ ἔργα τοῦ νέου δικτύου τοῦ μετρό. Δὲν γνωρίζω τί εἶδους διακόσμηση ἔχουν κατὰ νοῦ νὰ κάνουν οἱ ἀρμόδιοι, καλὸ θὰ ἦταν πάντως νὰ ἀφήσουν κατὰ μέρος τὶς «μοντέρνες» ἀηδίες καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ διαμορφώσουν τοὺς νέους σταθμοὺς ἔτσι, ὥστε ὁ καθένας νὰ θυμίζει ἓνα ἄριστα διατηρημένο κτίσμα μιᾶς ἐποχῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἱστορίας τῆς πατρίδας μας. Καὶ ἂς μὴν ποῦν, ὅτι τὸ κόστος κατασκευῆς θὰ εἶναι πολὺ ὑψηλὸ, γιατί ὑπάρχουν στὸ ἐμπόριο σήμερα ὑλικά, ποὺ καὶ φθηνὰ εἶναι καὶ νὰ μιμηθοῦν μποροῦν ἄψογα τὶς ἀνάγκες τοῦ ἔργου.

Νομίζοντας ὅτι θὰ ἦταν κρίμα νὰ χαθεῖ (ἄλλη μιὰ φορὰ) ἡ εὐκαιρία γιὰ κάτι καλὸ, προτείνω νὰ πείσουμε ὅλοι μαζί, ὥστε νὰ γίνεῖ πραγματικότητα αὐτὴ ἡ ἰδέα.

Μὲ τιμὴ

Ἀντώνης Πετρουτζάκος

Μέσημηγα 2-4, 112 51 Ἀθήνα

Μιά ἐλληνική ἐπιγραφή σὲ γυμνάσιο τοῦ Μονάχου

Κύριε διευθυντά,

Προσφάτως βρισκόμουν στὸ Μόναχο τῆς Γερμανίας, ὅπου ἔτυχε νὰ περάσω μπροστὰ ἀπὸ τὸ γυμνάσιο Κ. Wilhelm. Στὶς κόγχες τοῦ πλαϊνοῦ τοίχου τοῦ κτιρίου ἦταν τοποθετημένα δύο ἀρχαῖες ἐλληνικὲς τεχνοτροπίας ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀποτελοῦν τὴν προσφιλέστερη στοὺς Γερμανοὺς «διακόσμηση» γιὰ τοὺς διάφορους ἀξιόλογους χώρους (πανεπιστήμια, πινακοθήκες, μουσεῖα). Φανταστεῖτε ὅμως τὴν

ἐκπληξη –καὶ τὴν ντροπὴ μου ταυτόχρονα– ὅταν παρατήρησα ὅτι πάνω ἀπὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ

ἦταν ἀναρτημένη μιὰ ἐπιγραφή μὲ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ἀπόφθεγμα: «Τὸ φρονεῖν τοῦ εὐδαμονεῖν πρότον ὑπάρχει», φωτογραφία τῆς ὁποίας σᾶς ἐσωκλείω. Δυστυχῶς φαίνεται, πὼς γιὰ τοὺς «γνωστοὺς ἀγνώστους» καὶ τοὺς συνεργάτες τοὺς ἰσχύει ἀποκλειστικὰ τὸ «εὐδαμονεῖν»...

Μετὰ τιμῆς

Μυρτώ Μαλάμου

Βλαχογιάννη 16, 115 25

Ἀθήνα



Τελευταῖα δῆματα πρὸς τὸν Ἑξουσιασμό

“Ὅπως ἐθίξαμε καὶ στὸ σχετικό μας ἄρθρο (τ. 178, Ὀκτώβριος 1996), μὲ τὴν Ἀμερικανική καὶ Γαλλική Ἐπανάστασιν ἠλλαξαν τὰ δεδομένα τῆς οἰκονομίας. Ἐκτοτε τὴν οἰκονομία δὲν τὴν καθορίζει ἡ παραγωγή ἀγαθῶν, ἀλλὰ τὸ τραπεζικὸν κεφάλαιον, ποὺ καθορίζει ἀκόμα ὄχι μόνον τὴν ποσότητα τῶν παραγομένων ἀγαθῶν ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀγαθῶν. Οἱ διαχειριστὲς τοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου ὄχι μόνον κατευθύνουν τὸν σχεδιασμὸ τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ ἀποφασίζουν γιὰ τὴν λειτουργία ἢ τὴν παῦσιν τῶν διαφόρων μονάδων παραγωγῆς· ἀποφασίζουν γιὰ τοὺς ὅρους ποὺ διέπουν τὸ διεθνὲς καὶ ἐθνικὸ ἐμπόριο μὲ ἀρωγούς τοὺς διάφορους διεθνεῖς ὀργανισμοὺς μὲ βαρύνδουπους τίτλους, ὅπως ὁ «Παγκόσμιος Ὁργανισμὸς Ἐμπορίου». Μία πλειάδα στελεχῶν, μικρῶν, μεσαίων καὶ μεγάλων, καὶ κυρίως μικρομέτοχοι καὶ μεγαλομέτοχοι λυμαίνονται τὸ παραγόμενον ἐθνικὸν προϊόν, ἐργαζόμενοι σ’ ἐντελῶς ἀντιπαραγωγικὰς θέσεις ἢ μὴ ἐργαζόμενοι. Εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ συστήματος, ποὺ κατοικοῦν σὲ οἰκίαι ποὺ δὲν ἔκτισαν· ποὺ ἀπολαμβάνουν ἀγαθὰ ποὺ δὲν παρήγαγαν· ἵνα πληρωθοῦν οἱ γραφές: «Καὶ ἔσται ὅταν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῷ Ἰακώβ, δοῦναί σοι πόλεις μεγάλας καὶ καλὰς ἃς οὐκ ἐνέπλησας, λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐξελατόμησας, ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐ καταφύτευσας, καὶ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεῖς» (Δευτερονόμιον Κ, στ’, 10-11).

Φανερόν εἶναι, ὅτι μὲ δόλωμα τῆς ὑλικῆς ἀπολαυῆς ἡ Διεθνὴς Ἑξουσία ἐπιβάλλει πλήρως τὴν πολιτικὴν της, τὸν ἐκφασισμόν τοῦ ὁποιοῦ καθεστώτος ἐπιλέγει νὰ τὴν ἐκφράξῃ. Τὸ κουδοῦνι τοῦ Παυλῶφ ἤχρῃ καὶ κατευθύνει τὰ πλήθη στὸ δρόμο τῆς ὑποταγῆς. Μέσον λοιπὸν ὑποδουλώσεως τῶν λαῶν εἶναι ἡ οἰκονομία, ποὺ ἐπιβάλλει τῆς ἀποφάσεις τῆς ἑξουσίας, τὴν πολιτικὴν της. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸν ὁ ἑξουσιασμός προωθεῖ ἐνιαῖο οἰκονομικὸ σύστημα, μὲ σκοπὸν μαζὶ μὲ τὴν ὀπτική ὑπερἐπάρκεια νὰ ἐπιβάλλῃ τελικὰ τὴν παγκόσμια κυριαρχία του. Ἔτσι ὁ Ὁργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (ΟΟΣΑ) ἐπεμβαίνει στὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα σὲ συνεργασία μὲ τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸ Ταμεῖο· ἐνῶ εἶναι γνωστὲς πλέον οἱ οἰκονομικὲς πιέσεις καὶ παροχὲς πρὸς τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὴν χαλιναγώγησίν τους, ὥστε ἡ ἐνημέρωσις νὰ εἶναι καὶ κατευθυνόμενη καὶ μονοσήμαντη. Ἄς ἀναλογιστοῦμε τὴν κάλυψιν τῶν γεγονότων στὸν Κόλπο καὶ στὴν πρῶν Γιουγκοσλαβία. Ἰδιαίτερα δὲ ἡ σαφήνεια ἐκδοτικῶν συγκροτημάτων καὶ τηλεοπτικῶν σταθμῶν μειώνει τῆς ἀνεξάρτητες φωνές. Πολὺ περισσότερο τώρα, ποὺ οἱ κινηματογραφικὲς ἐταιρεῖες ἀπορροφοῦνται ἀπὸ τὰ μεγάλα συγκροτήματα τῶν Μ.Μ.Ε.

Μὲ τὴν μετατόπισιν τοῦ κέντρου οἰκονομίας ἀπὸ τοὺς χώρους παραγωγῆς στοὺς χώρους ἐμπορίου, ὅπου δρᾷ καὶ βασιλεῦει τὸ τραπεζικὸν κεφάλαιο, ἔχουμε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγάλων πόλεων. Τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ στὴν συνέχεια τὸν 19ον αἰῶνα χαρακτηρίζει ἡ δημιουργία ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων, ποὺ εὐρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τοὺς τόπους παραγωγῆς· ἐνῶ ταυτόχρονα ἀρχίζουν νὰ σχηματίζονται οἱ πρῶτοι μεγάλοι τραπεζικοὶ ὀργανισμοὶ (τῶν ἀδελφῶν Ρικάρντο, Ρότσιλτ κ.ἄ.). Τὸ τραπεζικὸν κεφάλαιο εὖνοε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου. Ἔτσι πλᾶι στὰ ἐργοστάσια δημιουργοῦνται μεγάλοι ἐμπορικοὶ οἴκοι, ποὺ κατευθύνουν τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν ἀνάλογα μὲ τὴν ὑφιστάμενη ἀγορά, τὴν ὁποίαν προσπαθοῦν νὰ διευρύνουν μὲ τῆς ζῶνες ἐπιρροῆς. Τὰ παραδοσιακὰ ἀστικά κέντρα, ποὺ ἐπικέντρο εἶχαν τὴν ἔδρα τοῦ φεουδάρχῃ καὶ ποὺ δὲν ἐφιλοξενούσαν

παραπάνω κατοίκους από την αύλην του και μερικές δεκάδες τεχνιτών και έμπορων, που έξυπηρετούσαν τις τοπικές ανάγκες, έπαψαν να υπάρχουν. Η ανάπτυξι των έμπορικῶν και διομηχανικῶν κέντρων έρημώνει την παραγωγικὴν ύπαιθρον. Η ανάγκη εύρέσεως εργατικῶν χειρῶν έδημιούργησε κίνητρα να εγκαταλείψουν οί «κολλήγοι» τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς και να αλλάξουν τὴν εξάρτησίν τους από τις φυσικὲς συνθήκες με τὴν εξάρτησιν από τὸν προσφέροντα ένα μισθόν. Μία πυραμίδα εξαρτήσεων σχηματίζεται έκτοτε, έχοντας στὴν κορυφή τὸ τραπεζικὸ κεφάλαιο.

Με τὴν εκμηδένισιν τῶν τοπικῶν αρχόντων και τὴν κατάργησιν τοῦ τοπικοῦ στρατοῦ έδημιουργήθηκε έθνικὸς στρατός, που ὑπήγετο πλέον στὴν κεντρικὴ έξουσία. Η μεγάλη πολιτικὴ ἀλλαγὴ, που συμβαίνει τὸν 19ον αἰῶνα, εἶναι ἡ σύστασις έθνικῶν κρατῶν και ἡ κατάργησις τῶν μικρῶν κρατῶν, ὅπως έγινε στὴν Ἰταλία και τὴν Γερμανία. "Ολα ὑπόκεινται στὸν ἀπόλυτο έλεγχο τῆς κεντρικῆς έξουσίας. "Οπου ἡ βασιλεία διετηρήθηκε, ἀπετέλεσε διακοσμητικὸ στοιχείο. "Εχουμε δὲ τὸ περίεργο φαινόμενο, να θεωρηται έλευθερία ένα καθεστῶς που δὲν ἀμφισβητεῖται, πρὸς ἀντιδιαστολὴν με τὴν ἀπόλυτη μοναρχία, που παρὰ τὸν ἀπόλυτο χαρακτήρα της ἦταν ὑπὸ τὸν έλεγχο διαφόρων φεουδαρχῶν, που μερικοὶ εἶχαν δύναμιν μεγαλύτερη και ἀπὸ αὐτὴν τοῦ βασιλέως. "Ετσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ιδιότητα τοῦ πολίτου μεταλλάσσεται σὲ αὐτὴν τοῦ ὑπηκόου. Οἱ ἐπιστῆμες και ἡ εκπαίδευσις σχεδιάζονται για τις ἀνάγκες παραγωγῆς και διαθέσεως τῶν ἀγαθῶν. "Ο λεγόμενος «ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός» αὐτὸν τὸν σκοπὸν έξυπηρετεῖ κι ὄχι τὸν νέον, που ἀναζητεῖ λύσεις για τὴν παιδείαν του και τὸ μέλλον. Ἀλλὰ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴ (ένισχυσιν τῆς κεντρικῆς έξουσίας) ὁ 19ος αἰῶνας έσηματοδότησε μία καινούργια ὁδὸ, τὸν κομμουνισμό. "Οπου έκτὸς ἀπὸ μία μικρὴ ὁμάδα στελεχῶν τῆς κρατικῆς μηχανῆς ὅλος ὁ λαὸς μετετράπηκε σὲ μονάδες παραγωγικῆς ἀποδόσεως. Με ἄλλα λόγια τὸ κύριο στοιχείο τῆς μικροπολιτικῆς ἐδράζεται σὲ οἰκονομικὸ σχεδιασμό, ἐνῶ ὁ μακροπολιτικὸς σχεδιασμὸς κατατείνει στὴν ὑπαγωγὴ τῶν λαῶν σὲ μία παγκόσμια κεντρικὴ έξουσία.

"Ο συγκεντρωτισμὸς αὐτὸς εὐνόησε τὴν δημιουργία τῶν μεγάλων πόλεων, ὅπου τὸ μέγα πλῆθος με τὴν δοθήθεια τῶν Μ.Μ.Ε. ἦταν εύκολο να καθοδηγηθῇ και παρὰ τὴν μακρυὰ ἀπὸ τὴν πρωτογενὴ παραγωγὴ ἐξηρτάτο ἀπόλυτα ἀπὸ τις διαθέσεις τοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου. Η ἀποκέντρωσις, που πολλοὶ ἐπιζητοῦν, δὲν έχει θέσιν στὸν σχεδιασμὸ τῶν έξουσιαστῶν. Εὐκόλα θὰ ἠδύναντο να δημιουργήσουν μονάδες ἐπεξεργασίας κοντὰ στὸν τόπο παραγωγῆς τῶν πρώτων ὑλῶν. "Ομως, ὅπως τὸ ζοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ, πρότυπο ἀναπτύξεως ἀποτελοῦν οἱ «διομηχανικὲς ζῶνες», που ἐγκαθίστανται στίς παρυφές τῶν πόλεων. Τὸ τί ἐπιτυγχάνουν οἱ έξουσιαστὲς γίνεται φανερὸ και ἐπεσημάνθηκε στὸ σχετικὸ συνέδριο τοῦ Ο.Η.Ε. για τὰ προβλήματα τῶν πόλεων, που ὠνομάστηκε "HABITAT II" και που ἐπραγματοποιήθηκε ἀπὸ 3-15 τοῦ περασμένου Ἰουνίου στὴν Κωνσταντινουπόλιν. Σ' ἓνα δημοσίευμα στὴν ἐφημερίδα «Έλευθεροτυπία» (8 Ἰουλίου) με ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ συνέδριο παρατίθεται τὸ κύριο ἄρθρο τῆς «Μὸντ Ντιπλοματί» τοῦ Ἰγκνάσιο Ραμονέ, που ἐπεμελήθηκε ἡ Βίκη Τσιώρου. Σημειώνονται μεταξὺ ἄλλων (παρατίθενται ἀσχολίαστα): «*Η περιοχὴ τοῦ Λὸς Ἀντζελες, που τὸ 1850 ἀριθμοῦσε 1620 ψυχές, με τὸ πέρασμα στὴν ἄλλη χιλιετία θὰ φτάσει τὰ 18 ἑκατομμύρια κατοίκους και ἡ πολιτισμικὴ ἀνομοιομορφία θὰ εἶναι πιὸ έντονη*». Πιὸ κάτω για τὴν ἴδια πόλιν και τὰ προβλήματά της γράφεται: «*Η ἐγκληματικότητα δὲν προβλέπεται να μειωθεῖ σὲ αὐτὴ τὴν πόλιν, που παραμένει μία ἀπὸ τις πιὸ ἐπικίνδυνες τοῦ κόσμου, με ἐτήσιο*

ποσοστό έγκλημάτων που φτάνει τους 28 φόνους ανά 100.000 κατοίκους και που είναι συνέπεια της φτώχειας και της άγνοιας, αλλά και αποτέλεσμα της δραστηριότητας των 570 συμμοριών, που έχουν στρατολογήσει 70.000 μέλη... "Αν και στο παρελθόν υπήρξε τόπος εύγενών, η πόλη κατάντησε σήμερα σύμβολο για τους άπανταχού κακοποιούς και σταυροδρόμι όλων των κοινωνιολογικών δεινών της εποχής μας: Φτώχεια, περιθωριοποίηση, ανασφάλεια, μόλυνση, ασχήμια, άπελπισία, μοναξιά. "Όλα αυτά, χωρίς αμφιβολία εξαιτίας της παράλογης ανάπτυξης. Στις αρχές του 19ου αιώνα μόνον το 3% του παγκόσμιου πληθυσμού είχε αστικοποιηθεί, ενώ σε πέντε χρόνια πάνω από το μισό του πληθυσμού της Γης θα κατοικεί σε πόλεις... "Η παγκοσμιοποίηση πλανιέται σαν απειλή στις πόλεις. Μπροστά στο φόβο της αποδιοργάνωσης το κράτος σήμερα φαίνεται να αφήνει τη θέση του στην αγορά, η οποία όμως είναι ανίκανη να διαχειριστεί την ανάπτυξη των πόλεων. "Ωστόσο οι πόλεις έχουν την ικανότητα να αυξάνουν τις εντάσεις. Είναι λοιπόν πιθανό, από αυτές και από τα εκατομμύρια των εκπτώτων, αποκλεισμένων και φτωχών να προέλθουν σε Βορρά και Νότο διαμαρτυρίες, αντιδράσεις και εξέγερση».

Για το ίδιο θέμα η «Καθημερινή» της 30ης Ιουνίου αναδημοσιεύει άρθρο του «L'EXPRESS», όπου μεταξύ άλλων σημειώνεται: «Τα αστικά αυτά κέντρα (σ.σ. εννοεί τις σύγχρονες μεγαλόπολεις) δεν είναι πόλεις-άστυα παρά μία πολεοδομική έκταση, καθυποταγμένη και κατατμημένη από φυλετικές ομάδες, διαμορφωμένες με βάση την κοινωνική, εθνική ή θρησκευτική ταύτιση, την ύποταξη σε διάφορες μαφίες ή το νιχιλισμό (σ.σ. μηδενισμό). Σε κλειστά κυκλώματα, μέσα στα οποία το άτομο διαδραματίζει απολύτως δευτερεύοντα ρόλο».

Αυτές οι πόλεις-τέρατα, όπως περιγράφονται στα αποσπάσματα από τα δύο άρθρα, δεν έδημιουργήθηκαν τυχαία. Παρ' όλο που οι επισημάνσεις είχαν γίνει ακόμα και πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι μόνον δεν ελήφθησαν μέτρα για την ανακοπήν του φαινομένου, αλλά μάλλον το ενισχύουν. Οι τρόποι είναι πολλοί. Κατ' αρχήν οι πόλεις αυτές είναι είτε οικονομικά κέντρα είτε διοικητικά και οικονομικά μαζί. Από το άρθρο του Ραμονέ ενδιαφέρον παρουσιάζει η πληροφορία, ότι η παραγωγή της Σεούλ είναι ίση με την παραγωγή της Τουρκίας και η παραγωγή του Σάο Πάολο μεγαλύτερη από της Πολωνίας. Είναι δύο χαρακτηριστικές πόλεις. Η μία, η Σεούλ, είναι και διοικητικό κέντρο, ενώ το Σάο Πάολο είναι μόνον οικονομικό. Αξιοπρόσεκτο είναι το φαινόμενο της Μπραζιλία, διοικητικής πρωτεύουσας της Βραζιλίας. Έθεμελιώθηκε το 1960 και σήμερα κατοικείται από 4.000.000 ανθρώπους. Φυσικά είναι άνοητο να υποστηρίζεται, ότι μία κυρίαρχη κεντρική εξουσία, που έχει όλη την δύναμη στα χέρια της, αδυνατεί να αναστρέψει αυτήν την εξέλιξη. Φανερόν είναι, ότι η δημιουργία μεγάλων πόλεων εύνοει την στήριξήν της. Διότι:

Α) με τόν έλεγχο των ΜΜΕ κατευθύνει εκ του ασφαλούς τους κατοίκους·

Β) παρέχει εκπαιδευσιν τέτοια, που είναι μακρινά απ' ό,τι αποκαλείται παιδεία·

Γ) επιτείνει την ανασφάλεια, ώστε η εξάρτησις των ατόμων από τον παρεχόμενον μισθόν να αποτελή τη μοναδική τους λύση·

Δ) εκ των στοιχείων, που φέρουν στην δημοσιότητα ανεξάρτητες φωνές, όλο και περισσότερο διαφαίνεται η συνεργασία εξουσίας και υποκόσμου (κάτι που είχε θιγεί και σε άρθρο του «Δαυλού», τ. 166, 'Οκτώβριος 1995)· και

Ε) κατευθύνοντας την συγκέντρωσιν αλλοφύλων και έτεροκλητών πολιτισμικών στοιχείων, καθιστά αδύνατη την παραγωγήν πολιτισμού, που να στηρίζεται στην

παράδοσιν, νά προοδεύη καί νά ὑπηρετῇ τὸν ἄνθρωπο. (Καί πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴ συμπεριλαμβάνεται καί ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, τοῦ μόνου μὲ ρίζες πανάρχαιες καί μὲ ἐπίκεντρο τὸν ἀνθρωπισμό).

Γιὰ νά τὸ ἐπιτύχουν αὐτό, ἔπρεπε νά ἐρημώσουν τὴν ὕπαιθρο. Ἡ πτῶσις τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασιν, διέλυσε τὴν ἀγροτικὴ κοινωνικὴ δομὴ. Ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καί ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἔφερε τὴν ἀστυφίλιαν τοῦ 19ου αἰῶνα, πού ἀπεικονίζεται στὴν λογοτεχνία μὲ τὸ ἀστικό μυθιστόρημα. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι ἐπέτειναν τὴν συγκέντρωσιν μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ στὶς πόλεις· ὄχι τόσο γιατί κατεστρέφετο ἡ ὕπαιθρος, ὅσο ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ὀλίγοι ἐπέστρεφαν στὶς ἀγροτικὲς ἐστίες τους μετὰ τὸν πόλεμο. Ταυτόχρονα ἡ ἀνάγκη τῆς μαζικῆς παραγωγῆς ὄπλων ἐνίσχυε τὴν θέσιν τῶν τραπεζῶν. Καί τώρα πλέον οἱ δανειστὲς δὲν ὑπέτασσαν ἕναν φεουδάρχη, ἀλλὰ τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν. Εἶναι γνωστό, ὅτι τὴν οὐσιαστικὴ διοίκησιν στὴν Τουρκία ὀλίγον πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἤσκει ὁ Ἑβραῖος τραπεζίτης Χασκέλλ (Ι. Φιλήμονος, «*Δοκίμιον Ἱστορικὸν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας*», σμ. δ', Ἐποχὴ Δ', κεφ. Ε'). Μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ 20οῦ αἰῶνα τὸ τραπεζικὸ κεφάλαιο ἐπιβάλλει τὴν κυριαρχία του καί στὴν ἀγροτικὴ παραγωγὴ μὲ τὸν δανεισμό τῶν ἀγροτῶν γιὰ τὰ λιπάσματα ἢ τοὺς σπόρους ἢ τὸν μηχανολογικὸ ἐξοπλισμό. Παράλληλα οἱ ἀγρότερες ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια τῆς περιοχῆς τους, πού ἀγοράζουν καί ἐπεξεργάζονται τὰ προϊόντα καί πού μὲ τὴ σειρά τους τὰ ἐργοστάσια ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς τράπεζες. Σήμερα στὴν χώρα μας δὲν ὑπάρχει ἀγροτικὴ οἰκογένεια ἢ συνεταιρισμός, πού νά μὴ χρωστᾷ στὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Ἐνῶ κατὰ τὶς ἐπιταγὰς τῆς ΓΚΑΤΤ ἢ τοῦ ΠΟΕ ἐπιβάλλεται τὸ εἶδος καί ἡ ποσότης τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Ἐνθυμούμαστε ὅλοι τὶς ἐντολὰς τῆς τότε ΕΟΚ, πού ἐξηνάγκασαν τοὺς ἀμπελοκαλλιεργητὲς νά ἐκρίζωσουν τὰ ἀμπέλια, τὶς «χωματερεῖς» τῶν ἐσπεριδοειδῶν καί τὶς ποσοστώσεις στὴν παραγωγὴ προϊόντων. Στὶς 2 Ὀκτωβρίου ἡ ἔφημερίς «Καθημερινή» ἐδημοσίευσεν τὴν εἴδησιν, ὅτι ἡ χώρα μας ἐτιμωρήθηκε μὲ πρόστιμο ἑνὸς δισεκατομμυρίου δραχμῶν περίπου, διότι ἡ παραγωγὴ γάλακτος ὑπερέβη τὴν ποσώσασιν, πού εἶχε καθορίσει ἡ Ε.Ε. Ἀλλωστε ὁ δρόχος τῶν τιμῶν Βρυξελλῶν πνίγει τὸν Ἕλληνα ἀγρότη.

Ἡ ἀφόρητη διαβίωσις στὴν ἐπαρχία ἐγίνε ἀποκρουστικὴ, ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τῶν ΜΜΕ τὰ μετέτρεψε σὲ σειρήνες, πού ἐκάλουν στὶς πόλεις τὸν πληθυσμό. Ἡ νέα γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἦταν ἑτοιμὴ (;) νά ὑποδεχθῇ τοὺς πιστοὺς τῆς. Ὅπου ἡ βιομηχανία καί ἡ βιοτεχνία ἢ τὸ ἐμπόριο δὲν ἦταν σὲ θέση νά ἀπορροφήσουν τοὺς εἰσερχόμενους, διωγοῦτο ὁ δημόσιος τομέας, μὲ ἀποτέλεσμα νά διαμορφωθῇ μία νέα τάξις ἐκλεκτῶν. Ἀλλὰ οἱ θέσεις ἐργασίας δὲν ἦταν δυνατόν νά καλύψουν τὶς ἀνάγκες καί σιγὰ-σιγὰ ἐδημιουργήθηκε ἕνα «περιθώριο», πού ζῇ σὲ ἄθλιες συνθῆκες. Ὑπολογίζεται, ὅτι αὐτὴ τὴν στιγμὴ 600 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ζοῦν σὲ παράγκες σὲ χειρότερη μοῖρα ἀπὸ τὰ ζῶα τῶν κτηνοτρόφων. Ἐγκαταλείποντας τὶς ἐστίες τους οἱ ἀγρότες καί μετοικοῦντες στὶς πόλεις, ἔχαναν ταυτόχρονα καί τὴν ταυτότητα τῆς πολιτιστικῆς τους δημιουργίας. Ὁ κινηματογράφος, τὸ ραδιόφωνο πρῶτα καί στὴν συνέχεια ἡ τηλεόρασις προσέφεραν σὰν διέξοδο τὸν ἀμερικανικὸ τρόπο ζωῆς· δηλαδὴ μία μὴ πολιτισμικὴ ἔκφρασιν, πρᾶγμα φυσικὸ γιὰ ἕνα νεότευκτο κράτος, χωρὶς παραδόσεις καί ὁμοιογενὴ πληθυσμό. Ἀλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ στὴν Εὐρῶπῃ παρήγετο ἔθνικος πολιτισμὸς τουλάχιστον μέχρι τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον καί τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια. Τὸ φαινόμενο τῆς μεταναστεύσεως, κυρίως πρὸς τὴν Γερμανία, δὲν ἥλλαξε πολὺ τὶς συνθήκες πολιτιστικῆς δημιουργίας.

“Αλλωστε τὸ μεταναστευτικὸ κῦμα ἦταν ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις, γιατί οἱ μετανάστες ἦταν κυρίως Ἴσπανοί, Ἕλληνες καὶ Ἱταλοί μὲ κοινὲς πολιτιστικὲς ρίζες, τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸν Πολιτισμό. Ἡ ἑξαφάνισις τῶν τοπικῶν πολιτισμῶν δὲν ἐστέρησε τὴν δημιουργία ἐθνικῶν πολιτισμῶν, ἔστω καὶ χωρὶς τὴν προηγούμενη πολυμορφίαν, ἐνῶ μία ἀναπτυσσόμενη ἑξαιτίας τῆς ΕΟΚ εὐρωπαϊκὴ συνείδησις ἔφερε μίαν ἀναζήτησιν τῶν ἀπαρχῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ξαφνικά ἡ Εὐρώπη ἀνεκάλυψεν ἐκ νέου τὴν πολιτιστικὴν τῆς μήτραν, τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πολιτισμόν. Πρότασις, ὅπως αὐτὴ τῶν Βάσκων εὐρωβουλευτῶν, νὰ καθιερωθοῦν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὡς ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τῆς Κοινότητος, ἦταν ἀδιανόητη πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια.

Ὁ κίνδυνος γιὰ τὸν ἐξουσιασμό ἦταν μεγάλος. Ἡ προσπάθεια εἰρηνικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἐξεκίνησε τὸν 19ον αἰῶνα μὲ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἀνατολισμοῦ, ὀλίγα ἀπέδωσε. Οἱ πάσης φύσεως ὀργανώσεις παρὰ τὴν πλούσια χρηματοδότησίν τους ἀπὸ ὑποπτα κέντρα δὲν κατάρθωσαν τίποτα. Προσπάθειες, ὅπως αὐτὴ τοῦ Ντυροζέλ νὰ παραλείψῃ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν, ἔπесαν στὸ κενὸ παρὰ τίς εὐλογίαις τῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀλλοίωσις τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς ταυτότητος ἀπῆλθε δραστηκώτερα μέτρα. Καραβάνια τριτοκοσμικῶν μεταναστῶν ἤρχισαν νὰ εἰσέρχονται στὶς χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἡ οἰκονομικὴ πίεσις, ποὺ ὑφίστανται οἱ πληθυσμοὶ στὶς τρίτες χώρες, τὸ ὄραμα γιὰ μιά νέα γῆν ἐπαγγελίας στὴν Εὐρώπη, τοὺς ἔφερε σωρηδόν. Μόνον ποὺ αὐτὴ τὴν φορὰ τὰ πάντα ἔχουν ὀργανωθῇ κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ διεθνοῦς ἐξουσιασμοῦ καὶ τὴν ἀγαστὴν συνεργασίαν ἐξουσίας καὶ ποινικοῦ ἐγκλήματος. Τὸ παρὰ νόμο δίκτυο λαθρομεταναστῶν δρᾷ ἀδίωκτο. Εἶναι ἀδιανόητο, ἡ πανίσχυρη κεντρικὴ ἐξουσία νὰ μὴ δύναται νὰ ἀνακόψῃ τὸ μεταναστευτικὸ ρεῦμα καὶ νὰ συλλάβῃ μίαν δρᾶκα νεοδουλεμπορίας. Φανερόν εἶναι, ὅτι ἡ πολιτικὴ βούλησις εἶναι διαφορετικὴ. Ἡ γεωπολιτικὴ θέσις τῆς Τουρκίας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ «ἀνατολικοῦ μπλόκ» δὲν ἐδράζεται σὲ στρατιωτικὸ σχεδιασμό. Ἀπὸ λόγῃ στὸ μαλακὸ ὑπογαστρίο τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἔχει μετατραπῇ σὲ πύλη εἰσόδου λαθρομεταναστῶν στὴν Εὐρώπη, καὶ γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν προστατεύεται. Ἡ Τουρκία, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἱδρύσιν τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν δημιουργία ἀμερικανικῶν δάσεων στὴ Σαουδικὴν Ἀραβία καὶ τὸ Κουβέιτ, ἔχει ἀπολέσει πρὸ πολλοῦ τὸν ρόλον τοῦ χωροφύλακα τῶν πετρελαίων.

Μὲ τὴν συμπαράστασιν διαφόρων ὀργανώσεων προστασίας τῶν προσφύγων καὶ τῶν μειονοτήτων ὁ ἐξουσιασμός προχωρεῖ πρὸς τὴν παγκόσμια κυριαρχίαν του. Μὲ τὴν δημιουργίαν τερατοπόλεων πολιτισμικῆς ἀνομοιομορφίας, μὲ τὴν ἀλλοίωσιν τῆς πληθυσμιακῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητος τῶν κρατῶν ὁ ἐξουσιασμός προχωρεῖ πρὸς τὴν νέαν ἐποχὴν τῆς πολιτιστικῆς ἀφασίας. Ὑποβιβάζει τὸν ἄνθρωπον σὲ ὑπηρέτη του. Καταργεῖ κάθε ἐλεύθερη φωνὴ μέσα ἀπὸ ἓνα πλῆγμα νόμων ἐνῶ προωθεῖ παντοιοτρόπως ἓνα «ἐξωσυμπαντικὸ» κέντρο ἰδεολογίας, ἐπιφυλάσσοντας στὸν ἑαυτὸν του τὴν «ἐξ ἀποκαλύψεως» ἀντιπροσώπευσιν αὐτοῦ τοῦ κέντρου. Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον γιὰ τίς πόλεις δὲν κλείνει ἐδῶ. Ἡ προσπάθεια ἀνιχνεύσεως τῶν αἰτιῶν ποὺ δημιουργήθηκαν, τίς ἐφώτισεν ἴσως, ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἔκτασις ἐνὸς ἀρθροῦ. Μένει νὰ διαπιστώσουμε τίς συνθήκες, μέσα στὶς ὁποῖες ἀναγκάζονται νὰ ζοῦν οἱ ἄνθρωποι. Νὰ ψηλαφήσουμε ὅλα αὐτὰ τὰ πλέγματα, ποὺ κρατοῦν δέσμιον τὸν ἄνθρωπον.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

«Ολβιος, ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν»

(Εὐριπίδης)

Προϋπόθεση τῆς εὐτυχίας κατὰ τὸν μεγάλο Ἕλληνα τραγικὸ ἀποτελεῖ ἡ γνώση τοῦ ἀληθινοῦ παρελθόντος. Στρεφόμενοι κι ἐμεῖς πρὸς τὴν ἱστορία, διαπιστώνουμε πράγματι ὅτι ἔθνη, κοινωνίες ἀλλὰ καὶ ξεχωριστοὶ ἄνθρωποι προσδεύουν καὶ μεγαλουργοῦν, συνεισφέρουν μ' ἄλλα λόγια στὸ παγκόσμιο γίγνεσθαι, μόνο ὅταν ἀξιῶνται νὰ γίνουν γνῶστες τῶν πράξεων, τῶν διδασμάτων καὶ τῆς σοφίας τοῦ παρελθόντος. Ὅπως διαπιστώνουμε καὶ τὴν ἀντίθετη ἐκδοχή: Ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὴν ἱστορία ἐπιφέρει τὴν σύγχυση, τὴν ἀδυναμία προσανατολισμοῦ καὶ τὴν ἐπικράτηση ἀνελεύθερων δογματικῶν καταστάσεων, πού ποδοπατοῦν καὶ ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη ἀξία καὶ ἀξιοπρέπεια.

Τὸ ἀρχαιοελληνικὸ «θαῦμα», ἡ Κλασσικὴ Ἑλλάδα, δὲν δημιουργήθηκε συγκυριακὰ καὶ τυχαῖα, ἀλλὰ βασίστηκε σ' ὁλόκληρη τὴν προηγούμενη ἱστορικὴ πορεία τῶν Ἑλλήνων. Τὸ γνωστικὸ καὶ ἀξιακὸ της πλαίσιο ἀντλήθηκαν ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο, ἀπὸ τοὺς ἄθλους καὶ τίς ἀρετὲς τῶν μεγάλων προγόνων, τῶν ἡμίθεων καὶ τῶν θεῶν. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ παράδοση πλάστηκε καὶ ἀπέκτησε μορφή καὶ ἔκφραση.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ χιλιόχρονος Μεσαίωνας (ἂν δὲν φτάνει ὡς τίς μέρες μας) δὲν ἄπλωσε τὰ μαῦρα φτερά του σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο συγκυριακὰ καὶ τυχαῖα. Εἶχε προηγηθεῖ ἡ βίαιη διακοπὴ τῆς ἱστορικῆς συνέχειας, ἡ ὁποία διευκόλυνε τὴν ἐπικράτηση τοῦ Θεοκρατικοῦ Σκότους. Τὸ ἴδιο τέλος καὶ οἱ ἀπαρχές τοῦ Σύγχρονου Πολιτισμοῦ (Ἀναγέννηση, Διαφωτισμός) δὲν προέκυψαν συγκυριακὰ καὶ τυχαῖα. Προῆλθαν ἀπὸ τὴν γενναία ἱστορικὴ ἐπανασύνδεση μὲ τὸ προχριστιανικὸ ἑλληνικὸ παρελθὸν καὶ τὴν φιλελεύθερη οἰκουμενικότητά του.

Ἡ κατοχὴ τῆς ἀληθινῆς ἱστορικῆς γνώσης καὶ σὲ ἱστορικὸ ἐπίπεδο συνεισφέρει στὴν ἠθικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων. Βοηθᾷ τὸν καθένα ξεχωριστὰ νὰ στηρίζεται στὰ δικά του πόδια, στὴν δική του κρίση. Ἀποκτᾷ δηλαδὴ τὴν δυνατότητα ὁ γνώστης τοῦ παρελθόντος ὄχι μόνο νὰ δημιουργεῖ τὸ νέο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποφεύγει τὴν παραπλάνηση πού μεθοδεύουν ἄλλοι γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἰδεολογικὴ ἢ πολιτικὴ δουλεία, πού ἐξουσιαστές ἐπιδιώκουν πολλὲς φορὲς νὰ ἐπιβάλουν στὸν τράχηλό του. Ἡ συνολικὴ προσφορὰ τῆς ἱστορίας περιέχεται ξεκάθαρα στὰ λόγια τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη: «Φύλακα ἡγοῦμαι τὴν ἱστορίαν τῆς τῶν ἀξιολόγων ἀρετῆς, μάρτυρα τῆς τῶν φαύλων κακίας, εὐεργέτην δὲ τοῦ κοινοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων».

Δὲν καταλαβαίνεις τὰ συμβαίνοντα στὸ παρόν, ἂν δὲν γνωρίζεις τὰ συμβάντα στὸ (ἀληθινὸ) παρελθόν. Καὶ δὲν μπορείς νὰ προβλέψεις καὶ νὰ πορευθεῖς μὲ σιγουριά στὸ αὐριο, ἂν δὲν ἔχεις κατανοήσει τί ἔγινε στὸ χθές καὶ τὸ σήμερον.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΜΑΡΙΟΣ Δ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ

‘Ο μισελληνισμός του Βυζαντινού καθεστώτος (Ι)

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙ ΤΡΟΧΟΠΕΔΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ι. Εισαγωγή

Τὸν τελευταῖο καιρὸ πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἐπιχειροῦν γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ νὰ «περάσουν» στὸν ἑλληνικὸ κόσμον τὴν ἰδεολογία τοῦ βυζαντινισμοῦ καὶ τῆς ρωμιοσύνης. Μάλιστα κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς φθάνουν στὸ σημεῖο νὰ προτείνουν, οἱ κάτοικοι τοῦ χώρου τούτου νὰ ὀνομάζωνται Ρωμιοὶ καὶ ὄχι ‘Ελληνες, ἢ τουλάχιστον ‘Ελληνες-Ρωμιοί. Οἱ ‘Ελληνες –λέγουν– πρέπει νὰ λαμβάνουν τὰ πρότυπά τους ὄχι ἀπ’ τὴν ἀρχαία ‘Ελλάδα, ἀλλὰ ἀπ’ τὸ Βυζάντιο, ἐφ’ ὅσον κατ’ αὐτοὺς ἡ βυζαντινὴ περίοδος ὑπῆρξε ἡ σημαντικώτερη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὑποστηρίζουν ἐπίσης, ὅτι συντελέσθηκε ὁμαλὰ ἡ σύζευξις ἑλληνισμοῦ-χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι, ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ χριστιανισμός, ὁ ἑλληνισμός θὰ ἦταν ἀνύπαρκτος. Ὑποστηρίζουν δηλαδὴ τὸ ἰδεολόγημα τοῦ «ἑλληνοχριστιανισμοῦ», ποὺ πρωτοεμφανίσθηκε στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ μέχρι τὸ 1922 ἀποτελοῦσε τὴν ἐπίσημη ἰδεολογία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

“Ενας ἐξ αὐτῶν, ὁ Κ. Ζουράρις, σὲ συνέντευξί του σὲ περιοδικὸ ὑπεστήριξε: *«Καὶ ὑπάρχει ἓνας μίτος πὸν τὰ ἐνώνει ὅλα αὐτά. Καὶ ὁ μίτος αὐτὸς εἶναι ἡ ρωμιοσύνη»* σ’ ἄλλο σημεῖο ἐτόνισε, ὅτι, ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ χριστιανισμός, *«ὁ ἑλληνισμός θὰ ἦταν τώρα σὰν τοὺς Χιτίτες, τοὺς Ἀσσυρίους, τοὺς Βαβυλωνίους, ἅρα θὰ εἶχε σθῆσει»*. Ὁ Κ. Ζουράρις συνεπῶς θέλει νὰ εἰμεθα Ρωμιοὶ καὶ ὄχι ‘Ελληνες.” Ἰσως ἡ αἰτία ἐδῶ νὰ εἶναι ἡ ἄγνοια: *«Καὶ μόνον ἡ χρησιμοποίησις διὰ τοὺς ‘Ελλήνας τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπιθέτου Ρωμῆος – ἐτόνιζε ὁ καθηγητὴς τῆς Παντείου Δ. Βεζανῆς – ἀρκεῖ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς κατωτερότητός των»*. Ἐπομένως ὁ Κ. Ζουράρις μᾶλλον ἀγνοεῖ τὴν ἱστορία, ὅταν προτιμᾷ νὰ εἰμεθα Ρωμιοὶ καὶ θεωρεῖ ὅτι ὁ χριστιανισμός ἔσωσε (ἀπὸ ποιόν;) τὸν ἑλληνισμό. Βέβαια τὸ ἀντίθετο συνέβη: *«Αὕτῃ ἡ Νέα Θρησκεία – ἐτόνιζε ὁ ἀείμνηστος Περικλῆς Γιαννόπουλος – θὰ ἐχάνατο ἀνω-νύμως εἰς τὰς ὑπὸ νόμους τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἐὰν δὲν τὴν ἐπιάναμεν Ἐμεῖς... ‘Ελληνικὴ Φυλὴ, δὲν σὲ ἔσωσε ὁ χριστιανισμός, ἀλλ’ ὁ ἑλληνισμός σου»* («Ἀπαντα», σελ. 179 καὶ 205, ἔκδ. 1993). Ἐξ ἄλλου ἀποκαλυπτικὴ τοῦ σκοποῦ τῶν ρωμιοσυνιστῶν εἶναι καὶ μιὰ δήλωσις τοῦ κύριου ὑποστηρικτῆ τοῦ βυζαντινισμοῦ καὶ τῆς ρωμιοσύνης Δ. Κιτσίκη: *«Πρότυπό μου (εἶναι) ἡ βυζαντινὴ ἐξουσία... Διό-τι εἶμαι ἰπὲρ τῆς θεοκρατίας»* (περιοδικὸ «ΤΟΤΕ», τεύχος 57). Πρότυπο λοιπὸν τῶν ρωμιοσυνιστῶν εἶναι ὁ θεοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ βυζαντινοῦ πολιτεύματος.

Προσφάτως σὲ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ τῆς ΕΤ ἡ κ. Ἀννα Παναγιωταρέα εἶχε καλέσει ὠρισμένους βυζαντινολόγους, γιὰ νὰ ὁμιλήσουν περὶ Βυζαντίου. Ἀξιοσημείωτο εἶναι, ὅτι δὲν ἦσαν προσκεκλημένοι ἀντιφρονούντες, ἐφ’ ὅσον σκοπὸς τῆς ἐκπομπῆς ἦταν νὰ ἐκθειάσῃ τὴν βυζαντινὴ αὐτοκρατορία καὶ νὰ τονίσῃ, ὅτι πρέπει νὰ εἰμεθα ὑπερήφανοι γιὰ τὴν τόσο σημαντικὴ αὕτῃ «ἑλληνικὴ» κληρονομιά. Στὸ τεύχος μάλιστα 58 τοῦ περιοδικοῦ «ΤΟΤΕ» ὁ κ. Βασίλης Κουκοζίδης ἔγραψε ἓνα ἄρθρο μὲ τίτλο: *«Γιατί μπορούμε νὰ εἴμαστε περήφανοι γιὰ τὴν βυζαντινὴν μας κληρονομιά»*. Ὁ κ. Κουκοζίδης στὸ ἄρθρο του τονίζει, ὅτι ἐμεῖς οἱ ‘Ελληνες εἰμεθα Ρωμιοὶ καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνατολικῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας δίχως ὅμως πειστικὰ ἐπιχειρήματα. Τὸ ἄρθρο τοῦτο ὑποτίθεται, ὅτι εἶναι ἀντίλογος σὲ μιὰ σημαντικώτατη διάλεξι τοῦ παγκοσμίως γνωστοῦ φιλοσόφου Κορ-

νήλιου Καστοριάδη. 'Ο ἄρθρογράφος ὅμως δὲν παρουσιάζει τὰ ὅσα λέγει ὁ διαπρεπὴς φιλόσοφος, ἀλλὰ γενικῶς καὶ ἀφηρημένως ὁμιλεῖ περὶ Βυζαντινῆς παραδόσεως. ('Ασφαλῶς δὲν ὑπάρχει χῶρος στὸν «Δαυλό», γιὰ ν' ἀπαντήσουμε στὸ ἐν λόγω δημοσίευμα). 'Ολ' αὐτὰ ὅμως ἀπετέλεσαν αἰτία γιὰ τὴν συγγραφή τοῦ ἄρθρου τούτου, ὥστε νὰ δοθῇ μία ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένη ἀπάντησι στοὺς θιασῶτες τῆς δῆθεν ἐλληνικότητος τοῦ Βυζαντίου.

II. 'Η βυζαντινὴ παράδοσι τροχοπέδη γιὰ τὴν 'Ελλάδα

Ἄς δοῦμε ὅμως, ποιοὶ εἶναι τὸ περιεχόμενο τῆς διαλέξεως τοῦ Κ. Καστοριάδη. Ἀρχικῶς τονίζει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι καὶ πρωτόγονοι λαοὶ εἶναι προσκολλημένοι στὴν παράδοσί τους, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τὴν προωθήσουν καὶ νὰ δημιουργήσουν κάτι καινούργιο. Ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς αὐτοὺς ὁ Καστοριάδης περιλαμβάνει καὶ τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν μιὰ τέλεια εἰκόνα αὐτῆς τῆς καταστάσεως. 'Ο Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐδιάλεξε ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς μιὰ φυλὴ, στὴν ὁποία μιὰ σειρὰ ἀπὸ θεόπνευστους ἥρωες ἐπαρουσίασαν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι θεόπνευστοι, ἀπαγορεύουν στὸν ἑαυτὸ τους ὅποι-αδήποτε μετατροπὴ αὐτῶν τῶν νόμων. 'Η ἱστορικὴ στροφὴ ἀπ' τὴν προαναφερθεῖσα πορεία συμβαίνει μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ἐφ' ὅσον ἡ σχέσι των μὲ τὴν παράδοσι εἶναι ἐνεργητικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες σέβονται καὶ μεταμορφώνουν τὴν παράδοσι. Δηλαδή ἀναζωογονοῦν τὸ παρελθὸν μὲ τὴν μεταμόρφωσι στοιχείων του, χωρὶς τυφλὴ λατρεία καὶ παγωμένη συντήρησι. Ἀναφερόμενος στὸ Βυζάντιον τονίζει, ὅτι ὁ πολιτισμὸς του μᾶς δίδει στὶς μεγάλες του γραμμές μιὰ στατικὴ εἰκόνα ἀπολιθωμένων μορφῶν. Ἡ σχέσι του μὲ τὴν παράδοσι εἶναι στεῖρα, μιμητικὴ καὶ ἐπαναληπτικὴ. Ἡ ζωγραφικὴ γίνεται μιὰ εἰκονογραφία, πού πολὺ γρηγορὰ φθάνει σὲ τυποποιημένες μορφές, τίς ὁποῖες μετὰ ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει μιμούμενη τὸν ἑαυτὸ της. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ. Ἡ τέχνη τοῦ λόγου μένει μιὰ ὥχρῃ καὶ ἀνιαρὴ ἀπομίμησι τῶν ἀρχαίων προτύπων. Ἐξω ἀπ' τὴ λαϊκὴ μουσικὴ, πού γι' αὐτὴ τὴν περίοδο ἐλάχιστα τὴν γνωρίζομε, ἡ μουσικὴ καθελώνεται στὸ μονωδικὸ ἐκκλησιαστικὸ ἄσμα. Οἱ Βυζαντινοὶ κληρονομοῦν ὅ,τι περίπου σώζεται καὶ σήμε-ρα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματεία καὶ ἀπλῶς ἀντιγράφουν τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ τοὺς σχολιαστὲς τους καὶ κάπου-κάπου προσθέτουν κανένα σχόλιο.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Καστοριάδης ἐξηγεῖ, γιατί ἡ Ἑλλάς δὲν προχωρεῖ πολιτισμικά καὶ καυτηριάζει τὴν σύγχρονη πραγματικότητα. Λέγει σχετικὰ: «Τέλος ἔρχομαι στὸ σύγχρονο ἐλληνικὸ δράμα. Τὰ κεντρικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ δράματος εἶναι ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἡ τριπλὴ ἀναφορὰ πού περιέχει γιὰ μᾶς ἡ παράδοσι: ἀναφορὰ στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ἀναφορὰ στὸ Βυζάντιον, ἀναφορὰ στὴ λαϊκὴ ζωὴ καὶ κουλτούρα, ὅπως αὐτὴ δημιουργήθηκε στοὺς τελευταίους αἰῶνες τοῦ Βυζαντίου καὶ κάτω ἀπ' τὴν Τουρκοκρατίαν... Ἡ διπλὴ καὶ ταυτόχρονη ἀναφορὰ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ στὸ Βυζάντιον, πού ἀποτελέσει τὸ ἐπίσημον "πιστεύω" τοῦ νεοελληνικοῦ Κράτους καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ κατεστημένου τῆς χώρας, ὀδήγησε καὶ ὀδηγεῖ σὲ ἀδιέξοδο κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον, διότι οἱ δύο αὐθεντίες πὺν ἐπικαλεῖται ὁρίσκονται σὲ διαμετρικὴ ἀντίθεσι μεταξύ τους. Ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι πολιτισμὸς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας... Ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς εἶναι πολιτισμὸς θεοκρατικῆς ἑτερονομίας, αὐτοκρατορικοῦ αὐταρχισμοῦ καὶ πνευματικοῦ δογματισμοῦ. Στὸ Βυζάντιον δὲν ὑπάρχουν πολῖτες, ἀλλὰ ὑπῆκοοι τοῦ αὐτοκράτο-ρα, οὔτε στοχαστὲς, μόνο σχολιαστὲς ἱερῶν κειμένων. Ἡ προσπάθεια συνδυασμοῦ καὶ συμφιλίωσής τους δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ νεκρώσει κάθε δημιουργικὴ προσπάθεια καὶ νὰ ὀδηγήσει σὲ ἓνα στεῖρο σχολαστικισμό, ὅπως αὐτὸς πού ἐξαρχα-κτῆρισε τὸ πνευματικὸ κατεστημένο τῆς χώρας ἐπὶ ἐνάμιση σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὴν

ἀνεξαρτησία καὶ πὺν ἐπαναλάμβανε τὰ χειρότερα μιμητικὰ στοιχεῖα τοῦ Βυζαντίου... Γιὰ ἓνα πρᾶγμα εἶμαι βέβαιος: αὐτὸ πὺν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία διαδόθηκε, γονιμοποίησε τὸν κόσμον καὶ παραμένει σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ πηγὴ ἔμπνευσης εἶναι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ δημιουργία...» (δὲς ἐφ. «Ἐλευθεροτυπία», 21-8-94).

Πλὴν τούτων ὁ Καστοριάδης σὲ συνέντευξί πὺν ἔδωσε στὴν ἴδια ἐφημερίδα (27-4-94) ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς: «Τὸ Βυζάντιο εἶναι μιὰ ἀνατολικὴ θεοκρατικὴ μοναρχία. Στὸ Βυζάντιο ἡ πολιτικὴ ζωὴ περιορίζεται στὶς ἵντριγκες τῆς Κωνσταντινούπολης, τοῦ αὐτοκράτορα, τῶν “δυνατῶν” καὶ τῶν εὐνούχων τῆς αὐλῆς. Καὶ βεβαίως στὰ σχολικά μας διβλία δὲν ἀναφέρουμε, ὅτι ἡ βυζαντινὴ αὐλὴ εἶχε εὐνούχους, ὅπως ἡ αὐλὴ τοῦ Πεκίνου...». Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι, ὅτι κατὰ τὸν Καστοριάδη τὸ νεοελληνικὸ κράτος κρέμεται ἀπ’ τὸ Βυζάντιο, πὺν δὲν ἔχει νὰ ἐπιδεῖξη καμμιά πνευματικὴ σχέσι με τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα, τῆς ὁποίας δὲν μπόρεσε νὰ δώσῃ συνέχεια. Ἐπομένως τροχοπέδη γιὰ τὴν ἀνάπτυξί τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους ἀποτελεῖ ἡ βυζαντινορθόδοξη παράδοσι, ἡ ὁποία ὅμως ἐπεβλήθη ἀνωθεν, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ προεπαναστατικοὶ διαφωτιστὲς καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἕως τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα ἔκριναν ἀρνητικῶς τὸ Βυζάντιο καὶ δὲν τὸ ἐθεωροῦσαν ἑλληνικὴ κληρονομιά.

III. Ὁ μισελληνισμὸς τοῦ θεοκρατικοῦ καθεστώτος

Ὁ καθηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βορείου Ἰλλινόις Γεώργιος Α. Κουρβετάρης ἀξιολογώντας τὸ βυζαντινὸ πολιτικοκοινωνικὸ σύστημα ἐξ ἄλλου τονίζει: «...τὸ σύστημα αὐτὸ ἦταν κατὰ δάθος ἓνα θεοκρατικὸ ἱμπεριαλιστικὸ αὐταρχικὸ σύστημα. Ὅπως καὶ στὴ Δύση, ἡ ἐκκλησία σάν θεσμὸς καὶ τὸ κράτος δὲν ἦταν διαφοροποιημένα... Τὸ βυζαντινὸ πρότυπο ἦταν κατὰ βάση ἐσχατολογικὸ καὶ ἀντι-κοσμικόν. Γιὰ τίς μᾶζες καὶ κατώτερες τάξεις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι σ’ αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρέπει ν’ ἀναζητηθοῦν στὴν ἄλλη ζωὴ. Μία στείρα θρησκοληψία καὶ τελετουργία ἦταν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ χριστιανικοῦ Βυζαντίου. Ἡ ἀπόρριψη τῆς ἐγκόσμιας ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας δοῖχαν τὴν ἀποκορύφωσή τους στὸ μοναχισμό καὶ μυστικισμό, πὺν εἶχαν ἐπηρεασθῇ καὶ ἀπ’ τὴν Ἀνατολικὴ φιλοσοφία καὶ θεοσοφία» («Δαυλός», τ. 127, σ. 7390-91).

Τὸ θεοκρατικὸ βυζαντινὸ πρότυπο περιγράφεται με γλαφυρὸ τρόπο καὶ ἀπ’ τὴν καθηγήτρια τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας στὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβόνης Ἑλένη Γλυκατζή-Ἀρδελέρ: «Ὁ ἑλληνομαθημένος ἄνθρωπος μένει μπροστὰ στὸν ριζικὰ θεοκρατικὸ καὶ στὸν καθολικὰ μοναρχικὸ χαρακτήρα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτεύματος γεμᾶτος ἀμχανία καὶ ἐρωτηματικά. Συνηθισμένος νὰ δοῇ καὶ νὰ ἀντιδοῇ σύμφωνα με τίς ἀρχές πὺν εἶχε ὁ ἴδιος ἐπεξεργασθεῖ καὶ πὺν πάντα μπορούσε νὰ ὑποβάλλει στὴν ἀντικειμενικὴ κριτικὴ τοῦ λόγου, αἰσθάνεται ξένος στὰ πλαίσια ἐνὸς κράτους, τοῦ ὁποίου οἱ κυβερνήτες δοροῦν ὡς ἐκπρόσωποι ἀρχηγῶν πολιτικῶν (τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος) καὶ θρησκευτικῶν (τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως), οἱ ὁποῖοι ἀντιπροσωπεύουν, ὁ καθένας στὴ σφαῖρα του, τὸν ἓνα καὶ μόνον ἀληθινὸ Θεόν. Ἀρχὲς ὑποστασιακὰ ἀπροσπέλαστες, ἀπρόσιτες, ἀμετάθετες καὶ ἀμετάκλητες, ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης, σημαίνουν τὴν ὑπατὴ ἐξουσία ἔξω ἀπὸ τὸν χρόνον, ἐφ’ ὅσον βασικὴ τους ιδιότητα εἶναι ὅτι θροῖσκονται ὄχι μόνον οἱ ἴδιοι ἀλλὰ καὶ τὸ ἅμεσον περιβάλλον τους πέρα ἀπὸ κάθε ἔλεγχον καὶ κριτικὴν, πέρα ἀπὸ κάθε λογοδοσία. Ἡ ἀπρόσκοπτη, ὀργανικὴ συνεργασία τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου, θεμελιώνει τὸ θεοκρατικόν, συγκεντρωτικὸ καὶ μοναρχικὸ βυζαντινὸ πολίτευμα. Ἐτοί ἡ μετάδασι ἀπὸ τὴν ἀρχαία “Δημοκρατία” πρὸς τὴν ἀξιοκρατικὴν, ἑλληνικὴν “Βασιλείαν” καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὴν

θεοπρόβλητη και θεοστήρικτη, παγκόσμια χριστιανική αυτοκρατορία, από τη δημοκρατούμενη δηλαδή αρχαία πόλη στην μοναρχούμενη οίκονμένη, διαγράφει το μέγεθος της προσπάθειας που κατέβαλε ο άνθρωπος της εποχής, και πιο συγκεκριμένα ο έλληνομαθημένος άνθρωπος, για να προσαρμοσθεί στη νέα βυζαντινή πραγματικότητα» («Ιστορία του Έλληνικού Έθνους», Έκδοτική Αθηνών, τόμ. 2, σελ. 13). Ἀνάλογη εἰκόνα δίδει καὶ ὁ ἱστορικός Γ. Κορδάτος: «Τὸ Βυζάντιο –γράφει– ἦταν θεοκρατικό, φεοδαρχικὸ καὶ δεσποτικὸ κράτος» («Μεγάλη Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος VII, σελ. 8).

Μία εἰκόνα τοῦ θεοκρατικοῦ Βυζαντίου μᾶς δίδει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν Ἀθ. Κομίνης: «Εἰς τὸ Βυζάντιον ἀντιθέτως φαίνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι τὸ τοιοῦτο πνεῦμα (ἐλληνικὸ) ἔχει ἐκλείψει. Βασίλευει σοδαρόφάνεια, αὐστηρότης καὶ σιωπὴ, σκληρότης καὶ δυσκαμνία περὶ τὴν συμπεριφορὰν, ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις δὲν παύει ζητοῦσα τὴν ἐνάσκησιν τῶν δικαιωμάτων της. Τοὺς ὕμνους τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἀμεριμνησίας ἀντικαθιστοῦν σοδαροὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἤχοι καὶ προσευχαί. Ἀντὶ ρωμαλεὰ ὥραϊα σώματα νὰ γεμίζουν τὰς παλαιίστρας καὶ τὰ γυμναστήρια, λιπόσαρκοι σκιαὶ διασχίζουν ἀθόρυβοι τοὺς δρόμους τῶν πόλεων, ψιθυρίζουσαι λόγους μυστικῶν προσευχῶν καὶ κατευθυνόμεναι εἰς μοναστήρια, ὅπου ἀσκεῖται ἡ σιωπὴ καὶ ὁ θρῆνος ἀποβαίνει ὁ οἶμος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διαδίζων ὁ πιστὸς ἐπιτυγχάνει τὴν λύτρωσιν. Τί ἄρα νὰ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἥλλαξε τόσο πολὺ τοὺς ἀνθρώπους; Μήπως ἡ πάροδος τῶν αἰώνων... Μήπως τέλος ὁ χριστιανισμός;» («Εἰσαγωγικὰ Μαθήματα εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν», σελ. 13-14).

Ἄς ἐξετάσωμε ὁμως τὰ πράγματα τῆς βυζαντινῆς διοικητικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως διεξοδικώτερα. Ὅσον ἀφορᾷ στὸν αὐτοκράτορα, αὐτὸς δὲν ἦταν κοινὸς θνητός, ἀλλὰ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔτσι, ἐνεκα τούτου δὲν ἔπρεπε οὔτε νὰ γελά. Τὸ γέλιο ἦταν ἀπαράδεκτο καὶ ἀντιχριστιανικόν. Τέτοιου εἶδους στάσι δὲν εἶχε μόνο ὁ αὐτοκράτωρ ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀκολουθίας του. Τόσο πολὺ ἐπηρέαζε ὁ μοναχισμὸς τὸν βίον τους, ὥστε πολλὰς φορὲς ἐνεδύνοντο καὶ τὸ μοναχικὸν τριδώνιον (δὲς R. Guiland, «Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ τὸ θέλημα τοῦ μοναστηρίου», ΕΕΒΣΚΑ, 1951, σελ. 215-234). Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπρεπε νὰ συμπεριφέρεται ἀνάλογα μὲ τὶς χριστιανικὲς ἀπαιτήσεις, γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ αὐτοκράτορες ὑπεβάλλοντο σὲ παντὸς εἶδους στερήσεις. Αὐτὴ τὴν ἐντύπωσιν μᾶς δίδουν καὶ οἱ ἀπεικονίσεις τῶν αὐτοκρατόρων στοὺς ναοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐμμοῦντο τὴν σοδαροφάνειαν τοῦ Χριστοῦ. Βεβαίως ὑπῆρχαν καὶ οἱ ἐξαιρέσεις. Κλασσικὴ περίπτωσι ὁ Μιχαὴλ ὁ Μέγας, ὁ ὁποῖος εἰρωνεύετο τὴν θρησκευτικὴν ἡγεσίαν γιὰ τὸν φανατισμὸ τῆς.

Γιὰ τὸ ποία ἦταν ἡ εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορα, σημαντικὰ στοιχεῖα δυνάμεθα νὰ λάβωμε ἀπ' ὅσα λέγει ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπρέσβευε, ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ εἶναι εἰκόνα τῆς δημιουργίας καὶ συνεπῶς ὁ μονάρχης εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ (Κ. Πορφυρογέννητου, «Περὶ Βασιλείου Τάξεως», Α. ΝΟΕΤ, τόμ. Ι, σελ. 2). Ἡ ζωὴ μάλιστα τῶν αὐτοκρατόρων ἐλέγχτο ἀπ' τὴν θρησκευτικὴν ἐξουσίαν διὰ παραινετικῶν λόγων, ὥστε αὐτοὶ νὰ μὴ «παραστρατήσουν». Ἔτσι οἱ αὐτοκράτορες, ἐνεκα τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τούτου, ὑποχρεώοντο νὰ συμπεριφεροῦν ἀναλόγως, ὥστε νὰ μὴ χάσουν τὸ κύρος τους, ἐφ' ὅσον ἀντιπροσώπευαν τὸν Θεὸ ἐπὶ τῆς γῆς. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Λέων ὁ Διάκονος ἔγραψε παραινετικὸν λόγον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ρωμανὸν τὸν Β', μετὰ τὸν ὁποῖον τὸν ἤλεγχε, διότι αὐτὸς ἦταν «ἐπτοημένος νεωτερικαῖς ἡδοναπαθείαις καὶ παιδιαῖς» (Λέοντος Διακόνου, Ἱστορία Ι, 2). Σύμφωνα μὲ τὸν 51ο κανόνα τῆς ΣΤ'



Ἡ πολιτική ζωὴ τοῦ Βυζαντίου περιορίζεται στὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Τὸ χιλιόχρονο Βυζάντιο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ διαδοχὴ αὐτοκρατόρων. Ἐδῶ εἰκονίζεται ὁ διάδοχος τοῦ Ἀνδρόνικου Ἰσαάκιος, ἐνῶ εὐνουχίζεται καὶ τυφλώνεται ἀπ' τὸν ἀδελφὸ του (:) Ἀλέξιο. (Μαδρίτη, Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη). Σημειωτέον, ὅτι ἀργότερα καὶ ὁ Ἀλέξιος εὐνουχίσθηκε καὶ τυφλώθηκε.

Οίκουμενικῆς Συνόδου σχετικὸν μὲ τὸν αὐτοκράτορα: «μὴ διάχυσιν καὶ γέλωτα ἄσμενον ἐμποιοῦντα τοῖς βλέπουσιν» (δὲς Ράλλη-Ποτλῆ, «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων» 2, 1852, σ. 416). Σημαντικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τῶν αὐτοκρατόρων παρέχει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ στὴν «Ἀλεξιάδα», ὅπου ὁ πατέρας της ποτὲ δὲν γελᾷ, ἀλλὰ συνεχῶς δακρύζει – ἀπόδειξι καλοῦ χριστιανοῦ!

IV. Σχεδὸν ἀνεπηρέαστος παρέμεινε ὁ βυζαντινὸς λαὸς

Δὲν θὰ ἦταν σωστὸ ἀσφαλῶς νὰ ὑποστηρίξωμε τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ βυζαντινὸς λαὸς δὲν ἐπηρεάζετο καθόλου ἀπ' τὴν πολιτικοθρησκευτικὴ ἐξουσία, ἀφοῦ αὐτὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα περνοῦσε ἡ κρατικὴ βυζαντινὴ παιδεία. Ὁ καθηγητὴς Ἀθ. Κομίνης ἐξηγεῖ: «Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐκ τῶν ἄνω ἐπιβολῆς τοῦ σοβαροῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐξικνεῖτο μέχρι τῶν κατωτέρων λαϊκῶν στρωμάτων, δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς μεταστάσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος παιδεύω= θασανίζω. Γνωστὸν τυγχάνει ἄλλως τε, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ παῖδες δὲν ἐμάνθανον παίζοντες, ὡς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν... Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς στοιχειώδους παιδείας ἦτο κατὰ κύριον λόγον θρησκευτικὸν καὶ ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι... δὲν ἠκολούθουν εὐρύτερας σπουδᾶς, αἱ ἐντυπώσεις αἱ πρῶται καὶ οἱ ἐθισμοὶ ἠκολούθουν τοὺς βυζαντινοὺς καὶ εἰς τὸν μετέπειτα βίον των. Οἱ ἄγῳνες οἱ ὁποῖοι διετήρουν τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπηρεάσουν σημαντικῶς τὸν λαὸν εἰς τὴν δημιουργίαν κλασσικοῦ ιδεώδους καὶ ἐλληνικοῦ τρόπου ζωῆς, ἐξέλιπον ἐνωρίς, αἱ δὲ διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ἐπέδρων ἀνασταλτικῶς καὶ ἐπηρεάζον τὸν λαόν» («Εἰσαγωγικὰ Μαθήματα εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν», σελ. 42).

Εἶναι δύσκολο νὰ ὑποστηρίξωμε, ὅτι ὁ βυζαντινὸς πολίτης δὲν ἐπηρεάστηκε καθόλου ἀπ' τὸ δογματικὸ Βυζάντιο. Ὡστόσο δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι οἱ κάτοικοι κυρίως τοῦ ἐλλαδικοῦ χώρου ἀντετάχθησαν στὸ θεοκρατικὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ μέχρι τὸν 6ο μ.Χ. αἰ. ἓνα σημαντικώτατο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἦταν προσκολλημένο στὴν ἐλληνικὴ θρησκεία. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ταγοὶ ἔβλεπαν, ὅτι ὁ ἐλλαδικὸς πληθυσμὸς δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐκχριστιανισθῇ διὰ τῆς δίας (σφαγῆς, δολοφονίας, καταστροφῆς μνημείων), ὅπως ἐγένετο ἕως ἐκείνη τὴν περίοδο, ἐσκέφθησαν νὰ ἐνσωματώσουν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας λατρείας στὸν χριστιανισμό, ὥστε νὰ δεχθοῦν τὸ ἰουδαιοχριστιανικὸ δόγμα καὶ οἱ ἐλληνίζοντες. Ἀλλὰ οὐδέποτε αὐτοὶ ὑπῆρξαν πραγματικοὶ χριστιανοί. Καὶ τοῦτο φαίνεται ξεκάθαρα στὰ δημοτικὰ τραγούδια, στὰ μοιρολόγια καὶ στὰ τραγούδια τοῦ χάρου, τὰ ὁποῖα ἀγνόησαν καὶ «ἐσνόμπαραν» τὸ ἰουδαιοχριστιανικὸ δόγμα. Εἰδικὸς μελετητὴς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν παρατηρεῖ: «Θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι εἰς τὰ μοιρολόγια διαφαίνεται, πῶς οἱ νεο-Ἕλληνες θεωροῦν τὴν ζωὴν καὶ πῶς παραδέχονται τὸν θάνατον. Δὲν συμφωνοῦν θεοβαίως μὲ τὰ διδάγματα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καθ' ἣν ἡ παρούσα ζωὴ ἀποτελεῖ σταθμὸν πρὸς ἄλλην ζωὴν αἰωνίας μακαριότητος, ὡς λέγει ὁ Μ. Βασίλειος. Παραδέχεται ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς ὅτι, ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμία πρόβλεψις ὑπάρχει καλυτέρου μέλλοντος, οὐδεμία ἐλπίς παραδεισιακῆς ζωῆς» (Βασίλειος Κ. Φούφας, «Ἡ Δημοτικὴ μας ποίηση», εἰς περ. «Πλάτων»). Πάντως μέχρι καὶ τὸν 9ο αἰ. εἶχαν διασωθῇ στὸν Ταύγετο τῆς Λακωνίας καὶ στὴν Κρήτη πλεῖστοι στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ θρησκεία. Ἀπὸ ἓνα τέτοιο περιβάλλον ἦταν δυνατόν νὰ γεννηθῇ τὸν 14 αἰ. ἓνας Γεώργιος Γεμιστὸς Πλήθων, ὁ ὁποῖος ν' ἀμφισβήτησιν ἀνοικτὰ τὸ ἰουδαιοχριστιανικὸ δόγμα καὶ νὰ συμβάλῃ στὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος.

[Συνεχίζεται]

Μπροστά στον Όλοκληρωτισμό

Ἡ ἀνθρωπότητα ὁδηγεῖται μὲ γοργὸ ρυθμὸ πρὸς τὴν ὀριστικὴν δούλωσί της. Τὰ σημάδια εἶναι εὐκρινῆ, ἐπιβεβαιώνονται δὲ ἀπ' τὶς ἀλαλάζουσες ἱαχὲς τῶν ἐξ-ουσιαστῶν καὶ τῶν ὀργάνων τους, ποὺ προκλητικὰ καταδιώκουν τὰ ἐλεύθερα ἄτομα, ποὺ ὑδριστικὰ χλευάζουν τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ δίκαιο. Ἀπολύτως κυρίαρχοι τοῦ στίβου, γκρεμίζουν ἀπ' τὰ βάθρα τους ἰδέες καὶ ἀξίες, εὐτελίζουν δομὲς καὶ θεσμούς, ἐμπαίζουν «πᾶσαν ἀρετὴν καὶ πᾶσαν καλωσύνην». Ἐχοντας στὴν διάθεσί τους τὸν ὑλικὸ πλοῦτο, τὴν δύναμι καὶ τὰ Μ.Μ.Ε., ἐξαγοράζουν συνειδήσεις, συνθλίβουν δυνάμεις ἀντιστάσεως, καταβάλλουν καὶ καταπονοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀνυπεράσπιστοι καὶ ἀπογοητευμένοι περιφέρονται ἀσχοια στὴν ἔρημο τῆς ζωῆς.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ ἐλευθερία ἀπειλεῖται. Ποτὲ δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος τόσο ἀνελεύθερος. Ἕνας τέλεια στημένος μηχανισμὸς ἐργάζεται συστηματικὰ καὶ ἀκούραστα, προκειμένου νὰ κάμψη τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνθρώπων, νὰ τοὺς ἀποδρακώσῃ καὶ ἐκβαρβαρίσῃ, ὥστε νὰ καταστοῦν ἀνίκανοι νὰ διαδιώσουν χωρὶς τὴν «εὐεργετικὴν» ἐπιτήρησι τῶν ἐξ-ουσιαστῶν. Μὲ σατανικὴν ἐπιμέλεια σχεδιάζουν καὶ προωθοῦν «σωφρονιστικὲς» ἐπιχειρήσεις, τὶς ὁποῖες διευθύνουν ἀσυνείδητοι «γεννίτσαροι», πού, ἀγνοώντας τὴν σημασία τῶν ἐνεργειῶν τους, ἀπεργάζονται τὴν ὑποδούλωσι τῶν συνανθρώπων τους. Οἱ ἄνθρωποι σήμερα εἶναι ἀνελεύθεροι πολιτικά, κοινωνικά, οἰκονομικά, ἠθικά, πνευματικά κ.ο.κ. παντελῶς δηλαδὴ ἐξαρτημένα ἄτομα.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ Δικαιοσύνη ἀτιμάζεται καὶ περιφρονεῖται. Ἀνάξιοι πολιτικοὶ εἰσηγοῦνται νόμους ἐπὶ νόμων, ποὺ ἐξασφαλίζουν «τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα τῆς ζωῆς αὐτῶν», ἐνῶ ὠρισμένοι ἀβέλτεροι δικαστὲς ἀπονέμουν τὴν ἀδικία μὲ τὸ ἀζημίωτο. Νόμοι ἀντιφατικοί, ἀλληλοσυγκρουόμενοι, ἰσχύουν γιὰ κάθε περίπτωσι, ὥστε τὸ ἴδιο πράγμα, στὸν ἴδιο χώρῳ, τὴν ἴδια στιγμὴ νὰ κρίνεται δίκαιο καὶ ἄδικο, ὀρθὸ καὶ ἐσφαλμένο, νόθο καὶ γνήσιο, κακὸ καὶ ἀγαθὸ, μ' ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργία συγχύσεως καὶ κακοπιστίας. Λίγοι ἐμπιστεύονται πιά τοὺς δικαστὲς, ἐνῶ πολλοί, ἀγανακτισμένοι, «παίρνουν τὸν νόμο στὰ χέρια τους», μ' ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργία κλίματος τρομοκρατίας, ἀναρχίας καὶ ἀνασφάλειας.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ ἀλήθεια προσβάλλεται καὶ λειδρεῖται. Μὲ μιὰν ἀπατηλὴν διαλεκτικὴν, μὲ σοφιστικὰ τεχνάσματα καὶ προκλητικὲς ταχυδακτυλουργίες, ποὺ προσβάλλουν τὴν νοημοσύνη τῶν ἀνθρώπων, ἰσοπεδώνουν οἱ ἐξ-ουσιαστὲς ὅλες τὶς μορφὲς ζωῆς, λακτίζουν κάθε σοβαρότητα δίου, λιθοβολοῦν κάθε παραδεδεγμένην ἀξία καὶ λογικὴν. Μὲ τὸ μαγικὸ ραβδὶ τῆς Κίρκης μεταμορφώνουν τὰ πάντα: οἱ παρανομίες καθαγιαζοῦνται, οἱ ἀτιμίες εὐλογοῦνται, οἱ ἀθλιότητες ἐπαινοῦνται. Παγκοίνως γνωστὰ γεγονότα, χειροπιαστὲς ἀλήθειες, μαθηματικὰ ἀποτελέσματα διαψεύδονται, ἐνῶ τεράστια ψεύδη, ὀφθαλμοφανεῖς ἀπάτες, στατιστικὰ «δεδομένα» καὶ φαντάσματα προωθοῦνται ὡς ἀληθινὰ καὶ πραγματικά, μὲ τὴν κυνικὴν αἰτιολογίαν τῆς σκοπιμότητος.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ παιδεία διώκεται καὶ συκοφαντεῖται. Τὰ σύγχρονα σχολεῖα, οἱ ἄλλοτε τῆς παιδείας ναοί, ἔπαυσαν «νὰ

μορφώνουν ανθρώπους καὶ θελίους αὐτοὺς ν' ἀπεργάζονται ἐν ταῖς πόλεσι» ἔπαισαν νὰ καλλιέργου ἦθη, νὰ διαμορφώνουν χαρακτήρες, νὰ ἐκμαίνοιν τοὺς νέους γιὰ καλοὺς ὑπηκόους, ἐπιτυχημένους ὑπαλλήλους, ἔξυπνους καταναλωτές· σήμερα παρα-μορφώνουν κι ἀποπροσανατολίζουν τοὺς νέους ἀπὸ τὴν φυσικὴ πορεία τους, ὥστε ὅλοι, ἴσοι καὶ ὅμοιοι, νὰ μοιράζονται τὸ «πλατωνικὸν σπήλαιον» τους. Ἐνα ἐπιτελεῖο δεινῶν φοινικιστῶν, κρυμμένο στὰ «ἄδυστα τῶν ἀδύτων», ἐκπονεῖ προγράμματα, ἐπιλέγει τὴν διδακτέαν ὕλη καὶ ἐφευρίσκει μεθόδους ἐξαπατήσεως τῶν παιδιῶν. Πλαστὲς ἱστορίες καὶ θέσφατα, κοινωνισμοὶ καὶ ψυχολογισμοί, παραλογισμοὶ καὶ παντὸς εἶδους -ισμοὶ πλασσάρονται τεχνηέντως στοὺς μαθητές, οἱ ὅποιοι ἀποφοιτώντας ἔχουν ἤδη συνηθίσει νὰ βλέπουν τὴν πραγματικότητα μὲ τοὺς παραμορφωτικοὺς φακούς τῆς ἐξ-ουσίας.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ ἀνθρωπότητα κινδυνεύει ἀπ' τὸν ὀλοκληρωτισμό. Τὰ Μ.Μ.Ε., οἱ σύγχρονες σειρήνες, προωθοῦν τὶς ὀλοκληρωτικὲς δομὲς μὲ σύστημα καὶ φανατισμό. Οἱ λαοί, ἔρμαια τῆς διαφήμισης καὶ τῆς συνθηματολογίας, συνηθίζουν ν' ἀναγνωρίζουν ὡς ἡγέτες τους τὰ ἴδια πρόσωπα, ν' ἀνέχονται σὲ ὠρισμένες πολιτικὲς παρατάξεις, νὰ προτιμοῦν τὰ προϊόντα ὠρισμένων ἐταιρειῶν, νὰ θαυμάζουν τὶς ἴδιες ἀθλητικὲς ομάδες. Οἱ νέοι πολιτικοί, τὰ νέα πολιτικὰ κόμματα, οἱ νέες ἀθλητικὲς ομάδες, τὰ νέα προϊόντα εἶναι ἀδύνατο νὰ εὐδοκμήσουν, ἐὰν δὲν φέρουν εὐκρινῶς τὴν σφραγίδα τῶν ἐξ-ουσιαστῶν.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὸ πρόσωπο κινδυνεύει μὲ ἀφανισμό. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἐκμηδενισμένος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς παρακμῆς, τείνει ν' ἀποδύλη κάθε ἀρετῇ, κάθε ιδιαιτερότητα, κάθε ἐγωισμό. Ὁ δογματισμὸς καὶ ἡ τεχνοκρατία τοῦ στέρησαν κάθε δυνατότητα ἀνατάσεως καὶ κριτικῆς, κάθε ἐπικοινωνία μὲ τὸν «ξυνὸ» (= διάχυτο) ἡρακλείτειο Λόγο. Ἀπομονωμένος ἀπὸ τὸ σύνολο καὶ ἀποκομμένος ἀπὸ τὴν φύσι, ζῇ στὰ ἐπιστημονικῶς κατασκευασμένα κλωδία του, πεπεισμένος ὅτι ἔχει «ιδίαν φρόνησιν». Δὲν γνωρίζει λοιπὸν τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀναγκαιότητά του στὸν κόσμον, ἀγνοεῖ παντελῶς τὸν λόγο ὑπάρξεώς του. Δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως σχέσι μὲ τὸ «θανμαστὸν καὶ φιλοπερίεργον ζῶον» τοῦ Ἀριστοτέλους· δὲν ἐρευνᾷ «θεωρίας εἵνεκεν» ὅπως ὁ Σόλων, δὲν ἀμφιβάλλει ὅπως ὁ Καρτέσιος. Κονρασμένος ἀπ' τὶς τεχνητὲς ἀνάγκες, ποὺ τοῦ δίδαξε ἡ λογοκρατία νὰ ἔχη, ἔπαισε νὰ εἶναι «ἄοκνος, τολμηρὸς, νεωτεροποιός, εὐέλπις». Καταδεβλημένος ἀπ' τὸν παρα-ρρυθμὸ καὶ τὸ παράλογο ἔγινε μέτριος καὶ ἄελπις, φιλάνθρωπος καὶ συντηρητικὸς, ἐλεῆμων καὶ ἀξιολύπητος, βέβαιος ὅτι ἡ ζωὴ δὲν τοῦ ἀνήκει κι ὅτι παρασιτεῖ εἰς δάρος τῶν ἐξ-ουσιαστῶν, στοὺς ὁποίους ἀνήκει «πᾶσα ἡ γῆ» καὶ οἱ ὅποιοι «δὲν τὸν ξεχνοῦν ἐκάστην πρώτην τοῦ μηνός», κατὰ τὴν εἰρωνικὴ ρῆση μεγάλου μας καλλιτέχνη.

Μέσα στὴν ἐξ-ουσιαστικὴ κόλασι οὐδεὶς νομιμοποιεῖται νὰ αἰσιοδοξῇ· οὔτε καὶ ν' ἀπαισιοδοξῇ ὥστόσο. Τὸ μέλλον ἀνήκει σ' αὐτούς, ποὺ μ' ἀδιαφορία καὶ περιφρόνησι θ' ἀντιπαρέλθουν τὰ λογοκρατικὰ τεχνάσματα, τὶς παγίδες τῆς Ἐξ-ουσίας. Σ' αὐτοὺς ποὺ, ἀφονγκραζόμενοι τὸν Λόγο, θὰ ἐναρμονισθοῦν μὲ τὸν ρυθμὸ τοῦ σύμπαντος. Σ' αὐτοὺς ποὺ, μελετώντας τοὺς κλασσικοὺς Ἕλληνας, θὰ ζήσουν μὲ ἀρετὴ καὶ φρόνησι.

Πάν-Αἶολος

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

Ἦταν μνημεῖο ἡ Πυραμίδα ᾽Αργούς ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΑΙΔΑΡΙΩΔΗΣ ΑΠΟΨΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ στὸ τεύχος 59 τοῦ περιοδικοῦ «Ἀρχαιολογία» δημοσιεύτηκε ἄρθρο τοῦ ἀρχαιολόγου Δρ. Γ.Α. Πίκουλα μὲ θέμα «Οἱ “πυραμίδες” τῆς Ἀργολίδας» (σελ. 60 ἕως 63). Ὁ Δρ. Πίκουλας ὑποστηρίζει τὴν ἀποψη, ὅτι ἡ πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ εἶναι στρατιωτικὸς πύργος καὶ φιλοτεχνεῖ μία ἀναπαράστασή του. Ὡς λέγει ὁ ἴδιος, «...δὲν ἀντιδικῶ μὲ κανέναν... οὔτε τὰ γραφόμενά μου ἀποτελοῦν ἀπάντηση σὲ προγενέστερους...δὲν ἔλαβα ὑπόψην μου γιὰ λόγους καθαρὰ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας δημοσιεύματα μὴ εἰδικῶν... εἶναι ἀπολύτως θεμιτὸ νὰ ἀσχολεῖται ὁποιοσδήποτε μ' ἕνα ἀρχαῖο μνημεῖο καὶ νὰ γράφει ὅ,τι πιστεύει, ἀλλὰ ταυτόχρονα εἶναι παντελῶς ἀδόκιμο νὰ ὑποκαθιστᾷ τοὺς εἰδικούς. Σέβονται τὴν ἀποψη τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ τὴν δεχθῶ ὡς ἔγκρητη, ὅταν ἀπέχει πόρρω τῆς ἐπιστήμης...».

Ὁ «Δαυλὸς» πρῶτος, ὡς γνωστόν, ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῶν ἐλληνικῶν πυραμίδων καὶ τὸ ἐξάντλησε σχεδὸν στίς ἐρευνες ποὺ ἐδημοσίευσε ἕως τώρα (τεύχη 148, 149, 156, 159 κ.λπ.). Συνεπῶς, λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντος ποὺ παρουσιάζει γιὰ τὸν «Δαυλὸ» τὸ θέμα, κατωτέρω γίνεται κριτικὴ τῆς ἀπόψεως τοῦ Δρ. Πίκουλα, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μνημεῖο, καθὼς καὶ τῶν περὶ «μὴ εἰδικῶν» καὶ «ἐπιστήμης» θέσεών του.

1. Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΩΣ... ΟΧΥΡΟ

α. Τὸ Σχ. 4 (βλ. σελ. 10875) δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν Δρ. Πίκουλα καὶ ἀποτελεῖ τὴν εἰκαστικὴ παρουσίαση τῆς ἀπόψεώς του, ὅπως αὐτὴ ἀναλύεται στὸ ἄρθρο του. Γιὰ τὴν σχεδίαση χρησιμοποιήθηκε φωτογραφία τῆς πυραμίδος, πάνω στὴν ὁποία τοποθετήθηκε ὀρθογωνικὸς πύργος μὲ κεραμοσκεπὴ. Δὲν ἔχουν σχεδιασθῇ γιὰ λόγους ἀπλότητος τὰ παρὰθύρα, τὰ ὁποία παρουσιάζει ὁ Δρ. Πίκουλας. Στὴν μία πλευρὰ τοῦ πύργου, πάνω ἀπὸ τὴν λίθινη πυραμίδα, ἔχουν τοποθετηθεῖ αὐτοκόλλητα ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου (*raster*), ὥστε νὰ ἀποδοθῇ σχεδιαστικὰ ἡ ἀποψη τοῦ ἀρθρογράφου, ὅτι ἡ ἀνωδομὴ ἦταν δομημένη ἀπὸ πλίνθους. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε τὴν συγκεκριμένη ἐπιχειρηματολογία.

«Τὸ πάχος τῶν τοίχων, οἱ ὑποδοχὲς γιὰ τὸ ξύλινο πάτωμα, ἡ ἀπουσία στὰ πέριξ, ἀλλὰ καὶ στὰ παλαιὰ σπῖτια τοῦ χωριοῦ, λιθόπλινθων τῆς ἀνωδομῆς συνηγοροῦν ὅτι τὸ κτήριο συνεχιζόταν κατακόρυφα. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τὴν πυραμιδοειδῆ βάση ὀρθογώνιου κτηρίου πιθανότατα ξυλοπήλινου...».

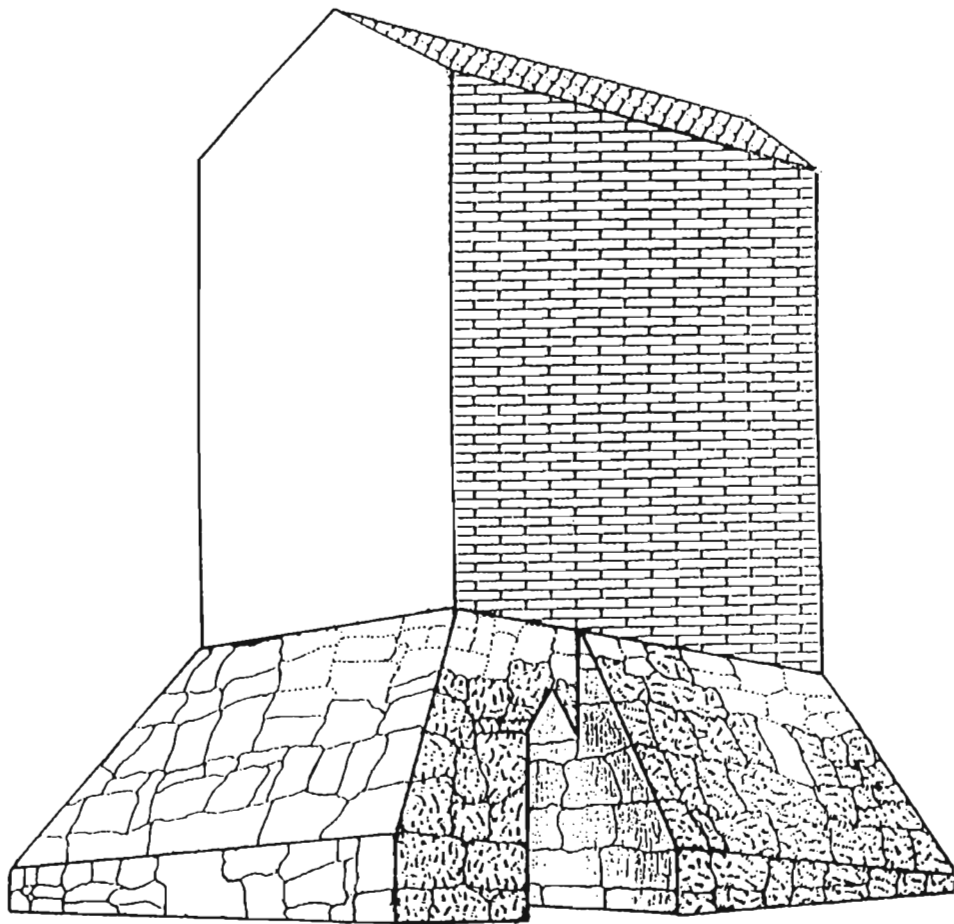
Ἀπὸ ποῦ ἀποδεικνύεται ἐν πρώτοις, ὅτι τὸ πάχος τῶν τοίχων καὶ οἱ ὀπὲς γιὰ τὸ πάτωμα ἔγιναν, ὥστε τὸ κτήριο νὰ συνεχιστῇ κατακόρυφα; Ἐὰν τὸ κτήριο δὲν συνεχιζόταν κατακόρυφα, θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν εἶχε στέγη; Ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Δρ. Πίκουλας ἀπορρίπτει εὐθέως τὴν πιθανότητα τὸ μνημεῖο νὰ ἦταν ἀσκεπές, οἱ δοκοὶ θὰ μπορούσαν νὰ δικαιολογηθοῦν σὰν δοκοὶ στέγης. Γιατί θὰ ἔπρεπε, οἱ δοκοὶ νὰ ἦσαν δοκοὶ πατώματος πολυορόφου κτηρίου; Καὶ γιατί τὸ πάχος τῶν τοίχων προϋποθέτει ἀνωδομή; Τί ἐμπόδιζε σὲ αὐτὸ τὸ ὕψος, οἱ τοῖχοι νὰ ἔχουν τὸ συγκεκριμένο πάχος; Ὡστε τὸ πάχος τῶν τοίχων καὶ οἱ δοκοὶ πατώματος δὲν προϋποθέτουν «σῶναι καὶ καλά» τὴν ὑπαρξὴ ἀνωδομῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλίνθινη ἀνωδομή, τὴν ὁποία ὑποθέτει ὁ Δρ. Πίκουλας, προφανῶς ὁ συλλογισμὸς εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἄν τὸ κτήριο ὑψωνόταν κατακόρυφα καὶ ἦταν λίθινο, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρξουν οἱ λίθοι τῆς ἀνωδομῆς εἴτε πάνω στὴν πυραμιδοειδῆ βάση εἴτε διασκορπισμένοι στὸν περιβάλλοντα χώρο. Ἄρα, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν λίθοι τῆς ἀνωδομῆς στὴν γύρω περιοχὴ, ἀφοῦ δὲν βρίσκονται στὴν ὑποτιθέμενη θέση τους, δηλαδὴ πάνω στὸ κτίσμα, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν μεταφερθῇ ἄλλου – καὶ σὰν τέτοιος τόπος δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ τὰ παλαιὰ σπῖτια τοῦ χωριοῦ γιὰ χρῆση οἰκοδομικῇ. Βέβαια οἱ κάτοικοι τῆς γύρω περιοχῆς μὲ ἐξαιρετικὴ... «ἐπιμέλεια» ἔπρεπε νὰ εἶχαν ληλατήσῃ τὴν ἀνωδομή, ὥστε νὰ μὴν

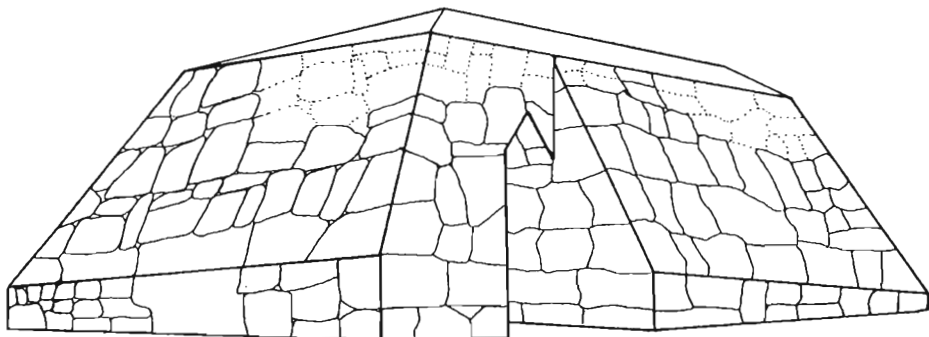
σθέτως, ή χρήση μιās τέτοιας κλίμακας κατασκευής, όπωσδήποτε πολυδάπανης και πρωτόγνωρης τεχνικώς, μαρτυρεϊ κρατικό σχεδιασμό και πραγμάτωση».

Για ποιās κλίμακας όμως κατασκευή συζητάμε; Για μιā πλίνθινη άνωδομή; Εϊναι δυνατόν μιā πλίνθινη κατασκευή, στηριζόμενη σε μιā λίθινη πυραμιδοειδή βάση, νά εϊναι πολυδάπανη, πρωτόγνωρη τεχνικώς, και νά μαρτυρεϊ κρατικό σχεδιασμό και όργάνωση; Θα μποροῦσε αυτό νά ισχύη, όταν τó κτήριο ήταν λίθινο και όχι πλίνθινο. Παραδείγματα λίθινων πύργων υπάρχουν πάμπολλα, ως οί πύργοι τών Κυκλάδων με όνομαστότερο τόν λίθινο πύργο του 'Αγίου Πέτρου στην "Ανδρο. Τό ότι τó πυραμιδοειδές αυτό κτίσμα (καθώς και του Λιγουριού) εϊναι πρωτόγνωρα, αυτό δέν άπαιτεϊ και ιδιαίτερο κρατικό σχεδιασμό, άπό τήν πλευρά του κόστους κατασκευής, όσο άπαιτεϊ σοβαρότητα στην άρχιτεκτονική του σύλληψη.

Έν συνεχεία, για νά ξεπεραστή τó πρόβλημα τών διαφορετικών υλικών, δηλαδή τής λίθινης βάσεως και τής πλίνθινης άνωδομής, θεωρεϊται ότι ή λίθινη βάση εγινε για τήν προ-



Σχ. 4. Η άποψη του δρ. Γ.Α. Πίκουλα. Η όλη σύλληψη θυμίζει τó παιδικό παιχνίδι «λέγκο»...



Σχ. 3. Ἡ Πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ με στέγη: Βλέπε στο κείμενο. (Σχέδιο Βασ. Κατσιαδράμη).

στασία τοῦ ὄχυροῦ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ κτυπήματα τοῦ πολιορκητικοῦ κριοῦ. Ἀπορίας ἄξιον εἶναι, κατὰ πόσον ἓνας ὀργανωμένος στρατὸς με πολιορκητικὰ μηχανήματα θὰ ἡσχολεῖτο με ἓνα μικρὸ ὄχυρό, ἢ, παρομοίως, ποιοὶ ἔμπειροι στρατιῶτες θὰ περιμέναν νὰ διασωθοῦν σὲ ἓνα μικρὸ ὄχυρό, στὴν περίπτωσι μιᾶς σοβαρῆς πολιορκίας, καὶ μάλιστα προσβαλλόμενοι ἀπὸ πολιορκητικὰ μηχανήματα μέσα σὲ ἓνα κτίσμα κεραμοσκεπές. Ὅχι μόνον ὁ κριὸς θὰ εἶχε διαλύσει με μερικὰ κτυπήματα τὴν λίθινη βάση, ἀλλὰ τὰ λιθοδόλα καὶ οἱ καταπέλτες θὰ εἶχαν κατεδαφίσει τὴν πλίνθινη ἀνωδομή καὶ μάλιστα ἐξ ἀποστάσεως καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς μηχανήματα, τὰ ὅποια ἦσαν ἐν χρήσει τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία χρονολογικῶς τοποθετεῖ τὴν κατασκευὴ τοῦ κτίσματος (τέλῃ τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος) ὁ Δρ. Πίκουλας.

Κριός: Βαρύτατη πολιορκητικὴ μηχανή. Μῆκος κινουμένου ἐμβόλου 25-45 μ. Οἱ βαρύτεροι ἐξυγίζαν ἕως 105 τόνους. Πρῶτὴ χρῆσι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὸ 429 π.Χ. κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πλαταίων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀποτελέσματα, ἔχει γραφεῖ: «*Ἡ ἐνέργεια τοῦ κριοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν λιθοκτίστων, ἦτο ἀποτελεσματικωτάτη... Ἦττον ἀποτελεσματικὴ ἦτο ἐνέργεια αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πλινθοκτίστων τειχῶν...*».

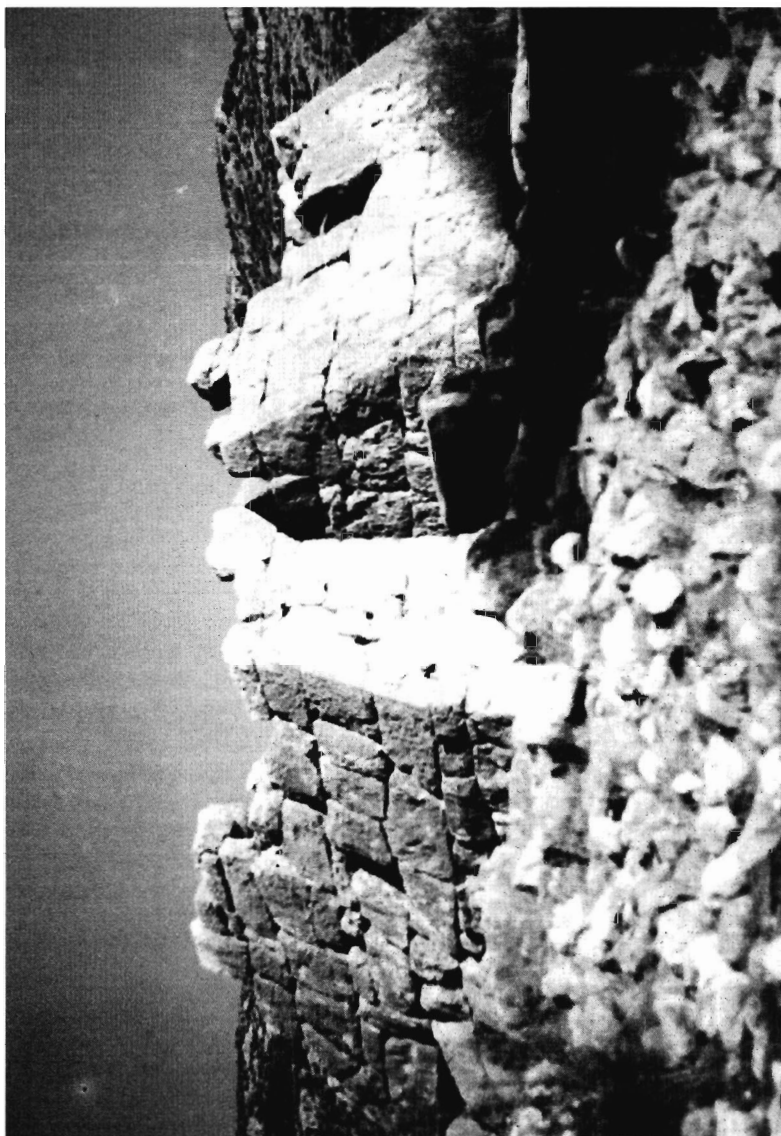
Καταπέλτης: «...ἦτο βαρὺ ἐκρηκτικὸν ὄπλον... βάλλον μεγάλαν βῆλῃ ἢ ἀκόντια... Ἐφευρέθη... τῷ 399» στὴν Σικελία. Ἐξακόντιζε ἀκόντια ἕως ἀποστάσεως 750 μ. Ἐγίνοντο καὶ ἀγῶνες με τοὺς καταπέλτες («καταπελταφασία»). Ὑπῆρχαν οἱ μείζονες καὶ ἐλάσσονες με δάρη 40-300 κιλά. Οἱ μείζονες ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον ἀπὸ τοὺς πολιορκητές.

Λιθοδόλον: Ἀρχαία πολεμικὴ μηχανή. Ἐφευρέθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα. Ἐξηκόντιζε πέτρες δάρους 10 ἕως 20 ὁκάδων σὲ ἀπόστασι 185 ἕως 370 μ. Μηχανὲς βαρύντατες καὶ ὀγκώδεις, δὲν ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς πέτρας ἐξακόντιζαν «...ἀγγεῖα πλήρη ἐμπρηστικῶν ὑλῶν».

Χελώνη: «Ἀποτελεῖτο ἐξ ἐνὸς κινητοῦ ἐπὶ τροχῶν (ἢ καὶ φορητοῦ) ὑποστέγου, χρησιμεύοντος ἵνα καλύπτῃ ἀνδρας...».

Ὡστε ἡ ἐπάρκεια τοῦ κτίσματος στὴν ὑποθετικὴ σοβαρὴ πολιορκία εἶναι μηδαμινή. Ἀκόμη καὶ χωρὶς κριὸ τὰ λιθοδόλα θὰ εἶχαν κάψει ἢ κατεδαφίσει τὸ κτίσμα με τοὺς ἀτυχεῖς ὑπερασπιστὲς του.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο συζητεῖται, εἶναι ἡ περιορισμένη προστασία, τὴν ὁποία προσφέρει τὸ συγκεκριμένο χωρὶς «πολεμίστρες» κεραμοσκεπές κτίσμα σὲ μία προσβολὴ ἀπὸ ἀριθμητικὰ ὑπέρτερους μαχητὲς χωρὶς πολιορκητικὸ ἐξοπλισμό. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἄλλῃ, ἡ ἀντίστασι τῶν πολιορκημένων εἶναι κυρίως παθητικὴ, ἀφοῦ ἡ ἄμυνά τους ἀπὸ τὰ μικρὰ παράθυρα τῆς ἀνωδομῆς εἶναι προβληματικὴ καὶ ἀτελής. Οἱ ἐπιτιθέμενοι πολὺ εὐκόλα μποροῦν νὰ πλησιάσουν προστατευόμενοι με μία ἐλαφρὰ χελώνη καὶ νὰ τὸ τυρπολήσουν ἢ νὰ τοῦ προξενήσουν ἄλλες ζημιές.



Ἡ Πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀργεῖς, ὅπως εἶναι σήμερα. Φωτογραφία τῆς σωζόμενης λίθινης βάσεως τοῦ κτίσματος. Χρονολογήθηκε μὲ τὴν μέθοδο τῆς ὀπτικῆς θερμοφωταύγειας ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Ἐδιμβούργου γιὰ λογαριασμό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στὸ 2400 π.Χ. ± 500 ἔτη καὶ συνεπῶς εἶναι ἀρχαιότερη τῶν Αἰγυπτιακῶν Πυραμίδων.



Σχ. 1. Ἡ Πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὡς ἔχει: Βλέπε στό κείμενο. (Σχέδιο Βασ. Κατσιαδράμη).

Στό σημείο αὐτό ἀξίζει νά σημειωθῇ, ὅτι ἕνα κτίσμα αὐτῆς τῆς μορφῆς πού ὑποθέτει ὁ Δρ. Πίκουλας θά μπορούσε νά αἰτιολογηθῇ καλύτερα ἀπό πλευρᾶς ὀχυρωματικῆς, ὅταν τοποθετηθῇ χρονικά πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν, δηλαδή πρὸ τοῦ ε' π.Χ. αἰῶνος, καὶ ὄχι πρὸς τὰ τέλη τοῦ δ', ἐφ' ὅσον προορίζεται γιὰ σοβαρὴ στρατιωτικὴ χρῆση, ἀφοῦ ἡ ἀντίστασή του κατὰ τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν εἶναι μηδαμινή. Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀνάπτυξη καὶ μὲ δεδομένη τὴν μειωμένη πολιορκητικὴ ἀντίσταση τοῦ κτίσματος προκύπτουν τὰ ἑξῆς:

1. Σὲ καμμία περίπτωση τὸ κτίσμα δὲν ἀντέχει σὲ σοβαρὴ πολιορκία. Οὕτως ἢ ἄλλως λοιπὸν δὲν χρειάζεται ἡ λίθινη πυραμιδοειδὴς βάση.

2. Σὲ περίπτωση πού τὸ κτίσμα δὲν προορίζεται γιὰ σοβαρὴ πολιορκία, γιατί νά μὴν γίνῃ πλίνθινο μέχρι τὴν βάση;

Τελικά, ὡς προκύπτει, δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀπαραίτητη ἡ λίθινη βάση, ἐφ' ὅσον δὲν αἰτιολογεῖται ἄμεσα ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ Δρ. Πίκουλα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει κανεὶς λογικὸς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νά ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ λίθινη πυραμιδοειδὴς βάση εἶναι καλύτερη ἀπὸ μιὰ πλίνθινη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νά θεωρηθῇ ὅτι ἡ ὑπάρχουσα λίθινη πυραμιδοειδὴς κατασκευὴ ἀποτελεῖ τὴν βάση μιᾶς πλίνθινης ἀνωδομῆς ἡ ἀπόστασις εἶναι τεράστια.

2. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΤΕΓΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

6. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Δρ. Πίκουλας ἀναφέρεται στὴν ἄποψη τοῦ ἀρχαιολόγου Ἀδαμαντίου Σάμπων, ἐφόρου ἀρχαιοτήτων, ὅτι «...ἂν ὑπῆρχε ξύλινη στέγη, τὰ νερά τῆς βροχῆς θά διοχετεύονταν πάνω στοὺς τοίχους, καὶ ἀφοῦ εἶχαν τέτοια ἔντονη κλίση, θά δημιουργοῦσαν σοβαρὸ πρόβλημα» (δημοσιεύτηκε στὸ ἴδιο περιοδικό). Ὁ Δρ. Πίκουλας σημειώνει στὸ δικό του ἄρθρο, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἄποψη τοῦ ἀρχαιολόγου Σάμπων δὲν ἀντέχει σὲ καμμία κριτικὴ καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι «ὅλα τὰ ὑπόγεια τῶν πύργων εἶναι διαχρονικῶς τυφλά καὶ ὑγρά, καὶ γι' αὐτὸ χρησιμοποιοῦνταν ὡς φυλακές...».

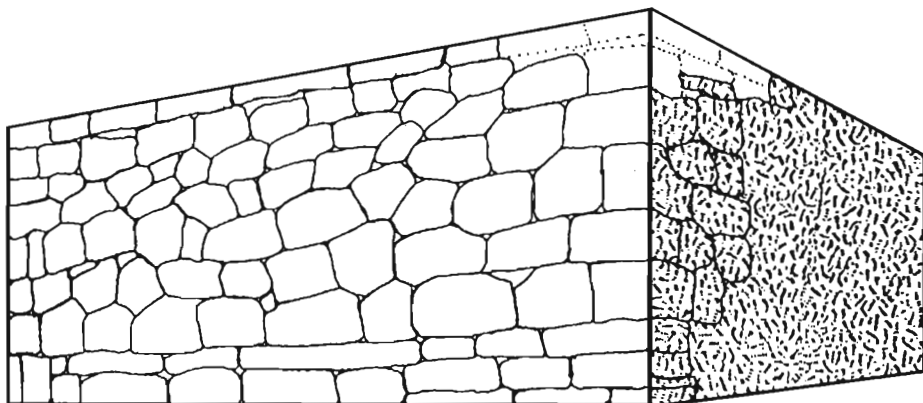
Πρέπει νά ἐπισημανθοῦν καὶ νά τονισθοῦν τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ λίθινη πυραμίδα δὲν εἶναι ὑπόγειο, ὡς ἀναφέρει ὁ Δρ. Πίκουλας, ἀλλὰ ἰσόγειο.

2. Εἶναι χάρος κυρίας καὶ συνεχοῦς χρήσεως, ἀφοῦ ἐκεῖ θά ἔπρεπε λογικά νά τοποθετηθῇ τὸ κεντρικὸ κλιμακοστάσιο, καὶ ἐπομένως ὄχι ὑπόγειο, στὸ ὁποῖο μποροῦν νά φιλοξενηθοῦν κρατούμενοι.

3. Σὲ ἕνα κτίσμα σοβαροῦ σχεδιασμοῦ, ὡς ὑποθέτει ὁ Δρ. Πίκουλας, στεγανό, μὲ πλίνθινη ἀνωδομή, εὐαίσθητη ἐξ ἀντικειμένου στὴν ὑγρασία, κεραμοσκεπὲς θά ἔπρεπε λογικά τὸ χωρὶς ἀνοίγματα ἰσόγειο νά ἔχει κατασκευασθῇ στεγανό, μὲ κονίαμα μεταξὺ τῶν λίθων τουλάχιστον τῆς ἐξωτερικῆς κεκλιμένης παρειᾶς καὶ ὄχι μὲ ἀπλὴ παράθεση λίθων, ὅπου μπορεῖ ὄχι μόνον νά περάσει ὑγρασία ἀλλὰ καὶ νερά.

Ὅπως προκύπτει ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναπτύξεως, δὲν αἰτιολογεῖται ἡ ἀνυπαρξία κονιά-



Σχ. 2. 'Ο Πύργος στα Φίχτια: Βλέπε στο κείμενο. (Σχέδιο Β. Κατσιαδράμη).

ματος μεταξύ των λίθων της πυραμδοειδούς βάσεως, ανυπαρξία την οποία θεωρεί φυσιολογική ο Δρ. Πίκουλας, ενώ αντίθετα είναι απαραίτητη.

γ. Στα επισυναπτόμενα σχέδια 1, 2, 3 και κατ' αντιστοιχίαν γίνεται ή σύγκρισις της πυραμίδος με συμπληρωμένη μορφή και χωρίς στέγη, ως παρουσιάσθηκε σέ προοπτικό στον «Δαυλό» (τεύχος 156), με τόν ὀρθογωνικό πύργο στά Φίχτια και με την ίδια πυραμίδα με στέγη.

[Παρέκβαση: Τό προοπτικό πού δημοσιεύτηκε στον «Δαυλό» (τεύχος 156) με μικρή τροποποίηση ἐπαναδημοσιεύτηκε ἀπό τόν ἀρχαιολόγο Σάμψων στο ἄρθρο του. 'Ο Δρ. Πίκουλας θεωρεῖ, ὅτι κακῶς παρελείφθη ή στιβαρή ὀρθογώνια κρηπίδα, στην ὁποία ἐδράζεται. Προφανῶς δέν ὑπῆρξε καμμία σκόπιμη παράλειψη, ἀφοῦ σκοπός τοῦ προοπτικοῦ ἦταν ή ἀνάδειξη τῆς γεωμετρίας τοῦ κεκλιμένου κτίσματος και ὄχι ή προοπτική ἀναπαράσταση ὁλόκληρου τοῦ μνημείου. – **Κλείνει ή παρέκβαση**].

Ἡ ἀναπαράσταση τῆς πυραμίδας και τοῦ πύργου τῶν Φιχτίων ἐγινε με τήν ἀντιγραφή πραγματικῶν φωτογραφιῶν, οὕτως ὥστε τὰ κτίσματα νά παρουσιάζουν τό αὐτό προοπτικό ὕψος. (Οἱ φωτογραφίες τοῦ πύργου τῶν Φιχτίων εὐγενῶς προσεφέρθησαν ἀπό τόν συνεργάτη τοῦ «Δαυλοῦ» κ. Παναγιώτη Κουβαλάκη). Ὑπενθυμίζομε, ὅτι ὁ ἀκαδημαϊκός κ. Θεοχάρης ἔχει καταγγεῖλει ὅτι λαξευμένος ὀγκόλιθος πού ἔκειτο σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τόν πύργο τῶν Φιχτίων, ὁ ὁποῖος θά ἐχρησιμοποιεῖτο γιά τήν χρονολόγηση τοῦ πύργου, ἐξαφανίσθηκε μυστηριωδῶς πρόσφατα (βλ. «Δαυλόν», τεύχος 170, σελ. 10234). Καί στην πραγματικότητα ὁ πύργος τῶν Φιχτίων και ή πυραμίδα ἔχουν περίπου τό ἴδιο ὕψος. Ἐπί πλέον κατά τό δυνατόν ἀποτυπώθηκαν και οἱ λίθοι τῶν πλευρῶν, παρά τό γεγονός ὅτι ή φωτοσκίαση δημιουργοῦσε προβλήματα, με διακεκομμένη δέ γραμμή συμπληρώθηκαν οἱ ἐλλείποντες, ὥστε νά κλείσουν τὰ κενά και νά ἀποκατασταθοῦν οἱ ὄψεις τῶν κτισμάτων.

Ὅπως προκύπτει ἀπό τήν σύγκριση τῶν σχεδίων, ή πυραμίδα τοῦ σχεδίου 1 ὑπερτερεῖ ἀπό πλευρᾶς αἰσθητικῆς και ἀπό τόν πύργο τοῦ σχεδίου 2, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται βαρὺς, δώριος, ἀπλὸς ἀλλά και ἀδιάφορος, ἀλλά και ἀπό τήν ἴδια τήν πυραμίδα, στην ὁποία ή στέγη φαίνεται σάν καπέλλο, ὅπως παρουσιάζεται στο σχέδιο 3. Τό ὑπάρχον μνημεῖο, ὅπως φαίνεται συμπληρωμένο στο σχῆμα 1, ἐμφανίζει ἀπλότητα, αὐστηρότητα, βαρύτητα και σοβαρότητα, ἀλλά παράλληλα ή κλίσις τῶν ἐδρῶν δημιουργεῖ ἐλαφρότητα, ἔνταση και ἀναζήτηση.

Τό αἰσθητικό ἀποτέλεσμα λοιπόν κλίνει σαφῶς ὑπέρ τῆς πυραμίδος χωρίς σκεπή. Δέν φαίνεται ἐπομένως νά εὐσταθῇ ή ἄποψη τοῦ Δρ. Πίκουλα, ὅτι «...δέν ἀντέχουν σέ καμμία

κριτική...» οί απόψεις «...ὅτι τὸ μνημεῖο ἔμεινε ἀτελείωτο καὶ ἀσκεπές» καὶ «ὅτι μία ξύλινη στέγη θὰ ἦταν αἰσθητικὰ ἀπαράδεκτη ὡς ἐπιστέγασμα μνημειώδους κτιρίου». Πράγματι ἡ στέγη δημιουργεῖ ἀμφίβολο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα, τὸ δὲ κτίσμα τοῦ σχεδίου 1 σαφῶς ὑπερτερεῖ ἄλλων, πολὺ δὲ περισσότερο ἐκείνου τοῦ σχεδίου 4.

δ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πόσο ξένισε μερικοὺς ἡ ἐκφορικὴ στέγαση τοῦ διαδρόμου, προφανῶς ἀναφέρεται στὸν ὑποφαινόμενο, ποὺ σὲ ἄρθρο του στὸν «Δαυλὸ», τεύχος 156, γράφει: «Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ κατασκευὴ τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ διαδρόμου ἐνθυμίζει ἀνάλογες κατασκευές τῆς Τίρυνθος». Τὸ ὅτι ὁ διάδρομος ἦταν καλυμμένος μὲ ἀετωματικὴ ὀροφὴ πιθανολογήθηκε ἀπὸ τὴν μορφὴ τῶν ἐρειπίων τοῦ μνημείου. Ἀπὸ ποῦ ὅμως προκύπτει, ὅτι «ὀρισμένους ξένισε ἡ ἐκφορικὴ στέγαση τοῦ τυφλοῦ διαδρόμου»;

ε. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέση τοῦ μνημείου, δὲν ἦτο ἀπαραίτητο σὲ ἓναν συγκοινωνιακὸ κόμβο νὰ κατασκευασθῇ ὑποχρεωτικὰ μόνον ὄχυρό. Ἄλλωστε ποίος μπορεῖ νὰ ἀποκλείσει, ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ ὑπῆρχε διαρκὴς ἐπικοινωνία καὶ σὲ πανάρχαιες ἐποχές; Ὅπως εἶναι προνομιακὴ ἡ τοποθέτηση τῶν κίωνων σὲ περίοπτη θέση στὸν δρόμο τῆς Ἀκροπόλεως, ὥστε νὰ θυμούνται οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὄχι μόνον, τὴν καταστροφὴ τῶν ἱερῶν τῶν ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Ϝ. Ἀλλὰ, συμπληρώνει ὁ Δρ. Πίκουλας, «ἡ λατρευτικὴ ἢ ἄλλη χρῆσις τοῦ κτηρίου, λ.χ. τάφος ἢ ἡρώων μάχης, ὅχι μόνον δὲν τεκμηριώνεται ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, ἀλλὰ θὰ ἀποτελοῦσε καὶ μοναδικὴ περίπτωση γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα παραδιόζοντας παραδεδεγμένες ἀρχές».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ κτίσμα, τὸ ὁποῖο θὰ παρεδίαιε παραδεδεγμένες ἀρχές. Ὡς ἀναφέρουμε, τί γράφει ὁ καθηγητὴς κ. Μουτσόπουλος στὸ βιβλίο «Τὰ δρακόσπιτα τῆς Ν.Δ. Εὐβοίας» γιὰ τὸ δρακόσπιτο τῆς Ὀχης: «Τὸ κτίσμα μᾶς φανέρωσε πᾶν τὸν ἱερό του χαρακτήρα. Ἦταν ἀναμφίβολα ἓνας ναός». Τί τὸ μοναδικὸ ἔχει τὸ δρακόσπιτο τῆς Ὀχης; Ἡ εἰσόδος στὸν ναὸ ὑπάρχει στὸ μέσον τῆς μεγάλης πλευρᾶς καὶ ὄχι στὴν μικρὴ, ποὺ εἶναι ὁ κανόνας. Ἐπὶ πλέον δὲ θυσιές ἐγίνοντο καὶ μέσα στὸν ναό. (Σὲ μελλοντικὸ τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ δημοσιευθῇ ἔρευνα πάνω στὰ δρακόσπιτα τῆς Ν.Δ. Εὐβοίας).

3. ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΟΣ ΩΣ ΟΧΥΡΟΥ

ζ. Ἀν ἀπὸ πλευρᾶς στατικῆς ἐξετασθῇ ἡ ἀποψη, ὅτι πάνω ἀπὸ τὴν λίθινη τραπεζοειδὴ βάση ὑψώνετο κατακόρυφος τοῖχος ἕως μεγίστου ὕψους 10 μέτρων, ἐξάγονται τὰ ἐξῆς συμπεράσματα γιὰ τὴν εὐστάθεια τοῦ κτισμάτος:

Στὸ σχῆμα 5 παρουσιάζεται μὲ ἐποπτικὸ τρόπο ἡ λίθινη τραπεζοειδὴς βάση, καὶ στὸ τελειώμα τῆς ὁ ὑποτιθέμενος πλίνθινος τοῖχος. Τὸ βάρος τῆς πλίνθινης ἀνωδομῆς, ὕψους 10 μέτρων καὶ πλάτους 1 μέτρο, ἐκτιμᾶται κατ' ἐλάχιστον σὲ 13 τόνους ἀνὰ μέτρο. Τὸ βάρος τῆς λίθινης βάσεως μὲ εἰδικὸ βάρος 2600 κιλά ἀνὰ κυβικὸ μέτρο ὑπολογίζεται σὲ 18 τόνους ἀνὰ μέτρο. Στὸ σχῆμα 5 σημειώνεται τὸ κέντρο βάρους τῆς λίθινης βάσεως, τὸ ὁποῖο μὲ μεγάλη προσέγγιση δρίσκεται πάνω στὴν νοτιὰ κατακόρυφη πλευρὰ τοῦ τριγώνου ΓΔΕΓ. Ὁ συνδυασμὸς τῆς δράσεως τῆς ἐκκεντρῆς φορτίσεως τῆς τοιχοποιίας στὴν κορυφὴ τῆς λίθινης βάσεως καὶ τοῦ ἰδίου βάρους τῆς τελευταίας, θεωρουμένης τῆς τραπεζοειδοῦς βάσεως ἐλευθέρως, δηλαδὴ χωρὶς τὴν ἐπιρροὴ τῶν ἄλλων πλευρῶν τῆς πυραμίδας, προκαλεῖ στροφὴ, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, ἡ θάσις νὰ πατᾷ ἐπὶ μήκους 2.37 μέτρων καὶ ὄχι 2.80, ποὺ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψη τοῦ ὑποφαινομένου τὸ πραγματικὸ πλάτος ἐδράσεως. Δηλαδὴ τὸ τελευταῖο τμήμα μήκους 43 ἑκατοστών τείνει νὰ ἀνυψωθῇ. Προϋπόθεση γιὰ τὴν συμπεριφορὰ αὕτῃ ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς ἡ μὴ ἐπιρροὴ τῶν ἐγκαρσίων πλευρῶν τῆς βάσεως, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ συμπεριφορὰ τῆς λίθινης βάσεως ὡς στερεοῦ σώματος, πράγμα δύσκολο, ἀφοῦ ἀπετελεῖτο ἀπὸ λίθους χωρὶς συνδετικὸ κονίαμα.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω συμπεριφορὰ θὰ ἀνεμένετο στατικὴ ἀνεπάρκεια ὅλης τῆς ἀνωδομῆς, ἀφοῦ ἡ μὴ μονολιθικὴ συμπεριφορὰ τῆς λίθινης βάσεως σὲ σινδυασμὸ μὲ τὴν ἐξαιρετικὰ ἐκκεντρὴ φόρτιση τῆς τοιχοποιίας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προκαλουμένη λόγῳ ἐκκεντρότητος στροφὴ ὅλης τῆς λίθινης βάσεως θὰ μπορούσε νὰ εἶχε δημιουργήσει συνθήκες ἀστάθειας στὴν ὅλη κατασκευὴ. Βέβαια, ἂν συνεκτιμηθῇ ἡ ἀντίδραση τῶν ἄλλων πλευρῶν τῆς πυ-

ραμιδοειδοῦς βάσεως, οἱ ὁποῖες ἐμποδίζουν τὴν στροφὴ καθε μιᾶς ἀπὸ αὐτές, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι ἀρκετὰ καλὸ, ἢ ἐπιρροὴ τῆς ἐκκέντρου φορτίσεως μειώνεται σημαντικά.

Ἄν ὅμως συνυπολογισθῇ ὁ «σοβαρὸς κρατικὸς σχεδιασμός» καὶ οἱ ἀμυντικὲς ἀπαιτήσεις, τὶς ὁποῖες ἐπικαλεῖται ὁ συγγραφέας, θὰ μπορούσε πολὺ εὐκόλα μὲ μικρὴ αὐξηση τοῦ πάχους τῆς λίθινης βάσεως νὰ εἶχε κεντραρισθῇ τὸ σημαντικό φορτίο τῆς ἀνωδομῆς καὶ νὰ εἶχαν ἐλαχιστοποιηθῇ οἱ ὁποιοσδήποτε ἐπιδράσεις ἀπὸ τὰ φορτία τῆς αὐξηση πάχους, ἢ ὁποία σύμφωνα μὲ τὶς ὑποτιθέμενες σοβαρὲς ἀμυντικὲς ἀπαιτήσεις σὲ καμμία περίπτωση δὲν θὰ ἦταν ἄχρηστη ἢ υπερβολικὴ.

Δὲν παύει λοιπὸν σὲ καμμία περίπτωση νὰ ἀποτελεῖ ἐρώτημα καὶ νὰ δημιουργεῖ ἀρνητικὲς σκέψεις γιὰ τὴν πραγματικὴ ὑπαρξὴ τῆς πλίνθινης ἀνωδομῆς ἢ κακὴ στατικὴ ἐπιλογὴ στὴν τόσο μεγάλῃ ἐκκεντρῇ φόρτιση τῆς λίθινης βάσεως ἀπὸ τὴν πλίνθινη ἀνωδομή, ἀπὸ κατὰ τὰ ἄλλα ἐμπειροὺς κατασκευαστές.

Συμπέρασμα:

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀνάπτυξη καθίσταται σαφές, ὅτι ἡ ὑποθετικὴ ἄποψη γιὰ τὴν μορφὴ καὶ τὴν χρῆση τοῦ κτηρίου, τὴν ὁποία ὑποστηρίζει ὁ Δρ. Πίκουλας, εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανη. Ἡ ἐπιχειρηματολογία, τὴν ὁποία παρουσιάζει, ὄχι μόνον εἶναι ἀδέσβαιη, ἀλλὰ ὁ ἔλεγχος τῆς ἰσχυροποιεῖ ἐκείνες τὶς θέσεις τὶς ὁποῖες μάχεται.

4. ΛΙΓΑ ΣΧΟΛΙΑ ΠΕΡΙ «ΕΙΔΙΚΩΝ» ΚΑΙ ΜΗ

Ὁ Δρ. Πίκουλας ἀναφέρει στὸ ἄρθρο του, ὅτι ἔλαβε ὑπόψη του γιὰ λόγους ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας ἀπόψεις μὴ εἰδικῶν. Γεννᾶται ὅμως αὐτομάτως τὸ ἐρώτημα: Ἄν ἡ ἄποψη τοῦ κ. Πίκουλα, ἢ ὁποία ἀπὸ τὸν ἴδιο θεωρεῖται ὀρθή, εἶχε πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον ἀναπτυχθῇ ἀπὸ ἓναν «μὴ εἰδικό», ποία θὰ ἦταν ἡ στάση του; Θὰ τὴν ἀπέρριπτε, ἂν καὶ ὀρθή, ἐπειδὴ θὰ τὴν ἀνέφερε κάποιος μὴ εἰδικός; Θὰ τὴν ἀπέκρυπτε, ἀφοῦ «γιὰ λόγους δεοντολογίας» δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν λάθῃ ὑπ' ὄψιν του, ἢ θὰ τὴν παρουσίαζε (ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο ὀρθή καὶ σύμφωνη μὲ τὶς ἀπόψεις του), χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρει ποῖος πρῶτος τὴν διευτύπωσε, ἀφοῦ δεσμεύεται ἀπὸ τὴν θέση νὰ μὴ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ἀπόψεις μὴ εἰδικῶν; Ἡ στάση αὕτη ὅμως ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ τιμοῦσε ἓναν ἐπιστήμονα, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ κατέφερε καίριο πλήγμα στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Σὲ ἀρκετὰ θέματα «μὴ εἰδικοί», δηλαδὴ ὅσοι δὲν ἔχουν τὰ τυπικὰ προσόντα τοῦ εἰδικοῦ, ἔχουν προσφέρει σημαντικὰ στὴν ἐπιστῇμὴ σὲ θέματα ἀρχαιολογίας (Σλήμαν), ἀποκρυπτογραφίσεων (Βέντρις, Γκόττεφρντ) κ.λπ. Λίαν προσφάτως ὁ «μὴ εἰδικός» Βάρονκε ἀπέδειξε, ὅτι ἡ Μελίτη τῶν ἀποστολικῶν *Πράξεων* δὲν εἶναι ἡ Μάλτα ἀλλὰ ἡ Κεφαλονιά. Θέση, ἢ ὁποία μετὰ ἀπὸ ἔλεγχο ἐγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς.

Ἀλλὰ καλὰ ἐμεῖς, οἱ «μὴ εἰδικοί». Ὁ κ. Σάμψων, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόψεις εἶναι ἀπόψεις εἰδικῶν ὡς ἀρχαιολόγου, συγκαταλέγεται στοὺς μὴ εἰδικούς;

Ὁ κ. Πίκουλας καταθέτει ἀπλῶς τὴν πρότασή του, ὡς λέγει. Ἡ θέση του, ὅτι ἐναντία τῶν θέσεων του ἐπιχειρήματα «δὲν ἀντέχουν σὲ καμμία κριτικὴ», εἶναι κατάθεση ἀπλῶς προτάσεως; Ὑπάρχει σκληρότερη θέση ἀπὸ τὴν χωρὶς ἀντίλογο ἀπόρριψη τῆς ὁποιοσδήποτε ἀπόψεως; Ὅσον ἀφορᾷ δὲ στὸ συγκεκριμένο θέμα, δηλαδὴ τῆς μορφῆς τοῦ κτηρίου, τῆς εὐσταθείας του, τῆς χρησέως του, τῆς λειτουργικότητός του, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του, τῆς αἰσθητικῆς του, τῆς τοποθετήσεώς του στὸν χῶρο, τῆς ἐρμηνείας τῶν οἰκοδομικῶν χαρακτηριστικῶν του καθὼς καὶ τῆς ἀνασυνθέσεως τῆς μορφῆς του, ποία τυπικὰ προσόντα ἀποκλείουν ὄχι μόνον ἐκεῖνον ποὺ μὲ ζήλο ἀσχολεῖται, ἀλλὰ ἓναν ἀρχιτέκτονα καὶ πολιτικὸ μηχανικό, ὅπως ὁ ὑποφαινόμενος;

Ἐν συμπεράσματι νομίζω, ὅτι ἡ θέση «...δὲν ἔλαβα ὑπ' ὄψιν μου γιὰ λόγους καθαρὰ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας δημοσιεύματα μὴ εἰδικῶν», μόνον τὴν ἐπιστῇμὴ δὲν ἐξυπηρετεῖ.

Βιβλιογραφία:

1. Περιοδικὸ «Ἀρχαιολογία», τεῦχος 59.
2. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια Π. Δρανδάκη, λήμματα: «Κριός», «Καταπέλτης», «Λιθοδόλον», «Χελώνη», «Ὀχυρωτικὴ».
3. «Δαυλός», τεύχη 156, 159.

Ἀφροκεντρικά

Προσωπικά δὲν ἔχω τίποτε μὲ τοὺς μαύρους. Καὶ ἀθληταῖδες εἶναι, καὶ χορευταῖδες εἶναι, καί, ὅπως θρυλεῖται, ἐπιδήτορες ὀλκῆς. Μαγκιά τους δηλαδή.

Ὁ ἰδεαλισμὸς ὁμῶς τῶν Ἀμερικανοεβραίων σοφῶν μὲ συγκλονίζει! Τί ἐξερευνήσεις στὶς ἄγριες καὶ τροπικὲς ἀφρικανικὲς ζούγκλες ἔκαναν! Ξέρετε, τώρα! Ἐκεῖ ποὺ φύονται οἱ Παρθενῶνες δίπλα στοὺς κοκκοφοίνικες καὶ στὶς μπανανιὲς καὶ δὲν ξέρουν οἱ ἄνθρωποι τί νὰ τοὺς κάνουν. Ὅσο γιὰ ἀρχαῖα στάδια καὶ θέατρα, τί νὰ σοῦ πῶ... Καθένας καννίδαλος ἔχει τὸ προσωπικὸ του, γιὰ νὰ ἀνεβάξῃ ἔργα τῆς κοινῆς Ἀφρικανικῆς πολιτισμικῆς κληρονομιάς: Θέσπι, Αἰσχύλο, Σοφοκλῆ, Εὐριπίδη, Ἀριστοφάνη καὶ ἄλλους διάσημους Ἀφρικανοὺς δραματουργοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, καὶ τὸ ἀλφάδιτο εἶναι ἀφρικανικὴ ἀνακάλυψη, κάθισαν καὶ διάβασαν ὁλόκληρες βιβλιοθήκες ἀπὸ ἱστορικούς, φιλοσόφους, καὶ ποιητές, προκειμένον νὰ τεκμηριώσουν ἐπιστημονικὰ τὴν ἄποψή τους. Ὡστόσο τὸ σύγγραμμα ποὺ τοὺς συνεκίνησε βαθιὰ ἦταν τὸ «Anthropofagia Africana», γραμμένο κατὰ ἀνεπιβεβαίωτες πληροφορίες ἀπὸ ἓνα ἄγριο, αἰμοδιψῆ καὶ ἡμινομαδικὸ λαό, ποὺ ἐκαλοῦντο Ἕλληνες.

Τί; Νὰ κόψω τὶς ἀρλοῦμπες (ἄλλο ἤθελα νὰ γράψω, ἀλλὰ τέλος πάντων), γιὰτὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ἑκατὸ χρόνια πίσω ἀπὸ τὰ ζῶα; Τραῶ τ' αὐτιά μου τὰ πέτσινα! Λαλήσατε τελείως; Τόσοι ἀφροκεντριστὲς σοφοὶ ἀποφαίνονται περὶ τῆς καταγωγῆς ἐξ Ἀφρικῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τελικὰ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς μοιάζει μὲ κεῖνο τὸ ποίημα τοῦ Γεωργίου Σουρῆ, ποὺ ὅλοι εὗρισκαν πῶς τὸ παιδί σὲ κάποιον φέρνει, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ὀνόμαζε τὸν πατέρα. Μάλιστα, κύριοι! Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι δάνειος. Δὲν ἔχει σημασία ἀπὸ ποῦ. Ἀπὸ τοὺς Ἑσκιμῶους τῆς Ἀλάσκας μέχρι τοὺς Γιορούμπα τῆς Νιγηρίας. Πάντως Ἑλληνικὸς δὲν εἶναι. Ἀλλωστε καὶ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τὸ καταμαρτυρεῖ. Ἡ «Μαύρη Ἀθηνᾶ», σοῦ λείει ὁ ἄλλος. Καί, ὡς γνωστόν, τὸ διαχρονικὸ δείγμα τῆς κλασσικῆς γυναικείας καλλονῆς εἶναι ἡ ἀφελέστατα γυμνὴ νεαρὴ ἀραπίνα μὲ τὰ πυκνὰ κατσαρὰ μαλλιά καὶ τὴν ἔντονη στεατοπυγία καὶ πλατυχειλία, τὶς ἐνστικτώδεις ἀντιδράσεις καὶ τὰ ἀδυσσαλέα πάθη. Πολιτισμένα πράγματα. Ὅχι χιτῶνες, ἱμάτια, ἐσθῆτες, περικεφαλαῖες, ἀσπίδες καὶ σοφίες, ποὺ κάποιοι τρισδάρδαροι πρόγονοί μας ἔδωκαν, σώνει καὶ ντέ, στὴν ἀγνὴ καὶ κατὰ τ' ἄλλα συμπαθεῖ κόρη τῆς Ἀφρικανικῆς ζούγκλας.

Αἰσθάνομαι ὑπερήφανος ὡς σφετεριστῆς τοῦ ὑψηλοῦ καὶ μεγάλου ἀφρικανικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀγλαΐσματος τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Σὰς τὸ ὀρκίζομαι στὰ προγονικὰ τοτὲμ καὶ στὴν καρδιά τοῦ ἐχθροῦ μου, ποὺ ἔφαγα χθὲς τὸ δράδν.

Γιῶργος Πετρόπουλος

Μαυρολαγνεία

‘Ο άφροκεντρισμός καλπάζει άχαλίνωτος σέ Εύρώπη και ‘Αμερική. “Ενας μεγάλος άριθμός «έρευνών» και «έπιστημονικών ανακοινώσεων», πού δημοσιεύονται σέ έφημερίδες και περιοδικά διεθνούς κυκλοφορίας, διακηρύττουν ότι ή ανθρώπινη ιστορία ξεκινά από την ‘Αφρική. Μάλιστα προσφάτως τό περιοδικό «Γιού Ές Νιούζ» χαρακτηρίζει την Μαύρη ‘Ηπειρο ως τό «πρώτο λίκνο του πολιτισμού» (έφημ. «Έλευθεροτυπία» 22/5/96). Και φυσικά μέσα σέ μιá τέτοια άφροκεντρική δίνη δέν επιτρέπεται νά γίνεται λόγος ούτε γιά τόν νοήμονα ‘Αρχάνθρωπο τών Πετραλώνων Χαλκιδικής ούτε γιά τό πρό τριών έκατομμυρίων έτών κυνήγι έλεφάντων στην Μακεδονία, τό όποιο διεξαγόταν μέ άριστη όμαδική όργάνωση, ούτε γιά τόν μεγάλο προκατακλυσμαίο ‘Ελληνικό Πολιτισμό μέ την παγκόσμια εξάπλωση.

‘Αραγε ποιοί επιδιώκουν νά πείσουν τούς μαύρους, ότι αποτελούν τούς δημιουργούς του Πολιτισμού; Μήπως είναι αυτοί πού σκέπτονται νά χρησιμοποιήσουν αυτή την φορά τόν «άδίκημένο από την ιστορία και τούς λευκούς» μαύρο λαό άντι του «αρείου και πειθαρχημένου γερμανικού λαού» σέ ένα ένδεχόμενο τρίτο παγκόσμιο έγχείρημα; ‘Ο νοών νοεΐτω – και ό καιρός θά δείξει...

Π.Α.Κ.

Οί ‘Ελληνες

‘Ο συγγραφεύς του βιβλίου «Οί ‘Ελληνες» Salvatore Settis, εκδόσεων Einaudi, Ρώμη – πρόκειται γιά όγκώδες έργο εξήμιση χιλιάδων σελίδων, πολυτελέστατο (άληθεια, ποιος τό χρηματοδότησε;) –, φαίνεται νά έχη πάθει κάτι ανάλογο μέ τόν ‘Αθηναίο εκείνο, πού ζητούσε τόν έξοστρακισμό του ‘Αριστείδου, έπειδή, λέει, «είχε βαρεθεί νά ακούη νά τόν αποκαλούν δίκαιο». “Ετσι κι ό συγγραφεύς του έν λόγω βιβλίου ζητεί τόν «έξοστρακισμό» τών ‘Ελλήνων άπ’ την ‘Ιστορία του Πολιτισμού, γιατί διαρέθηκε, λέει, ν’ ακούη τούς Εύρωπαίους νά μιλούν γιά την τεράστια πολιτιστική τους προσφορά. ‘Ο πολιτισμός τους άλλωστε υπήρξε άκρως φασιστικός και ρατσιστικός κατά τόν συγγραφέα, πράγμα πού αποδεικνύεται άπ’ την «άδυναμία τών ‘Ελλήνων στην άρμονία, τό κάλλος και γενικά την τελειότητα». «Δέν είναι λιγάκι φασιστικό νά θεσμοθετούμε τό κάλλος; Οί άσχημοι δηλαδή τί πρέπει νά κάνουν, νά πνιγούν;», άναρωτιέται θαυστόχαστα ό πανεπιστημιακός δάσκαλος.

Είναι δύσκολο νά του άπαντήσουμε στά τελευταία έρωτήματά του. “Αλλωστε δέν γνωρίζουμε, άν είναι τόσο άσχημος, όσο και τό ήθος πού αποκαλύπτει μέ τά γραφόμενά του. Γνωρίζουμε πάντως, ότι ό ‘Αθηναίος, πού ζητούσε τόν έξοστρακισμό του ‘Αριστείδου, και άδίκος ήταν και αυτός κρεμάστηκε, όταν συνειδητοποίησε τό κατάντημά του.

Π.Σ.

Ξένη πτωματολογία μέ ελληνικά χρήματα

Τη στιγμή πού ό τύμβος τών Σαλαμινομάχων εξακολονθει νά παρουσιάζει εικόνα χωματερής, οί ελληνικές πυραμίδες νά άγνοούνται επισήμως, οί αρχαιότητες τών Μυκηνών και της Κνωσσού νά καταρρέουν και οί κατά τόπους πυρακτωμένες σφραγίδες ελληνικής μνήμης νά καταστρέφονται ή νά καταχώνονται, τό ως συνήθως «περί άλλα τυρδάζον» ‘Υπουργείο ‘Α-πολιτισμού προκηρύσσει πανελλήνιο καλλιτεχνικό διαγωνισμό γιά τη δημιουργία στην ‘Ελλάδα μνημείων... ‘Εόραϊκού ‘Ολοκαυτώματος. Προβλέπεται μάλιστα ή άπονομή τριών βραβείων.

Σπεύσατε, κύριοι γλύπται! Κι άν κάποιος καλοθελητής σās έρωτήσει, τί σκοπό έχει ή δημιουργία ενός μνημείου πού έξυπηρετεί ξένη προπαγάνδα και ύποδοξη ψευδολογία, άγνοήστε τον. Είναι σίγουρα φασίστας! “Ισως δέ στο μέλλον δούμε νά ξεφτυτρώνει ως μανιτάρι κάπου και μνημείο γιά τούς «αγρίως σφαγιασθέντες Πέρσες επιδρομείς από τό Μιλτιάδη και τούς στρατιώτες του». Μή γελάτε, δέν είναι άστείο. Θά ήταν άστείο, εάν έπρό-

κειτο για άνυπαρκτους νεκρούς.

Μ.Μ.

Κακέτυπα

Σύμφωνα με τὸν κ. Δ. Παντερμαλή, καθηγητὴ τῆς ἀρχαιολογίας, «ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ μέγας ἱεράρχης ἀπὸ τὴν Ναζιανζὸ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔγραψε τὸν 4ο αἰ. μ. Χ. ἕνα ἀναπάντεχο ποιητικὸ κείμενο μὲ 2.602 στίχους, μὲ θέμα τὸ κοσμοσωτήριο πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χρησιμοποιοῦντας αὐτούσια ἀποσπάσματα ἀπ' τὰ ἔργα τοῦ Εὐριπίδου ("Ἐκάδη", "Ὀρέστης", "Μήδεια", "Ἰππόλυτος", "Ρῆσος" καὶ κυρίως "Βάκχες")».

Ἀπορεῖ κανεὶς, πρὸς τί ἡ ἔκπληξη τοῦ κ. Παντερμαλή; ἐκτὸς ἂν δὲν γνωρίζει, ὅτι ὅλα τὰ μεγάλα ἐπιστημονικά, φιλοσοφικά, ἱστορικά, θεολογικά κ.ο.κ. ἔργα, πού γράφηκαν ἀπ' τὰ χρόνια τῆς Ρώμης καὶ ἐντεύθεν, ἀποτελοῦν τέτοιον εἶδους ἀντιγραφές. Ὅμως τί λέμε ἀπ' τὴ Ρώμη καὶ ἐντεύθεν, ἀφοῦ ὁλόκληρη ἡ «Π. Διαθήκη» ἀποτελεῖ συρραφές, παραλλάγματα καὶ διαστρεβλώσεις ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι γράφηκε μεταξὺ 300-100 π.Χ.;

Εὐτυχῶς πού οἱ Ἕλληνες τῆς παλιᾶς ἐποχῆς ἦσαν ἄ-φθονοὶ καὶ ἄφησαν τόσα ἔργα, ὥστε νὰ ἰκανοποιῶν ὅλους τοὺς φθονεροὺς, οἱ ὁποῖοι καὶ τοὺς ἀντιγράφουν, καὶ τοὺς κακοποιοῦν, καὶ τοὺς συκοφαντοῦν, καὶ τοὺς ὑβρίζουν.

Π.Σ.

Ὑποδείγματα ἀνδρείας

Πολλοὶ ἦταν ἐκεῖνοι πού ἔσπευσαν νὰ ψεγαδιάσουν τοὺς δύο Κύπριους νέους Α. Ἰσαὰκ καὶ Σ. Σολωμοῦ γιὰ τὴν «ἀπερισκεψία» τους, θεωρώντας τὴν πράξη τους ὡς καθαρὴ διάθεση αὐτοκτονίας. Πραγματικά σήμερα τέτοιες πράξεις φαντάζουν ἀλλόκοτες. Ξεχασμένοι στὴ λογικὴ τῆς δουλικότητος καὶ τῆς χαμαιζηλίας, μεταλλαγμένοι σὲ μηχανὲς ἀνακύκλωσης, κάναμε τὴν ζωὴ ἀπὸ προϋπόθεση αὐτοσκοπὸ. Χωρὶς συνήθως νὰ τὸ ὁμολογοῦμε ἐυθέως, αὐτόχειρες θεωροῦμε καὶ τὸν Λεωνίδα, τὸν Σωκράτη, τὸν Παπαφλέσσα, ἀλλὰ καὶ ὅλους ὅσοι γνωρίζοντας τὴν ἀνισότητά στον συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων τους μὲ τὸν ἐχθρὸ δὲν ἐδίστασαν. Κανεὶς δὲν σκέπτεται, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ νέοι ἔδωσαν σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμον ἕνα ἰδανικὸ παράδειγμα ἰδεαλισμοῦ καὶ ἀνδρείας. Μόνο αὐτὲς οἱ πράξεις ἐνδυναμώνουν τὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ ἀποτρέπουν τὴν ἀποκλήρωση καὶ τὸ τέλμα.

Ἀπόγονοι τοῦ Ἑθνους τῶν ἀνδρείων καὶ τῶν ἡρώων καὶ ὄχι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Σολωμῶντος, ὅπως ἤθελε ἡ ἄρρωστη ἀνθελληνικὴ παράδοση νὰ τοὺς ὀνομάσει.

Π.Α.Κ.

Ἐκλογικά

Σύμφωνα μὲ τὸ εἰδησεογραφικὸ πρακτορεῖο Ρώντερ οἱ κάτοικοι τοῦ Πιλάρ τῆς Βραζιλίας κατέδασαν ὡς ὑποψήφιο δημάρχον τὸν ἕνα... τράγο. Ὁ «Φεντερίκο» (αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου δημάρχου-τράγου) σύμφωνα μὲ τὶς δημοσκοπήσεις κατελάμβανε τὴν πρώτη θέση στὶς προτιμήσεις τῶν ψηφοφόρων, κάτι πού θορύβησε τοὺς πολιτικούς ἀντιπάλους του, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ τὸν δολοφονήσουν...

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῶν πολιτικῶν –ἢ πιὸ ἀντι-τραγικὴ τῶν αἰώνων– ἦταν ὅ,τι χειρότερο γι' αὐτοὺς. Ἀνεξαρτήτως τῶν ποινικῶν συνεπειῶν –ἢ ἀστυνομία διεξάγει ἔρευνες πρὸς ἐντοπισμὸν τοῦ δράστη– οἱ ψηφοφόροι τῆς Πιλάρ ἀναρωτιοῦνται γιὰ τὸ ἥθος καὶ τὶς μεθόδους τῶν πολιτικῶν. Ἀλήθεια, γιατί δολοφόνησαν τὸν τράγο; Φοβήθηκαν μήπως τὴν δεδαία νίκη τοῦ τράγου ἢ αἰσθάνθηκαν ὡς προσβολὴ τὴν ἀναμέτρηση μαζί του; Κι ἂν ἰσχύει τὸ δεύτερο, δὲν πρόκειται γιὰ ὠμὸ ρατσισμό;

Ὅπως κι ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, οἱ πολιτικοὶ ἔχασαν διπλᾶ, διότι οἱ Πιλαρινοὶ πεισμάτωσαν καὶ σκοπεύουν νὰ κατεβάσουν τώρα ὡς ὑποψήφιο τὸν ὠραιότερο γαῖδαρο τοῦ Πιλάρ. Τὸ ἀποτέλεσμα προβλέπεται νὰ εἶναι «θρίαμβος» τοῦ γαϊδάρου καὶ εἶναι φνισικό. Μὴν ξεχνᾶτε, ὅτι «ὀργὴ λαοῦ...».

Σ.Π.

«Σενάρια» ἐχθρῶν καὶ ἑλληνικά «σενάρια»

Στὰ τεύχη 170, σελ. 10209 καὶ 171, σελ. 10313 τοῦ «Δαυλοῦ» ἀναφέρθηκα στὴν κατασκευὴ σεναρίων, ποὺ ἀφοροῦν τὴν περιοχὴ μας, γιὰ τὸ πόσο ἀμφίβολη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐγκυρότητα αὐτῶν τῶν σεναρίων καὶ τί ἐπιδιώκουν νὰ πετύχουν. Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ θὰ γίνῃ μιὰ προσπάθεια ἀνίχνευσης τῶν μεθόδων ποὺ χρησιμοποιοῦν, γιὰ περαιτέρω ἐνημέρωσή μας καὶ μιὰ πρώτη παρουσίαση τῶν ἐπιυαλλόμενων ἀντιδράσεων τῆς Ἑλληνοσύνης.

Κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι οἱ ξένοι ποὺ κατασκευάζουν σενάρια σὲ εἰδικευμένες ὑπηρεσίες, τὶς ὁποῖες χρηματοδοτοῦν. Ἐπιδιώκουν τὴν ἀποδυνάμωση τοῦ ἀντιπάλου ἕως καὶ τὴν ἐξόντωσή του, στοχεύοντας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς δραστηριοτήτων του: πολιτισμό, οἰκονομία, διοίκηση καὶ ἀσφάλεια. Ἡ προσφιλέστερη τεχνικὴ ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι τὸ «διαίρει καὶ ὑασιλευε». Ὁ βάρβαρος δάξει τὸν ἕνα νὰ κτυπάει τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ ἐπωφελεῖται αὐτός, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση βέβαια δύο κανόνων: νὰ μὴν γίνεταί γνωστό, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ αἷτιος τῆς διαμάχης τους, καὶ τ' ἀρνητικά της ἀποτελέσματα νὰ μὴν ἔχουν ἀντίκτυπο στὰ συμφέροντά του. Ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα εἶναι τὸ χοῦμα γιὰ τὶς ἐξαγορές, τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης γιὰ τὸν ἑλεγχὸ τῆς πληροφορίας καὶ τὸ ἐξάφνημα, τὸ «ἄμεμπτο πρόσωπο», γιὰ νὰ ἐμφανίζεται ἀντὶ τοῦ δαρβάρου.

Ἀς ἀσχοληθοῦμε τώρα μὲ τὸν κάθε τομέα στὸν τόπο, ποὺ οἱ ξένοι ὀνομάζουν Γραικία, Greece, Grèce, Griechenland κ.λ. καὶ πάντως ὄχι Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ὀνομάζουν οἱ Ἕλληνες. Θὰ προσπαθῶ νὰ παρουσιάσω τὶς μεθόδους τους, ὅσο γίνεται ἀπλᾶ καὶ σύντομα λόγῳ ἐλλείψεως χώρου.

Πολιτισμός. Ὁ «Δαυλὸς» ἐπὶ δέκα πέντε χρόνια παρουσιάζει, ἀναλύει καὶ διατυμπανίζει τὸ τί γίνεται καὶ ἐνημερώνει πλήρως. Τὸ μόνο ποὺ ἔχω νὰ προσθέσω εἶναι μερικὰ ἐρωτήματα: Ποιὸς ἔχει συμφέρον νὰ ἐπιτρέπεται, ἡ ἐκκλησία στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας νὰ ἐλέγχει τὸ πῶς καὶ τί θὰ διδασκεται; Γιατί ἀνεχόμεστε τὴ σκοταδιστικὴ κατανόηση τῆς ἑλληνικότητας; Γιατί ἀρνιόμαστε τὸν ἐκσυγχρονισμό τῆς παιδείας μας παραγκωνίζοντας τὴν ἀντίληψη τῆς ἀλήθειας ποὺ ἐκφράζει ὁ

Ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σκοπιανούς:

ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΟΣΚΟΠΙΑΝΗ ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑ Η ΛΥΣΗ

1. Σκόπια: Ἑλληνικότατο τοπωνύμιο

Ἀγαπητὲς Σκοπιανές, ἀγαπητοὶ Σκοπιανοί,

Τὴν πρωτεύουσά σας ἱδρυσαν Ἑλληνες-Μακεδόνες (ὅπως Ἑλληνες-Ἀθηναῖοι, Ἑλληνες-Σπαρτιάτες, Ἑλληνες-Ἀχαιοί, Ἑλληνες-Κρητες, Ἑλληνες-Πόντιοι...). Τὸ ὄνομα τῆς πρωτεύουσάς σας εἶναι ἑλληνικότατο: Οἱ Ἑλληνες-Μακεδόνες τὴν πρωτοκατοίκησαν, τὴν δάφτισαν, τὴν ἀνέπτυξαν, τὴν ἀνέδειξαν, τὴν ἐπέβαλαν σ' ὅλοκληρο τὸν κόσμο.

Τὴν πρωτεύουσά σας λοιπὸν ἱδρυσαν οἱ Ἑλληνες-Μακεδόνες καὶ ὡς ἱδρυτὲς ἔδωσαν στὴν πόλιν φυσικὰ ἑλληνικὸ ὄνομα: **Σκόπια** ἀπὸ τὸ **σκοπός, σκοπιὰ**, διότι ἐκεῖ ἐγκατέστησαν ἑλληνικὴ φρουρὰ (σκοπιὰ, βίγλα) μὲ τὶς οἰκογένειές τους ὡς ἀκρίτες φρουροῖ-σκοποὶ τῶν συνόρων τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους, ποὺ ἱδρυσαν οἱ Ἑλληνες Ἀργεάδες-Τημενίδες ἀπὸ τὸ Ἄργος. Αὐτὸ τὸ γράφουν δύο ἀπὸ τὶς ἀuthεντικότερες πηγὲς πρὶν 2500 χρόνια καὶ τὸ καταγράφουν ὡς ἱστορικὸ γεγονός: ὁ Ἡρόδοτος (VIII, 137,1 καὶ 138, 2-3) καὶ ὁ Θουκυδίδης (II, 99.3). [Βλέπε καὶ τὶς ἄλλες, γνωστότατες λέξεις: τηλε-**σκοπίο**, ἐπί-**σκοπος**, ἐνδο-**σκοπός** κ.τ.λ. ἀπὸ τὸ ρῆμα **σκοπέω-σκοπῶ** = ἐξετάζω, παρατηρῶ, ἐπι-βλέπω, θεωρῶ, βλέπω, προσέχω. Τὸ **σκοπῆ** ἢ **σκοπιὰ** εἶναι τόπος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο κάποιος μπορεῖ νὰ παρατηρεῖ ἢ νὰ φυλάσσει ἢ νὰ κατασκοπεύει. Πρόκειται γιὰ ἀρχαία Ὀμηρικὴ λέξη (Ὁδύσσεια K 97, Ἰλιάδα δ 275 κ.τ.λ.). Δὲν ἐξηγῶ, γιατί τὸ ἀρχαῖο μας **σκοπεύω** ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὸ ἀρχαῖο **σκέπτομαι** –ἡ κοινὴ νοητικὴ λειτουργία εἶναι αὐτονόητη. Σκέπτομαι καὶ σκοπεύω ἔχουν ἄμεση κοινὴ νοηματικὴ σχέση].



Παρθενώνας (τελευταίο σύμβολο του πολιτισμού των 'Ελλήνων), μιὰ ἀλήθεια πού ἐνδιαφέρει πανανθρώπινα;

Οἰκονομία. Ἡ γεωργία, ὁ τουρισμός, ἡ ναυτιλία κι ἡ βιομηχανία εἶναι οἱ μεγάλες τροφοδότριες πηγές τῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδας. Γιά τὴ γεωργία θ' ἀναφέρω δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα σεναρίων ἐν ἐνεργείᾳ.

Παράδειγμα 1. Ὁ καπνὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδας. Ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει συμφέροντα, γιατί δὲν παράγει καπνὸ στὴ χώρα του ἢ δὲν ἔχει μετοχές στὶς βιομηχανίες καπνοῦ, ἄρα κτυπώντας αὐτὸ τὸ προϊόν κτυπάει ἀνώδυνα γι' αὐτόν. Πῶς ὅμως; Ἄν θγεί καὶ πεί ὅτι ὁ ἑλληνικὸς καπνὸς δὲν εἶναι καλὸς καὶ μὴν τὸν ἀγοράζετε, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι μᾶλλον πενιχρό. Ἄν ὅμως τὸ ἄμεμπτο πρόσωπο ξεκινήσει διεθνή σταυροφορία μέσα ἀπ' τὰ ἐλεγχόμενα Μ.Μ.Ε., ὅτι ὁ καπνὸς προξενεῖ καρκίνο, τότε μέχρι καὶ νόμους θὰ πετύχει ἐναντίον τοῦ καπνοῦ. Ἄν λέει ἀλήθεια ἢ ὄχι, δὲν εἶναι τὸ ζητούμενο, ἄλλωστε τὸ κάπνισμα εἶναι προαιρετικό. Ἐκεῖνο πού τὸν ἐνδιαφέρει εἶναι, νὰ πλῆξει τὴν παραγωγή τοῦ ἐχθροῦ του, γιὰ ν' ἀποδυναμώσει τὴν οἰκονομία του, χωρὶς νὰ πλῆξει τὴν παραγωγή τῆς δικῆς του χώρας.

Παράδειγμα 2. Τὸ νερὸ εἶναι ἀπαραίτητο στὴ γεωργία. Τὸ κύτπημα θὰ εἶναι πλέον ἀποτελεσματικό. Τί κάνει ὁ βάρδαρος; Ἐνα ἀπὸ τὰ μέτρα πού παίρνει εἶναι, νὰ ἐνθαρρύνει τὸ οἰκοδομικὸ συμφέρον νὰ καταστρέψει τὰ δάση, μιὰ καὶ δὲν λαμβάνονται ἀποτελεσματικὰ μέτρα προστασίας. Ἄλλωστε ποιοὺς θὰ πιστέψει τ' ἀπίθανα, γιὰ νὰ ξεσηκωθεί; Συγχρόνως τὸ «ἄμεμπτο πρόσωπο» κλιμακώνει μεταξὺ Ἑλλάδας καὶ βορείων γειτόνων (οἱ ὁποῖοι ἐλέγχουν τὰ ποτάμια πού ποτίζουν τὸ πλουσιώτερο μέρος τῆς ἑλληνικῆς γῆς) μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀσυνεννοησίας καὶ διαμάχης μὲ διάφορα «σοβαρά» θέματα, ὅπως οἱ «μειονότητες» καὶ ἡ «ὀνομασία τῆς ταμπέλλας», ὥστε νὰ δημιουργοῦνται ἀδιέξοδα. Διαιρεῖ καὶ βασιλεύει, ὥστε χωρὶς δάση καὶ ποτάμια ἡ Ἑλλάδα νὰ μετατραπῇ σταδιακὰ σὲ Σαχάρα (ἐκτὸς ἂν ὑποκύψει) καὶ μάλιστα χωρὶς πετρέλαια. Τὰ πετρέλαια, πού πιθανῶς ὁρίζονται στὴ θάλασσα, τὰ διεκδικεῖ ἄλλος, πού χρηματίζεται εὐκόλα. Πῶς μορεῖς ν' ἀποδεχτεῖς, ὅτι ὁ

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ παράδοση τῆς ἰδρυσης ἀκριτικῆς πόλης συνεχίζεται καὶ στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, μὲ τοὺς περίφημους ἀκρίτες τῶν συνόρων. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας καὶ οἱ συμπολεμιστές του (ἀκρίτες τῶν συνόρων) δημιουργοῦν τὶς ἀκριτικὲς περιοχὲς-ζῶνες, γιὰ νὰ προστατεύσουν τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς. Πρόκειται γιὰ τὴ **συνέχεια τῆς παράδοσης**.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦταν σὰν τοὺς Φοῖνικες, πού συνήθως πῆγαιναν σὲ κάποιο μέρος, «ἔπαιρναν καὶ ἔφευγαν» (*hit and run*). Οἱ Ἕλληνες, ὅπου πῆγαιναν, ἰδρυναν πόλεις καὶ ἔχτιζαν ἐκεῖ ναοὺς γιὰ τοὺς ἐφέστιους θεοὺς τους:

– **Τὸ Μονακό** εἶναι ἑλληνικότητα – ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ τὸν **Μονόοικον**, προστάτη τῶν πρώτων κατοίκων τοῦ Μονακό–, λέξη ἑλληνικὴ.

– Ἡ **Μάλαγκα** τῆς Ἰσπανίας εἶναι ἑλληνικὴ δημιουργία ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, πού γοητεύθηκαν ἀπὸ τὸ **μαλακό**, ἥλιο κλίμα τῆς καὶ τὴν ὀνόμασαν **Μαλακή** (Μάλαγκα).

– Τὰ **Σκόπια** εἶναι τὰ ἴδια μὲ τὴν ὀνομασία **Σκοῦποι** (οἱ) ἢ **Σκόποι** (οἱ), πού ἦταν ὀχυρὸ πάνω στὴν στρατηγικῆς σημασίας τοποθεσία τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ. Τὰ Σκόπια λοιπὸν ἔχουν ἰδρυθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες-Μακεδόνες.

Ἐχω καταμετρήσει καὶ ἄλλα δεκαεπτὰ (17) τοπωνύμια στὴν σημερινὴ καὶ εὐρύτερη Ἑλλάδα μὲ τὸ ὄνομα **Σκοπιά**, **Σκοπός**, **Σκοποὶ** κ.τ.λ. Νὰ ἡ πολιτισμικὴ συνέχεια τῆς ἑλληνικότητας – οἱ Ἕλληνες δημιουργοῦσαν, δὲν κατέστρεφαν.

Οἱ ἀρχέγονες λέξεις-τοπωνύμια ἀποκαλύπτουν τὴν ἐθνικὴ καταγωγή σας. Κυττάτε τὰ πρώτα λεξικά σας. Ὅχι αὐτὰ πού κατασκεύασαν μετὰ τὸ 1913 οἱ κάπηλοι προπαγανδιστές. Θὰ δεῖτε τὰ ἐξῆς φοβερὰ μεγέθη: 80% ἑλληνικὲς λέξεις (Ὀμηρικὲς+Ἑλληνιστικὲς+Βυζαντινὲς) καὶ 20% ἄλλες ἢ ξένες (Λατινικὲς+Τουρκικὲς+Σερβικὲς).



βάρβαρος ενδιαφέρεται για τα «δικαιώματα των μειονοτήτων», όταν βλέπεις την κατάπτυστη συμπεριφορά του στις μειονότητες της δικής του χώρας;

Ἐλπίζω αὐτά τὰ δύο παραδείγματα «σεναρίων», πού ὑρίζονται ἤδη ὑπό ἐκτέλεση, νά εἶναι ἀρκετά, γιά νά ἀντιληφθοῦμε τίς μεθόδους πού ἀκολουθοῦν.

Στή Ναυτιλία. Τά «ἄμεμπτα πρόσωπα» διαδίδουν, ὅτι τὰ ἐλληνικῆς πλοιοκτησίας ἐμπορικά καράβια εἶναι παλαιά καί ἐπικίνδυνα, ὥστε νά μήν προτιμοῦνται. Ἐπειδή ὅμως ἡ μέθοδος δέν ἀποδεικνύεται καί τόσο ἀποτελεσματική, συγχρόνως καί μέ μεθοδικότητα δημιουργοῦν τίς συνθήκες πού χρειάζονται, ὥστε ὁ τομέας τῶν ναυλώσεων νά περάσει στὸν ἐλεγχό τους καί ἡ λειτουργία τῆς ναυτιλίας νά στηρίζεται σέ ἀλλόφυλα πληρώματα.

Στὸν Τουρισμό. Παρουσιάζουν τὴν Ἑλλάδα σάν ἐπικίνδυνο θέρετρο στοχεύοντας στὴν μείωση τῆς τουριστικῆς κινήσεως καί στὴ δημιουργία ἀτμόσφαιρας πανικοῦ – συνθήκες πού βοηθοῦν στὴν πώση τῶν τιμῶν στὶς ἀγορὲς ἐδαφῶν (κατάλληλες γιά τουριστικὲς ἐγκαταστάσεις) ἢ ἐπιχειρήσεων, τίς ὁποῖες παράλληλα καί ἀθρόονα πραγματοποιοῦν. Μὲ λίγα λόγια ἐτοιμάζουν σταδιακά τὴν ἀντικατάσταση τῆς μαζικῆς ἐλληνικῆς τουριστικῆς ἐπιχειρήσεως μέ τὴ δική τους. Τὸ 1982, ἔχοντας τὴν ἐμπειρία εἰκοσιπενταετοῦς διεύθυνσης δικῶν μου τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων, ἔδωσα μιά πολυσέλιδη μελέτη στὸν Γενικό τοῦ Τουρισμοῦ, ὁ ὁποῖος μέ διαβεβαίωσε, ὅτι θά μέ καλέσει νά τὴν συζητήσουμε. Ἀκόμα περιμένω.

Στὴν Βιομηχανία. Προσπαθοῦν νά ἐλέγξουν τὴν ἐγχώρια παραγωγή κινητήριας δύναμης – ἡλεκτρισμό, πετρέλαιο κ.λ. – ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ βιομηχανία. Στόχος οἱ βιομηχανίες-κλειδιά γιά τὴν ἐξόρυξη ἢ τὴν ἐξαγωγή τους.

Διοίκηση. Ἐδῶ ἡ κατάσταση εἶναι τραγελαφική. Ὁ ἐχθρὸς ἔχει πετύχει τὰ πλέον ἀπίθανα. Μὲ τὴν παραποίηση τῆς δημοκρατίας τῶν ἀνθρώπων σὲ σύστημα «δημοκρατίας δι' ἀντιπροσώπων», μέ ἐπακόλουθο τὸν κομματισμὸ καί τὸν διχασμὸ, ἀπέκλεισαν τὸν πολίτη ἀπὸ τὴ διοίκηση, τὴν ὁποία οἱ βάρβαροι πλέον ἐλέγχουν στηριζόμενοι στὴ... σταδιοδρομία τοῦ «ἀντιπροσώπου», ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν, μιά καί οἱ πολῖτες δέν ἔχουν τὸν ἐλεγχὸ τῶν πρά-

2. Ἡ Μεγάλη ἄγνοια: Ὁ ἐκσλαβισμὸς τῶν Ἑλλήνων-Μακεδόνων

Ὁχι μόνον τὰ Σκόπια ἀλλὰ καί ἡ ὀνομασία **Μακεδονία** εἶναι θέβαια ἐλληνικότητα. Ἡ λέξη αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸ **μᾶκος-μῆκος** καί τὸ **μακεδνός-μακεδνή** (= ὑψηλὴ χώρα).

Καί ἄλλα τοπωνύμια τῆς Μακεδονίας (ὀνόματα πόλεων καί περιοχῶν) εἶναι ἐλληνικά στὴ Μακεδονία: Ἀργος (στὴ χώρα τῶν Ὀρεστών), Αἰγές- Ἀλκομεναί, Πέλλη (βλ. καί τὴν ἐλληνικὴ Πελλήνη), Βέροια (βλ. Φεραὶ καί Βερενίκη), Στιβέρα, Ἰδομένη, Στόδοι, Ἀταλάντη, Ἡράκλεια, Εὐρώπος (βλ. καί τὴν πασίγνωστη Εὐρώπη), Ὀλυμπος, Πιερίδα...

Τί συνέβη μέ τοὺς Ἑλληνας-Μακεδόνες, πὺν ἴδρυσαν τὰ Σκόπια γύρω στὸν 7ο ἢ 6ο αἰῶνα π.Χ.; Αὐτοὶ οἱ Ἑλληνας-Μακεδόνες στὴ μακραίωνη περίοδο πὺν ἔμειναν ἐκεῖ, δημιουργοῦσαν τὸν ἐλληνισμὸ τῶν χιλιάδων κατοίκων, πὺν σήμερα εἶναι οἱ **Ἑλληνες-Βλάχοι**, οἱ **Ἑλληνες-Μαριχοβίτες**, οἱ **Ἑλληνες-Γραικομάνοι**... Ὅταν ὅμως εἰσέβαλαν οἱ Τούρκοι στὴν Χερσόνησο τοῦ Αἴμου, μέ τὸν φόβο τῶν σφαγῶν, γιά νά ἀποφύγουν τὴ λαίλαπα τῶν Τούρκων σφαγῶν, ἔξυπνα ποιοῦντες, **ἐκσλαβίστηκαν**. Οἱ φανατικοὶ Τούρκοι εἶχαν ἰσχυρὸ μῖσος (ὅπως καί τώρα) ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ὅχι τόσο ἐναντίον τῶν Σλάβων. Νά γιατί σήμερα οἱ Ἑλληνας-Σκοπιανοὶ (περίπου 65%) μιλοῦν σλαβικά.

3. Ἐνα ἱστορικὸ συμπέρασμα

Οἱ ἄνθρωποι πὺν ἴδρυσαν τὰ Σκόπια, ἦσαν Ἑλληνες τοῦ Νότου (τὸ θρονοφωνάζει τὸ ἐλληνικὸ ὄνομα τῆς πόλης), ὅπου προὔπηρχαν καί ἄλλα τοπωνύμια μέ τὸ ἴδιο ὄνομα. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἔφεραν οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὸ Νότο.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινούς «Βούλγαρους», «Σέρβους» ἢ «Σλαβο-μακεδόνες» ἢ «Σλαβόφωνους Ἑλληνες» κ.ἄ. εἶναι γνήσιοι ἀρχαῖοι Ἑλληνας-Μακεδόνες, ἀπὸ τότε πὺν



ξεών του. Τò θέμα είναι τεράστιο και χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Μὲ χαρὰ πληροφοροῦμαι, ὅτι πολλοὶ ἄλλοι ἐνδιαφέρονται καὶ ὅτι θὰ γίνουν προτάσεις ἀλλαγῶν. Ποιὸς ὅμως θὰ θεσπίσει τὶς ἀπαραιτήτες ἀλλαγές στο κράτος τῶν Ρωμίων; Πρῶτα πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ πάρουν τὰ ἥνια.

Ἀσφάλεια. Βασικὸ μέλημα τῶν βαρβάρων εἶναι ἡ καλλιέργεια κινδύνων, ὥστε νὰ δικαιολογοῦνται οἱ ἀγορές ὅπλων ἀπ' τὰ δικά τους ἐργοστάσια. Τὸ σύνδρομο «Ψωροκώσταινα» καὶ τὸ γελοῖο σύνθημα «Ἀνήκουσε στὴ Δύση» λειτουργοῦν ἀκόμα ἀρνητικά. Οἱ ἐπιστήμονες γνωρίζουν, ὅτι ἔχουμε τὴ δυνατότητα καὶ εὐκολα μπορούμε νὰ γίνουμε πυρηνικὴ δύναμη, γιὰ νὰ μποῦμε στὸ «κλάμπ» τῶν ἀπρόσβλητων. Ἡ Ρωσία δέχτηκε νὰ ὑποχωρήσει, ὅσο τὴ συνέφερε δέβαια, γιὰ νὰ τακτοποιηθεῖ καὶ τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα τοῦ Ἰσραὴλ (ἐξοδος ὁμόφυλων), ἀλλὰ δὲν τὴν ἐνοχλοῦν καὶ πολὺ, γιατί κινδυνεύουν ἀπ' τὰ πυρηνικά της.

Πρέπει νὰ προσέχουμε τοὺς βάρβαρους, καὶ ὅταν ἀκόμα προσφέρουν δῶρα. (ΝΑΤΟ-Δούρειος Ἴππος ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ἐλληνικῆς ἀσφάλειας;). Ὅσο ἀπίθανα καὶ ἂν φαίνονται τὰ παραπάνω, ὅλα βρισκονται ὑπὸ ἐκτέλεση ἢ ἔχουν ἤδη ἐκτελεσθεῖ.

Πῶς μπορεῖ ἡ Ἑλληνοσύνη ν' ἀντιδράσει στὰ σενάρια τῶν βαρβάρων ἐχθρῶν, πού βρισκονται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν; Οἱ ἀπαντήσεις μου θὰ εἶναι καὶ πάλι σύντομες· καὶ γράφονται μὲ πρόθεση ν' ἀνοίξει διάλογος.

Νὰ δοθοῦν ἀρμοδιότητες, νέες κατευθύνσεις στὰ ἐλληνικά σώματα ἀσφαλείας καὶ νὰ δραστηριοποιηθοῦν:

- Μὲ πρώτη ἐνέργεια τὴν ἐπισήμανση καὶ ταξινόμηση τῶν ἐχθρῶν. Κατὰ τὴ γνώμη μου οἱ πρῶτοι ἐχθροί, οἱ ἐχθροὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν, εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπιδιώκουν νὰ ζεῖ ἡ Ἑλληνοσύνη μονίμως μὲ δανεικά σὲ δλους τοὺς τομεῖς (πολιτισμὸς, οἰκονομία, διοίκηση καὶ ἀσφάλεια), γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ σηκώσει κεφάλι. Εἶναι βασικά δύο κατηγοριῶν: οἱ πράκτορες, πού πρέπει ν' ἀντιμετωπίζονται σὰν ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ καὶ οἱ πεπλανημένοι, μὲ τὴν πειθῶ. Οἱ δεῦτεροι ἐχθροί, οἱ ἐχθροὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν, εἶναι ἐκεῖνοι πού στηρίζουν πνευματικά καὶ ὑλικά τοὺς πρῶτους ἐχθροὺς καὶ πού ἐπιδιώ-

ἴδρυσαν τὰ Σκόπια ὡς ἀκρίτες τοῦ ἀρχαίου Μακεδονικοῦ κράτους.

Τὸ καταμαρτυροῦν δύο ἀκλόνητα στοιχεῖα: Α) Τὰ Ἑλληνικά τοπωνύμια καὶ Β) Οἱ Ἑπτὰ Τάφοι στὸ χωριὸ Τρεμπένιστα.

Οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοὶ στὴ «Βόρεια» Μακεδονία συνήθως ἀναρωτιοῦνται: «Ποιοὶ εἴμαστε?».

Νὰ γιατί:

– Πρὶν τὸ 1940 τοὺς ἔλεγαν, ὅτι εἶναι «Σέρβοι».

– Μετὰ τὸ 1941 (δηλ. μετὰ τὴν κατάκτηση ἀπὸ τοὺς Ναζὶ-Βουλγάρους) τοὺς ἔλεγαν, ὅτι εἶναι «Βούλγαροι».

– Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τὸ 1944 τοὺς ὀνόμασαν «Γιουγκοσλάβους».

– Τώρα τοὺς ὀνομάζουν «Μακεδόνες»...

Ἀγαπητὲς Σκοπιανές, ἀγαπητοὶ Σκοπιανοί,

Ὡς λαὸς δὲν ἤλθατε ξαφνικά ἀπὸ τὸν Ἄρη χθές. Ἐχετε μακροαίωνη προέλευση. Ἄν θέλετε νὰ μάθετε ποιοὶ εἰστε ἀληθινά, μὴν πιστεύετε τοὺς σημερινοὺς προπαγανδιστές. Ψάξτε τὸ λῆμμα «Μακεδόνες-Μακεδονία»: στὸν Ἡρόδοτο (τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας), στὸν Θουκυδίδη, στὸν Στράβωνα, στὸν Πλούταρχο, στὸν Ἀρριανό, στοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς... καὶ ἔλατε τότε νὰ κάνουμε μαζί τὶς ρίζες τοῦ γενεαλογικοῦ σας δέντρου. Καὶ μὴν ξεχνᾶτε, ὅτι τὰ ὀνόματα μιλάνε ἀπὸ μόνα τους. Καὶ ἡ λέξη Μακεδονία καὶ ἡ λέξη Σκόπια εἶναι Ἑλληνικότητες.

4. Ἐνδεικνύόμενες ἐνέργειες τῶν Σκοπιανῶν

Ἄν εἴστε πραγματικοὶ Μακεδόνες, θὰ πρέπει νὰ κάνετε τὰ ἑξῆς:

1) Ἀμέσως νὰ ζητήσετε τὰ ἱερὰ κειμήλιά σας, τὰ ὅσια καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων σας, δηλαδή τὰ εὐρήματα τῶν ἐπτὰ τάφων στὸ χωριὸ Τρεμπένιστα, πού εἶναι συνέχεια τοῦ συγ-



κουν την εξόντωση της Έλληνοσύνης. Είναι κι αυτοί δύο κατηγοριών: οι αλλόφυλοι, επικίνδυνα επιθετικοί, που πρέπει ν' αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά και οι όμοφυλοι, απληροφόροτοι, με τη διαφώτιση. Ίδιαίτερα στην Τουρκία οι απόγονοι των κεντροασιατών είναι αλλόφυλοι επικίνδυνα επιθετικοί. Οί «Τούρκοι» Πομάκοι ή εκείνοι των ανατολικών ακτών του Αιγαίου είναι κατά το πλείστον όμοφυλοι αδιαφώτιστοι. Στην Τουρκία υπάρχουν επίσης οι Κούρδοι αλλά και διάφορες άλλες φυλές, που ζουν λαθροδία εξ ανάγκης. Ο φόβος φυλάει τὰ έρρημα.

- Με δεύτερη ενέργεια, τη μελέτη του τρόπου με τον οποίον εργάζονται, όπως ήδη αναφέρω παρπάνω.

- Με τρίτη ενέργεια, την αντιμετώπιση με δικά μας «σενάρια» προς εκτέλεση ή με το ξεσκέπασμα των σενarioν τους, για νά ξερούμε πώς ν' άμυνθούμε. Ίδου «σενάρια» που θά πρέπει νά μελετηθούν:

1) Στο τεύχος 127, σελίδα 7361 του «Δαυλού» έκανα λόγο για τὰ Σκόπια και την Μακεδονία. "Αν ένωθούν λοιπόν τὰ Σκόπια με την Μακεδονία, όπως υπολογίζουμε ότι επιδιώκουν οι Σκοπιανοί, τότε, με τὰ πρόσφατα στοιχεία για τον πληθυσμό των Σκοπίων που μάς έδωσε ο κ. Φρεσκοφσκι, ύπουργός έξωτερικών, σ' αυτή τη Δημοκρατία θά κατοικούν περίπου 600.000 Άλβανοί κι άλλοι μουσουλμάνοι συν 1 εκ. Σλάβοι ορθόδοξοι και 2,5 εκ. Έλληνες. Έπειδή δέ εκ των πραγμάτων ο έλληνικός στρατός θά είναι ή «έγγυητρια δύναμη», τότε κατά τη γνώμη μου ένα και μοναδικό θά μπορεί νά είναι τὸ μέλλον αυτής της περιοχής, μ' έγγυημένα τὰ δικαιώματα των μειονοτήτων και την οικονομική ανάπτυξη της. Άλλιώς μοιραία οι σημερινοί κάτοικοι των Σκοπίων θά στραφούν προς τις «μητέρες πατρίδες» για λύσεις στ' αδιάκοπα προβλήματά τους.

2) Τὸ έπιχείρημα της Τουρκίας, ότι εισέβαλε στὸ ανεξάρτητο Κυπριακό έδαφος για νά προστατεύσει την «τουρκική» μειονότητα, έγινε σιωπηρά αποδεκτό απ' την διεθνή έξουσία. "Αν δέν ήταν, ή διεθνή έξουσία θά είχε αντίδρασει αποτελεσματικά μέσα στὸ διάστημα των 22 ετών της τουρκικής κατοχής, όπως για παράδειγμα άντέδρασε στὸ Ίράκ: ένα προηγούμενο, που ίσως θά πρέπει νά νομιμοποιηθεί, ώστε κανείς νά μὴν μπορεί νά διαμαρτυρηθεί σ' ανάλογες ενέργειες σ' άλλες περιοχές

γενικού δεσμού σας με τούς Νότιους –τὰ εύρηματα (και κυρίως ή χρoση μάσκα του πολεμιστή) είναι **αντίγραφα** των Μυκηνών (Νότος) και της Σίνδου (στην αρχαία Μακεδονία).

Αυτοί οί νεκροί δέν τάφηκαν μόνοι τους. Τους έθαψαν εκεί οί πρόγονοι-παπποδες σας, που ζουν και σήμερα. "Αν άμφιδάλλετε για την καταγωγή σας, ψάξτε στους τάφους αυτούς και άμέσως ζητήστε τὰ ιερά αυτά κειμήλιά σας από τούς άπαγωγείς, που τὰ έκλεψαν και τὰ έχουν στὸ Μουσείο τους, όπως ακριβώς έκανε ο "Ελγιν με τὰ ιερά μάρμαρα του Παρθενώνα. Νά ζητήσετε άμέσως τὰ «Έλγινεία» σας από αυτούς που τὰ έκλεψαν, για νά σās αποξενώσουν από τις ρίζες σας.

Οί σοφότεροι Έλληνες, που δρούν αυτή τη στιγμή στὰ Σκόπια, δέν είναι θέδαια οί δημοσιογράφοι, οί πολιτικοί και οί καθηγητές, αλλά οί επιχειρηματίες, που άνοίγουν επιχειρήσεις εκεί και προσπαθούν νά επανασυνδέσουν τούς άδελφικούς μας δεσμούς στην πράξη.

Τὸ όνομα και ή ιστορία της Μακεδονίας δέν σαλαμοποιούνται ούτε ευνουχίζονται. Τὰ όνόματα «Μακεδονία» και «Μακεδόνες» έχουν ιστορία, που αρχίζει τουλάχιστον πριν 4000 χρόνια. "Οσοι δημοσιογράφοι (κυρίως Άθηνo-κεντρικοί), ιστορικοί και πολιτικοί αρχίζουν τη Μακεδονία αυθαίρετα από τον 6ο ή τον 7ο αιώνα μ. Χ. ή από τὸ 1870 ή τὸ 1903 ή από τὸ 1944 είναι άνόητοι ή και τσαρλατάνοι.

Οί περισσότεροι από σās, αν στηριχθούμε στην άδιαμφισβήτητη λογική της μαθηματικής φόρμουλας $P_t = P_o (1+\epsilon)^t$ με βάση τούς **ιδρυτές των Σκοπίων**, έιστε 100% έλληνογενείς. Η φόρμουλα μάς λέει, ότι: ο πληθυσμός του παρόντος (P) είναι μαθηματικό-άριθμητικό αποτέλεσμα των πρώτων πληθυσμών (P_o), που είναι οί **ιδρυτές** –Έλληνες του Νότου που έκτισαν τὰ Σκόπια με τον ρυθμό αύξησής τους (ε) περίπου 0,5% (ως υπόθεση) και την ροή του χρόνου (t).



ἀπ' ἄλλες δυνάμεις. Μ' ἓνα τέτοιο καθεστώς, σωστά ὀπλισμένοι ἄντρες θὰ μποροῦν νὰ εἰσβάλλουν καὶ νὰ προστατεύουν τὶς οἰκογένειές τους. Ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ ἓνα τέτοιο σενάριο. Γιατὶ ποίος πιστεύει, ὅτι ἡ Τουρκία θὰ διακινδυνεύσει πόλεμο μὲ τὴν Ἑλλάδα γιὰ μιὰ πράξη, πού θὰ εἶναι ἡδη νομοποιημένη ἀπ' τὴ διεθνή ἐξουσία; Ποίος πιστεύει, ὅτι ἡ Τουρκία ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος θὰ διακινδύνευε μιὰ τέτοια ἐνέργεια, ἔστω καὶ νόμιμη πλέον, στὴ Θράκη, ἐναντίον μιᾶς στρατιωτικᾶ ἰσχυρῆς Ἑλλάδας, πόσο μάλλον ἂν εἶχαμε καὶ πυρηνικά; Ἡ Τουρκία τόλμησε τότε, γιατί ἡ Κύπρος ἦταν στρατιωτικὰ ἀποδυναμωμένη καὶ στὴν Ἑλλάδα κυβερνοῦσαν πράκτορες βαρβάρων. Δυστυχῶς σήμερα τὸ Κυπριακὸ λύνεται μόνο μὲ πόλεμο, μιὰ κι ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία δὲν παίρνει ἀπὸ λόγια. Τελειώνω μὲ μερικὰ συμπεράσματά μου.

Τὸ πρῶτο συμπέρασμα εἶναι, ὅτι οἱ δάρβαροι πιστεύουν στὶς τεράστιες δυνατότητες πού προφέρει ἡ ἐλληνικὴ γῆ καὶ ἀτμόσφαιρα καὶ κάνουν ὅ,τι μποροῦν (πρῶτα θὰ φοβήσουν μὲ τὴν καταστροφή), γιὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπ' αὐτὲς οἱ ἴδιοι καὶ ὄχι ἡ Ἑλληνοσύνη. Ἐπίσης, ὅτι φοβοῦνται τὸ Ἑλληνικὸ δημιουργικὸ πνεῦμα καὶ ἐπιδιώκουν τὴν διαιώνιση τῆς ὑποδούλωσής του.

Τὸ δεύτερο συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὸ 1956 βρισκόμαστε σὲ μιὰ ὑπουλὴ ἐμπόλεμη κατάστασι, γιατί μᾶς τὴν κορύβουν. Μπορεῖ ἐμεῖς νὰ ἐπιθυμοῦμε τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ ἄλλο ἢ ἐπιθυμία καὶ ἄλλο ἢ ἀντιμετώπιση τῆς σκληρῆς πραγματικότητος, στὴν ὁποία ἡδη βρισκόμαστε. Μᾶς πολεμοῦν ἀνέπισημα καὶ μᾶς κατηγοροῦν, ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ στὴν περιοχὴ μας. Μᾶς σκοτώνουν (1956, 1974, 1996 κ.λ.), μᾶς ντροπιάζουν, ἀρπάζουν τὶς περιουσίες μας καὶ ἐμεῖς ὑποχωροῦμε ἀδικαιολόγητα. Γιατί;

Τουλάχιστον ἡ ἀνοικτὴ ἀντιπαράθεσι θὰ μᾶς ξυπνήσει καὶ θὰ μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ κτυπάμε καὶ ἐμεῖς ἐκεῖ πού τοὺς πονάει.

Νικηφόρος Πολίτης

P.O. Box 7, Heswall, Wirral 161 3YA

Ἀγγλία

2) **Νὰ ἀλλάξετε τὰ ὀνόματά σας σὲ μακεδονικά:** π.χ. Ἀλέξανδρος καὶ ὄχι Ἀλεξάντερ, Φίλιππος καὶ ὄχι Φιλίπωφ, Γρηγοριάδης καὶ ὄχι Γκριγκορόφσκι κ.ο.κ. Καὶ φυσικὰ τὰ τοπωνύμια: Τὸ Carigono νὰ γίνῃ Στιθέρα, ἡ Bella Crkva νὰ γίνῃ Ἀλκομεναί...

3) **Νὰ μιλάτε τὴ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων**, αὐτὴ πού μιλοῦσε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες (σὲ ἐξέλιξι). Τουλάχιστον νὰ ἀρχίσετε ἀπὸ τὰ νήπια – τοὺς αὐριανοὺς ἀληθινούς Μακεδόνες.

4) Ἀντὶ νὰ λέτε ὅτι θὰ ἐξαφανίσετε τοὺς ἀδελφούς σας τοῦ Νότου, πρέπει, ὅπως ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, πού ἵδρυσαν τὸ «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» (337 π.Χ.), **νὰ ἰδρύνετε μαζί τους Ἀμφικτυονία**. Μὲ κοινὲς συνεδριάσεις τῶν δύο Κοινοβουλίων στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὰ Σκόπια. Ἄν κάνετε τὴν τελευταία αὐτὴ σοφὴ καὶ ἐξυπνὴ πράξη,

Α) θὰ ἐνταχθεῖτε ἀμέσως ipso facto στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση (ὅπως οἱ δύο Γερμανίες πρόσφατα) καὶ τὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημά σας θὰ φθάσῃ ἀπὸ 600 δολ. περίπου σήμερα σὲ 10.000 δολάρια (ἀπὸ τοὺς ἀφθονοὺς πόρους τῆς Ε. Ἐνωσης).

Β) θὰ ἐνταχθεῖτε στὴν Κοινὴ Ἀμυντικὴ Συμμαχία μας καὶ θὰ ἐξασφαλίσετε τὰ σύνορά σας ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας – πού δὲν εἶναι λίγοι.

Ἄν δὲν ἐνεργήσετε ἀμέσως τὰ παραπάνω, **δὲν εἶστε Μακεδόνες ἀλλὰ ψευδο-Μακεδόνες**.

Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται νὰ ἀποδείξετε στὸν κόσμον, ποιοὶ εἶστε. Μόνον ἂν πράξετε τὶς ἀνωτέρω τέσσερες ἐνέργειες, δικαιούστε νὰ φέρετε τὸ ἱερὸ ὄνομα Μακεδόνες.

Καὶ μὴν ξεχνᾶτε, ὅτι ἡ Μακεδονία ἐγινε μεγάλη, γιατί ἐνώθηκε μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα.

Μὲ θερμοὺς γειτονικοὺς χαιρετισμούς

Σταῦρος Θεοφανίδης

Καθηγητὴς Παντείου Πανεπιστημίου

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

Τὰ κείμενα τῆς «Παλαιᾶς Διαθήκης» Δὲν προβλέπουν ἔλευση τοῦ Ἰησοῦ (III)*

9. Ἡ θεοποίηση τοῦ Ἰησοῦ

Ματθαῖος, κεφάλαιον 22, 44: «*Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου*».

Ὁ «Ματθαῖος» ἐδῶ χρησιμοποιοῖ τὴν Σωκρατικὴ μέθοδο. Ὁ Ἰησοὺς κουβεντιάζει μὲ τοὺς Φαρισαίους, ὅταν σὲ κάποια στιγμή τοὺς ρωτᾷ: «Ὁ Χριστὸς τίνοος γιὸς εἶναι»; Ὁ Ἰησοὺς ρωτᾷ τοὺς καθηγητὲς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου νὰ τοῦ ποῦν τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ μὲ τὴ λέξη «*χριστός*» οἱ Ἑβραῖοι ἐννοοῦν τὸν κάθε βασιλιᾶ τους· ὅμως, ἀφοῦ βρίσκονταν ὑπὸ Ρωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ καὶ δὲν εἶχαν κράτος ἐλεύθερο, δὲν εἶχαν βασιλιᾶ· καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχαν βασιλιᾶ, γιὰ τὸν πατέρα του θὰ νοιάζονταν; Ὅμως γιὰ τὸν κάθε Ἰουδαῖο ἦταν αὐτονόητο, πῶς ὁ κάθε βασιλιᾶς του ὁποιασδήποτε ἐποχῆς νομιζόταν «*Υἱὸς τοῦ Θεοῦ*», μὲ τὴν ἐννοια ὅτι ὁ Θεὸς κυβερνᾷ μέσω τοῦ «γιοῦ» του βασιλιᾶ, γι' αὐτὸ κι ὁπότεν χριόταν κάποιος βασιλιᾶς, τὴν ὥρα τῆς ἐνθρόνισις ἐψάλλαν τὸν δεύτερο ψαλμὸ, ποὺ ἔχει τοῦτα τὰ λόγια: «*Σὺ εἶσαι ὁ ἀγαπητὸς μου γιὸς, ἐγὼ σήμερον σὲ γέννησα*».

Ἄν ὅμως μὲ τὴν ἐρώτηση ποὺ κάμνει ὁ Ἰησοὺς ἐννοεῖ τὸν μελλοντικὸ βασιλιᾶ τους, ποῦ προσδοκοῦσαν, γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπ' τοὺς Ρωμαίους, τότε ἡ ἀπάντηση τῶν Φαρισαίων δὲν εἶναι λαθεμένη, γιατί ἐπικρατοῦσε ἡ παράδοση, ὁ κάθε βασιλιᾶς τους νὰ εἶναι ἀπόγονος τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ. Στὴν παραπάνω λοιπὸν ἐρώτηση τοῦ δίνεται ἡ ἀπάντηση, πῶς εἶναι «γιός», δηλαδὴ ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ. Ἄν ὅμως ὁ «Ματθαῖος» ἔκλινε τὸν διάλογο σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, δὲν θὰ ἦταν τόσο κολακευτικὸ στὴν τότε Ρωμαϊκῇ Ἐξουσίᾳ, γιατί θὰ ἐμφάνιζε τὸν Ἰησοῦ σὰν γνήσιο κοσμικὸ βασιλιᾶ, ποὺ διεκδικοῦσε τὸν καταλυμένο ἀπ' τοὺς Ρωμαίους θρόνο του. Γι' αὐτὸ καὶ προχωρεῖ μὲ Σωκρατικὴ μαιευτικὴ: «Ναί», λέει ὁ Ἰησοὺς στοὺς Φαρισαίους. Ἄν ὁ Δαβὶδ τὸν ἀποκαλεῖ Κύριον, πῶς τότε εἶναι καὶ γιὸς του, μὲ τὸ νὰ λέει ὁ ἴδιος στὸν ψαλμὸ του, «*εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου*»; Ὁ πατέρας δηλαδὴ νὰ λέει τὸν γιὸ κύριό του; Ἀλλὰ ὁ ψαλμὸς δὲν εἶναι τοῦ Δαβίδ, ἀλλὰ γιὰ τὸν Δαβίδ. Γράφτηκε ἀπὸ ἄλλο ποιητὴ καὶ κολακεύει-ἐπαινεῖ τὸν βασιλιᾶ Δαβίδ. Διαφορετικὰ οὔτε καὶ γιὰ φαντασία δὲν θάταν ποτὲ μπορετὸ, ἓνας Ἑβραῖος νὰ σκεφθεῖ, πῶς μαζί μὲ τὸν Γιαχβὲ ὑπάρχει καὶ ἄλλος κύριος, ποὺ νὰ κάτσει νὰ τοῦ γράφει ψαλμὸ καὶ μάλιστα νὰ τὸν ψάλλει δημόσια. Ἐπαναλαμβάνω, ὁ στιχογράφος τοῦ ψαλμοῦ δὲν ἀπευθύνεται στὸν Θεό, ἀλλὰ στὸν βασιλιᾶ του.

Ἄν πάρουμε ὑπ' ὄψη, ὅτι ὁ βασιλιᾶς στὴν *Παλαιὰ Διαθήκη* προσφωνεῖται «κύριος», τότε ἡ ἐξηγητικὴ τοῦ 109, 1 ψαλμοῦ εἶναι εὐκολή. Ὅριστε λοιπὸν ἡ ἐξηγητικὴ του: «Εἶπε ὁ Κύριος (ὁ Θεὸς) στὸν κύριό μου (στὸ βασιλιᾶ μου), κάθου στὰ δεξιὰ μου (δηλαδὴ μείνε πιστὸς μου) κι ἐγὼ θὰ κάμω νὰ πατάς στοὺς ἐχθρούς σου τὰ πόδια σου». Ὁ Ματθαῖος «κόβει» τὸν ψαλμὸ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ δὲν τὸν συνεχίζει, γιατί πάλι δὲν θέλει νὰ φαίνεται ὁ Ἰησοὺς ἐπαναστάτης. Νὰ τί λέει στὴν συνέχεια τοῦτος ὁ ψαλμός: «Θὰ συντρίψεις τὰ ἔθνη, θὰ γεμίσεις τὸν τόπο πτώματα καὶ θὰ λυώσεις πολλὰ κεφάλια». Βλέπετε, στὴν προσπάθεια τοῦ τότε ἐκκλησιαστικοῦ κατεστημένου ν' ἀλλοιώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς δράσης τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἦταν βολικά τὰ παρακάτω λόγια τοῦ ψαλμοῦ. Ἄν ὁ Ἰησοὺς παρουσιάζεται σὰν ἓνας «Σωκράτης» τῆς Γαλιλαίας, εἶναι διαφορετικὰ καὶ φαίνεται πιὸ βολικὸς στὸν ἀφέντη Ρωμαῖο αὐτοκράτορα. Ὅμως τὸ ὅτι ὁ παραπάνω ψαλμὸς ἀπευθύνεται στὸν βασιλιᾶ Δαβίδ φαίνεται κι ἀπὸ τὸ διδλίο *Α' Βασιλειῶν* 24,5, ποὺ λέει: «Τότε οἱ ἄνδρες τοῦ Δαβὶδ τοῦ λένε: Νὰ ἡ μέρα, ποὺ ὁ Θεὸς σοῦ εἶπε, ἀλήθεια θὰ παραδώσω τὸν ἐχθρό σου στὰ χεῖρά σου».

Στοὺς στίχους τοῦ ἴδιου ψαλμοῦ ὁ συγγραφέας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς (5, 6) στη-

* Βλ. τίς δύο προηγούμενες συνέχειες τῆς ἔρευνας στὰ τεύχη 176-177 καὶ 178.

ρίζεται, για να δείξει κι αυτός την θεότητα του 'Ιησοῦ, πού λέει: «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Κι ὅμως οἱ ἴδιοι αὐτοὶ στίχοι μόνοι τους δείχνουν, πὼς ὁ ψαλμὸς γράφτηκε γιὰ τὸν βασιλιᾶ Δαβίδ, γιατί ὁ Μελχισεδέκ ὑπῆρξε τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀβραάμ βασιλείας καὶ ἱερέας μαζί στὰ Ἱεροσόλυμα (*Γένεσις* 14, 18). Ἄς μὴ ξεχνᾶμε λοιπόν, πὼς ὁ Δαβὶδ ἦταν αὐτὸς πὺν ἔκαμε πρωτεύουσα τῶν Ἑβραίων τὰ Ἱεροσόλυμα κι ὅτι σ' αὐτὰ μετέφερε τὴν «Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης». Ὁ συντάκτης τοῦ ψαλμοῦ στὸν Δαβὶδ ἀπευθύνεται καὶ κολακεύοντάς τον τὸν παρομοιάζει μὲ τὸν βασιλιᾶ καὶ ἱερέα Μελχισεδέκ. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, πὼς ὁ Δαβὶδ φόραγε «ἐφόδ», δηλαδὴ ἱερατικὸ ἄμφιο (*Βασιλειῶν Β'* 6, 14) καὶ μ' αὐτὸ εὐλογοῦσε τὸν λαὸ μοιράζοντάς ψωμὶ καὶ κρέας ἀπὸ τὶς θυσίεις (*Βασιλειῶν Β'* 6, 18-19). Ὁ εὐαγγελιστὴς «Ἰωάννης» στὸ κεφάλαιό του 10, 22-39 παραθέτει ἕνα διάλογο τοῦ Ἰησοῦ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ἄς τὸν παρακολουθήσουμε: Ὁ Ἰησοῦς βρίσκεται στὴ Στοὰ τοῦ Σολομώντος καὶ τὸν περικυκλώνουν πολλοὶ Ἰουδαῖοι καὶ τοῦ λένε: «Θὰ μᾶς πεῖς ξάστερα, ἂν ἐσύ εἶσαι ὁ Χριστὸς; Κι ἐκεῖνος εἶπε. Πολλὲς φορὲς σᾶς τὸ εἶπα καὶ δὲν μὲ πιστεύατε. Κι ὅμως ἀπὸ τὰ ἔργα μου ἅπρεπε νὰ μὲ πιστεύετε...» κ.λπ. Ὅποτε οἱ Ἰουδαῖοι λιάνουν πέτρες κι ὁρμοῦν νὰ τὸν λιθοβολήσουν. Κι ὁ Ἰησοῦς τοὺς ρωτᾷ: «Γιατί θέλετε νὰ μὲ λιθοβολήσετε; Κι ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν: Γιατί, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, κάμνεις τὸν ἑαυτὸ σου Θεό».

Ὅταν ὁ Ἑβραῖος λέει «Χριστός», εἶπαμε ὅτι ἐννοεῖ τὸν Ἰουδαῖο βασιλιᾶ. Καὶ στὴν συγκεκριμένη περιπτῶση, ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ὑπὸ τὴν κατοχὴ τῶν Ρωμαίων, περιμέναν τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ νὰ τοὺς βοηθήσει μὲ κάποιο «Χριστό», δηλαδὴ βασιλιᾶ κανονικὰ χορισμένο ἀπὸ προφήτη τοῦ Θεοῦ, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, γιὰ νὰ ξεσηκώσει τὸν λαὸ σ' ἐπανάσταση καὶ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν τους. Κι ὅταν πάλι ὁ Ἰουδαῖος ἀκούει τὴν φράση «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ὁ νοῦς του πάει στὸν Ἰουδαῖο βασιλιᾶ. Γιὰ τὸν Ἰουδαῖο ὁ «Χριστὸς» κι ὁ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα. Θὰ πεῖ ἐπίγειος βασιλιάς. Στὴν συνέχεια αὐτοῦ τοῦ διαλόγου ὁ «Ἰωάννης» δάξει τὸν Ἰησοῦ νὰ φανερώσει στοὺς Ἰουδαίους, ὅτι δὲν ἔπесαν ἔξω, ὅτι εἶναι Θεός. Τοὺς ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς: «Ὅταν ὁ Θεὸς στὴν Ἀγία Γραφὴ ὀνομάζει τοὺς δικαστὲς «θεοὺς», τὸ πιστεύετε. Τώρα πὺν σᾶς λέω, πὼς ἐγὼ εἶμαι «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», γιατί δὲν μὲ πιστεύετε; Καὶ πάλι, λέει ὁ «Ἰωάννης», οἱ Ἰουδαῖοι ἐρεθίστηκαν κι ἠθελαν νὰ τὸν πιάσουν. Κι ὅμως ποτὲ στὸ Ἰουδαϊκὸ πνεῦμα ἢ στὴν Ἰουδαϊκὴ παράδοση καὶ θεολογία ὁ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» κι ὁ «Χριστὸς Κυρίου» δὲν μποροῦν νὰ ταυτιστοῦν μὲ τὸ Θεό. Ὁ «Ἰωάννης» ὅμως γράφει πολλὲς δεκάδες χρόνια μετὰ τὴν δράση τοῦ Ἰησοῦ, πὺν ὁ ὀρθόδοξος Ἰουδαϊσμός ἔχει ξεριζωθεῖ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἔχουν πιά ἰσοπεδωθεῖ μαζί μὲ τὸν Ναὸ τοῦ Σολομώντα κι οἱ Ἰουδαῖοι διασκορπίστηκαν στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Θὰ ἀναφερθοῦμε στὴν Μεταμόρφωση τοῦ Ἰησοῦ, πὺν τὴν ἀναφέρουν τρεῖς Εὐαγγελιστὲς (Ματθαῖος 17,2, Μάρκος 9,2, Λουκᾶς 9,28). Ὁ Ἰωάννης, ἐνῶ κι οἱ τρεῖς τοὺς λένε, πὼς ἦταν παρὼν στὴ «Μεταμόρφωση» κι εἶδε τὴ θεϊκὴ του μορφή καὶ ἐνῶ ἀποτελοῦσε γι' αὐτὸν μιὰ ἐξαιρετικὴ τύχη καὶ τιμὴ μαζί, στὸ εὐαγγέλιό του δὲν ἀναφέρει τίποτα γι' αὐτήν. Τὸ σκηνικὸ ὅλο εἶναι αὐτοῦσιο παρμένο ἀπὸ τὴν *Παλαιὰ Διαθήκη*. Τὸ βιβλίό τῆς «Ἐξόδου», 24, 16, διηγεῖται τὴν ἀνάβαση τοῦ Μωυσῆ στὸ Σινᾶ, πὺν στὴν κορφὴ του φανερῶνεται ὁ Γιαχβὲ μ' ὅλη του τὴν φωτεινὴ θεϊκὴ μεγαλοπρέπεια (Ἐξόδος 34,3 καὶ 34,29), πὺν καὶ ἡ μορφή τοῦ Μωυσῆ μεταμορφώνεται σὲ φωτεινὴ δοξασμένη ὄψη. Οἱ τρεῖς εὐαγγελιστὲς ἀντιγράφουν λοιπὸν τὸ σκηνικὸ μὲ φόντο τὸ Θαβώρ, ὅπου τὴν θέση τοῦ Γιαχβὲ τὴν παίρνει ὁ Ἰησοῦς καὶ δίπλα του ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἠλίας θαυμάζουν τὴν θεότητά του καὶ συζητοῦν μαζί του γι' αὐτὰ πὺν στὴν συνέχεια ὁ Ἰησοῦς θὰ πάθαινε. Συγχρόνως οἱ τρεῖς εὐαγγελιστὲς, πὺν δὲν ἦταν παρόντες (καί, ἐπαναλαμβάνω, ἐνῶ ὁ «Ἰωάννης» ἦταν παρὼν, δὲν λέει τίποτα), βάζουν τὸν Γιαχβὲ νὰ δεβαιώνει ἀπὸ ψηλά, πὼς «αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου καὶ νὰ τὸν ὑπακούετε».

10. Τ' ἀργύρια τῆς προδοσίας

Ματθαῖος, κεφάλαιο 27, 9: «Καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ Ἱερεμίον τοῦ προφήτου λέγοντος. Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ νιῶν Ἰσραὴλ καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως, καθὰ συνέταξε μὲ Κύριος».

Ὁ «Ματθαῖος» λέει, ὅτι ὁ Ἰούδας μετάνιωσε καὶ τ' ἀσημένια νομίσματα τῆς προδοσίας τὰ γύρισε πίσω, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, δείχνοντας τὸν καλὸ ἑαυτοῦ τους, δὲν τοὺς φαινόταν σωστὸ νὰ κρατήσουν τέτοια χρήματα, γι' αὐτὸ καὶ μ' αὐτὰ ἀγοράσανε τὸν ἀγρὸ τοῦ Κεραμέα καὶ τὸν χρησιμοποιοῦσαν ἀπὸ τότε σὰν νεκροταφεῖο γιὰ τοὺς ξένους. Μάλιστα ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, λέει, ἀπὸ τότε ἔμεινε γνωστὸς σὰν «ἀγρὸς αἵματος». Ὅμως ὁ συγγραφέας τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων» ἄλλα μᾶς λέει (κεφ. Ι, 15-20): πὼς ὁ Ἰούδας μὲ τὰ τριάκοντα ἀργύρια ἀγόρασε δικό του ἀγρὸ, μὰ σ' αὐτὸ τὸ χωράφι δγῆκαν ἔξω τὰ ἔντερά του καὶ πέθανε καὶ πὼς αὐτὸ εἶναι τὸ χωράφι πὺν τὸ λέγαν «ἀγρὸς αἵματος». Ὁ «Ματθαῖος» ἔχει μπροστὰ του ἔξι διαφορετικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ διαφορετικὸ περιεχόμενο τὸ καθένα χωριστά. Ὅριστε τὰ βιβλία:

Α' Ἱερεμίας 39, 9: *Καὶ ἐκτισάμην τὸν ἀγρὸν ἀπὸ τὸν Ἀναμεῆλ καὶ ἐξύγισα εἰς αὐτὸν δεκαῆξ σίκλους ἀργύρου.*

Β' Ἱερεμίας 18, 3: *Καὶ κατέβην εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν λίθων.*

Γ' Ζαχαρίας 11, 13: *Καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα ἀργυροὺς καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, εἰς τὸ χωνευτήριον.*

Δ' Β' Μακκαβαίων 3, 12: *ἀδικηθῆναι δὲ τοὺς πεπιστευκότας τῇ τοῦ τόπου ἀγιοσύνῃ καὶ τῇ τετιμημένῳ κατὰ τὸν σύμπαντα κόσμον ἱεροῦ σεμνότητι καὶ ἀσυλία παντελὲς ἀμήχανον εἶναι.*

Ε' Λευιτικὸν 5, 15: *Καὶ οἴσει τῷ Κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων τιμῆς ἀργυρίου.*

ΣΤ' Ἐξοδος 9, 12: *καθ' ἃ συνέταξε Κύριος.*

Παίρνει λοιπὸν ὁ «Ματθαῖος» ἀπὸ τὸ Γ' βιβλίον τὸ «καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα ἀργυροὺς (τὸ κάμνει «τριάκοντα ἀργύρια»)· μετὰ ἀπὸ τὸ Ε' βιβλίον παίρνει τὸ «τιμῆς» (τὸ κάμνει «τῇ τιμῇ»)· ὕστερα πάει στὸ Δ' βιβλίον, παίρνει τὸ «τῇ τετιμημένῳ» (καὶ τὸ τῇ τὸ κάμνει «τοῦ»).

Αὐτὸ ὅμως τὸ «ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ νύϊων Ἰσραὴλ» δὲν ὑπάρχει πουθενά, ἀλλὰ εἶναι περιφραζόμενο συμπέρασμα ἀπ' τὸ Λευιτικὸν 5, 14 καὶ ἑξῆς. Τρέχει μετὰ πάλι στὸ Γ' βιβλίον καὶ παίρνει τὸ «καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς» (ἀλλὰ τὸ κάνει «ἔδωκα αὐτά»). Τροχάδην μετὰ πάει στὸ Α' βιβλίον καὶ δανεῖζεται «τὸν ἀγρὸν», ἐνῶ ἀπὸ τὸ Β' βιβλίον παίρνει τὸ «τοῦ κεραμέως» κι ἀπ' τὸ ΣΤ' βιβλίον παίρνει τὸ «καθ' ἃ συνέταξε κύριος» (ποὺ ἀνάμεσα στὸ «συνέταξε» καὶ τὸ «κύριος» δάζει ἓνα «με», γιὰ νὰ γίνει «καθ' ἃ συνέταξέ με κύριος»).

Στὸ ἴδιο θέμα οἱ «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» 1, 20 ἀναφέρουν, ὅτι ὁ Πέτρος λέει στὴ συγκέντρωση τῶν Ἀποστόλων: «Γέγραπται γάρ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν, γεννηθήτω ἡ ἑπαυλὶς αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος». Αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ψαλμικὰ λόγια γιὰ τὸν συγγραφέα τῶν «Πράξεων» εἶναι προφητικὰ στὸ θέμα τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. Ἡ ἑπαυλὴ του (τὸ χωράφι του) θὰ μείνει ἔρημο (ἀφοῦ αὐτὸς ξεκοιλιάστηκε) καὶ τὴν ἐπισκοπὴν του (τ' ἀποστολικὸ του πόστο) θὰ τὸ πάρει ἄλλος.

Ὅμως καὶ τοῦτο τὸ προφητικὸ ὑφάδι φτιάχτηκε ἀπὸ δύο διαφορετικοὺς ψαλμοὺς ἄσχετους μεταξὺ τους:

Α' Ψαλμὸς 68, 26 (69, 26): «Γεννηθήτω ἡ ἑπαυλὶς αὐτῶν (ποὺ τὸ κάμνει «αὐτοῦ») ἔρημωμένη (τὸ κάμνει «ἔρημος») καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασι αὐτῶν (τὸ παραλείπει) μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν» (προσθέτει τὴν λέξη «ἐν αὐτῇ»).

Β' Ψαλμὸς 108, 8 (109, 8): «Γεννηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος».

Γιὰ νὰ δλοκληρώσει λοιπὸν τὴν προφητεία του, ὁ συγγραφέας τῶν «Πράξεων» ἀνατρέχει σ' αὐτὸ τὸν ψαλμὸ καὶ διαλέγει τὸ «καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος» (ποὺ ὅμως τὸ «λάβοι» τὸ κάμνει «λαβέτω»). Ἀμα ὅμως κανεὶς διαβάσει ὀλάκερους αὐτοὺς τοὺς δύο ψαλμούς, θὰ διαπιστώσει καὶ στοὺς δύο πὼς ὁ ψαλμωδὸς κάμνει θερμὴ παράκληση στὸν Θεὸ νὰ τὸν προστατέψει ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του. Δὲν γνωρίζει οὔτε τὸν Ἰησοῦ τῶν Εὐαγγελίων οὔτε τὸν Ἰούδα τὸν Ἰσκαριώτη.

[Συνεχίζεται]

Ἑβραϊκὸ ἀλφάβητο

Ἡχῆστε, σάλπιγγες! Χαρμόσυνα ἡχῆστε, καμπάνες! Ἡ ἔγκριτος καὶ σοβαρότατη «Καθημερινή» τὸ ἔπραξε· προσφέρει Ἀτλαντὰ Ἱστορίας, καὶ δὴ Παγκόσμιον, μὲ τὴν εὐγενικὴν χορηγίαν τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Ξέρετε, αὐτῆς τῆς τράπεζας, τῆς ὁποίας κάποτε ὁ διοικητὴς τῆς, ἐπειδὴ τοῦ ἐμπόδιζε τὴ θεὰ τὸ Ἀθηναϊκὸ Δημοτικὸ Θέατρο, διέταξε τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ τὸ ἐγκρέμισαν. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε, ἓνα εὐαγὲς ἴδρυμα καὶ σοβαρὸν νὰ γειτνιάζει μετὰ θεάτρων... Αὐτὸ τὸ εὐαγὲς ἴδρυμα, ποὺ δὲν ἐδίστασε νὰ χρηματοδοτήσῃ αὐτὴν τὴν ὑπέροχην προσφορὰ τῆς ἐγκρίτου καὶ σοβαρῆς ἐφημερίδος μὲ τὸν ὑπέροχον τίτλο: «Παγκόσμιος Ἱστορικὸς Ἀτλας». Μία τέτοια ἱστορία πράγματι μᾶς ἔλειπε. Μία ἱστορία, ποὺ νὰ διαχωρίζει τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Κρήτες καὶ τοὺς Μυκηναίους. Ὅσο γιὰ τὸν πολιτισμὸ, αὐτὸς ἐδημιουργήθηκε στὴν περιοχὴ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τοῦ Τίγρη καὶ τοῦ Εὐφράτη. Αὐτὴ εἶναι ἱστορία... Ἀχ, πῶς εὐχαριστήθηκα μὲ τὴν προσφορὰ αὐτῆς τῆς ἐγκρίτου καὶ σοβαρῆς ἐφημερίδος, μὲ τὴν χορηγίαν τοῦ εὐαγοῦς ἰδρύματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς!

Πῶς νὰ μὴ δακρῦσω ἀπὸ χαρὰ, ὅταν γιὰ τὴν γλῶσσα γράφει: «Ἡ ἐπινοητικότητα τῆς γραφῆς φαίνεται καλύτερα στὸ ἀλφάβητο τῶν ἀρχῶν τῆς 2ης χιλιετίας π.Χ. μὲ ἱερογλυφικοὺς χαρακτήρες νὰ συμβολίζουν ὄχι λέξεις, ὅπως στὰ αἰγυπτιακά, ἀλλὰ τὸν ἦχο τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξης στὰ χαναϊτικά. Τὸ ἀλφάβητο αὐτὸ ἐξελίχθηκε στὶς σημιτικὲς γραφές τῆς Μέσης Ἀνατολῆς – φοινικικὴ, ἀραμαϊκὴ, ἐβραϊκὴ καὶ ἀραβικὴ – καὶ πέρασε στοὺς Ρωμαίους μέσω τῶν Ἑλλήνων, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ δάση τῶν περισσοτέρων σύγχρονων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν». Ξυπνήστε, ἄξια τέκνα μου. Ξυπνήστε, Μπαμπινιώτῆδες μου, Μαρωνίτῆδες μου καὶ παπα-Ρωμιοί μου. Διαβάστε μὲ προσοχὴ τὸ σχεδιάγραμμα τῆς σελίδος 53 τοῦ Παγκοσμίου Ἱστορικοῦ Ἀτλαντα, ποὺ προσφέρει στὸ κυριακάτικο φύλλο τῆς ἔγκριτος καὶ σοβαρῆς ἐφημερίδος μὲ τὴν εὐγενικὴν χορηγία τῆς μοναδικῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Προσέξτε τὸν καλὰ. Ἀπὸ τὰ Αἰγυπτιακά ἱερογλυφικὰ προέρχονται οἱ γραφές Γραμμικὴ Α καὶ Β καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὰ φοινικικὰ – καὶ τέλος. Ἐνῶ ἀπὸ τὸ χαναϊτικὸ ἀλφάβητο, τὸ ἐβραϊκὸ καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἑλληνικόν. Ἐ, ρέ, ροῦμπο ποὺ ἔκανα. Ροῦνὰ μάτ.

Γι' αὐτὸ σᾶς λέω, ἄξια τέκνα μου, προχωρήστε ἀκόμα περισσότερον. Τί σημασία ἔχει, ἂν ὀνομάζουμε ἀλφάβητο τὴ συλλαβικὴ γραφὴ; Αὐτὸ εἶναι μία λεπτομέρεια, ποὺ τὴν ἰσχυρίζονται οἱ καταραμένοι οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ μὲ σκάνει. Ἄν εἶναι δυνατόν μιὰ τόσο σπονδαία ἐργασία, ὅπως εἶναι ὁ Παγκόσμιος Ἱστορικὸς Ἀτλας, ποὺ προσφέρει ἡ ἔγκριτος καὶ σοβαρὴ «Καθημερινή» μὲ τὴν εὐγενικὴν χορηγία τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, νὰ κολλᾷ σὲ τέτοιες μικρολεπτομέρειες! Ἡ οὐσία εἶναι μία: τὸ ἀλφάβητο τὸ πῆραν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ χωρὶς νὰ προσθέσουν τὸ παραμικρό, τὸ μετέφεραν στοὺς Ρωμαίους καὶ ἔτσι ἔχουμε τὶς σύγχρονες εὐρωπαϊκὲς γραφές. Ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν κατὰγονται ὅλες. Τί νομίζετε; Ἀνασκουμπωθῆτε, γενναῖοι μου καὶ γενναϊόδωρα ἀμειβόμενοι ἐκλεκτοί μου. Ἐδῶ ὑπάρχει ψωμί. Ξεχυθῆτε καὶ προσφέρετε, ὅπως ἡ ἔγκριτος καὶ σοβαρὴ ἐφημερίς μὲ τὴν εὐγενικὴν χορηγία τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ ἄλλους Παγκόσμιους Ἱστορικοὺς Ἀτλαντες. Γρηγορεῖτε, γρηγορεῖτε, γιατί ἀλλιῶς θλέπω νὰ μᾶς σαρώνει τὸ

Σάρωθρον

κς. Μαλαχίας

Μεγάλος προπάτοράς «μας». Τὸ ὄνομά του σὲ μετάφραση ἀπὸ τὰ ἑβραϊκὰ σημαίνει «Ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Γιαχβέ». Καὶ πράγματι αὐτὸς δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ μέσα στὸ βιβλίο του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρώτη παράγραφο, ἐκτελώντας τὰ χρέη ἀγγελιαφόρου. Ἔτσι ὅ,τι θὰ διαβάσουμε στὴν συνέχεια, εἶναι ἀποκλειστικὰ λόγια τοῦ Γιαχβέ. Ἐμεῖς ὅμως θέλοντας νὰ τιμήσουμε τὸν προπάτορά μας γιὰ τὴν τόσο θεάρεστη πράξη ποὺ ἐπετέλεσε μὲ τὴν διάσωση τοῦ κειμένου, ἂν καὶ ξέρουμε πὼς στὴν οὐσία εἶναι λόγια τοῦ Γιαχβέ, θὰ ὀνομάσουμε γιὰ τὸν κόπο του καὶ τιμώντας τὸ ὄνομά του τοὺς λόγους ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν «μαλαχίες», δηλαδὴ λόγια ἱερὰ ποὺ ἔγραψε ὁ ἄξιος καὶ πολυαγαπημένος μας προπάτορας Μαλαχίας.

Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ προπάτοράς μας: «Τὸ φορτίον τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου διὰ χειρὸς Μαλαχίου πρὸς Ἰσραὴλ» («Μαλαχίας» α' 1). Καὶ εἶναι πράγματι βαρὺ τὸ φορτίο ποὺ ἀκολουθεῖ. Πρέπει νὰ ἔχε πολλὲς τσαντίλες ὁ πάνσοφος. Τὸ τί Μωυσῆδες καὶ Σάρρες τοὺς πετάει, δὲν περιγράφεται. Ἀρχίζει δέβαια στοργικά: «ἐγὼ σὰς ἠγάπησα» («Μαλαχίας» α' 2). Καὶ μετὰ συνεχίζει στὸ γνωστὸ τροπάριο: «ἐὰν δὲν ἀκούσητε, καὶ ἐὰν δὲν βάλητε τοῦτο εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ δώσητε δόξαν εἰς τὸ ὄνομά μου, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, τότε θέλω ἐξαποστείλει τὴν κατάραν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ θέλω ἐπικαταρασθῇ τὰς εὐλογίας σας· ναί, μάλιστα καὶ κατηράσθην αὐτάς, διότι δὲν βάλλετε τοῦτο εἰς τὴν καρδίαν σας» («Μαλαχίας» β' 1).

Ἄντε μπράβο. Αὐτὸς εἶναι ὁ παλιὸς καλὸς Γιαχβέ. Πρὸς στιγμὴν, ὅταν διάβασα ἐκεῖνο τὸ «σὰς ἠγάπησα», νόμιζα πὼς κάτι ἔπαθε. Ἀλλὰ ὁ Μαλαχίας ξέρει, μᾶλλον δὲν ἄκουσε καλὰ στὴν ἀρχή, ὅταν τοῦ τὰ ὑπαγόρευε ὁ Γιαχβέ. Κάτι σὰν τὸ χαλασμένο τηλέφωνο, ποὺ παίζαμε ὅταν εἴμαστε μικροί. Προφανῶς δὲν τοῦ εἶπε «σὰς ἠγάπησα», ἀλλὰ κάτι ἄλλο πρέπει νὰ τοὺς ἔκανε, ποὺ δὲν λέγεται, γιὰτὶ εἶναι ἀκατάλληλο. Γιατὶ ὅλο καὶ τοῦ κάνανε τὶς παγαποντιές τους οἱ περιούσιοι, κυρίως στὶς θυσίες. Ἔτσι: «Σεῖς εἶπετε ἔτι. Ἴδου ὅποια ἐνόχλησις! καὶ κατεφρονήσατε αὐτήν, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ ἐφέρατε τὸ ἥρπαγμένον, καὶ τὸ χολόν, καὶ τὸ ἄρρωστον, ναί, τοιαύτην προσφορὰν ἐφέρατε· ἤθελον δεχθῇ αὐτήν ἐκ τῆς χειρὸς σας; λέγει Κύριος. Ὅθεν ἐπικατάρατος ὁ ἀπατεών, ὅστις ἔχει ἐν τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ ἄρσεν, καὶ κάμνει εὐχήν καὶ θυσιάζει εἰς τὸν Κύριον πρᾶγμα διεφθαρμένον· διότι ἐγὼ εἶμαι θασιλεὺς μέγας, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, καὶ τὸ ὄνομά μου εἶναι τρομερὸν ἐν τοῖς ἔθνεσι» («Μαλαχ.» α' 13-14). Ἄντε πάλι, τὸν ἔπιασε ἡ κρίση του. Βρὲ δὲν ξέρετε, ὅτι ὁ Γιαχβέ δέχεται θυσίες ὅλες τὶς μέρες ἐκτὸς Σαββάτου, Κυριακῆς, ἑορτῶν καὶ ἀργιῶν δέκα μὲ δώδεκα τὸ πρωὶ γιὰ πρωινό; Προτιμητέα κρέατα ἀπὸ κασιμάκι γάλακτος καὶ ἄνω, φρέσκα καὶ οὐχὶ κατεψυγμένα, ἰσραηλινῆς προελεύσεως. Ὅτιδὴποτε εἰδωλολατρικὸ, καμῆλες, βόδια, κοτόπουλα, ἀποκλείονται, γίνονται ὅμως δεκτοὶ Σάβδατα, Κυριακές, ἀργίες καὶ ἑορτὲς Ἀμορραῖοι, Χαναναῖοι, Φιλισταῖοι καὶ ἄλλοι εἰδωλολάτρες.

Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι τὸν κοροϊδεύανε στὶς θυσίες, τὸν κλέβανε κιόλας. Ποῦ

ἀκούστηκε! Νὰ κλέβης τὸν Γιαχβέ. Εἶναι δυνατόν νὰ σ' ἀφήσῃ σὲ χλωρὸ κλα-
ρί; «Μήπως θέλει κλέπτει ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν; σεῖς ὅμως μὲ ἐκλέπετε. Καὶ
λέγετε, εἰς τί σὲ ἐκλέψαμεν; Εἰς τὰ δέκατα καὶ εἰς τὰς προσφοράς. Σεῖς εἰσθε
κατηραμένοι μὲ κατάραν· διότι σεῖς μὲ ἐκλέψατε, ναί, σεῖς, ὅλον τὸ ἔθνος»
(«Μαλαχ.» γ' 8-9). Τώρα βέβαια ἐδῶ γεννᾶται μιὰ ἀπορία. Ἄν ὁ Γιαχβέ ἔφτια-
ξε τὸν κόσμον, δὲν εἶναι δικός του; Πῶς θὰ τοῦ κλέψῃς κάτι ποὺ εἶναι δικό του
κι ὅ,τι ὥρα θέλει τὸ ξαναπαίρνει, ἀφοῦ ἀπὸ κεῖ ψηλά ποὺ εἶναι ὅλα τὰ βλέπει
κι ὅλα τὰ παίρνει; Καὶ πῶς, ἀφοῦ εἶναι τόσο σοφὸς καὶ δυνατός, ἄφησε κάτι
ξυπόλητους μὲ σεντόνια νὰ τοῦ κλέψουν τὴν περιουσίαν του; Βρὲ μπάς καὶ δὲν
ἔφτιαξε ὁ Γιαχβέ τὸν κόσμον καὶ εἶναι κανενὸς ἄλλουνοῦ, καὶ πασχίζει τώρα
νὰ μαζέψῃ ὅ,τι προλάβῃ; Γιατὶ παρακάτω τὸ λέει, ποῦ νὰ πᾶνε αὐτὰ ποὺ λέ-
ει πῶς τοῦ κλέψανε: «φέρετε πάντα τὰ δέκατα εἰς τὴν ἀποθήκην, διὰ νὰ εἶναι
τροφὴ εἰς τὸν οἶκον μου· καὶ δοκιμάσατέ με τώρα εἰς τοῦτο, λέγει Κύριος τῶν
δυνάμεων, ἐὰν δὲν σᾶς ἀνοίξω τοὺς καταρράκτας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκχέω τὴν
εὐλογίαν εἰς ἐσᾶς, ὥστε νὰ μὴ ἀρκῇ τόπος δι' αὐτήν» («Μαλαχ.» γ' 10). Τί τὴν
θέλει τὴν ἀποθήκην, ἀφοῦ εἶναι ὅλα δικά του; Ἐκτός, ὅπως εἶπαμε, ἂν δὲν
εἶναι. Ἄσε ποῦ τοὺς ἔχει λυσσάζει στὸ ψέμμα. Ἐδῶ τοὺς εἶχε τρελλάνει στὸ
ξεροκόμματο στὴν ἔρημο καὶ οἱ μισοὶ εἶχαν ψοφήσῃ ἀπὸ τὴν πείνα, τώρα θὰ
δρεῖξῃ χοιρομέρια καὶ ἀστακούς. Ἀλλὰ τὸ μῆλο κάτω ἀπ' τὴν μηλιά θὰ πέσῃ.
Ποιὸν εἶχανε πατέρα οἱ κανακάρηδες σου, Γιαχβέ μου; Ἐτοι εἶναι, μ' ὅποιον
δάσκαλο καθήσῃς, τέτοια γράμματα θὰ μάθῃς.

Ἐκτός βέβαια, ἂν κατάλαβαν τὸν συμβολισμό. Θὰ ἀνοίξῃ, λέει, τοὺς κα-
ταρράκτες τοῦ οὐρανοῦ. Μιὰ φορὰ τοὺς ἀνοίξε, κι εἶδαμε τί ἔγινε, πλημμύρι-
σε τὸ σύμπαν. Ἐτσι καὶ τώρα, ἀφοῦ τὰ μαζέψῃ καλὰ καλὰ στὴν ἀποθήκην του
ὅσα προλάβῃ, θὰ τοὺς πνίξῃ ὅλους. Ἀλλὰ κάτι εἶχαν ἀρχίσει νὰ ὑποψιάζω-
νται, μετὰ ἀπὸ τόσες νίκες ποὺ τοὺς εἶχε κάνει. Καὶ ὁ Γιαχβέ ἀγριεύει. «Ἴδόν
θέλω ἀπορρίψει τὰ σπέρματά σας, καὶ θέλω σκορπίσει κόπρον ἐπὶ τὰ πρόσω-
πά σας, τὴν κόπρον τῶν ἐορτῶν σας· καὶ θέλετε γνωρίσει ὅτι ἐγὼ ἐξαπέστει-
λα τὴν ἐντολήν ταύτην πρὸς ἐσᾶς» («Μαλαχ.» β' 3). Ἐντάξει, νομίζω πῶς κα-
τάλαβαν τὸ ζήτημα, ὅμως ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, οἱ εἰδωλολάτρες, ὅπως μᾶς λέει, Γιαχ-
βέ μου, τί φταῖμε καὶ τρῶμε κάθε μέρα τὴν κόπρον στὰ δικά μας πρόσωπα, ὅταν
ἀνοίγουμε νὰ διαβάσουμε τὸ βιβλίον σου; Τί φταῖμε νὰ διαβάζουμε τὴν «μα-
λαχίαν» τοῦ προπάτορά μας, ποὺ ἐστὶν τοῦ ὑπαγόρευτος; Καὶ στὸ κάτω-κάτω
γιατί ἐμεῖς νὰ σὲ φοβώμαστε, καὶ πότε ἔγινες θεὸς μας, καὶ δὲν τὸ ξέρουμε; Ἡ
μήπως τελικὰ ἔγινες; Σίγουρα ὁ Μαλαχίας δὲν ξέρεי τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά, γιὰ
νὰ ἀπαντήσῃ. Αὐτὸς ἀπλᾶ ἔγραφε. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀποποιοῦνται τὴν
εὐθύναν. Κανεῖς δὲν ξέρει, κανεῖς δὲν ἄκουσε. Ὅλα κατὰ τύχην ἔγιναν καὶ διά-
λεξες λαό, ὅπως ἡ μπύλια στὴν ρουλέττα διαλέγει ἀριθμό. Ἀλήθεια, θὰ βό-
λευε πολὺ αὐτοὺς ποὺ σὲ δημιούργησαν, νὰ γίνῃ πιστευτὸ τὸ παραμῦθόν τους.
Κάποτε ὅμως ὅλα τὰ ψέμματα τελειώνουν, ὅπως καὶ τὸ δικό σου. Καὶ ὅταν πά-
ψουν νὰ ὑπάρχουν Μαλαχίαι, γιὰ νὰ γράφουν αὐτὰ ποὺ ἄλλοι τοὺς ὑπαγο-
ρεύουν, θὰ πάψῃς νὰ ὑπάρχῃς κι ἐσύ.

Ὁ Ἀπόγονος

Και τώρα

‘Ο Δὸν Κιχώτης κατὰ τῶν ἀνεμομύλων, οἱ εὐσεβέστατοι κατὰ τῆς ἀντίχριστης, ἐμοῦ τῆς ἰδίας προσωπικῶς, καὶ ὁ ἅγιος, ἐκσυγχρονισμένος πιά κι αὐτὸς καὶ ἐφοδιασμένος μὲ δόμ-
δες μολότωφ, κατὰ τοῦ Ποσειδῶνα οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, πού «εἶναι ἐν καὶ τὸ
αὐτὸ μὲ τὸν Ἑωσφόρον», ἐδραϊστί Βεελζεβούλ.

Πανώριε μου Ἑωσφόρε κι Αὐγερινέ μου ἀσύγκριτε· Ἀφροδίτη τῶν ἀστεριῶν, τί σοῦ
μελλε νὰ πάθεις. Νὰ ξεπέσεις ἔτσι, στὸν Ὁξαποδῶ τῆς γιαιγιάς, ποιὸς τὸ περίμενε! Τὸ
ὄνομα ἔφταιξε αὐτῆς τῆς ἀμελέτητης, πού ὁσάκις ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀναγκαστεῖ νὰ τὸ
πιάσει στὸ στόμα του, ἀπολυμαίνεται μὲ χλωρίνη. Ἐχει φακελλώσει τὸ ἑλληνικὸ πάνθεο
ἀπὸ Ἀκρόπολι μέχρι Ὀλυμπο καὶ ξέρεي τοὺς δαίμονες ἀπ’ ἔξω κι ἀνακατωτά. Μὴν ἀδι-
κεῖτε τὸν ἅγιο Φλωρίνης, πού παθαίνει ὅ,τι παθαίνει, ἔτσι καὶ δεῖ τὴν Ἀθηνᾶ σὲ στήθος
νοσοκόμας – ὕπαγε ὅπως μου. Ποιὸς εἶδε τὸν Ὁξαποδῶ καὶ δὲν τὸν ἐφοδῆθη. Τὸ λέει καὶ
ἡ γιαιγιά. Ὡς καὶ αὐτὸς ὁ φοβερός καὶ τρομερός Ἀλάριχος ἔπαθε τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς
του. Τί φοβερός καὶ τρομερός δηλαδή ὁ ἀλήτης, σταλμένος ἦτανε. Εἶδαν οἱ ἀρκοῦδες του
τὴν Ἀθηνᾶ ν’ ἀστραποβολεῖ πάνω στὴν Ἀκρόπολι κι ἔπεσαν μπρούμυτα – χούλα χούλα
χούπ. Ἐστριψαν γιὰ τὴν Ἑλευσῖνα γρουλλίζοντας. Καὶ τὰ πλήρωσε ἡ ἔρμη Ἑλευσῖνα. Καὶ
ἡ παντέρμη Ὀλυμπία. Καὶ τὰ ποτάμια τῆς Πέλοπος νήσου ἔρρευσαν κόκκινα. Γενοκτο-
νία τοῦ Βεελζεβούλ μὲ ὅλα του τὰ κέρατα, ἀντάξια μόνον ἐνὸς Μωυσῆ. «Ὅλα ἔπρεπε
νὰ ῥθουν, καθὼς ἦρθαν», γιὰ αὐτοὶ ἐκεῖ κάτω πολὺ τὸ μάκραναν, οἱ ἀντίχριστοι. Κατὰ
τὰ ἔργατά τους.

Ἀλλὰ πού νὰ ῥθει σὲ θεογνωσία τὸ αἷμα γένος τῶν Ἑλλήνων. Κουβαλᾶνε τὴν εἰδω-
λολατρεία στὸ αἷμα τους μ’ ὅλους τοὺς δαίμονες καὶ τοὺς ἀρχιδαίμονες ἀντάμα. Καὶ τὸ αἷμα
νερὸ δὲ γίνεται – γίνεται; Συμφορά! Τὸ εἶπε καὶ ὁ κ. Ἐρμπακὰν ἄλλωστε: «Τί δυστυχία
νὰ ἔχεις τέτοιους γείτονες». Πά νὰ πεῖ, ἐκεῖ πού ἔχεις στρώσει τὴ δουλειά, νάσουν καὶ σοῦ
ξεφυτρώνει ἕνας Σολωμὸς καὶ σὲ φέρνει κορώνα-γράμματα. Γιατὶ οἱ Σολωμοὶ δὲ χάνουν
ποτέ τὸ δρόμο τους. Ποιὸς δαίμονας πάει μπροστά καὶ τοὺς ὁδηγεῖ; Ἐλα ντέ.

Τί ἔχουν πάλι καὶ τί γυρεύουν πάνω στὸν κολασμένο τόπο; Ἐτσι καὶ γεμίσει τὸ φεγγάρι,
σεληνιαζοῦνται· σκαρφάζονται στὸ βράχο τῆς Ἀκρόπολης σὰν τὰ σαλιγκάρια μετὰ τὴ
δροχή. «Κι εἶναι σὰν ἀπὸ μακρότατα/ κι εἶναι σὰν ἀπὸ μερόνυχτα/ κι ἀπὸ χρόνια πεζο-
δρομοί/ καὶ σὰ νὰ ἔχασαν τὸ δρόμο τους». – «Πού νὰ βρῶ τὴν ψυχὴ μου».

Στὸ περίπου καὶ στὸ ἀκαθόριστο –ἀξεδιάλυτα ἀκόμα τὰ σκοτάδια— ὅ,τ’ εἶχα κι ὅ,τι
γύρευα κι ἐγώ, σὰν ἔπαιρνα τὸν ἀνήφορο, «μακριὰ ὅμως ἀπὸ τὸ ἀγριεμένο πλήθος» καὶ
χωρὶς τὴν ἄδεια κανενός. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Οἱ δαίμονες ἐκεῖ ψηλά ἔχουν κι αὐτοὶ τίς πα-
ραξενιές τους· ἡ πολλὴ φασαρία τοὺς διώχνει, τοὺς ἀγριεύει. Κι ὅχι γιὰ νὰ τὸ παινευτῶ,
ἀλλὰ ἐμένα μὲ εἶχαν πάρει μὲ καλὸ μάτι. Ἴσως, γιὰτὶ μὲ εἶχαν συνηθίσει πιά ἢ τοὺς εἶχα
κινήσει τὴν περιέργεια, ὅπως καὶ στοὺς μυστικούς τῆς ἀστυνομίας. «Τὰ χαρτιά σας καὶ
τὸ κλειδί τοῦ αυτοκινήτου. Κάνουμε ἔρευνα. – Κι ἐγὼ ἔρευνα κάνω, παιδιά· ρωτήστε καὶ
τοὺς δαίμονες. – Τὰ λέτε; Τὰ λέτε; – Ἀμα λάχει. – Καὶ κυκλοφορεῖς ἀκόμα ἐλεύθερη;
– Εἶμαι ἀκίνδυνη», λέω μὲ καμάρι. Κάτι εἶπαν μετὰξὺ τους, ξέχασαν τὴν ἔρευνα, ἔπεσαν
καὶ κάτι ματιές ὅλο νόημα, καὶ ἀπομακρύνθηκαν χαχανίζοντας. Ἡ πόλι μὲ εἶχε πάρει τὸ
κατόπι. Γιὰ νὰ χτυπήσεις φλέδα ἐκεῖ ψηλά, πρέπει νὰ σφίξεις πολὺ τὰ δόντια. Στὴν ἀχλὺ
τοῦ θάθους ἔξανοιγε ἡ πύλη τῆς ἀποκάλυψης· ὁ ἀρχάγγελος τῆς Αἰγίνας σήμαινε προ-
σκλητήριο. Ἡ ἔξοδος. Κάποιο πλοῖο μὲ περίμενε στὸ ξέφωτο.

«Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀντίχριστος ὁποιοῦ γένους ἔρχεται (...), γιὰ νὰ ματαιώσει τὴν παγκόσμιον
εἰρήνην καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῆς βασιλείας εἰς τὸ Ἰσραήλ». «Μὴ ταρσασέσθω ὑμῶν ἡ καρ-
διά», εὐσεβέστατοι. Κανενός τὴν ἀποκατάστασι δὲν ἔρχομαι νὰ ματαιώσω. Τὴν ἀχώνευ-
τη ραχ τῶν «ἐπὶ πάσης τῆς γῆς», «τῶν περάτων» καὶ τῶν τεράτων «ὁλοκλήρου τῆς οἰκου-
μένης» ἔρχομαι νὰ ματαιώσω. Δηλῶ ὑπευθύνως καὶ ἐν γνώσει τῶν συνεπειῶν τοῦ νόμου,
ὅτι ἀνάμεσα σ’ ἐμένα καὶ τὸ Χριστὸ ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀναπτυχθεὶ ἀμοιβαία συμπάθεια,

από τότε πού είμαστε συμφοιτηται στο διεθνές πανεπιστήμιο «Ο Μειλίχιος Ζεύς». Και ναι μὲν «οὐκ ἦλθον καταλύσαι», ἀλλὰ μὲ τί ἄλλο «πληρῶσαι» παρεκτός «τοῦ ἡτοιμασμένου» ἀπὸ κεί πού βασιλεύει ὁ ἥλιος; Ἐραστής τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνα, λοξοκύτταζε «διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων» κατὰ Ἀκρόπολι μεριά καὶ τὰ μάτια του ἐπαιρναν τὴν αἰθρία τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ. Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο, πού οἱ ἐκτός θέματος θυζαντινοὶ Χριστοὶ ἔχουν τὰ μάτια τῆς περιοχῆς Ἀρμενίας καὶ περιχώρων. Καὶ ἄκουσον ἄκουσον: Ποτέ στὴ διδασκαλία του δὲν ἐχρησιμοποίησε τὴν Ἑβραϊκή, πού ἤξερε ἄριστα βέβαια. Ἐμίλησε πρὸς τὸ λαὸ στὴ γνωστὴ μας Ἀραμαϊκὴ ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, ὅπως πολλοὶ ἰσχυρίζονται. (Ν. Ἐγκυκλ. Λεξ. Ἀγ. Γραφῆς, Γ.Ζ. Κωνσταντινίδη, «Ἀραμαϊκὴ Γλῶσσα»).

Μὲ κάτι τέτοια ὅμως τὸ σχέδιο Γιαχβὲ δὲ χωρατεύει: τὰ κόβει ὀθόνιζα καὶ «ἄρον ἄρον» μὲ τὸ λεπίδι τοῦ Μωυσῆ. Μεσσίας μὲ ἑλληνικὰ ἦταν ὁ, χειρότερο μποροῦσε νὰ συμβεῖ στὸ ἐβραϊκὸ ἱερατεῖο. Τὸν καίσαρα δὲν τὸν λογάριζαν, οἱ καίσαρες ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Ἄλλο ἦταν τὸ ἀγκάθι στὸ μάτι, ἢ δοκὸς μᾶλλον. Εὐπειθέστατοι στὸν καίσαρα, ὅπως καὶ ὁ Σαοὺλ ὕστερα, καὶ οὔτε ντροπὴ οὔτε διάκρισι, θὰ τὸν χρησιμοποιοῦσαν, γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὸν Πόντιο, πού ἀποδείχθηκε παιδάκι μπροστὰ στὴν πανουργία τους. Στὸν αἰχμηρὸ καὶ τραγικὸ Κρανίον Τόπο θὰ χτυπήσουν διάνια. Μαζὶ μὲ τὸ Χριστὸ θὰ ξεφορτωθοῦν καὶ τὸ γιὸ τῆς ἀστραπῆς. Ἡ συνέχεια ἐπὶ τῆς ὁθόνης τῆς Ἱστορίας.

Εὐσεβέστατοι. Ὅπως καὶ Ἐκεῖνος, δὲν τὰ κατάφερα κι ἐγὼ νὰ μισήσω τοὺς ἐχθροὺς μου – καὶ τὸ ἔλεγα πολὺ, μὰ τὸ Δία –, κάποιους μυαλοκομμένους, φέρον εἰπεῖν, πού δάλθηκαν ντὲ καὶ καλὰ νὰ μοῦ κλείσουν τὸ θρωμόστομα, ἐξαπολύοντας ἱερὸ πόλεμο νεύρων μέσα στὸ ἴδιο μου τὸ σπῖτι καὶ τὸ οἰκεῖο περιβάλλον μου καὶ ἀπειλῶντας μὲ ἀποκαλύψεις ὄργια σὲ ροζὲ δίλλες, ὑποθέτω, ψευτιές, κλεψιές, ἀπάτες, καταχρήσεις καὶ ἄλλα τέτοια μεγαλεῖα.

Ἀτυχῆσατε, εὐσεβέστατοι. Ἀφήστε πού αὐτὰ ἀφοροῦν πολὺ «ἰν» προσωπικότητες, ἀλλὰ πέσατε σὲ ξενέρωτη καὶ περιπτῶσι δυσανάγνωστη κομματάκι. Εὐχαριστῶ γιὰ τὸ «ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν», ἀλλὰ δὲ θὰ πάρω, μοῦ πέφτει στενὸ καὶ τὸ «σεαυτὸν» μᾶς τελείωσε, τὸ κατάπιε τὸ «πλησίον». Πασχίζοντας γιὰ κάποιες ἰσορροπίες, μετρώ σαράντα «κύρι' ἐλέησον» πρωτὶ-μεσημέρι-βράδυ, ρίχνω ἀπὸ κοντὰ καὶ καμμιὰ δεκαριά «ἐλέησόν με ὁ Θεός», καὶ ἀντὶ νὰ χύνω δάκρυα μετανοίας ἢ ἀθλῖα, αὐτοφασκελώνομαι. Ἐχω ξεμείνει στὸ φλαμένκο — Ὁλέ!!! Καὶ αὐτὸ εἶν' ὅλο. Μουλαρίσιο τὸ λέει ἢ γιαγιά. Καλὰ, οἱ πληροφοριοδότες σας δὲ σᾶς ἐνημέρωσαν; «Ἐμένα ὠνευρεντήκατε ὑπάκουο στόμα, σκλάβο/ γιὰ τὸ ξεφάντωμά σας/ Δὲν εἰμ' εὐκολοσύντριφτη βαρκοῦλα ἐγὼ τὸν κάδο/ δὲν τρέμω τῆς ψευτιᾶς σας», λέει ὁ Παλαμᾶς. Λέει ἀκόμα: «Καὶ τώρα (ὦχ) κάθε πού ἀπαντήσουνε/ τὴν Ὑπατίαν τὴν ἄτρομην Ἰδέα τὴν ἀστρομάτα/ τὴ σφάζουμε, τὴ χιλιοκομματιάσουμε/ καὶ –ὦ λύσσα– τὰ κομμάτια τῆς τὰ ρίχνουμε στὴ στράτα».

Καὶ τώρα; Τ' εἶν' αὐτὰ πού λέει ὁ γέρος μας, κ. καθηγητά μου; (Ὁ λόγος σᾶς ἔφερε στὸ κείμενο). Λέει, νομίζω, ὅτι ἡ εὐσεβὴς λύσσα ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνη ἐνδημικὴ νόσο. «Ἡ ὑμνολογία» καὶ «ἡ ἄσκησις», φαίνεται, ἀποδείχτηκαν ἀνίκανες νὰ ἀποκαθάρουν «τὴ λαϊκὴν πράξιν» ἀπὸ δαύτη. Ἄν «ἡ λαϊκὴ (σας) πράξις εἶναι ἡ μόνη (μας) πραγματικότητα», ἔχετε γειὰ θρυσοῦλες καὶ ἐσεῖς, κ. καθηγητά μου. Ἡ ἀντάρεσκη ἱκανοποίησι ἀπὸ «τὴ λαϊκὴν πράξιν» καλῶν τῶν δικῶν σας βεληνεκοῦς εἶναι ἀποκαρδιωτικὴ. Πιστεύετε τάχα, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπαναπαύεται μακαρίως στὶς δάφνες «τῆς λαϊκῆς πράξης»; Ἀλλὰ σοβαρολογεῖτε; Οἱ «Ἱστορίες» τοῦ Παπαρρηγόπουλου καὶ τῆς «Ἐκδοτικῆς» εὐθύνονται γιὰ τὸν πνιγμὸ τῆς Ὀφελίας στῆς λίμνης τὰ θολὰ νερά; Ἄν μὴ τι ἄλλο, μᾶς εἶπαν τουλάχιστον κάποιες δυσάρεστες –καὶ ἐπικίνδυνες, ὅπως φαίνεται– ἀλήθειες, κάτι, πού οἱ δυστυχεῖς καθηγηταὶ μας ποτὲ δὲν ἀποτόλμησαν καὶ τὰ σκέπασαν σὰν τὴ γάτα.

Εὐσεβέστατοι. Ἄν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι κομμένος καὶ ραμμένος στὰ μέτρα σας, ἂν ἀποστρέφει τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὶς μεθοδεύσεις καὶ τὰ καμώματά σας, ἔχετε περάσει στὸ «ἀντί», χωρὶς νὰ τὸ πάρετε εἶδησι καὶ χωρὶς δυστυχῶς νὰ ξέρετε τί σᾶς γίνεται. Ἀκόμα καὶ τώρα.

Οὐρανία Πρίγκουρη

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ (331-363): Ἡ ἀλήθεια

Ἰουλιανός. “Ἐνα ὄνομα ταυτιζόμενο ἀπὸ κάποιους μὲ τὴν «ἀποστασία» καὶ ταυτόχρονα μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀπειλή πού γνώρισε ποτὲ ἡ νεοσύστατη τότε χριστιανικὴ θρησκεία, ἐνῶ γιὰ κάποιους ἄλλους εἶναι συνώνυμο τῆς πιὸ μεγάλης καὶ εὐγενικῆς προσπάθειας γιὰ ἐπιστροφή στὶς ὑψηλές ἑλληνικὲς ἀρχές, πού ἡ Ἀνατολικὴ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ ἑλληνίζουσα οἰκουμένη, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν γεγονότων καὶ τῶν καταστάσεων κινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ ὀριστικά. Πολλὰ ἔχουν λεχθεῖ καὶ γραφεῖ γιὰ τὸ πρόσωπό του καὶ τὶς πράξεις του, ὅμως τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἀπετύπωνε πιὸ πιστὰ τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὶς ἴδιες του τὶς ἐπιστολές, πού ἔγραψε στὸ διάστημα τῆς μικρῆς, ἀλλὰ καὶ τόσο δημιουργικῆς ζωῆς του. Ἀπ’ αὐτὲς τὶς ἐπιστολές τοῖ λοιπόν, ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ λόγια, ἄς γνωρίσουμε ποιὸς ἦταν πράγματι ὁ Φλάβιος Κλαύδιος Ἰουλιανός, ὁ γυιὸς τοῦ Ἰούλιου Κωνστάντιου καὶ τῆς Βασιλίνης.

Στὴν ἐπιστολὴ του «Πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν» ἀναφέρει τὰ σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴ του, καθὼς καὶ τὴν συμπεριφορὰ τοῦ χριστιανοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατέρα του, τοῦ Κωνστάντιου, πρὸς τὸν ἴδιο καὶ τὴν οἰκογένειά του: «Τὸ ὅτι κατὰγομαι ἀπ’ τὴν ἴδια οἰκογένεια μὲ τὸν Κωνστάντιο, αὐτὸ τὸ ξέρουν ὅλοι. Ὁ πατέρας του καὶ ὁ δικός μου ἦσαν ἀδελφία ἀπ’ τὸν ἴδιο πατέρα. Γι’ αὐτὸ ὁ φιλόφρων αὐτὸς αὐτοκράτωρ φέροῦντο τόσο καλὰ σ’ ἐμᾶς τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του! Τὰ ἔξι μου ξαδελφία, πού ἦσαν καὶ δικὰ του, τὸν πατέρα μου πού ἦταν θεῖος του, καὶ ἕναν ἄλλον ἀκόμη θεῖο μας ἀπὸ πατέρα, καὶ τὸν μεγαλύτερο ἀδελφὸ μου, ὅλους τοὺς σκότωσε, χωρὶς νὰ τοὺς δικάσῃ. Ἦθελε καὶ ἐμένα νὰ σκοτώσῃ, μαζί μὲ τὸν ἄλλο ἀδερφό μου· τελικὰ ὅμως μᾶς ἔστειλε ἐξορία. Ἐμένα μετὰ μὲ ἀνεκάλεσε· ἐκεῖνον τὸν ἔσωσε ὁ τίτλος τοῦ καίσαρος, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο τὸν στραγγάλισε. Πῶς νὰ ἀπαριθμῶ τῶρα, σὰν σὲ τραγωδία, ὅλα αὐτὰ τὰ κακουργήματα;».

Καὶ συνεχίζει πιὸ κάτω: «...τίποτα πιά δὲν μοῦ ἀνῆκε ἀπὸ τὴν πατρικὴ κληρονομία. Ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ πού εἶχε ὁ πατέρας μου, δὲν μοῦ εἶχε μένει οὔτε μιὰ σπιθαμὴ γῆς, οὔτε ἕνας σκλάβος, οὔτε ἕνα σπίτι». Εἶναι ἐδῶ σημαντικό νὰ τονίσουμε, ὅτι ἡ συγκεκριμένη ἐπιστολὴ γράφεται τὸ 361 μ.Χ., λίγο μετὰ ἀφ’ ὅτου ὁ Ἰουλιανὸς εἶχε ἀνακηρυχθεῖ ἀπὸ τὶς λεγεῶνες τοῦ αὐτοκράτορος. Συνεπῶς οἱ ἀπόψεις του πού ἀκολουθοῦν, ἀναφορικά μὲ τὸ τί ἐσκέπτετο σὲ σχέση μὲ τὸν Κωνστάντιο, παρὰ τὰ ὅσα εἶχε ὑποστῇ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του ἀπὸ τὸν συγγενὴ του, διατυπώνονται ἀπὸ θέσῃ ἰσχύος καὶ ὄχι ἀπὸ θέσῃ ἀδυναμίας. Καὶ ἡ σημασία αὐτῆς τῆς ἐπισήμανσης θὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Ἰουλιανοῦ, πού ἐκδηλώνουν ταυτόχρονα σὲ στιγμὴ παντοδυναμίας τὸν τόσο σπάνιο καὶ εὐγενικό του χαρακτῆρα: «Μάρτυς μου ὁ Δίας καὶ ὅλοι οἱ πολιοῦχοι θεοὶ καὶ προστάτες τῆς φυλῆς μας γιὰ τὶς καλές μου προθέσεις καὶ τὴν πίστη μου στὸν αὐτοκράτορα (Κωνστάντιο)· τὸ ξέρουν πῶς τοῦ φέρομαι, ὅπως θὰ εὐχόμεν ἕνας γυιὸς μου νὰ φερόταν σὲ μένα. Τὸν σεβάστηκα, ὅπως κανέναν καίσαρα δὲν σεβάστηκε ἄλλους αὐτοκράτορες».

Εἶναι ἐπίσης ἱστορικὸ γεγονὸς, καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀναφέρουμε, ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸν τίτλο τοῦ αὐτοκράτορα, ἀλλὰ τοῦ ἐπεβλήθη ἀπὸ τὶς ἴδιες του τὶς λεγεῶνες. Ἀς δοῦμε πῶς ὁ ἴδιος στὴν ἴδια πάντα ἐπιστολὴ περιγράφει τὰ συμβάντα: «...Μονάχα τὸ δράδυ, σὰν ἔδωσε ὁ ἥλιος, μὲ εἰδοποιοῦν πῶς τὸ παλάτι ἔχει κυκλωθεῖ. Φωνάζουν ὅλοι μαζί καὶ ἐγὼ ἀκόμη δὲν ξέρω τί ἀπόφαση νὰ πάρω καὶ δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω στὰ μάτια μου. Τότε ἡ γυναίκα μου ζοῦσε ἀκόμη, καὶ εἶχα ἀνέδει στὸ πάνω πάτωμα, γιὰ νὰ ἀναπαυθῶ στὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά μου. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ—ὑπῆρχε ἕνα ἀνοιγμα στὸν τοῖχο— προσευχόμεν στὸ Δία. Ἡ βοή δυνάμωνε, τὸ παλάτι εἶχε γίνεϊ ἀνάστατο, καὶ ἐγὼ ζητοῦσα ἀπ’ τὸ θεὸ καὶ τοῦ θεοῦ ζητήσαμε σημάδι, καὶ μᾶς ἤρθε, νὰ ὑπακούσω καὶ νὰ μὴν ἀντιταχθῶ στὸ θέλημα τοῦ στρατοῦ. Παρ’ ὅλ’ αὐτά, ἂν καὶ

τὰ σημάδια μου δόθηκαν, δὲν εἶχα καθόλου διάθεση, ἀντιστεκόμουν μὲ ὅλες μου τὶς δυνάμεις καὶ δὲν ἤθελα οὔτε τὸν τίτλο οὔτε τὸ στέμμα».

Αὐτὴ ἡ μετριοπάθεια τοῦ Ἰουλιανοῦ καθὼς καὶ ἡ ἀπέχθειά του πρὸς τὴν ἐξουσία δὲν φαίνονται μόνο ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλείστες ἄλλες ἐπιστολές του, πού ἀναδεικνύουν τὸν σπάνιο χαρακτήρα του. Θὰ ἀναφέρουμε ἔνδεικτικά μερικά ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολές. Γράφει πρὸς τὸν Πρίσκο: «... Ἐγὼ τουλάχιστον σοῦ ὀρκίζομαι στὸν αἴτιο τῶν ἀγαθῶν μου Σωτήρα, πῶς εὐχομαι νὰ ζῶ, γιὰ νὰ σὰς εἶμαι χρήσιμος σὲ κάτι. Καὶ ὅταν λέω “σὰς”, ἐννοῶ βέβαια τοὺς ἀληθινούς φιλοσόφους, πού μεταξὺ τους κατὰ τὴν γνώμη μου εἶσαι καὶ σύ».

Καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν θεῖο του Ἰουλιανὸ ἀναφέρει: «Εἶναι ἡ τρίτη ὥρα τῆς νύχτας καὶ δὲν ἔχω στὴν διάθεσή μου οὔτε ἓνα γραμματέα μου, γιατί ὅλοι εἶναι ἀπασχολημένοι. Μὲ κόπο ὄρῃκα τὴ δύναμη νὰ χαράξω τὶς γραμμὲς αὐτὲς πρὸς ἐσένα. Μάρτυς μου ὁ “Ἥλιος καὶ ὁ βασιλεὺς Ζεὺς, οὐδέποτε εὐχήθηκα τὸν θάνατο τοῦ Κωνσταντίου, τὸ ἀντίθετο μάλιστα». Ἐδῶ ἐκτός ἀπὸ τὸ ὅτι βλέπουμε ἓναν αὐτοκράτορα πλέον μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κωνσταντίου νὰ μὴν θέλῃ νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς γραμματεῖς ἀπὸ τὸ ἔργο τους γιὰ προσωπικὴ του χρῆση, μπορούμε νὰ παρατηρήσουμε ἀκόμα γιὰ ἄλλή μιὰ φορὰ τὴν σαφὴ δήλωσή τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅτι οὔτε κὰν εἶχε εὐχθεῖ νὰ πεθάνῃ ὁ δολοφόνος τῆς οἰκογενείας του Κωνσταντίου, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐπιθυμοῦσε ἀκόμα καὶ τὴν μακροήμερή του. Ἄλλωστε ὁ Κωνσταντῖος πέθανε κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκστρατείας του ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπὸ ἀπολύτως φυσικὰ αἰτία. Στὴν ἐπιστολὴ του δὲ πρὸς τὸν Εὐθέριο γράφει: «Ζοῦμε, ἀφοῦ μὰς ἔσωσαν οἱ θεοὶ· καὶ σὺ θυσιάξε σ’ αὐτοὺς πρὸς χάριν μου εὐχαριστήριες θυσίες. Δὲν θὰ θυσιάξῃς πρὸς χάριν ἑνὸς μόνο ἀνθρώπου, ἀλλὰ πρὸς χάριν ὅλων τῶν Ἑλλήνων».

Ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰουλιανοῦ ἄλλωστε πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνες ἦταν ἐκδηλη, χωρὶς σκοπιμότητες καὶ ἀπαιτήσεις καὶ γνωστὴ σὲ φίλους καὶ ἐχθρούς. Μποροῦμε νὰ σταχυολογήσουμε καὶ πάλι ἐνδεικτικὰ ὀρισμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολές του. Στὸ ἐγκώμιό του πρὸς τὴν αὐτοκράτειρα Εὐσεβία, ἐπιστολὴ πού τῆς ἐστειλε τὸ 356 μ.Χ., ἐνῶ ἦταν ἀκόμα στὴν Γαλατία, τῆς γράφει: «Μὰ τί μου συμβαίνει, Ποιόν ἄλλον λόγο εἶχα στὸ νοῦ μου νὰ συνθέσω, ἂν ὄχι τὸν ἔπαινο τῆς πολυαγαπημένης μου Ἑλλάδας; Δὲν μπορῶ νὰ μιλήσω γι’ αὐτήν, χωρὶς νὰ μὲ πιάσῃ ἐνθουσιασμός γιὰ καθετὶ δικό της». Πρέπει δὲ ἐδῶ νὰ ἀναφέρουμε, ὅτι τόσο ἡ Εὐσεβία, πού καταγόταν ἀπ’ τὴν Θεσσαλονίκη, ὅσο καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ἦταν ἐλληνικῆς καταγωγῆς, γεγονὸς γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ἐπερήφανος καὶ ἐκαυχάτο γιὰ αὐτὴν τοῦ τὴν καταγωγὴ, ὅπως γράφει καὶ πάλι στὴν ἴδια ἐπιστολὴ: «Ἐγὼ πιά παρακαλοῦσα τὸ Θεὸ ὅλα τὰ καλὰ καὶ σὲ κείνην καὶ πρῶτ’ ἀπ’ ὅλα στὸν ἄντρα της (τὸν Κωνσταντίο), στοὺς ὁποίους χρωστοῦσα τὴν εὐτυχία νὰ δῶ τὴν ἀγαπημένη ἀληθινὴ μου πατρίδα, πού τόσο τὸ ἐπιθυμοῦσα. Γιατὶ ἐμεῖς, οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἰωνίας, εἴμαστε Ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ὅσοι ἀπὸ μὰς δὲν εἶναι ἀχάριστοι, λαχταροῦν νὰ χαιρετίσουν τοὺς πατεράδες τους καὶ νὰ φιλήσουν τὸ χῶμα τῆς πατρίδας τους». Καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν ρήτορα Θεμιστίο μιλώντας πάλι γιὰ τὴν ἀγαπημένη του Ἑλλάδα ἀναφέρει: «Κι ὅταν ἔφυγα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅλοι νόμιζαν πῶς μὲ ἐξορίζουν, μήπως δὲν τὸ θεώρησα σὰν γιορτὴ καὶ δόξαξα τὴν τύχη καὶ εἶπα πῶς ἦταν γιὰ μένα ἡ καλύτερη ἀνταμοιβή, σὰ νὰ κερδίζα, ὅπως λένε, “χρυσάφι γιὰ χαλκὸ καὶ μιὰ ἐκατόμβη γιὰ ἐννέα δόδια”, διότι τόσο πολὺ χαιρόμουν, πού θάφηνα τὸ σπῆτι μου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄς μὴν εἶχα ἐκεῖ πέρα οὔτε χωράφι δικό μου, οὔτε κῆπο, οὔτε κἂν σπιτάκι».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν χαρακτήρα του, καὶ πάλι ἄς ἀφήσουμε τὸν ἴδιο νὰ μὰς μιλήσῃ. Στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαβάζουμε: «Ἐκεῖνος φυσικὰ πού δίνει χρήματα φανερά καὶ κρυφάει γύρω του, ἂν ὑπάρχει κόσμος γιὰ νὰ τὸν δεῖ, δὲν εἶναι καὶ τόσο λεπτὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἄλλος πού ἀπλώνει τὸ χέρι γιὰ ἐλεημοσύνη μπροστὰ σ’ ὅλο τὸν κόσμο, ἔχει χάσει κάθε ἕγχος ντροπῆς καὶ ἀξιοπρέπειας». Καὶ στὴν τελευταία παράγραφο τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς γράφει: «Ἀλλὰ τίποτα ἀπ’ ὅλα αὐτὰ δὲν μοῦ φάνηκε ποτὲ ἀξιοζήλευτο καὶ δὲν θέλω νὰ ἐπαινέσω περισσότερο τὸν πλοῦτο ἀπὸ τὴν ἀρε-

τή, παρ' ὅλο πὺν ξέρω πὺς μιὰ γενναιόδωρη χρησιμοποίηση τοῦ χρήματος εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ ἀρετή. Ἐκτιμῶ πάνω ἀπ' ὅλα τὴν τιμιότητα, τὴν ἀγνότητα, τὴ σύνεση καὶ ὅλες τίς ἄλλες ἀρετές πὺν ἐπαίνεσα στὸ πρόσωπο τῆς Εὐσεβίας, φέρνοντας σὰν παρὰδειγμα ἀνάμεσα σὲ τόσα ἄλλα τὸν ἴδιο μου τὸν ἑαυτὸ καὶ ὅσα ἔκανε γιὰ μένα».

Καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Φίλιππο γράφει: «Μὴν θεωρήσης λοιπὸν τὴν ἄλληλογραφία σὰν ἀπόδειξη εὐνοίας, γιατί πολλές φορὲς ἡ γλῶσσα ἀρνεῖται νὰ συμβαδίση μὲ τὴν σκέψη. Ἵσως νὰ κολακεύῃ τὴν μεγαλομανία καὶ τὴν ματαιοδοξία τῶν πολιτῶν ἢ ἐπίδειξη βασιλικῶν ἐπιστολῶν σὲ κείνους πὺν ξιππάζονται, ὅπως ἀκριβῶς μερικοὶ ἀρχοντοχωριάτες ἐπιδεικνύουν τὰ δαχτυλίδια τους. Ἡ ἀληθινὴ φιλία στηρίζεται κατ' ἀρχὰς στὴν ὁμοιότητα καὶ δεύτερον στὸν ἀληθινὸ καὶ εἰλικρινῆ θαυμασμό, ὅταν ὁ ἄνθρωπος, εὐνοούμενος ἀπὸ τὴν τύχη ἢ τὴν σωφροσύνη, δίνει τὴν στοργή του σὲ κείνον πὺν διακρίνεται γιὰ τὴν ἡπιότητα, τὸ μέτρο καὶ τὴν σωφροσύνη».

Σὲ μία ἄλλη του ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀρσάκιο, ἀρχιερέα τῆς Γαλατίας, ἀφήνει νὰ φανῇ ἀκόμα πιὸ καθαρὰ καὶ ἔμπρακτα τὸ ποῖον τοῦ ἀνθρώπου: «Σὲ κάθε πόλῃ ἴδρουσα πολυάριθμους ξενῶνες, ὥστε νὰ εὐχαριστηθοῦν οἱ ξένοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπία μας, ὅχι μόνο οἱ δικοὶ μας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, ἂν ἔχουν ἀνάγκη. Καὶ νὰ τί σκέφτηκα, γιὰ νὰ σὰς προμηθεύσω τὰ ἀναγκαῖα χρήματα: διέταξα νὰ δίδουν κάθε χρόνο τριάντα χιλιάδες μοδιούς σίτου γιὰ ὅλη τὴν Γαλατία καὶ ἑξήντα χιλιάδες ξέστας οἶνου. Ἐξ αὐτῶν ὀρίζω, τὸ ἓνα πέμπτο νὰ ξοδεύεται γιὰ τοὺς πτωχοὺς, πὺν ἀνήκουν στὴν ὑπηρεσία τῶν ἱερέων καὶ τὸ ὑπόλοιπο νὰ μοιράζεται ἀπὸ σὰς στοὺς ξένους καὶ τοὺς ἐπαῖτες».

Σὲ ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιστολὴ του ἀγνώστου τίτλου, γιατί δὲν διασώθηκε ὁλόκληρη, γράφει σχετικὰ μὲ τοὺς ἱερεῖς: «Ἀκόμη ἔχω τὴν ἰδέα, ὅτι οἱ ἱερεῖς, ὅταν λειτουργοῦν ἐντὸς τῶν ἱερῶν, πρέπει νὰ φοροῦν μεγαλοπρεπῆ ἐνδύματα: ἀντίθετα ἔξω ἀπὸ τὰ ἱερά, νὰ φοροῦν τὰ συνηθισμένα, χωρὶς καμμία πολυτέλεια. Δὲν εἶναι λογικὸ νὰ κάνουμε κατάχρηση τῶν κοσμημάτων –πὺν δόθηκαν σὲ μᾶς, γιὰ νὰ τιμῶμε τοὺς θεοὺς–, προκειμένου νὰ ἱκανοποιήσουμε τὴν κενοδοξία μας καὶ τὴν εὐτελὴ ματαιότητά μας. Ἐπομένως ἄς ἀποφεύγουμε στίς δημόσιες ἐμφανίσεις τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὸν κομπασμὸ καὶ κάθε εἶδους ψευτοὑπερηφάνεια».

Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο νομίζω, πὺς ἀξίζει νὰ παραθέσουμε καὶ μερικά ἀποσπάσματα ἀπὸ ἓνα σπάνιο βιβλίο τοῦ 1807, πὺν ἐξέδωσε ὁ Νεόφυτος Δούκας στὴν Βιέννη μὲ τὸν τίτλο «Λεξικὸν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Εὐτροπίου», ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν συγκεκριμένη μελέτη πὺν ἐμπεριέχεται στὸ βιβλίο καὶ ἀφορᾷ στὸ ἔργο καὶ στὴν ζωὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Διαβάζουμε λοιπόν: «Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀνατολικόν, ἐγνωρίσθη καὶ αὐτοῦ αὐτοκράτωρ· καὶ εὐθὺς ἐπεμελήθη νὰ ἐξαλείψῃ τὸ κατακρατῆσαν πάθος τῆς τρυφῆς καὶ τῆς μαλακίας, ἐξ ὧν συνέβησαν πολλὰ κακὰ εἰς τὰς ἡμέρας τῶν προκατόχων εἰς πᾶσαν τὴν ἐπικράτειαν· ὅθεν ζητήσας ποτὲ ξυριστὴν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐλθόντα καλοφορεμένον, τὸν ἀπέπεμψεν ἐκεῖθεν, εἰπὼν· “ξυριστὴν αἰτῶ, οὐ μὴν σενάτωρα”· ὁ μὲν προκάτοχος αὐτοῦ (ὁ χρῆστιανὸς Κωνσταντῖος) εἶχε σχεδὸν χιλίους θεράποντας τοῦ λουτροῦ· ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐδάσταξεν ἓνα μόνον, ἀπολύσας τοὺς ἄλλους, εἰπὼν· “καὶ τοῦτο πολὺ ἀνδρὶ τρέφοντι γένειον” (ὡς γνωστὸν, ὁ Ἰουλιανὸς ἦταν γενειοφόρος)· πολλῶν δὲ καὶ μαγείρων ὄντων ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ, ἰδὼν ποτὲ ἓνα τινὰ τούτων μεγαλοπρεπῶς ἐνδεδυμένον, ἔφερε καὶ τὸν οἰκεῖον μάγειρον παρὸν ἐνδεδυμένον καὶ αὐτὸν κατὰ τὸ ἐπάγγελμά του· παραστάντων δὲ ἀμφοτέρων, ἐρώτησε τοὺς περὶ αὐτόν, ποῖος αὐτῶν εἶναι ὁ ἀξιωματικὸς γενικῶς εἰς τὸ μαγειρεῖν; ἐκεῖνοι δὲ εἶπον, ὁ ἐδικὸς του· ἐντεῦθεν ἀπεδίωξε τὸν λαμπροφορεμένον μετὰ πάσης τῆς συνοδείας αὐτοῦ, εἰπὼν· “ὕμεις διαφθερεῖτε τὰς ὑμετέρας ἀρετὰς ἐμὲ θεραπεύοντες”· ἐδίωξε δὲ πρὸς τούτοις ὅλους τοὺς εὐνούχους, λέγων ὅτι γυναῖκα δὲν ἔχει πλέον· ἐμπόδισε δὲ ἔτι τοὺς ὠτακουστάς· οἵτινες μὲ λόγον νὰ πληροφορήσωσιν αὐτὸν περὶ τινῶν ἀναγκαίων πραγμάτων, ἔφερον περισσοτέραν ζημίαν εἰς τὸν κοινωνικὸν χαρακτῆρα· ἀποκαθαρισθέντος δὲ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοσούτων ἀνθρώπων περιττῶν, ἀνεκούφισε τὸν λαὸν μὲ τὸ πέμπτον τῶν φόρων, καὶ εἶχε τὴν ἀπόλυτον

ταύτην δύναμιν ἓνα μέσον, διὰ τὴν σπείρη ἀφειδῶς τὰς εὐεργεσίας εἰς ὅλους. Ἐξεληθὼν δέ ποτε τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐν Ἀντιοχείᾳ, διὰ τὴν θυσίᾳ εἰς τὸν Δία ἐν τῷ ὄρει Κασίῳ, ὁλέπει ἀνθρώπον τινα καταπεσόντα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ζητοῦντα τὴν χάριν τοῦ ζῆν· ἐρωτήσας δὲ περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μαθὼν παρὰ τινος καταφορικῶς διηγουμένου περὶ αὐτοῦ, “ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Θεόδωρος ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος ὦν ποτὲ τοῦ συλλόγου τῆς Ἱεραπόλεως καὶ παραπέμπων τὸν Κωνσταντῖον κινούμενον κατὰ σοῦ, εὐχέτο αὐτῷ τὴν νίκην, παρακαλῶν τὸν στείλῃ τὴν κεφαλὴν σοῦ τοῦ ἀποστάτου καὶ ἀχαρίστου, ὥς ἔλεγεν, εἰς τὴν Ἱερὰπολιν”, ἀπεκρίθη, πάλαι ποτὲ ἤδεν ταῦτα· εἴτα στραφεὶς πρὸς τὸν Θεόδωρον, ὅστις ἀνέμενε τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον, εἶπεν· “ἐπᾶνελθε, ἄνθρωπε, εἰς τὸν οἶκόν σου, μηδένα φοβούμενος· ζήσεις γὰρ ὑπὸ αὐτοκράτορα, ὅστις ἐπόμενος ἀξιώμασι φιλοσόφων, περὶ πολλοῦ ποιεῖται τοὺς μὲν ἐχθροὺς ὥς ἐλαχίστους ποιεῖν, τοὺς δὲ φίλους ὥς πλείονας”.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ στὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν ποὺ καθιέρωσε ὁ Ἰουλιανὸς καὶ στὴν πολιτικὴ ἀνοχὴν τοῦ ἀπέναντι στοῦ σύνολο τῶν χριστιανικῶν παρατάξεων, μιλοῦν καὶ πάλι οἱ ἴδιες τοῦ οἱ ἐπιστολές. Ἐτοίμα ἀναφέρει στὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Ἀρτάδιο: “Ἐγώ, μὰ τοὺς θεοὺς, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ θανατώνωνται οἱ Γαλιλαῖοι (Χριστιανοί), οὔτε νὰ δέρωνται ἄγρια, οὔτε νὰ παθαίνουν κανένα ἄλλο κακόν”.

Καὶ στὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν χριστιανὸ ἐπίσκοπο Ἀέτιο διαβάζουμε: «Σὲ ὅλους ἐκείνους, ποὺ ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος εἶχε ἐξορίσει λόγῳ τῆς παραφροσύνης τῶν Γαλιλαίων, ἀνέστειλα τὴν ποινὴν χωρὶς διάκριση. Ἐσένα ὅμως δὲν σὲ ἀμνηστεύω μόνο, ἀλλὰ ἐπειδὴ θυμᾶμαι τὴν παλιὰ γνωριμία μας καὶ τὴν φιλία μας, σὲ προσκαλῶ νὰ ἔλθης κοντά μας. Γιὰ τὸν ἐρχομό σου μέχρι τὸ στρατόπεδο θὰ χρησιμοποιοῦσης δημόσιο ὄχημα (αὐτοκρατορικό μέσο συγκοινωνίας) μὲ ἓνα δοθηθῆναι ἄλογο».

Ὁ ἐπίσκοπος Ἀέτιος ὅμως δὲν ἦταν ὁ μόνος χριστιανός, ποὺ προσκάλεσε νὰ φιλοξενηθῇ ὁ Ἰουλιανός, ἀλλὰ καὶ μιὰ πληθώρα ἄλλων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος. Ἐτοίμα στὴν ἐπιστολὴν τοῦ μὲ τὸν τίτλο «Πρὸς τὸν Μεγάλον Βασίλειον» τοῦ γράφει – καὶ ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐδῶ χάριν τῆς σημασίας ποὺ ἔχει, ἀναδεικνύοντας ἀκόμα πιὸ καθαρά τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνδρός, νὰ τὴν παραθέσω ὁλόκληρη: “Ἡ παροιμία λέγει: “δὲν ἀναγγέλλεις πόλεμο”. Ἐγώ ὅμως θὰ προσέθετα εὐχαρίστως τὸ τῆς κωμῳδίας: “χρυσάφι ἀγγέλλεις μὲ τὰ λόγια σου”. Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ τὸ ἀποδείξης μὲ ἔργα: τρέξε κοντά μας. Θὰ ἔλθης σὰν φίλος πρὸς φίλο. Ἡ συνεχὴς ἀπασχόληση μὲ τὴν πολιτικὴν μπορεῖ νὰ φανῇ κάπως κουραστικὴ σὲ κείνους ποὺ δὲν τὴν θεωροῦν σὰν δευτερεύουσα ἀσχολία. Ἐγὼ ὅμως τὴν ἐντύπωση, ὅτι οἱ συνεργάτες μου εἶναι χρηστοί, ἐξέπντοι καὶ ἱκανοὶ γιὰ τὰ πάντα. Μοῦ δίνουν ἀνεση, ὥστε νὰ μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀναπαύωμαι, χωρὶς ὅμως νὰ παραμελῶ τίποτα. Ἐχουμε παραμερίσει στὶς σχέσεις μας τὴν αὐλικὴ ὑπηρεσία (τὸ μόνο πρᾶγμα ποὺ συναντοῦσες μέχρι τώρα) καὶ ποὺ σύμφωνα μὲ αὐτὴν ἐκεῖνοι ποὺ σᾶς ἐπαινοῦν, σᾶς μισοῦν μὲ τέτοιο μῖσος, μὲ ὅσο οὔτε τοὺς μεγαλύτερους ἐχθροὺς τοὺς δὲν μισοῦν. Φερόμαστε μὲ τὴν πρέπουσα εὐλικρίνεια στὶς μετὰξὺ μας σχέσεις καὶ ὅταν πρέπει, γνωρίζουμε νὰ ἐλέγχουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ παύουμε νὰ εἴμαστε γιὰ τοῦτο ἐγκάρδιοι φίλοι. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κατορθώνουμε – καὶ μακάρι ὁ φθόνος νὰ εἶναι μακριὰ μας – νὰ δρίσκουμε ἀναψυχὴ, χωρὶς νὰ ἀποποιοῦμαστε τὴν ἐργασία, καὶ ἐργαζόμαστε καὶ δὲν ταλαιπωρούμαστε. Μπορῶ καὶ νὰ κοιμᾶμαι ἡσυχος, γιὰ καὶ ὅταν ἀγρύπνησα, ἀφιέρωσα τὴν ἀγρύπνια μου ὄχι σὲ μένα ἀλλὰ στοὺς ἄλλους, ὅπως ἄλλωστε ἔπρεπε. Σὲ κούρασα ἴσως φλυαρῶντας καὶ μωρολογῶντας γιὰ ὅλα αὐτὰ σὰν κανένας ἀνόητος. Ἐπαίνεσα τὸν ἐαυτόν μου σὰν ἄλλος Ἀστυδάμας. Στὰ ἔγραψα ὅμως, ἐπειδὴ θέλω νὰ σὲ πείσω, ὅτι ἡ παρουσία ἐνός ἀνθρώπου τόσο σοφοῦ, ὅπως ἐσύ, θὰ μὴ κἀνὴ μάλλον νὰ κερδίσομε παρὰ νὰ χάσομε τὸν καιρὸ μας. Βιάσου λοιπὸν, ὅπως τὸ εἶπα ἤδη, καὶ χρησιμοποίησε τὴν δημόσια συγκοινωνία. Μένεις κοντά μας, ὅσο καιρὸ σοῦ ἀρέσει, κι ἐπειτα σὲ ὀδηγοῦμε, ὅπου θελήσεις, μὲ ὅλον τὸν σεβασμὸ ποὺ σοῦ ταιριάζει».

Πόσο ἀλήθεια πέφτουν στοῦ κενὸ ὕστερα ἀπ’ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ὅλες ἐκεῖνες οἱ στημένες κατηγορίες περὶ δῆθεν διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸν Ἰουλιανόν. Τὸ σφάλ-

μα του ἴσως ἦταν ἡ ὑπερβολικὴ του ἀγάπη καὶ συμπάθεια γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἀνεξαρτήτως θρησκευματος καὶ ἰδεολογίας· τὸ λάθος αὐτοῦ ποὺ ἔκρινε δίκαια, ἀκόμα καὶ ἐκείνους ποὺ ἐθεωροῦντο καὶ ἦταν ἀντίπαλοι, εἰς ὄφρος τῶν ἰδικῶν του. Ὡς διαβάσουμε ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν λαὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μὲ ἀφορμὴ τὴν δολοφονία τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γεωργίου ἀπὸ τὸν μανιασμένο ὄχλο: «Ὁ δὲν σέβεσθε τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν ἰδρυτὴ σας, ἂν ἀκόμη πάνω ἀπ' αὐτὸν δὲν σέβεσθε τὸν μέγαλον, τὸν ἀγιώτατον Σάραπιν, πῶς τουλάχιστον δὲν ὑπολογίσατε τὸ κοινὸ συμφέρον, τὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ τὴν εὐπρέπεια;». Καὶ παρακάτω συνεχίζει: «Ἐπειτα συνήλθατε ἀπὸ τὴν ἀπότομη παραφορὰ σας, ἀλλὰ τίς καλὲς ἀποφάσεις ἀκολούθησε ἡ περιφρόνηση τῶν νόμων, καὶ δὲν ντραπήκατε σεῖς, ὁ λαός, νὰ κάμετε τὰ ἴδια ἐγκλήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα δίκαια μισήσατε τοὺς διώκτες σας». Καὶ τέλος: «Συγκρίνατε λοιπὸν τὴν ἐπιστολὴ μου αὐτὴ μὲ ἐκείνη ποὺ σὰς ἔστειλα πρὶν λίγο καιρὸ καὶ καταλάβετε τὴν διαφορά. Πόσους ἐπαίνους σὰς ἔγραφα τότε; Τώρα, μὰ τοὺς θεοὺς, ἐνῶ θέλω νὰ σὰς ἐπαίνεσω, δὲν μπορῶ, ἐξ αἰτίας τῆς παρανομίας σας. Πῶς εἶναι δυνατόν ἓνας λαὸς νὰ ξεσχίξῃ ἓναν ἄνθρωπον, ὅπως τὰ σκυλιά, καὶ ἔπειτα νὰ μὴν ντρέπεται καὶ νὰ μὴν φοβᾶται νὰ παρουσιάξῃ στοὺς θεοὺς χέρια αἱματοδαμμένα, σὰν νὰ ἦσαν καθαρὰ;».

Αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ὁ «ἀσεβής», ὁ «παραβάτης», ὁ «σφαγῆς ἀνήμπορων χριστιανῶν», ὅπως θέλει δογματικὰ νὰ μᾶς τὸν παρουσιάξῃ σήμερα ἡ παράδοση τῶν νικητῶν τοῦ παρελθόντος. Τὸν κατηγοροῦσαν ἀκόμη γιὰ «εἰδωλολάτρη» καὶ «δαισιδαίμονα», αὐτὸν ποὺ κτύπησε τὴν δεισιδαιμονικὴ καὶ γεμάτη ἀπὸ προλήψεῖς εἰδωλολατρία ὠρισμένων πρὸ Χριστοῦ χριστιανῶν μὲ πραγματικὰ σπερματικὴ χριστιανικὴ τυπολατρικὴ σκέψη, ποὺ χαρακτηρίζε τὴν συμπεριφορὰ τους. Ὡς διαβάσουμε λοιπὸν καὶ πάλι ἀπὸ μία ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρινούς, ποὺ ἀφορᾷ στὴν λατρεία ἑνὸς ὀδελίσκου, ὡς ἔχοντος θεῖα προέλευση. «Ὁ δὲν ἀκόμη εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λέγεται, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουν μερικοί, ποὺ ἀπὸ εὐλάβεια ἔρχονται νὰ κοιμηθοῦν κοινὰ στὴν κορυφὴ τοῦ ὀδελίσκου, αὐτὸ καὶ μόνον μὲ πείθει, ὅτι πρέπει νὰ μετατεθῇ λόγῳ τῆς δεισιδαιμονίας αὐτῆς. Βέβαια, ὅταν βλέπῃ κανεὶς αὐτοὺς ποὺ κοιμούνται στὸν τόπον αὐτὸ μέσα στὴν βρωμιὰ καὶ τὴν ἀχρεϊότητα, δὲν μπορεῖ νὰ πιστεῦῃ τὴν θεῖα προέλευση τοῦ λίθου».

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρουμε καὶ ἄλλα πολλὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τίς ἐπιστολὰς τοῦ Ἰουλιανοῦ, ποὺ ὅλα θὰ κατέληγαν στὸ ἴδιο συμπέρασμα, στὴν ἴδια διαπίστωση. Θὰ μᾶς ὀδηγοῦσαν στὴν ἀμνηχανία, στὴν ἀπορία γιὰ τὸ πῶς, ἂν παρόμοια λόγια ἔμπαιναν στὸ στόμα κάποιου τυχαίου ἄλλου προσώπου, θὰ τὸν ἀνεδείκνυαν ἀκόμα καὶ ἅγιο, καὶ πῶς, ὅταν μπαίνουν στὸ στόμα τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀκολουθεῖ ἡ ρετινιὰ τοῦ «Παραβάτη». Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦταν πάντα τὸ ἴδιο, θὰ παραθέσω ἓνα τελευταῖο ἀπόσπασμα, γιὰ νὰ φανῇ, πῶς θεωροῦσε ὁ Ἰουλιανὸς τὸν ἰδανικὸ κυβερνήτη μᾶς πολιτείας, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του «Περὶ βασιλείας», κεφ. 28: «Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ εἶναι εὐσεβὴς καὶ νὰ μὴν παραμελῇ τὴ λατρεία τῶν θεῶν, ἔπειτα νὰ ἀγαπᾷ, νὰ σέβεται καὶ νὰ φροντίζει τοὺς γονεῖς του καὶ ἐνόσω ζοῦν καὶ ἀφοῦ πεθάνουν, νὰ δοθῇ τὰ ἀδελφία του, νὰ τιμᾷ τοὺς προστάτες θεοὺς τῆς οἰκογενείας του, νὰναὶ μαλακὸς μὲ τοὺς ξένους καὶ μ' ὅσους ζητοῦν βοήθεια. Νὰ προσπαθῇ νὰ εἶναι ἀρεστὸς στοὺς καλοὺς πολίτες, ἀλλὰ νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν ἄλλων. Ν' ἀγαπᾷ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ὅχι αὐτὸν ποὺ μετριέται μὲ χρυσάφι καὶ χρῆμα, παρὰ ἐκείνον ποὺ δημιουργεῖται ἀπ' τὴν ἀληθινὴ ἀφοσίωση καὶ τίς εἰλικρινεῖς φροντίδες τῶν φίλων. Νὰ εἶναι γενναῖος καὶ μεγαλόψυχος, δίχως νὰ ἀγαπᾷ τοὺς πολέμους καὶ τίς ἐμφύλιες διχόνοιες. Ἀλλ' ἂν κανεὶς κατὰ τύχην τοῦ σηκώσῃ κεφάλι παρασυνεμένος ἀπ' τὴν μοχθηρίαν του, νὰ τὸν ἀντιμετωπίζει θαρραλέα καὶ μὲ δύναμη, φέρνοντας τὸ ἔργο του εἰς πέρας καὶ νὰ μὴν σταματᾷ τὸν ἀγῶνα, ὥσπου νὰ συντρίψῃ τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν καὶ τοὺς δαμάσῃ τελειωτικά. Κι ἀφοῦ ἐπιβληθῇ μὲ τὰ ὅπλα, ν' ἀφήσῃ κάτω τὸ φονικὸ ξίφος καὶ νὰ τὸ θεωρήσῃ ἱεροσυλία νὰ σκοτώσῃ ἢ νὰ πνίξῃ τὸν ἀνυπεράσπιστον. Νὰ εἶναι ἐργατικὸς καὶ μεγαλόψυχος, παίρνοντας μέρος σ' ὅλες τίς κοινὲς προσπάθειες, κι ἀφοῦ ἀναλάβῃ τὰ μεγαλύτερα θάρη, νὰ μοιράζεται ἔπειτα μαζί τους

τὴν ἀνταμοιβὴ τοῦ κινδύνου. *Νὰ μὴ χαίρεται, ν' ἀποκτήσῃ περισσότερο χρυσάφι καὶ χρῆμα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἢ ἐπαύλεις φτιαγμένες με πολυτέλεια, παρὰ νᾶναι εὐτυχής, ὅταν μπορῇ νὰ χαρίξῃ τὰ ἀγαθὰ του καὶ νὰ δίνη στὸν καθένα ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἀνάγκη. Τέτοιες πρέπει νὰ εἶναι οἱ φιλοδοξίες ἐνὸς βασιλιᾶ ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό του».*

Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰουλιανὸς καὶ τέτοια ἤθελε νὰ εἶναι καὶ ἡ πολιτεία, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ δημιουργῇ. Κάποιοι ὅμως, ποὺ δὲν ἤθελαν παραδάτες, γιὰ νὰ ἀμφισβητήσουν τὸν δικό τους μεσαίωνα, τὸν μεσαίωνα τῆς ἐκλείψεως τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιών, ποὺ θὰ ἐπακολουθοῦσε, φρόντισαν νὰ τὸν σταματήσουν. Ἦταν ἀνοιξη τοῦ 363 μ.Χ., 26 Ἰουνίου καὶ ὁ Ἰουλιανὸς μαζί με τὸν στρατὸ τοῦ ἔδινε κρίσιμη μάχη ἐναντίον τοῦ Σαπῶρ καὶ τῶν Περσῶν, θέλοντας νὰ συνεχίσῃ, ὅπως ἐπανειλημμένα δήλωνε, τὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Μαχόμενος χωρὶς τὸν προστατευτικὸ θώρακα στὴν πρώτη γραμμὴ σὰν ἀπλὸς στρατιώτης, ἐμψύχωνε τοὺς στρατιῶτες του με τὸ ἀπαράμιλλο θάρρος του. Ξάφνου ἓνα ἀκόντιο ἔσχισε πρῶτα τὴν σάρκα στὸ δεξιὸ χεῖρ τοῦ 32χρονον αὐτοκράτορα, πέρασε τὸ πλευρό του καὶ καρφώθηκε στὸ στήθος του. Ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. Τὸ ἀκόντιο εἶχε πεταχθῇ ἀπὸ τὴν μεριὰ ποὺ ἐπετίθετο ὁ στρατὸς του. Ἀπὸ δικό του στρατιώτη, χριστιανὸ (ἴσως κάποιον Μερκούριο, ποὺ ἀργότερα ἀνακηρύχθηκε ἅγιος), ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι οἱ χριστιανοὶ χρονογράφοι διέσωσαν ἀργότερα. Ἄλλωστε κανένας Πέρσης δὲν προσήλθε, γιὰ νὰ παραλάβῃ τὴν ἀμοιβὴ ποὺ εἶχε ὀρίσει ὁ Σαπῶρ, γιὰ ὅποιον σκότωνε τὸν Ἰουλιανό.

Ἄς δοῦμε τὰ τελευταῖα λόγια ποὺ ξεστόμισε ἀπὸ τὸ νεκρικὸ κρεβάτι στὴν σκηνὴ του, ἐνῶ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν στρατιωτῶν του περιμένε ἔξω ἀπ' αὐτὴν κλαίοντας γοερά γιὰ τὸν ἄδικο χαμό, περιμένοντας ὑπομονετικά, γιὰ νὰ δοῦν, ἔστω γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸν τελευταῖο ἔλληνα αὐτοκράτορα. Τὴν σκηνὴ μᾶς τὴν διασώζει ὁ Ἀμμιανός: *«Σαπλωμένος στὴν σκηνὴν του εἶπε στοὺς ἀπαρηγόρητους συντρόφους του αὐτὰ τὰ λόγια: Ἦρθε πρόωρα γιὰ μένα ἡ στιγμή, φίλοι μου, νὰ ἐγκαταλείψω αὐτὴ τὴν πρόσκαιρὴ ζωὴ καὶ νὰ νοιώσω τὴ χαρὰ νὰ ἐπιστρέψω στὸ Θεὸ ποὺ με καλεῖ. Ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἔκλαιγαν. Αὐτὸς ὅμως τοὺς εἶπε, ὅτι δὲν ταῖριαζε νὰ κλαῖνε, σὲ μιὰ στιγμή ποὺ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ἐνωθῇ ἓνας ἄνθρωπος με τὸν Οὐρανὸ καὶ τὰ ἀστέρια. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι τοὺς ἀνάγκασε νὰ σιγήσουν, ἀρχισε μιὰ περίπλοκη συζήτηση γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς με τοὺς φιλοσόφους Μάξιμο καὶ Πρίσκο, ποὺ τὸν συνώδευσαν στὴν ἐκστρατεία. Ξαφνικὰ ἡ πληγὴ ἀνοιξε πάλι. Ἡ ἀναπνοὴ του ἔγινε δύσκολη καὶ ζήτησε νερό. Ὑστερα ἐξέπνευσε χωρὶς ἀγωνία κατὰ τὰ μεσάνυχτα...».* Μιὰ λιτὴ περιγραφὴ, γραμμὴν στὰ ἑλληνικά, τὴν μητρικὴ του γλῶσσα, στήθηκε στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος: *«Ἰουλιανὸς μετὰ Τίγριν ἀγάρρουν ἐνθάδε κεῖται, ἀμφότερον, βασιλεὺς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής».* Δηλαδή: *«Ἐδῶ ἀναπαύεται, στὶς ὄχθες τοῦ Τίγρη, ὁ ὀρμητικὸς Ἰουλιανός, ἀγαθὸς βασιλιάς καὶ πολεμιστὴς γενναῖος».* Τίποτα τὸ περιττό, αὐτὸ μόνο, λιτὸ καὶ καθάριο, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος.

Στὴν Ἀντιόχεια διωγμοὶ καὶ σφαγὲς ἐπηκολούθησαν εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων (ὁ Μάξιμος ἐκτελέστηκε, ὁ Σέλευκος τὸ ἴδιο, ὁ Πρίσκος ἔφυγε στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ὁρειβάσιος ἐξορίστηκε στὴν Γαλατία), προαναγγέλλοντας ἔτσι τὸ τί θὰ ἀκολουθοῦσε τοὺς ἐπόμενους αἰῶνες. Ὅμως, ὅπως ὁ Λιβάνιος, ὁ φίλος του, γράφει, *«ἂν ὁ Ἰουλιανὸς πέθανε, ἡ ἀλήθεια ὅμως θὰ ἐπιζῇ, γιὰ νὰ καλύψῃ τίς φωνὲς ὅλων τῶν ψευδολόγων».*

Καὶ ἐπέζησε. Ὁ Ἰουλιανὸς πίστεψε καὶ ἐφήρμοσε τὴν μετριοπάθεια, τὴν φιλία, τὸν ἀλτρουισμό, τὴν γενναιοφροσύνη, τὸν σεβασμὸ καὶ ἓνα πλῆθος ἄλλο ἀρετῶν, ἄξιο γιὰ νὰ τοῦ ἀποδώσουν τὸν τίτλο τοῦ Ἑλλήνος καὶ τέλος ὀνομάστηκε παραδάτης. Οἱ παλιότεροι ἀλλὰ καὶ οἱ σημερινοὶ ταγοί, θρησκευτικοί, πολιτικοὶ καὶ ἄλλοι, τί ἐφήρμοσαν ἀπ' ὅλα αὐτά; Ὁ κόσμος τους, ἡ σκέψη τους καὶ τὰ πιστεῖα τους εἶναι αἰῶνες τώρα δοτηγμένα στὴν κολυμπήθρα τῆς ματαιοδοξίας, τοῦ φαρισαϊσμοῦ, τῆς ὑποκρισίας, τοῦ δογματισμοῦ, τῆς ἀνελευθερίας, τοῦ μίσους καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ. Ἐχουν μάθει νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἀναπτύσσονται μαζί τους. Σίγουρα ὁ Ἰουλιανὸς δὲν χρειάζεται ἀποκατάσταση ἀπὸ τοὺς διαχρονικοὺς δολοφόνους του.

‘Εξ ‘Αποδήμων ή ἐλπίς

‘Αρκετοί από τούς λαούς της ύφης, εκτός από τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ πὸν ἐντάσσεται μέσα στὰ γεωγραφικά ὅρια τῆς κρατικῆς τὸνς ὑπόστασης, διατηροῦν καὶ μία ἐθνικὴ παρουσία ἐκτὸς αὐτῆς, πὸν συγκροτεῖ, ἀνάλογα βέβαια καὶ μὲ τὸ μέγεθός τὸνς, ἰσχυρὲς ἢ ἀδύναμες μειονότητες μέσα στὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ ξένων κοινωνιῶν. Πολλὲς φορές μάλιστα οἱ μειονότητες αὐτὲς ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ συγκρότησης καὶ συνειρμώσεως τὸνς ἀποτελοῦν ἀκόμα καὶ παράγοντα ἀναταραχῆς καὶ ἀποσταθεροποίησης τῶν κοινωνιῶν πὸν τὶς ἔχουν ἀποδεχτεῖ μέσα στὰ κρατικά τὸνς ὅρια.

Μὲ τὶς ‘Ελληνικὲς κοινότητες ὅμως, μὲ τὴν ‘Ελληνικὴ διασπορὰ ἐν γένει, δὲν φαίνεται νὰ ἰσχύει τὸ παραπάνω. Οἱ ‘Ελληνες τῆς διασπορᾶς, παρὰ τὸ ὅτι ἀποτελοῦν σὲ ὁσμὸ συνειρμώσεως καὶ συγκρότησης μία ἀπὸ τὶς πρὶ ἰσχυρὲς μεταναστεντικὲς δυνάμεις σὲ σχέση μὲ τὴν μητέρα πατρίδα τὸνς σὲ χώρες ὅπως ἡ ‘Αμερική, ἡ Αὐστραλία, ἡ Γερμανία καὶ ἄλλες, ἐν τούτοις ποτὲ δὲν στάθηκαν αἰτία ἀναταραχῆς καὶ δυσλειτουργίας στὰ κράτη αὐτά. Σὲ κράτη δὲ ὅπως ἡ Τουρκία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρουμανία, ἡ ‘Ιταλία καὶ ἄλλα, ὅπου ὑπῆρχε μέχρι τὸν λήγοντα αἰῶνα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ‘Ελληνικὴ παρουσία, ὅπου καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὑπέστησαν διώξεις καὶ κάθε εἶδους ταπεινώσεις, ἀποῦσης βεβαίως τῆς ὅποις ὑποστήριξης ἐκ μέρους τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κρατιδίου, ἀφ’ ὅτου τοῦτο συγκροτήθηκε καὶ πάλι, χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι ὑπαίτιοι αὐτῶν τῶν γεγονότων, ἀφοῦ εἶχαν καὶ σημαντικὲς θέσεις καὶ οἰκονομικὰ ἰσχυρὴ παρουσία στὸν κρατικὸ μηχανισμό καὶ στὶς κοινωνίες τῶν χωρῶν ἐκείνων, ὑπεχώρησαν μπροστὰ στὴν βία, τὸν φανατισμὸ, τὴν ἀμάθεια καὶ τὸνς ἐθνικισμούς, πὸν ποτὲ ἄλλωστε δὲν ἀποτελοῦσαν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ‘Ελληνικῆς ταυτότητος, ἀφοῦ εἶχαν διασώσει κι’ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κρατιδίου, ἕνα μῆμα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλληνικὴ τὸνς ταυτότητα, ἱκανὸ νὰ ἀντιστέκεται παρ’ ὅλα αὐτά στὴν ρωμιοσύνη, τὸν ραγιαδισμό καὶ τὸνς ἐκπροσώπους τὸνς. ‘Υπεχώρησαν σὲ ἀριθμὸ, ἀλλὰ παρέμειναν, ἐστὼ καὶ λιγότεροι.

Σήμερα λοιπὸν ἡ ‘Ελληνικὴ διασπορὰ, τόσο αὐτὴ ὡς κατάλοιπο τῆς ἀρχαιοτάτης οἰκουμένης ἐξαπλώσεως τῶν ‘Ελλήνων, ὅσο καὶ ἐκείνη τοῦ συγχρόνου μεταναστεντικοῦ ρεύματος, πὸν ἔφηνγε ἀφήνοντας τὴν μιζέρια καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κρατιδίου τῆς ἀμάθειας, τῆς ἀνικανότητας, τῆς ἀνέχειας καὶ τῆς παραφροσύνης καὶ διέπρεψε τόσο στὸν πνευματικὸ ὅσο καὶ στὸν οἰκονομικὸ καὶ τεχνολογικὸ τομέα, ὅπου καὶ ἂν ἐνσωματώθηκε, παραμένει ἰσχυρὴ, ἀδιάσπαστη καὶ προοδευτικὴ.

‘Απὸ τὴν ἄλλη ἐδῶ, στὸ κατασκευάσμα τῶν μεγάλων δυνάμεων, στὸ Ρωμαϊκὸ Κρατὶδίον, πὸν λειτουργοῦσε σὰν μαντρί, γιὰ νὰ μαζέψουν τὰ πρόβατα πὸν τὸνς εἶχαν ξεφύγει καὶ ἤθελαν ἐπιτέλους κάποτε νὰ τὰ ἐλέγξουν ὀριστικὰ, τὰ πάντα θρῖσκονται σὲ μία συνεχῆ κατάρρευση. Μία κατάρρευση, πὸν ἄρχισε ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὴν ἴδρυση ἐνὸς κρατικοῦ φορέα καταδυνάστευσης καὶ ἐξουθένωσης τῶν ‘Ελλήνων, πὸν τὸν ὀνόμασαν ψευδεπίγραφα «‘Ελλάς». Αὐτὸ τὸ κράτος-σαράπη, μὲ τὴν πείρα τῶν δεκαετιῶν ἄλλωστε, γνωρίζει καλὰ τὸν ρόλο πὸν πρέπει νὰ παίξει: Φόροι, ρουσφέτια, πνευματικὴ τυραννία καὶ ὑλικὴ ἐξασθένηση, διαστρέβλωση τοῦ ‘Ελληνικοῦ καὶ τῆς ‘Ελληνικῆς ταυτότητος. Θέλησαν νὰ ἐπιβάλουν, αἰῶνες τώρα, ὅπου ὑπῆρχε κυριαρχία τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐξουσιασμοῦ σὲ ἐπίπεδο ἔθνους, ἀλλὰ ὄχι σὲ ἐπίπεδο κράτους, ἀφοῦ σὲ ἄλλα κράτη διαβιοῦσαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κρατικοῦ οργανισμοῦ, τὴν ἰδεολογία ὅτι ‘Ελληνας σημαίνει αὐτὸς πὸν ὑποκύπτει, αὐτὸς πὸν πληρώνει τὸνς ἀβάσταχτους φόρους τὸνς, ὅποιοι δὲν ἐκφράζει ἀποψη ἐκτὸς τῆς κατεστημένης, ὅποιοι ἀρνεῖται τὸνς «εἰδωλόατρες» ‘Ελληνες», ὅποιοι «γλύφει» καλύτερα τὸν κάθε ἀσήμαντο ἢ σημαντικὸ ρωμιό-γροανάξι τῆς ἐξουσιαστικῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, τέλος ὅποιοι φαίνεται νὰ σκύβη περισσότερο καὶ καλύτερα τὴν μέση τὸνς ἀπέναντι στὸν διεθνή καὶ ρωμαϊκὸ ἐξουσιασμό.

‘Ομως ἐξω αὐτὸ δὲν λειτουργοῦσε, γιὰτὶ ὁ κόσμος ἄλλαξε, καὶ οἱ ἐκτὸς Ρωμαϊκοῦ ‘Ελληνες τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἀφοῦ ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία δὲν ταυτιζόταν ἀπόλυτα μὲ τὴν ντόπια ἐξουσία, εἶχαν ἕνα μεσοδιάστημα, ὅπου θὰ μπορούσαν νὰ κινηθοῦν πρὶ ἄνετα καὶ νὰ διαπρέψουν, ἐλεύθεροι ἀρκετὰ ἀπ’ τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς ἐξουσίας τῶν προυχόντων τῆς Ρωμιοσύνης. Καὶ ἀναπτύχθηκαν ἀρκετὰ, καὶ ἐκάναν ἀκόμα καὶ ἐπανάσταση ἐνάντια στὰ ντόπια καὶ ρωμαϊκά συμφέροντα. Καὶ ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἐκτροπή. Τὰ μικροσυμφέροντα, τὸ χῆμα, ἡ ἀντίδραση τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ κυ-

ρίως οί μεγάλες δυνάμεις με τούς προγόνους τών σημερινών ρωμιών εξουσιαστών οδήγησαν στην δημιουργία τού ρωμαϊκού μαντριοῦ. Τώρα εἶχε ἀπόλυτα ὀλοκληρωθεῖ ἡ ταύτιση ρωμαϊκῆς ἐξουσίας σὲ ἐπίπεδο ἔθνους καὶ σὲ ἐπίπεδο κράτους. "Ο,τι δὲν εἶχε πετύχει αἰῶνες τώρα ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, τὸ πέτυχε κάπου στὶς ἀρχές τού περασμένου αἰῶνα. Ἡ ἀπόλυτη κυριαρχία τῆς ἦταν γεγονός. Οἱ κάποιοι, πὺν τούς ἐξέφυγαν καὶ παρέμειναν στὶς πατρογονικὲς τους ἐστίες, καὶ κάποιοι ἄλλοι, ὅπως προεῖπαμε, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία ὀργάνωσης, ἀπὸ τὴν προχειρότητα, τὴν καταπίεση καὶ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξαθλίωση, πῆραν τὸν δρόμο τῆς μετανάστευσης καὶ ἐκεῖ στὴν ξενητεία ἀνέπτυξαν τὶς πανάρχαιες Ἑλληνικὲς ἀρετὲς καὶ μετὰ τὴν πείσμα καὶ φιλότιμο στηριζόμενοι πάνω σ' αὐτὸ πὺν ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία δὲν εἶχε κατορθώσει αἰῶνες τώρα νὰ τούς ξεριζώσει, τὴν Ἑλληνικὴ ταυτότητα καὶ συνείδηση, διέπρεψαν καὶ καταξιώθηκαν σὲ ὅλους τούς τομεῖς πὺν μπορεῖ νὰ ἀποτελοῦν τὴν δομὴ μιᾶς σύγχρονης κοινωνίας. Καὶ ἐφτιαξαν μιὰ πραγματικὴ Ἑλλάδα, μιὰ οἰκουμένη Ἑλλάδα Ἑλλήνων, πὺν ἀπλώνεται δυναμικὰ σὲ ὅλη τὴν ὑφῆλιο. Ἀπὸ τὴν Βόρεια Ἀμερικὴ ἕως τὰ βάθη τῆς Κίνας, ἀπὸ τὴν Αὐστραλία ἕως καὶ τὸ πῶ μικρὸ κρατίδιο τῆς Ἀφρικῆς. Ζοῦν καὶ περνᾶν τὸ μῆνιμα, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ Ἑλλάδα ἡ πρόοδος, ἡ ἀνάπτυξη, ἡ δημιουργία, τὸ πνεῦμα, ἀφοῦ Ἑλληνες ἐπιστήμονες τῆς διασπορᾶς ἀναγνωρίζονται διεθνῶς σὲ ἐπιστημονικὰ συνέδρια, πανεπιστήμια καὶ ὀργανισμοὺς μέσα ἀπὸ τὶς ἀνακαλύψεις, τὶς θεωρίες καὶ τὶς πρακτικὲς τους.

Καὶ τὸ ἐρώτημα, τὸ σκληρὸ ἐρώτημα εἶναι: Σὲ τί τοὺς βοήθησε ὅλους αὐτοὺς τὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο; Πότε ἐνίσχυσε τὶς προσπάθειές τους; Ποτέ καὶ οἱ τίποτε. Πάντα τοὺς γύριζε τὴν πλάτη, καὶ πάντα ἦταν γι' αὐτοὺς ἐδῶ τούς καρεκλοκένταυρους, τοὺς θλιβεροὺς ἀρχοντοχωριάτες καὶ ψωροῦπερήφανους, οἱ ἀποδιοπομπαῖοι τράγοι, οἱ «πιατᾶδες», πὺν ἄλλωστε δὲν πλήρωναν φόρους. Τώρα ὅμως πὺν οἱ «πιατᾶδες» γυρίζουν καταξιωμένοι, εἶναι οἱ ἀγαπημένοι μας ἀδελφοί. Ἀλλὰ μποροῦν νὰ ἔχουν τὰ ἐρεπτα τῆς Ρωμοσύνης συνείδηση, ντροπὴ καὶ φιλότιμο; Ὅμως ὅλοι Ἕλληνες δὲν εἴμαστε; Γιατί ἐμεῖς ἐδῶ νὰ καταρρέουμε καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ νὰ διαπρέπουν; Τί δημιουργοῦν ἀραγε αὐτὴν τὴν διαφορὰ; Τὰ πράγματα μιλάνε ἀπὸ μόνα τους. Ὅταν ἐκεῖ ἔπαψε νὰ λειτουργῇ ὁ φόδος τού Ρωμαϊκοῦ κρατικοῦ πέλεκν, πὺν ἔσπεκε ἀπειλητικὰ πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τους, τότε καὶ ξύπνησε ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ συνείδηση καὶ γιγαντώθηκε, θέριψε καὶ δημιούργησε.

Καὶ πρέπει τώρα, πὺν τὰ πράγματα ἀλλάζουν καὶ ἡ ἀνθρωπότητα ὁδεύει πρὸς τὸν εἰκοστὸ πρῶτο αἰῶνα, ἡ ἑλληνικὴ διασπορὰ νὰ τὸ συνειδητοποιήσῃ γιὰ τὰ καλὰ. Αὐτὸ πὺν τούς ἄλλαξε, αὐτὸ πὺν τούς μεταμόρφωσε ἀπὸ ἀνήμερους νὰ ἀντιδράσουν καὶ νὰ δημιουργήσουν προοδευτικὲς ὀντότητες, ἦταν ἡ Ἑλληνικὴ αὐτὴ ἱστορία, τὸ Ἑλληνικὸ τους ὄνομα, οἱ Ἑλληνικὲς τους παραδόσεις, ἡ Ἑλληνικὴ ἀλήθεια, πὺν ἀναστήθηκαν μέσα τους, ὅταν ἡ Ρωμοσύνη ἔπαψε νὰ τοὺς μιλά πιά, ἀφοῦ ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν τοὺς ἐξουσίαζε. Ἀς μὴν θέτουν λοιπὸν τὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο ὡς κορωνίδα τῶν συνεδρίων τους καὶ τῶν δραστηριοτήτων τους, ἄς μὴν ξαναγυρίσουν ἐκεῖ πὺν ξεκίνησαν. Μόνοι τους, ὅπως καὶ μόνοι τους τὰ κατὰφεραν, ἄς συνεχίσουν. Ἀς παρακάμψουν ὀριστικά καὶ γιὰ πάντα τοὺς νεκροθάφτες τῶν ὀνείρων τους, αὐτοὺς πὺν ἔθεσαν τὴν ταφόπλακα πάνω ἀπ' τὸ νεκρὸ, ὅπως νόμιζαν, σῶμα τῆς Ἑλλάδας, κι ἄς προχωρήσουν μαζί με μᾶς, πὺν ἐδῶ, στὸν προμαχῶνα τῆς Ἑλλάδας, ἀγωνιζόμαστε, γιὰ νὰ στήσουμε κυρίαρχο τὸ Ἑλληνικὸ πάνω σ' αὐτὸ πὺν καταρρέει, αὐτὸ πὺν ἦταν καὶ δικὴ τους ἀταπότη.

Πρὶν ἀπὸ ἑκατὸν ἐβδομήντα πέντε χρόνια πάλι ἐκτὸς Ἑλληνικοῦ χώρου ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση. Τώρα ἡ νέα πνευματικὴ ἐπανάσταση φαίνεται νὰ ξεκινᾷ καὶ πάλι ἐκτὸς Ἑλλαδικοῦ χώρου. Ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ διασπορὰ, πὺν δὲν πρέπει νὰ ἀφομοιωθῇ, ὅπως κάποιοι πολὺ θὰ τὸ ἤθελαν. Κάποιοι ἀπόγονοι τῶν Ρωμιῶν ἐξουσιαστῶν τού ἔθνους ἐκτὸς Ἑλλαδικοῦ, πὺν ὄρισαν ἡ λειτουργία στὶς ἐκκλησίες τῆς Ἀμερικῆς νὰ γίνεται στὰ ἀγγλικά. Αὐτοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ προστάτες τού Ἑλληνικοῦ, αὐτοὶ πὺν καταγοῦν τὴν γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, Ἑλλάδα καὶ Ἑλληνικὸ εἶναι μόνο ἡ Ἑλληνικὴ σκέψη καὶ συνείδηση. Τίποτε ἄλλο δὲν χωράει ἀνάμεσά τους. Κι ὅτι προσπάθησαν τεχνένηντος νὰ ἐμφυτεύσουν, αὐτὸς ὁ διαχρονικὸς καὶ οἰκουμενικὸς ὕμνος ὀργανισμοῦ τὸ ἀπέριψε σὰν ξένο σῶμα. Αὐτὸ εἶναι τὸ παρελθόν μας, αὐτὸ τὸ παρὸν κι αὐτὸ τὸ μέλλον μας. Τὸ μέλλον ὅσων συνειδητοποιοῦν μέρα μετὰ τὴν μέρα, ὥρα μετὰ τὴν ὥρα, ἐδῶ ἡ στήν ξενητεία, ὅτι Ἑλλάδα εἶναι αὐτὸ πὺν εἶναι. Ἑλλάδα. Αὐτὸ μόνο. Καὶ τὸ μέλλον στὸν αἰῶνα πὺν ἐρχεται προβάλλοντας μέσα ἀπὸ Ἑλληνικὲς ἀξίες, ἐπιστήμη, ἐλευθερία, τεχνολογία, πρόοδος καὶ ὅλα ἐκεῖνα πὺν συνθέτουν τὴν Ἑλληνικὴ διαχρονικὴ σκέψη καὶ ποιητικὴ, εἶναι Ἑλληνικὸ, παγκόσμιο καὶ κυρίαρχο.

Νέμεσις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ κ. Κ. ΚΑΖΑΚΟΥ



*Στο γραφείο του στο Θεατρικό Έργαστήρι ο Κώστας Καζάκος δεξιά. Άριστερά
ό συνεργάτης του «Δαυλού» κ. Παν. Α. Κουβαλάκης.*

«Η σύγχρονη δημοκρατία είναι υποκατάστατο της αρχαίας Ἀθηναϊκῆς. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ παρακολουθήσουν τοὺς ἀρχαίους τραγικούς. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐδῶξε μέχρι ἐξοπτώσεως τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ τὸ Θέατρο νεκρώθηκε ἐπὶ αἰῶνες. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ὑπόδουλος ἐπὶ Βυζαντίου. Στὴ συνείδηση τοῦ καθενὸς ἀφήνεται ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴ ρωμιοσύνη καὶ ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἐλληνικότητος. Ὅ,τι ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἐκφυλίζεται. Ἡ Τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ ἀναστρέψῃ τὸν κατῆφορο τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας».

[Ὁ διαπρεπὴς ἠθοποιὸς κ. Κώστας Καζάκος εἶναι γνωστὸς γιὰ τὴν πολὺχρονη προσπάθειά του νὰ ἀνεβάσῃ τὴν ποιότητα τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου, νὰ βελτιώσῃ τὴν προσφερόμενη θεατρικὴ παιδεία στὸν τόπο μας καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν θεατρικὸ θεσμὸ κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ ὁδηγὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐξ ὀρίσμου καὶ ἀπὸ συστάσεώς του εἶναι. Ἀλλὰ ὁ κ. Κ.Κ. εἶναι πρὸ παντὸς ἓνας διανοούμενος μὲ πολὺ προχωρημένη καὶ βαθειὰ προσέγγιση τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, πράγμα ποὺ τὸν καθιστᾷ πρωτοπόρο πνευματικὸ ταγὸ τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόψεις γιὰ τὰ σύγχρονα ἐλληνικὰ θέματα καὶ τὴν παγκόσμια προβληματικὴ τοῦ καιροῦ μας εἶναι πάντοτε ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσες. Ὁ κ. Κ.Κ. εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ ἀπαντήσῃ σὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις τοῦ «Δ» πάνω στὰ προβλήματα αὐτά. Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο τῆς συνέντευξης.]

ΕΡΩΤΗΣΗ: Υπηρετήσατε, κ. Καζάκο, τὸ Θέατρο καὶ τὸν Κινηματογράφο γιὰ δεκαετίες, ἀδιαλείπτως μέχρι σήμερα. Πιστεύετε, ὅτι τὸ Θέατρο παρέχει σήμερα μιὰ σημαντική κοινωνική καὶ πολιτιστική προσφορά ἢ ἀπλᾶ καὶ μόνο συνεισφέρει στὴν ξεκούραση καὶ διασκέδαση τῶν θεατῶν;

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΖΑΚΟΣ: Στὸ Θέατρο, καὶ γενικότερα σ' αὐτὸ πού λέγεται θέαμα, σ' ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τοῦ θεάματος, ὑπάρχουν ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Πὺν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ ἀπλὴ διασκέδαση μέχρι αὐτὸ πὺν λέμε «ψυχαγωγία», μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀγωγῆς τῆς ψυχῆς, ἢ ὁποία εἶναι πολὺ βαθεῖα ἔννοια, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονταν καὶ καθόριζαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Στὴν γλῶσσα μας ἡ ἔννοια αὐτὴ ἔχει τρομερὲς διαστάσεις, μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσιαστική ἀγωγή τῆς ψυχῆς, τοῦ πνεύματος δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου, διασκέδαση, ἀλλὰ χωρεῖ ἀκόμα καὶ τὸ χυδαῖο θέαμα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὸ πόσο κάθε καλλιτέχνης καταφέρει νὰ συνειδητοποιήσει τὸν ρόλο του, τὴν ἀποστολὴ του μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ νὰ ἀναπτύξει τὶς ἱκανότητές του ἔτσι, ὥστε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς μεγάλες ἔννοιες, νὰ προβάλλῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὶς ἀξίες, αὐτὲς πὺν κάνουν τὴ ζωὴ μας ὁμορφὴ, νὰ ἔχει περιεχόμενο καὶ ν' ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ζοῦμε, αὐτὸ εἶναι θέμα προσωπικῆς πορείας τοῦ κάθε καλλιτέχνη. Ἐχει σημασία τὸ εὖρος καὶ τὸ βάθος τῆς συνειδησίης του, ἔχει σημασία τὸ πόσο ἔχει ἀντιληφθεῖ τὴν πραγματικότητα, πόσο ἔχει ἀντιληφθεῖ τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι δημιουργοῦν τὸ φαινόμενο τῆς τέχνης, τί ἀνάγκες ἐξυπηρετεῖ ἡ τέχνη, καὶ ἡ ἱκανότητά του ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτὲς τὶς ἀνάγκες, νὰ καλύπτῃ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. Ἡ τελικὴ προσφορὰ τοῦ καλλιτέχνη κρίνεται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος. Προθέσεις καλὲς ἔχουν ὅλοι οἱ καλλιτέχνες, τὸ πόσο μπορεῖ ὁμῶς ὁ καθένας, τὸ συνάγουμε ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς πορείας του.

Ἡ σημερινὴ δημοκρατία ὑποκατάστατο τῆς ἀρχαίας

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ἐχετε μιὰ ιδιαίτερη τριβὴ μὲ τὸ Ἀρχαῖο Θέατρο, μὲ τὴν ἀρχαία θυμὴ. Πιστεύετε, ὅτι ὁ σημερινὸς Ἕλληνας, αὐτὸς πὺν παρעνρίσκαται στὶς παραστάσεις, διαθέτει ἐπαρκὴ παιδεία, τὴν ἱστορικὴ ὠριμότητα θὰ ἔλεγα, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κοινωνεῖ τὰ μεγάλα νοήματα καὶ μηνύματα, πὺν ἔρχονται ἀπὸ ἓνα τόσο μακρινὸ καὶ ταυτόχρονα τόσο ζωντανὸ καὶ ἐπὶκαιρο παρελθόν;

Κ.Κ.: Ὅπως τὸ εἶπατε, ἱστορικὴ ὠριμότητα χρειάζεται, γιὰ νὰ κατανοεῖ κανεὶς στὸν τόπο μας, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε γέννησε καὶ αὐτὸ τὸ φαινόμενο τοῦ τραγικοῦ Λόγου καὶ τοῦ Θεάτρου στὸ σύνολό του. Ὡς φαινόμενο κοινωνικὸ γεννήθηκε σ' αὐτὸν τὸν τόπο, καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο. Εἶναι ἀποτέλεσμα ἱστορικῶν διεργασιῶν, πὺν ἔφτασαν στὴν ὠριμότητα τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας νὰ γεννήσῃ τὸ Θέατρο. Εἶναι συνυφασμένες ἔννοιες αὐτὲς. Εἶναι γέννημα τῆς ἀμεσης δημοκρατίας τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Αὐτὸ, ὅπως ξέρετε, εἶναι ἓνα ξεχωριστὸ φαινόμενο στὴν ἱστορία τῶν πολιτισμῶν, τὸ ὁποῖο δὲν ξανάγινε, δὲν μπορέσανε οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες, ὅπου γῆς, νὰ ξαναφτιάξουν συνθήκες ζωῆς ἔτσι, ὅπως τὶς ἔφτιαξε ἡ Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία. Ἀλλὰ τὸ Θέατρο γεννήθηκε καὶ μᾶς παρακολουθεῖ. Ἐχομε μέχρι σήμερα καταφέρει στὴν καλύτερη περίπτωσιν νὰ ἔχομε κάποια ὑποκατάστατα ἐκείνης τῆς δημοκρατίας. Ἐπαψε νὰ εἶναι ἀμεση, ἔπαψε νὰ ἀφορᾷ ὅλους τοὺς πολίτες, ἔχει περιοριστεῖ, καὶ πολλὰ στοιχεῖα τῆς εἶναι ὑποκατάστατα τῶν ἀξιών τῆς δημοκρατίας. Τὸ Θέατρο ὁμῶς ἀνδρώθηκε, καὶ τότε ἔφτασε στὸ ἀπόγειό του, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁλόκληρη ἡ Ἀθηναϊκὴ πολιτεία, καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα πῆρε τὸν δρόμο του καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία στὰ δῆματά της.

Ἐδῶ, στὸν τόπο μας, ἔχομε ἓνα προνόμιο λόγω αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς συγκυρίας: ὁ κόσμος, ὁ λαὸς μας, οἱ θεατὲς μας παραμένουν λόγω παράδοσης, λόγω συνέχειας τῆς γλῶσσας, ἢ ὁποία εἶναι ὁ βασικὸς φορέας τοῦ πολιτισμοῦ, παραμένουν τὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο κοινὸ πὺν ὑπάρχει στὸν κόσμo. Αὐτὸ εἶναι προνόμιο τοῦ τόπου



Ὁ Κώστας Καζάκος σὲ πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἀρχαίας τραγωδίας («Ἡλέκτρα»).

μας, είναι προνόμιο του Θεάτρου. Αυτό λέμε και ξαναλέμε, αλλά δεν το καταλαβαίνει κανείς, ούτε οι άνθρωποι του Θεάτρου, και κυρίως δεν το καταλαβαίνει ή πολιτεία. Ο λαός μας έχει την ικανότητα που είχε ανέκαθεν, να παρακολουθεί τώρα, σήμερα, Αίσχύλο και Σοφοκλή και Εὐριπίδη και Ἀριστοφάνη, όλους αυτούς τους κορυφαίους, τους μεγάλους ανθρώπους του Θεάτρου, που δεν ξαναγίναν, που δεν μπόρεσαν οι κοινωνίες να ξαναπιάσουν αυτό το ύψος και το εύρος της σύλληψης και της ποίησης. Ο κόσμος μας σήμερα μπορεί και τους παρακολουθεί ανετότατα, σάν να είναι σύγχρονοι, γεννημένοι στις μέρες μας.

ΕΡΩΤ.: Πιστεύετε δηλαδή, ότι ο ιδεολογικός μεσαίωνας, που επιβλήθηκε από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, άφησε ανέπαφη την συνείδηση των Ἑλλήνων; Γιατί, όπως ξέρετε, κύριε Καζάκο, το Θέατρο ως κομμάτι του Ἑλληνικού Πολιτισμού διώχθηκε μανιωδώς. Ο ἡθοποιός ήταν το «ὄργανο τοῦ Σατανᾶ», ήταν καταραμένος, αφορισμένος. Το Θέατρο χάνεται, και επανέρχεται στα χρόνια της Ἀναγέννησης. Αυτό δεν επηρέασε κατ' ἀρχὴν τὴν συλλογικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ;

Κ.Κ.: Ἔχω τὴν ἐντύπωση, γιὰ νὰ μὴν ἐπιστημονικοποιήσουμε τὴν συζήτηση καὶ μποῦμε σὲ χωράφια καθηγητᾶδων, ἀπὸ τὴν πείρα μου καὶ ἀπὸ αὐτὸ πὸν κατακτᾶ κανεὶς ζώντας μέσα σὲ μία τέχνη γιὰ πολλὰ χρόνια, πὸν τρώει τὴν ζωὴ του σ' αὐτὸν τὸν χώρο, ὅτι αὐτὴ ἡ καταστροφή προήλθε ἀπὸ τὴν μετατόπιση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴν παρουσία τοῦ χριστιανισμοῦ, πὸν ἦρθε ἀπλωμένος σ' ὁλόκληρο τὸν γνωστὸ τότε κόσμο, κυρίως πρὸς ἀνατολὰς. Ἐξοντώθηκε ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς καὶ βέβαια καὶ τὸ Θέατρο, τὸ ὁποῖο νεκρώθηκε. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες τὸ Θέατρο ἀφανίστηκε, ἔχουμε ἓνα τεράστιο κενό.

ΕΡΩΤ.: Ὑπῆρξε καὶ ἰδιαίτερος λόγος, πὸν ἔκανε τὴν νέα θρησκεία νὰ στραφεῖ μετὰ μανίας εἰδικῶς κατὰ τοῦ Θεάτρου;

Κ.Κ.: Ὅλες οἱ θρησκείες τοῦ κόσμου καὶ πολὺ περισσότερο ὁ χριστιανισμὸς ἐνσωμάτωσε ὅλα τὰ παλαιότερα σχήματα, ὅλα τὰ παλαιότερα τελετουργικά, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐπιβληθεῖ. Τὰ ἐνσωμάτωσε ὅλα στὸ δικό του τελετουργικό.

ΕΡΩΤ.: Καὶ ἀπαγόρευσε ὁποιαδήποτε θεατρικὴ ἔκφραση ἐκτὸς τῶν δικῶν του ὁρίων;

Κ.Κ.: Ἀκριβῶς. Ἔχω τὴν πεποίθηση, ὅτι αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ πολιτικὴ εὐστροφία. Οἱ πατέρες ἦταν πανέξυπνοι. Τὸ Θέατρο, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ τέχνη γενικότερα, εἶναι ὁ ἀντίποδας τῆς θρησκείας. Αὐτοῦ πὸν προσπαθεῖ ἡ θρησκεία νὰ καλύψει σάν ἀνάγκη τῆς κοινωνίας, γιὰ τὴν ἡθροσκεία καλύπτει κάποιες ἀνάγκες τῶν μαζῶν, τὴν ἄγνοια, τὸν φόβο, τὸν τρόμο μπροστὰ στὸν θάνατο. Ὅλα αὐτὰ ἡ θρησκεία τὰ καλύπτει μὲ τὸν δικό της τρόπο, δίνει κάποια «διέξοδο» στὶς μάξες, δίνει ἓνα ὄραμα γιὰ μετὰ θάνατον ἱκανοποίηση. Μεταθέτει τὰ προβλήματα ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ σὲ κάποιο μεταθανάτιο ὄραμα. Ἡ μία θρησκεία λέει «θὰ ἔχουμε πιλάφια καὶ μέλια», ἡ ἄλλη λέει «θὰ ἔχουμε νιρβάνα», ἡ ἄλλη «τίς ἀγκάλες τοῦ Ἀβραάμ». Ἔτσι κάθε θρησκεία φτιάχνει ἓνα παραμῦθι, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ πλησιάζει στὸν θάνατο μὲ κάποιο κουράγιο. Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία ὅμως δὲν ἱκανοποιεῖται μόνο ἀπὸ αὐτὰ καὶ φτιάχνει καὶ ἄλλες μορφές, γιὰ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα σ' αὐτὸ πὸν λέμε «κόσμο», «σύμπαν», «πραγματικότητα». Καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἀντίποδας τῆς θρησκείας εἶναι ἡ τέχνη, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει ἀκριβῶς ψεύτικα ὁράματα, πλαστὲς εἰκόνες. Δὲν ἐπιτρέπει αὐτὸ πὸν λέμε παρηγοριά. Καθοδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀναπτύξῃ τὴν συνείδησή του, νὰ ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά του σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, πὸν εἶναι μέσα στὴν πραγματικότητα.

Τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μέσα ἀπὸ τὴν τέχνη ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀντιμετωπίζει μὲ ὀρθία συνείδηση, χωρὶς φόβο, χωρὶς πανικό, χωρὶς ψευδαισθήσεις, ὡς πραγματικὸ γεγονός, καὶ ἀκόμα ζητᾶ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ χαρεῖ. Αὐτὰ ἀμέσως ἔρχονται σὲ σύγκρουση μὲ αὐτὸ πὸν ἡ θρησκεία προσπαθεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ στὶς μάξες, στὰ

ἀσυνείδητα πλήθη τῶν λαῶν, τὰ ὅποια δὲν καταφέρουν στὴν διάρκεια τῆς ζωῆς τους νὰ ἀποκτήσουν συνείδηση τῆς ὑπαρξῆς τους. Μὲ τὴ θρησκεία ὁ ἄνθρωπος μεταθέτει τὶς εὐθύνες ἀπ' τὸν ἑαυτό του σὲ κάποια «εἰδῶλα», σὲ κάποια φυσικὰ φαινόμενα (ἥλιος, φεγγάρι, πηγές), ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἐρμηνεύσει τὴν παρουσία τους. Οἱ σύγχρονοι θρησκείες εἶναι βέβαια περισσότερο πολὺπλοκες, ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴν τάση στηρίζονται.

ΕΡΩΤ.: Ποιὰ ἦταν ἡ κυρίαρχη συνέπεια τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας;

Κ.Κ.: Ἐχω τὴν ἐντύπωση, ὅτι πάντοτε ἡ ἐπιβολὴ μιᾶς νέας θρησκείας εἶναι ἓνα φρενάρημα στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Γι' αὐτὸ κυνηγήθηκε κάθε μορφὴ τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, καταστράφηκε τὸ Θέατρο, καταργήθηκε, ἀπαγορεύθηκε, ἔσθθη γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, μέχρι καὶ τὸν Μεσαίωνα, ὅπου ξανάρχισαν πάλι οἱ ἄνθρωποι μέσα ἀπὸ τὴν θρησκεία τὰ μεσαιωνικὰ μυστήρια. Γίνονταν σχεδὸν μέσα στὶς ἐκκλησίες, στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας, εἶχαν διδλικά θέματα, ἀλλὰ ἦταν θέατρο.

ΕΡΩΤ.: Πῶς τὰ ἐπέτρεψε αὐτὰ ἡ ἐπίσημη θρησκεία;

Κ.Κ.: Ξεκίνησαν μὲ τέτοια μορφὴ, ποὺ ἡ ἐκκλησία τὰ ἐγκολπώθηκε καὶ τὰ χρησιμοποίησε γιὰ τοὺς δικούς της σκοποὺς. Τὸ Θέατρο ὅμως, ὁ πυρήνας τῆς τέχνης ποὺ ἀρχισε νὰ ἐμφανίζεται, ἀναπτύχθηκε καὶ λειτούργησε αὐτοδύναμα καὶ πῆρε τὸν δρόμο του. Καὶ ἔφτασε νὰ περάσει ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐποχὲς τῆς Ἀναγέννησης, νὰ ἔχουμε τὴν ἀνθήση τοῦ ἐλισαβετιανοῦ θεάτρου, μὲ τὸν Σαίξπηρ καὶ τοὺς προδρόμους του, νὰ ἔχουμε τὸ ἰσπανικὸ, τὸ γαλλικὸ, τὸ ἰταλικὸ θέατρο. Ἀρχισε νὰ γίνεται κοσμικὸ πλεόν, νὰ ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ νὰ γίνεται αὐτόνομο, ὅπως ἄλλωστε εἶχε γεννηθεῖ.

Τὸ Βυζάντιο εἶχε ὑποδουλώσει τὸν Ἑλληνισμό

ΕΡΩΤ.: Μὲ τὸν ὄρο «ρωμιοσύνη», κύριε Καζάκο, προσδιορίζεται ἡ εἰκόνα τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ συμπλέγματος σήμερα. Πῶς συννιπάρχουν καὶ συμβιώνουν στὴν συνείδηση τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνα δύο διαφορετικὲς καὶ ἐν πολλοῖς ἀντίθετες καὶ συγκρουόμενες ἱστορικὲς καὶ ἰδεολογικὲς στάσεις;

Κ.Κ.: Εἶναι πολὺπλοκο τὸ θέμα καὶ χρειάζεται προσοχή. Ὁ τόπος μας ἔχει περάσει δύο χιλιάδες χρόνια δουλείας μέχρι σήμερα, ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴ κατάκτηση ποὺ κατέλυσε τὶς ἐλληνικὲς πόλεις καὶ ἡ Ρώμη ἐγίνε κοσμοκράτειρα, ὅπως ἐγίνε σήμερα ἡ Ἀμερική καὶ ὁδεύει στὰ χνάρια τῆς Ρώμης. Ὁ Δυτικὸς κόσμος ἔχει σήμερα τὴν ρωμαϊκὴ δομὴ κοινωνίας. Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλάδα, αὐτὴ ἡ χερσόνησος ποὺ γέννησε αὐτὸν τὸν πολιτισμό, ἦταν ὑπὸ συνεχῆ δουλεία. Πονηροὶ οἱ Ἕλληνες τῶν νεώτερων χρόνων θέλησαν νὰ θεωρήσουν τὸν ἑαυτό τους ὡς κληρονόμο τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνόμασαν τὴν Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάδα ἦταν μιὰ κατακτημένη ὑπόδουλη ἐπαρχία, ὡς «ἐλληνική».

ΕΡΩΤ.: Ἦταν ὁμως;

Κ.Κ.: Ὁχι, βεβαίως ὄχι. Καὶ τὴν μετονόμασαν σὲ «Βυζάντιο». Τὸ Βυζάντιο εἶναι ἓνας φιλολογικὸς ὄρος, ὁ ὁποῖος εἰπώθηκε σὲ κάποια φάση τοῦ περασμένου αἰῶνα ἀπὸ φιλόλογους. Οἱ ἄνθρωποι τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ εἶχε πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολη, ποτὲ δὲν ὀνόμασαν τοὺς ἑαυτοὺς τους Βυζαντινοὺς. Τὸ Βυζάντιο ἦταν ἓνα μικρὸ ἀρχαῖο χωριουδάκι τῆς Προποντίδας, ποὺ ἐγίνε ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς. Καὶ δὲν εἶχε μείνει ἵχνος ἀνάμνησης ἀπὸ αὐτό. Ἐμεῖς θελήσαμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε Βυζάντιο, γιὰ νὰ τὸ ἐλληνοποιήσουμε, νὰ ποῦμε ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε αὐτὴ ἡ αὐτοκρατορία. Καὶ ἀποφασίσαμε κάποια στιγμή λόγω τῆς μεγάλης αὐτῆς ιδέας, ἡ ὁποία κατὰστρεψε τὸν τόπο μας, καὶ γιὰ πολιτικούς λόγους νὰ αὐτοαποκληθοῦμε «ρωμαῖοι».

Ἀλλάξαμε καὶ τὸ ὄνομά μας. Χάσαμε τὶς ρίζες μας, χάσαμε τὸ ὄνομά μας λόγω τῆς

τεράστιας δουλείας και τὸ κάναμε «ρωμιοσύνη». Καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀκόμα μᾶς ὀνομάζουν «ρωμιούς». Καὶ κάποια στιγμή καὶ ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία καὶ ὁ χριστιανισμός ἀποφάσισαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπίσημα. Χωρὶς νὰ σημαίνει, ὅτι κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μασκαράδες, ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνο καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι ἦταν Ἕλληνας καὶ ὅτι εἶχε σχέση μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτοὶ ἦταν κατακτητές. Καὶ αὐτοὺς τοὺς κατακτητές μας τοὺς πήραμε σήμερα καὶ τοὺς κάναμε «ἥρωες», «ἁγίους» καὶ «μεγάλους» καὶ τοὺς τιμᾶμε. Ἐὰν ἡ γερμανικὴ κατοχὴ τὸ 1940-44 διαιωνιζόταν, ἐὰν ὁ Χίτλερ νικούσε στὸ ρωσικὸ μέτωπο καὶ κρατοῦσε χίλια χρόνια τὸ Γ' Ράιχ, ὅπως ὑπολόγιζε ὁ τρελλὸς αὐτός, φοβάμαι ὅτι θὰ ξανακάναμε πάλι τὸ ἴδιο, ὅπως κάναμε μετὰ τὴν Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία: θὰ εἶχαμε ὀνομαστῇ «γερμανοί».

Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, αὐτὸς ὁ μεγαλοφυὴς ρωμαῖος, κατάφερε νὰ ξαναστήσει τὴν αὐτοκρατορία στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ τῆς δώσει χίλια χρόνια ζωῆς. Δημιούργησε τὸ πρῶτο πολυεθνικὸ κράτος τῆς ἱστορίας καὶ ἐγκολπώθηκε τὴν θρησκεία τῶν κυνηγμένων, γιὰ νὰ φανεῖ ἡ αὐτοκρατορία οἰκεία στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς ὁποῖους οἱ ρωμαῖοι σφάζανε σωρηδόν, ὅπως τώρα κάνουν οἱ Ἀμερικανοί. Καὶ τώρα ἡ τάση δὲν εἶναι νὰ ἐξαμερικανισθοῦμε; Προσπαθοῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ αἰσθανόμαστε καὶ ἐλεύθεροι καὶ σύμμαχοι καὶ φίλοι, γιὰ νὰ ἐνσωματωθοῦμε σ' αὐτὸ τὸ σύστημα.

Τὸ πρόβλημα τοῦ ρωμιοσυνισμού τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας

ΕΡΩΤ.: Μήπως ἡ «ρωμιοσύνη» εἶναι κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν λαῶν σήμερα;

Κ.Κ.: Ἔτσι νομίζω.

ΕΡΩΤ.: Ἴσως γιὰτί ὅλοι οἱ λαοὶ δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ πραγματικὰ ἐλεύθεροι;

Κ.Κ.: Αὐτὸ πιστεύω. Τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦταν ἡ μοναδικὴ ἐξαίρεση. Γι' αὐτὸ ἡ ἱστορία μᾶς λέει, ὅτι ἄντεξε πάρα πολὺ στὸν διωγμό. Ὁ διωγμὸς ἦταν πολὺ σκληρὸς καὶ ὀλομέτωπος. Κυνηγήθηκε κόσμος, σκοτώθηκε κόσμος, χάθηκε κόσμος πολὺς. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνα ἄντεξε, κράτησε τρομακτικά. Καὶ ἦταν τὸ κέντρο, τὸ φυτώριο τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἦταν τὸ τελευταῖο προπύργιο. Αὐτὸ δείχνει τὴν δύναμη ποὺ ἀσκούσε τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἡ ὁποία ἔβαλε τίς βάσεις τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀντίληψης γιὰ τὴ ζωὴ. Αὐτὸς ὁ οὐμανισμὸς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ ὑψηλότερο δεῖγμα ἀνθρώπινης σκέψης ποὺ ἔχουμε, καὶ τὸ ὁποῖο ἀκόμα δὲν ξεπεράστηκε.

ΕΡΩΤ.: Σήμερα τί πρέπει νὰ κάνουμε, κ. Καζάκο, πρέπει νὰ ἐπιμένουμε στὴ ρωμιοσύνη μας; Νὰ δεχόμαστε «μεγάλους» καὶ «ἁγίους» τὸν Ἰουστινιανὸ καὶ τὸν Θεόδωρο;

Κ.Κ.: Ἐγὼ ἔχω τὴν ἀντίληψή μου γι' αὐτὰ τὰ πράγματα.

ΕΡΩΤ.: Αὐτὴν ἀκριβῶς θέλουμε νὰ ἀκούσουμε.

Κ.Κ.: Κινδυνεύει κανεὶς σήμερα, ὅταν προσπαθῇ νὰ ἑλληνοποιήσει τὴν ὑπαρξή του καὶ νὰ πεῖ ὅτι εἶναι Ἕλληνας καὶ ὄχι Ρωμαῖος, κινδυνεύει νὰ χαρακτηρισθῇ ἀρχαιολάτρης, πατριδοκάπηλος, ἀρχαιολάγνος.

ΕΡΩΤ.: Τὸ θέμα δέβαια εἶναι νὰ γίνουμε, καὶ ὄχι ἀπλᾶ νὰ λεγόμαστε Ἕλληνες.

Κ.Κ.: Ἡ ἀντίληψή μου εἶναι, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς παρέμεινε λάτρης τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Καὶ σὲ πολλὰς ἐκφάνσεις του παρέμεινε «εἰδωλολατρικός». Ἡ ἐννοία «εἰδωλολάτρης» φυσικὰ δὲν ὑπάρχει στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, μετὰ τὸ περιεχόμενο ποὺ τὴν κατηγορεῖ ἡ θρησκεία. Ὁ λαὸς μας δὲν ξεπέφτει, ὁ τόπος μας δὲν σηκώνει μεταφυσικὰ καὶ τέτοια πράγματα. Οἱ Ἕλληνες ἦταν καὶ εἶναι πραγματιστές, ἡ σκέψή τους εἶναι πρακτικὴ. Ἔχουν τρομερὴ ὀξυδέρχεια καὶ ἐρευνητικὸ πνεῦμα. Ἡ περιέργεια καὶ ἡ ἀναζητήση εἶναι μέσα τους.

ΕΡΩΤ.: *Κοντά σ' αυτά όμως παρατηρούμε και την θρησκευτική μοιρολατρία, και πολλές φορές τον φανατισμό.*

Κ.Κ.: Έάν δει κανείς τους φανατικούς της εκκλησίας, τις μεταξύ τους συγκρούσεις, όπως στην Λάρισα, στις διάφορες μητροπόλεις ή έξω από τα μοναστήρια, και συγκρίνει κανείς αυτό το επίπεδο με το επίπεδο που αντιπροσωπεύει αυτό που λέμε «έλληνισμός» και «έλληνικότητα», ως αποφασίσει ο καθένας τί από τα δύο θέλει να είναι.

Αν θέλει να εκπροσωπείται και να εκφράζεται με τα εκκλησιαστικά μαλλιοτραβήγματα, ή αν θέλει να είναι αυτό που οι Έλληνες θεωρούν παιδεία, προσωπικότητα, συνείδηση, ελεύθερο πνεύμα. Καθένας αποφασίζει για τον εαυτό του. Βλέπεις, ότι οι Έλληνες έφτιαξαν την παιδεία και είχαν την τεράστια ευρύτητα πνεύματος να λένε, ότι ο Έλληνας δεν προσδιορίζεται έθνικά. Είναι ο ανεπτυγμένος πνευματικά άνθρωπος, ο όρθιος: ή λέξη «άνθρωπος» σημαίνει αγωνιζόμενο πνεύμα. Οί ιδιότητες του ανθρώπου κατακτώνται με συνεχή πνευματικό αγώνα, ξεπερνώντας το φόβο. Αυτά όλα έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την θρησκεία και τον φανατισμό. Το πάνθεον των Ελλήνων ήταν τελείως άνοιχτό, ελεύθερο για τον καθένα και άκτινοβολούσε φως και όμορφιά. Και φτιάξανε τόσους θεούς, ώστε να εκπροσωπούν οι θεοί όλες τις ανθρώπινες αρετές και αδυναμίες. Τis μορφοποίησαν πάνω σ' ένα πλήθος θεών.

Ο έλληνισμός είναι ή άκτινοβολία που άσκει το Έλληνικό Πνεύμα έξω από τον τόπο μας. Όπου το Έλληνικό Πνεύμα έπηρέασε τους λαούς και οι άνθρωποι έπιδίωκαν να γίνουν σαν τους Έλληνες, εκεί αναπτύχθηκε ο έλληνισμός. Την λατρεία των ανθρώπων για την Ελλάδα την βρίσκεις σ' όλο τον κόσμο. Από τα Βαλκάνια μέχρι τ' Αφγανιστάν, τ' Πακιστάν, τις Ινδίες. Άνθρωποι παντού λατρεύουν την Ελλάδα, χωρίς να ξέρουν πού βρίσκεται. Η λατρεία αυτή υπάρχει παντού, όπως υπήρχε και στα αρχαία χρόνια. Οί πλούσιοι Ρωμαίοι μέσα στα εϋσημά τους είχαν πρώτο να ξέρουν έλληνικά τα παιδιά τους. Από τότε έθεωρείτο, ότι ένας άνθρωπος άξίζει να ζει μόνο, όταν είχε έλληνική παιδεία. Αυτό σήμερα έντοπίζεται και σε λαούς που βρίσκονται ακόμα σε πρωτόγονη φάση, όπως για παράδειγμα τ' Αφγανιστάν. Η άκτινοβολία της αρχαιότητας είναι διάχυτη παντού. Δυστυχώς το παρόν μας είναι οολό και ίσχνό.

“Ο,τι έλέγχεται από την έξουσία έκφυλίζεται

ΕΡΩΤ.: *Ας επιστρέψουμε στο Θέατρο. Ποιό είναι για σάς τó μεγαλύτερο χάρισμα του αρχαίου Θεάτρου, του αρχαίου δράματος;*

Κ.Κ.: Τό αρχαίο δράμα έχει καταφέρει, άκριώς λόγω της τρομερής ανάπτυξης και της όμοιογένειας της Αθηναϊκής πολιτείας, να συμπυκνώσει όλα τα ανθρώπινα προβλήματα. Τά είδε σε βάθος και σε πλάτος και με τέτοια ποιητική φλόγα, πού παγκοσμιοποιήθηκαν τά προβλήματα. Δηλαδή και ό τελευταίος λαός σήμερα, οί Μαλαίσιοι, βλέπουν όλη την προύληματική τους ζωντανή μέσα στο αρχαίο δράμα. Οί Έλληνες έπιασαν την ανθρώπινη άγωνία στη ρίζα της και την είδαν με τέτοιο πλούσιο προβληματισμό, ό όποιος θά υπάρχει πάντα. Με τó πρόσωπο της Αντιγόνης μπορεί να ταυτιστεί μία ρωσίδα, μία γιαπωνέζα, μία ίνδη. Όσο ό άνθρωπος έχει κοινά προβλήματα και ακολουθεί κοινό δρόμο για την συνειδητοποίηση των προβλημάτων του και την προσπάθεια επίλυσής τους, αυτά τά έργα θά παραμεινουν παγκόσμια, επίκαιρα, άξεπέραστα. Δεν νομίζω, ότι θά βρούμε πληρέστερη μορφή καλλιτεχνική, για να μπορούμε να άποδοθοϋν αυτές οί ανθρώπινες άγωνίες.

ΕΡΩΤ.: *Έντοπίζεται παθολογικά στοιχεία στο σύγχρονο παγκόσμιο θέατρο με την ευρύτερη ύποκριτική του διάσταση (κινηματογράφος, τηλεόραση κ.ά.); Υπάρχει δηλαδή ό άνάλογος έκφυλισμός, όπως συμβαίνει και σε άλλες μορφές του Έλληνι-*

κὸν Πολιτισμοῦ, πὸν σήμερα ὑφίστανται μόνο κατὰ τὸν τύπο καὶ ὄχι κατ' οὐσίαν (δημοκρατία, πολιτική, ἀθλητισμός, παιδεία κ.ἄ.);

Κ.Κ.: Ἀπὸ τῆ στιγμῇ πὸν ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα, καὶ ὁ ἀθλητισμός καὶ ἡ τέχνη, εἶναι στὴν διάθεση καὶ στοῦ χειρισμὸ τῆς ἐξουσίας, δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἄλλιως, παρὰ νὰ ἐκφυλίζονται.

ΕΡΩΤ.: *Εἶναι πολὺ σημαντικό αὐτὸ πὸν λέτε καὶ συμφωνοῦμε ἀπόλυτα.*

Κ.Κ.: Οἱ ἐπίσημες μορφές τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου, πὸν χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τις κρατικὲς ἐξουσίες, ἐκφυλίζονται, ἐμπορευματοποιοῦνται καὶ χάνουν ἀμέσως κάθε περιεχόμενο. Τίς χρησιμοποιεῖ ἡ ἐξουσία κατὰ τίς δικές τῆς ἀνάγκες καὶ σκοπιμότητες. Ὅπως κάνει μὲ τὴν τηλεόραση τώρα, ὅπως ἔκανε μ' ὅλες τίς τέχνες, μ' ὅλες τίς ἀνθρώπινες δραστηριότητες, νομίζοντας ὅτι ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλει τίς ἀρχές τῆς. Τὸν κινηματογράφο γιὰ παράδειγμα, πὸν εἶναι βαρεῖα βιομηχανία, πὸν θέλει χρήματα, κεφάλαια, θὰ τὸν ἀφήσει ἡ ἐξουσία στὴν τύχη του; Ὁχι. Τὸ Θέατρο σήμερα ξεφεύγει λίγο, γιὰτὶ δὲν εἶναι χῶρος ἐπενδύσεων, ὅπως καὶ τὸ βιβλίο, δὲν εἶναι παραγωγικὲς ἐπενδύσεις. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ χῶροι αὐτοὶ εἶναι σχετικὰ ἐλεύθεροι, ἀνεξάρτητοι. Μπορεῖς νὰ κάνεις στοῦ Θεάτρου τὴν ἐπανάστασή σου. Εἶναι χῶρος ἀντίστασης στὴν φθορὰ, ὅταν ἐπιτελεῖται μὲ συνείδηση, χῶρος ἀντίστασης στοῦ κατήφορο. Βλέπεις ὅμως, ὅτι σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς, καὶ στοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ στίς τέχνες, παρόλο τὸν κρατικὸ ἔλεγχο, παρόλη τὴν ἐμπορευματοποίηση καὶ τὴν φθίνεια μπορεῖ λόγου χάριν ἓνας ἀθλητὴς νὰ κατακτήσει τίς ἀξίες τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ φθίνεια. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ καλλιτέχνης. Δὲν εἶναι μόνο οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, εἶναι τὸ φρόνημα τὸ ἀθλητικὸ, πὸν μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει μία μονάδα, ἓνας μεμονωμένος ἀθλητὴς. Αὐτὸς καταφέρνει νὰ συλλάβει καὶ νὰ ἐνσωματώσει ψυχικὰ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἀθλητικῆς ιδέας. Χρειάζεται ἥθος, μεγάλο ἥθος, γιὰ νὰ ξεφύγεις ἀπὸ τὴν μετριότητα. Ἐκεῖνο τὸ χαμόγελο τοῦ Πύρρου Δῆμα, ὅταν σηκώνει τὰ δάρεα καὶ χαμογελά, αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ χαιρετᾷ τὴν ἱστορία, σὰν νὰ χαιρετᾷ ὅλους τοὺς ἀθλητὲς πὸν ὑπῆρξαν πρὶν.

Ἡ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ βελτιώσει τὴν κοινωνία

ΕΡΩΤ.: *Ἔχω τὴν γνώμη, ὅτι ἡ κρίση ἐνὸς ἀνθρώπου, πὸν ὑπηρετεῖ τὴν τέχνη μὴ ἀλόκληρη ζωὴ, εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιόπιστη καὶ διορατική. Γι' αὐτὸ θὰ σᾶς ρωτήσω γιὰ τὸ πῶς προεικάζετε τίς ἐπόμενες ἱστορικὲς στιγμές; Προδιαγράφεται αἰσιο τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, κ. Καζάκο;*

Κ.Κ.: Ὁχι, δὲν πᾶμε καθόλου καλά. Τίποτε δὲν δικαιολογεῖ αἰσιοδοξία. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς πρέπει νὰ ποῦμε μέσα στοῦ πλοῦτο τῆς ἱστορίας μας καὶ νὰ ἀντλήσουμε στῆ-ρίγματα. Πρέπει νὰ προβάλλουμε καὶ νὰ στηρίξουμε τίς ἀξίες πὸν καταστρέφονται.

ΕΡΩΤ.: *Ὑπάρχει ἡ προοπτικὴ νὰ κυριαρχήσει τὸ πρότυπο τοῦ ἐλεύθερου, πε-παιδευμένου καὶ συνειδητοποιημένου ἀνθρώπου, ἢ ὁ κόσμος θὰ συνεχίσει νὰ ζεῖ χωρὶς συνείδηση κάτω ἀπὸ τὴν πίεση καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς ἐξουσίας;*

Κ.Κ.: Ὅπως βλέπεις, τὰ πράγματα ὁδηγοῦνται σὲ ὅλο καὶ πὺλ σκληρὸ ἔλεγχο ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐξουσία τῶν πληθυσμῶν. Ὅλα κατευθύνονται πρὸς τὸν πλήρη ἔλεγχο τῆς ἀτομικότητας καὶ τῆς προσωπικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Δὲν βλέπω αὐτὴ τὴ στιγμὴ τοὺς λόγους πὸν θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς κάνουν αἰσιοδόξους. Χειρότερα πᾶμε.

ΕΡΩΤ.: *Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες πρὸς τὰ πὸν βαδίζουν;*

Κ.Κ.: Στὴν Ἑλλάδα σήμερα παραδόξως καὶ σχεδὸν παρανόμως ἔχουμε ὑψηλοῦ ἐπιπέδου τέχνη. Σχεδὸν δὲν καταλαβαίνεις, πῶς σὲ ἓνα τέτοιο τόπο, μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα, τῆς ὑπανάπτυξης, τῆς ἀγραμματοσύνης, τῆς ἀνέχειας, ξαφνικά ἔχουμε τέχνη σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο ἀνταγωνιστική. Παντοῦ, στὴν ποίηση, στὴν μουσικὴ, στὴ ζωγραφικὴ, στοῦ θέατρο. Ἡ Ἀθήνα εἶναι ἀπὸ τίς καλύτερες θεατροπιαστές τῆς Εὐρώ-πης. Δυστυχῶς ὅμως ἡ παιδεία, καὶ κυρίως ἡ ἐπίσημη, εἶναι κολαστήριο.

ΕΡΩΤ.: *Αυτή ή ανάκαμψη στον χώρο της τέχνης δεν δύναται να ώθήσει την κοινωνία προς τα μπρός;*

Κ.Κ.: Όχι, δεν μπορεί να το κάνει. Δεν μπορεί ή τέχνη να αλλάξει την κοινωνία. Αυτό γίνεται, όταν ή κοινωνία θέλει να πάει προς αυτή την κατεύθυνση. Το ξύπνημα της συνείδησης είναι ένα τεράστιο ζήτημα και θέλει αρκετό χρόνο. Από την άλλη πλευρά το κράτος όδεύει σε έντελώς αντίθετη κατεύθυνση. Να μην ξεχνάμε και την Εύρώπη. Πρόσφατα έγινε ή διακυβερνητική σύσκεψη στο Δουβλίνο. Μαζεύτηκαν οί πρωθυπουργοί της Εύρώπης, που ό καθένας είναι άλλης καρδιάς καρύδι. Αυτοί λοιπόν αποφασίζουν για το δικό μας αύριο, χωρίς να μπορεί να τους ελέγξει κανείς και χωρίς να έχουν ρωτήσει κανένα. Αυτό δεν είναι δικτατορία; Δεν είναι καλυμμένη δικτατορία; Το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο είναι άστεία υπόθεση, δεν επηρεάζει καθόλου. Έμεις δεν έχουμε έξουσιοδοτήσει ούτε τον κ. Μαϊντσορ, ούτε τον κ. Σιράκ, ούτε τον κ. Κόλ. Αυτό πώς θα το ονομάσεις, που ανάγεται αυτό, στη δημοκρατία; στη δικτατορία; Μιά αυθαίρετη oligarchia καθορίζει τις τύχες μας.

ΕΡΩΤ.: *Τελειώνοντας, κ. Καζάκο, θα ήθελα να σάς ρωτήσω το εξής: "Αν κάποιος νέος σήμερα έλθει και ζητήσει την γνώμη σας για το τί πρέπει να κάνει για να διασφαλίζει την προσωπικότητά του, την ανεξαρτησία του, για να μην είναι έρμαιο ούτε της Εύρώπης, ούτε του κράτους, ούτε της θρησκείας, ούτε καμμιās άλλης εξουσίας, τί θα του υποδείξετε;*

Κ.Κ.: Έπειδή εγώ είμαι συγκεκριμένου χώρου άνθρωπος, εδώ στο Θεατρικό Έργαστήρι έρχονται νέοι, που θέλουν να γνωρίσουν το Θέατρο. Έμεις οί δάσκαλοι τους βοηθάμε να δουν την καταλληλότητά τους και να βρουν το δρόμο τους ως προς τα καλλιτεχνικά, τα θεατρικά. Βέβαια μέσα στις θεατρικές σπουδές ένσωματώνεται όλος ό ούμανισμός, ή ανθρωπιστική αντίληψη των πραγμάτων. Δεν μπορούμε όμως έμεις εδώ, ούτε εγώ ούτε κανένας άλλος, να μπορούμε σε όλα τα χωράφια.

Δεν μπορούμε να υποδείξουμε σε ένα νέο, ότι αυτή θα είναι ή στάση σου απέναντι στη ζωή, όπως έκανε μια φιλοσοφική σχολή στην αρχαιότητα. Μπορούμε όμως να γοητεύσουμε τα παιδιά να αγαπήσουν τα γράμματα και να τα βοηθήσουμε προς αυτή την κατεύθυνση. Να αποκτήσουν παιδεία, ή όποια δεν υπάρχει, έχει καταστραφεί. Χρόνια τώρα πέρασαν τόσες κυβερνήσεις, κανείς στην παιδεία δεν πρόσθεσε ούτε ένα λιθαράκι. Αισθάνεται κανείς, ότι κάποιος καραδοκέι να κόψει τα χέρια σ' όποιον θελήσει να αλλάξει αυτή την κατάσταση. Σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ή παιδεία αντικαταστάθηκε από μια τυπική εκπαίδευση χειρίστου είδους. Γι' αυτό ούτε την γλώσσα μαθαίνουν, ούτε ιστορία γνωρίζουν, ούτε τίποτα. Είναι ανιστόρητοι, ανελλήνιστοι έντελώς. Έμεις στο Θέατρο μπορούμε να επισημάνουμε αυτά τα τεράστια προβλήματα και να προσπαθούμε να καλύπτουμε τα κενά αυτά της παιδείας, την άρρώστια αυτή των νέων, όσο μπορούμε, στα παιδιά που έρχονται γοητευμένα από το Θέατρο και θέλουν να γίνουν ήθοιοί. Πρόθεσή μου είναι να δημιουργήσω μια μεγάλη πανεπιστημιακή σχολή, που μαζί με το Θέατρο να προσφέρει και την σωστή παιδεία.

ΣΥΝΤ: *Κύριε Καζάκο, σάς εύχαριστώ και σάς εύχομαι να πραγματοποιήσετε τους στόχους σας.*

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Τό «Θεατρικό Έργαστήρι» του κ. Κώστα Καζάκου (Μαιζώνος 48, πλησίον της Πλατείας Βάθης) δέχεται έλεύθερα (άνευ έξετάσεων) κάθε νέο ή νέα που επιθυμεί να έλθει σε έπαφή με την τέχνη της υποκριτικής και να γνωρίσει τις ικανότητες και τις προοπτικές του ως ήθοιο, αλλά προσφέρεται και σε όποιονδήποτε θέλει να γνωρίσει από κοντά την τέχνη του Θεάτρου. Τά τηλέφωνα του Έργαστηρίου είναι: 5200096 και 5222762).

ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Τέσσερα χρόνια είχαν περάσει, από τότε που τὸ χρυσόδουλλο διάταγμα τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α' ἔσθλησε τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς Ὀλυμπίας. Ὅμως οἱ σπινθήρες ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἀναλαμπές τῆς εἶχαν φωλιάσει στὰ βάθη τῆς καρδιάς πολλῶν, κάνοντάς τους νὰ σφίξουν τὰ δόντια μὲ πείσμα.

Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Εὐρυκλῆς ὁ Σπαρτιάτης, ἀθλητῆς ὀνομαστός, πού ἐκείνη τὴν ὥρα, καθὼς τὸ γεμάτο φεγγάρι ἄρχιζε νὰ ἀχνοφαίνεται στὸ στερέωμα, περπατοῦσε μὲ γοργὸ δῆμα στὴν καταπράσινη γῆ τῆς Ἡλείας. Ἡ ἡρεμία τοῦ τοπίου δὲν ταίριαζε ὡστόσο καθόλου μὲ τὸ ἀνήσυχο καὶ ἀνυπόμονο βλέμμα τοῦ γεροδεμένου ἀνδρα. Ὑπῆρχαν στιγμές πού ἔστρεφε τὸ κεφάλι του ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐντοπίσει κάτι. Ἄλλοτε πάλι τὸ πρόσωπό του γινόταν σκυθρωπὸ, καθὼς θυτιζόταν στὶς σκέψεις πού τὸν βασάνιζαν. Καὶ ἦταν πολλές καὶ δυσάρεστες. Αἰσθανόταν, ὅτι μία ἀόρατη ἀπειλὴ πλανιόταν παντοῦ. Καὶ δὲν ἦταν ὁ μόνος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴν ἴδια πεποίθηση, πού ἐπιβεβαιωνόταν καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ προσφάτου παρελθόντος. Μνήμες θαμμένες μὲ τὸ αἷμα ἀνθρώπων πού ἀρνῆθηκαν νὰ προσδώσουν τὰ ἰδανικά τους. Σκοταδισμός, βασανιστήρια, δολοπλοκίες, φανατισμός, ὅλ' αὐτὰ σ' ἓναν τόπο πού κάποτε οἱ ἀνθρώπινες ἀξίες ἦταν συνυφασμένες μὲ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Τώρα πιά μόνον νοσταλγικὲς σκέψεις. Ἀπλῶς σκέψεις, διότι αὐτὲς δὲν μπόρεσε κανεὶς νὰ τὶς ἀπαγορεύσει. Μόνον οἱ πράξεις ἐτιμωροῦντο...

Αὐτὰ γύριζαν σὰν δίνη μέσα στὸ μυαλὸ τοῦ Εὐρυκλῆ καὶ χαλύβδωναν τὴ θέλησή του, ἀντὶ νὰ τὴν ἀποδυναμώσουν. Εἶχε πάρει τὶς ἀποφάσεις του τόσο αὐτὸς ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι τολμηροί, πού εἶχαν συνεννοηθεῖ μυστικὰ μεταξύ τους. Ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συναντήσεως ἦταν προκαθορισμένοι ἀπὸ καιρὸ. Ἔτσι μόνον μποροῦσε νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ σπουδὴ τοῦ Εὐρυκλῆ, γιὰ νὰ προφτάσει. Ξαφνικὰ ὅμως κοντοστάθηκε. Λίγο μακρύτερα, μπροστά του, ἀντίκρουσε τὶς ἀγέρωχες φιγούρες δύο προπορευομένων ἀνδρῶν. Τὸν γνώρισε ἀμέσως. Ἦταν ὁ Νικίας ἀπὸ τὴν Πύλο καὶ ὁ Κλεόνικος ἀπὸ τὸ Λεῦκτρο, δρομεῖς καὶ οἱ δύο. Ὁ πρῶτος εἶχε διακριθεῖ κάποτε στὴν

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

Ἡ τελευταία νίκη

ὀπλιτοδρομία. Ὁ Εὐρυκλῆς τοὺς φώναξε μὲ τὰ ὀνόματά τους καὶ ἐκείνοι σταμάτησαν καὶ τὸν περιμέναν. Ὅταν ἔσμιξαν, ἔσφιξαν μ' ἐνθουσιασμό τὰ χέρια τους καὶ συνέχισαν νὰ προχωροῦν συζητώντας.

Καθὼς ὁλοένα πλησίαζαν τὸν ὥρο ὅπου θὰ εὕρισκαν τοὺς ἀνθρώπους τους, εἶδαν ἀπὸ τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση τοῦ δρόμου νὰ ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος τους ἓνα κάρρο φορτωμένο μὲ ἄχυρο. Ὁ μεσόκοπος ἀνδρας πού ἐπέβαινε σ' αὐτό, ἓνας καχεκτικὸς μὲ δύσμορφο κεφάλι καὶ μπριμπλωτὰ μάτια, ἀνταπέδωσε στὴν ἀρχὴ ἓνα νωχελικὸ χαιρετισμὸ στοὺς τρεῖς νέους, ἀλλὰ κατόπιν σταμάτησε τὸ ὄχημά του καὶ καλώντας τους προσπάθησε νὰ πιάσει κουβέντα μαζί τους. Οἱ δύο δὲν φάνηκαν νὰ παραξενεύονται. Μόνον ὁ Κλεόνικος προσπαθοῦσε νὰ κρύψει μὲ τρόπο τὸ πρόσωπό του.

– Γιὰ πού τὸ βάλατε, παιδιά μου; ρώτησε μὲ ἐγκάρδιο ὕφος ὁ ἀμαξῆς.

– Γιὰ τὴν πόλη, ἀδελφέ. Ἀπάντησε γρήγορα ὁ Εὐρυκλῆς. Εἵμαστε ἀγοραστὲς δερμάτων.

– Ὡρα καλὴ λοιπόν, εἶπε ὁ ἀγνωστος, ἐνῶ οἱ ματιές του ἔπεφταν στὸ πρόσωπο τοῦ Κλεονίκου. Μὲ λένε Νήφωνα. Ἐὰν τυχὸν χαθῆτε, ἐλάτε νὰ σᾶς φιλοξενήσω ἀπόψε στὴν ἀγροικία μου ἐδῶ δίπλα.

– Καὶ γιὰ ποιό λόγο νὰ χαθοῦμε; Εἶπε πειραγμένος ὁ Νικίας.

– Διότι ὁ δρόμος αὐτός, νέε μου, δὲν ὀδηγεῖ στὴν πόλη, ἀπάντησε ψυχρὰ ὁ Νήφων.

– Σ' εὐχαριστοῦμε, ξένε, ἀλλὰ μὴ νοιάζεσαι. Δὲ χανόμαστε, ἀποκρίθηκε χαμογελαστὰ ὁ Εὐρυκλῆς.

Τὸν χαιρέτισαν καὶ συνέχισαν τὴν πορεία τους. Ξέχασαν σχεδὸν ἀμέσως τὸ περιστατικὸ ὁ Εὐρυκλῆς καὶ ὁ Νικίας. Ὁ Κλεόνικος ὅμως ἔσπασε ξαφνικὰ τὴν αἰνιγματικὴ σιωπὴ του καὶ κράτησε ἀπὸ τὰ μπράτσα τοὺς δύο συναδέλφους του μὲ ἀγωνία.

– Ἀκούστε με, εἶπε, πρέπει νὰ σᾶς μιλήσω. Αὐτὸς πού συναντήσαμε, δὲν μοῦ εἶναι ἀγνωστος. Τὸν ξέρω. Τ' ὄνομά του δὲν εἶναι Νήφων, ἀλλὰ Νάθαν. Πέρουσι, ὅταν βρισκόμουν στὴν Ἀττικὴ, ἐγὶνα μάρτυρας τῶν θλιδερῶν γεγονότων στὴν Ἐλευσίνα. Αὐτὸς ὁ ἀρχεὺς ἦταν ἐκεῖ.

Καθοδηγοῦσε τοὺς θαρδάρους στὸ ἔργο τους. "Ὅταν τελικὰ διέλυσαν τὸ ἱερὸ καὶ δεδήλωσαν τὸ χωρὸ, αὐτὸς λιθοβόλησε μὲ τὰ χέρια του τὸν ἱεροφάντη. Σὲ κάποια στιγμή γύρισε καὶ μὲ κύτταξε μὲ μίσος, ὅπως καὶ τώρα. "Ίσως νὰ μὲ ἀναγνώρισε κιόλας. " Ἄς προσέχουμε.

Οἱ ἄλλοι δύο τὸν ἀτένιζαν σιωπηλοί. Γνώριζαν πολὺ καλά, τί τοὺς περιέμενε, ἐὰν μαθευόταν τὸ σχέδιό τους. Παρ' ὅλ' αὐτὰ προσπαθοῦσαν νὰ καθουσιάζουν τὸ φίλο τους καὶ συνεχίσαν τὸ δρόμο τους ρίχνοντας κλεφτὲς ματιές πρὸς τὸ ἀμάξι πού ἀπομακρυνόταν. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ Νάθαν χτυποῦσε τὸ καμτοῖκι μὲ ὀργὴ στὴ ράχη τοῦ ἀλόγου καὶ σκεφτόταν χαμογελώντας σαρκαστικά. «Θὰ σᾶς δείξω ἐγώ, ποιὸν κοροϊδεύετε. Πάτε στὴν πόλη, ἀπὸ τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ στὰ εἰδωλολατρικά ἐρεῖπια. Στάσου νὰ τὸ μάθει αὐτὸ ὁ Ἐπιφάνειος... Μάαζελ, καθάρματα».

Ὁ Ἐπιφάνειος ἦταν ἐπίσκοπος τῆς νέας θρησκείας σὲ κείνα τὰ μέρη. Καθισμένος σὲ μιὰ ξύλινη πολυθρόνα ἄκουγε μὲ σκεπτικισμό τὰ ὅσα τοῦ ἐξιστοροῦσε ὁ Νάθαν, πού εἶχε φθάσει ἤδη στὸ σπίτι του.

– Γιά ποιὸ λόγο θὰ ἔπρεπε νὰ σὲ πιστέψω, Νάθαν; Ρώτησε μὲ θαθεῖα, σιγανὴ φωνή, χαϊδεύοντας τὴ γενειάδα του.

– Σ' ἔχω ἀπογοητεύσει ποτέ, αὐθέντη μου; ἀντερώτησε ὁ ἄλλος. Σκέψου, πὼς αὐτὰ λένε καὶ οἱ Γραφές μας. Εἶναι Ἑλληνες δαιμονικοί. Κινδυνεύουμε ἀπὸ δαύτους.

– Εἶσαι βέβαιος; Ξαναρώτησε ὁ ἐπίσκοπος.

– Ἀπόλυτα, εἶπε ὁ Νάθαν. Πάνε στὴν Ὀλυμπία. Ποιὸς ξέρει, τί Σόδομα καὶ Γόμορα θὰ κάνουν ἐκεῖ.

– Βλέπω, ὅτι ὥρες-ὥρες θυμᾶσαι τὴν καταγωγὴ σου, εἶπε γελώντας ὁ Ἐπιφάνειος. Καλὰ λοιπόν. Πάρε αὐτὰ γιὰ τὸν κόπο σου.

Καὶ τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι μερικά νομίσματα.

– Εὐχαριστῶ, αὐθέντη, εἶπε ὁ Νάθαν. Ὁ θεὸς νὰ σ' ἔχει καλά.

– Πιστεύεις καὶ στὸ θεὸ ἐσύ, σπιοῦνε; ρώτησε μὲ εἰρωνία ὁ ἐπίσκοπος.

– Ναι, αὐθέντη, στὸν ἴδιο θεὸ μὲ σένα, εἶπε μὲ ἐτοιμότητα ὁ Νάθαν.

Εἶχε λοιπὸν σουρουπώσει, ὅταν οἱ τρεῖς φίλοι ἔφθασαν στὸν προορισμὸ τους. Πέρασαν τὸν Ἀλφειὸ καὶ ἀπὸ τὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος εἰσῆλθαν στὸν ἱερὸ χωρὸ τῆς Ὀλυμπίας. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὅπως προχωροῦσαν, τὸ Λεωνίδαιο καὶ οἱ Ῥωμαῖκοι ξενῶνες ἔστεκαν δουδὰ κι ἐρειπωμένα, γιὰ νὰ θυμίζουν τὴ μανία αὐτῶν

πού ἔφεραν τὴν καταστροφὴ τους. Πέρα μπροστὰ ὁ ναὸς τοῦ πατέρα τῶν θεῶν ἦταν τὸ μόνο κτήριο πού διητηρεῖτο ἀκόμη σὲ ὑποφερτὴ κατάσταση. Ὅμως τὸ περικαλλὲς ἄγαλμα τοῦ θεοῦ εἶχε μεταφερθεῖ στὴ Βασιλεύουσα δύο χρόνια πρὶν, γιὰ ν' ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ τὴ διακόσμησή του καὶ νὰ καταλήξει στὸ καμίνι. Ἡ θέαση τοῦ κενοῦ κρηπιδώματος γέμισε μὲ ἀγανάκτηση τοὺς ἀθλητές.

Ἡ ἀγανάκτηση ὅμως αὐτὴ ἔδωσε τὴ θέση τῆς στήν ἀνακούφιση, ὅταν λίγο ἀργότερα οἱ τρεῖς νεοὶ διέκριναν παρακάτω στὴ στοὰ τῆς Ἥχους κάποιες γνώριμες φυσιογνωμίες. Γρήγορα συνάντησαν τοὺς τρεῖς γέροντες, παλιούς Ἑλληνοδίκες, τὸν Λεωκράτη, τὸν Τίμων καὶ τὸν Ἑρμόλαο. Μαζί τους ἦταν καὶ ὁ μικρὸς Πύρρων, ἐγγονὸς τοῦ τελευταίου. Ἀφοῦ χαιρετήθηκαν, κάθισαν γύρω ἀπὸ τὴν ἀναμμένη φωτιά καὶ ἄρχισαν νὰ συζητοῦν. Μία ἀγωνία ἦταν ζωγραφισμένη στὰ πρόσωπα ὅλων.

– Ἄς περιμένουμε νὰ ἔρθουν καὶ οἱ ἄλλοι, εἶπε ὁ Ἑρμόλαος. Γιὰ σκεφθεῖτε... θὰ ἀναβιώσουμε τὴν Ὀλυμπιάδα κάτω ἀπὸ τὴ μύτη καὶ τὸ ξίφος τῆς ἐξουσίας.

– Καὶ τί ἐξουσίας! πρόσθεσε ὁ Τίμων. Κανεῖς μέχρι τώρα ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν δύναται νὰ συγκριθεῖ μ' αὐτήν.

– Κάποιος ἐρχεται! τοὺς διέκοψε ἀπτόμοτα ὁ Νικίας.

Πραγματικὰ κάποιος πλησίαζε. Τὸ φεγγαρόφως ἔλουζε τὸ περίγραμμα ἑνὸς σώματος. Ἦταν ὁ Ἀριστόμαχος, ὁ ἀγγελιαφόρος. Κάθισε κοντὰ τους, γιὰ νὰ ξαποστάσει. Τὰ ἐπίμονα βλέμματα ὅλων διψοῦσαν νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ νεοφερμένο τὰ νεώτερα, πού ὅμως δὲν ἦταν καθόλου εὐχάριστα.

– Κακές εἰδήσεις φέρνω, ἄρχοντες, εἶπε ὁ Ἀριστόμαχος γυρνώντας πρὸς τοὺς τρεῖς γέροντες. Κανεῖς πιά δὲν πρόκειται νὰ ἔρθει.

Ἐνα περαστικό σκοτάδι κάλυψε τὰ μάτια τους.

– Τί ἐννοεῖς; ρώτησε ὁ Τίμων.

– Ἀμολύθηκα νὰ εἰδοποιήσω ὅλους τοὺς δικούς μας στὴν ἡπειρωτικὴ χώρα σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο, ἀπάντησε ὁ ἀγγελιαφόρος. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἦρθαν ὅπως τὰ περιμένα. Δὲ δόρηκα κανέναν ἀθλητὴ. Ἄλλους τοὺς εἶχαν ἐξοντώσει, ἄλλους τοὺς εἶχαν ἐπιστρατεύσει μὲ τὴ βία, ἄλλους τοὺς ἐξαφάνισαν, ἄλλοι μετανάστευσαν, γιὰ νὰ γλυτώσουν... καταλαβαίνετε...

Ὅλοι ἀσπίσαν. Μόνον ὁ Κλεόνικος ρώτησε μὲ ἀγωνία.

– Ὁ Ἀνθεμίων, ὁ Ἑλλοπίδης, ὁ Καλλισθένης ἀπὸ τὴν Ἰωλκὸ; Τί ἔγιναν ὅλοι αὐτοί;

– Τους δύο πρώτους τους έπιασαν οί στρατιώτες τήν ώρα πού θυσίαζαν και τους τύφλωσαν. ‘Ο τρίτος χάθηκε σέ μάχη μέ τους βαρβάρους, απάντησε μέ σκυμμένο τό κεφάλι ό ‘Αριστόμαχος.

“Όλοι είχαν σταθεί δουδοί από τή συμφορά. Μέσα τους όμως έδραζαν.

– Τά κτήνη, ψιθύρισε ό Λεωκράτης, έχουν βαλθεί νά μάς ξεοντώσουν, νά μάς ξεκληρίσουν.

– Θά τους τό επιτρέψουμε αυτό, γέροντα; φώναξε ό Εύρυκλής μέ φωνή πού έμοιαζε μέ κύμα λάδας από ήφαιστειο.

– “Ακουσε, παιδί μου, παρενέδη ψύχραιμα ό Τίμων, όπως ήρθαν τά πράγματα, δέν είμαστε σέ θέση νά κάνουμε αγώνες. Ούτε τά πρόποντα διακρατήθηκαν, ούτε έμεις έπαρκοϋμε. Καταλαβαίνω και συμμερίζομαι τήν απογοήτευσή σας. Δέν μπορούμε όμως νά συνεχίσουμε.

Αυτή ή φράση ήταν γιά τόν Εύρυκλή ή σπίθα πού άναψε τό άχυρο. “Υψωσε τόν τόνο τής φωνής του και κάρφωσε μέ μία ματιά τους γύρω του.

– “Ακούστε μέ όλοι, είπε. Μπορεί ό σεβάσμιος κριτής νά έχει δικιο ως πρὸς τά τυπικά. “Υστερα όμως απ’ όσα ζήσαμε και πάθαμε, ό αγώνας μας αποκτά άλλη σημασία πλέον. Πρώτα σκεφθήτε, πώς τό χρωστάμε σ’ αυτούς πού υπέφεραν και θυσιάστηκαν γιά τά ιδεώδη τους, πού είναι και δικά μας. Θέλετε, οί κατοπινοί νά τρέπονται γιά μάς; Κι έπειτα πρέπει ν’ αποδείξουμε σ’ αυτά τά τσακάλια, πού μάς φορτώθηκαν από τήν έρμη εδῶ, ότι δέν έχουμε ανάγκη ούτε τή θρησκεία τους, ούτε τήν ψευτιά και τή σαπίλα πού τά χαρακτηρίζει. Είμαστε “Ελληνες και θά τους τό δώσουμε νά τό καταλάβουν. Προτείνω λοιπόν νά μείνουμε και νά αγωνιστοϋμε. Αυτό μάς πρέπει.

Τά αντίρκια λόγια του άθλητή έκαναν τους άλλους νά δουρκώσουν. ‘Ο ‘Ερμόλαος πήρε τό λόγο:

– Παιδιά μου, νιώθω άσχημα πού δέν είμαι πιά νέος, γιά νά τρέξω μαζί σας. “Αφοϋ είστε και οί τρεις δορμείς, αύριο τά χαράματα θά νιφθείτε, θά δορκιστείτε και θά αγωνιστείτε στόν δίαυλο. ‘Ο καλύτερος θά στεφανωθεί... όπως τότε...

“Ο Νικίας γύρισε άμέσως πρὸς τόν άγγελιαφόρο.

– “Εϋ, ‘Αριστόμαχε, είπε, τρέξε άμέσως στήν πατρίδα του καθ’ ενός και πές ότι ό αγώνας έγινε.

– Κι αν μέ ρωτήσουν, ποιός νίκησε, τί θά τους πῶ, άρχοντα; ρώτησε ό άγγελιαφόρος.

– Θά πεις ότι νίκησε ή έλπίδα, ‘Αριστόμαχε.

Τίποτα άλλο.

“Η αυγή δρῆκε τους τρεις νέους πανέτοιμος νά όμνϋουν μπροστά στο δωμό του ‘Ορχίου Διός, ότι θά τηρήσουν τις ‘Ολυμπιακές θέμιστες. Παραπέρα ό μικρός Πύρρων μάζεψε κλωνάρια κότινου, γιά νά πλέξει τόν στέφανο του νικητή, ενώ οί τρεις έλλανοδικες είχαν πάρει τις θέσεις τους στο στάδιο.

“Εφθασαν και οί άθλητές στήν άφετηρία, δόθηκε τό σύνθημα κι άρχισαν νά τρέχουν σάν άφηνιασμένα άλογα. ‘Ο πόθος τής νίκης τους έδινε μία άκατάσχετη όρμητική δύναμη. ‘Ο Εύρυκλής πήρε άμέσως τό προβάδισμα. Διατηρούσε τή θέση του και στο δεύτερο γύρο. ‘Ο Ίλιγγος τής δόξας τόν κυρίευε, καθώς άφηνε πίσω τους δύο συναθλητές του. “Εφθανε στο τέρμα...

Τή στιγμή εκείνη δύο σφυρίγματα έσκισαν τόν άέρα. Πέρασε τή γραμμή του τερματισμοϋ και σταμάτησε λαχανιασμένος φωνάζοντας: “Νενίκηκα...”.

“Όταν γύρισε τό πρόσωπό του στο στάδιο, ή αναπάντεχη φρίκη σκότωσε τόν ένθουσιασμό του. Αυτό πού αντίκρισε, τόν έκανε νά χάσει τόν κόσμο γύρω του. Οί δύο σύντροφοί του είχαν πέσει νεκροί στή μέση τής διαδρομής. Είχαν από ένα βέλος καρφωμένο στήν πλάτη. Πριν προλάβει νά συνειδητοποιήσει τί είχε γίνει, μικρές ομάδες στρατιωτών ξεπροδάλαν και άρχισαν νά κατευθύνονται μέ προτεταμένα όπλα πρὸς αυτόν και τους κριτές. Ξεχειλίζοντας από όργη ό νέος άθλητής άποπειράθηκε νά εκσφενδονίσει ένα λίθο έναντίον των στρατιωτών. ‘Ο Λεωκράτης όμως έσπευσε και τόν απέτρεψε.

– “Οχι, παιδί μου, του είπε, δορκίστηκες; μήν άτμαστεις. “Αφησε αυτούς νά έχουν γιά πάντα τήν ντροπή επάνω τους.

Μέσα από τους στρατιώτες ξεπρόδαλε και ό Νάθαν. Τό γεμάτο κακεντρέχεια χαμόγελό του φανέρωνε μοχθηρή ίκανοποίηση.

Κανείς δέν έμαθε, τί απέγιναν οί τρεις έλλανοδικες και τό μικρό άγόρι. ‘Ο τελευταίος ‘Ολυμπιονίκης μεταφέρθηκε σιδηροδέσμιος στήν Πόλη και φυλακίστηκε. ‘Ο τόπος έρήμωσε. Τή σιωπή ήρθε νά διακόψει είκοσιεπτά χρόνια άργότερα ή πυρκαϊά πού άναψαν οί δέδηλοι στο ναό του Διός κάτω από τά γερασμένα πιά αλλά πάντα μοχθηρά μάτια του Νάθαν, πού δρισκόταν πάλι εδῶ, τή στιγμή πού δύο άλλα μάτια έσβηναν από τις κακουχίες μέσα σ’ ένα σκοτεινό κελί.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ARNALDO BISCARDI, Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Δίκαιο

Ὅπως τὰ φυσικὰ στοιχεῖα ἀγωνίζονται ἀνάμεσά τους σύμφωνα με τοὺς ἀπαράβατους καὶ σύμφυτους με τὸν ἀγῶνα νόμους, προκειμένου νὰ κατακτήσουν τὴν ὑπεροχὴ καὶ τὴν πρῶτευση, ἔτσι κι οἱ Ἕλληνες – στοιχεῖα τῆς φύσεως κι αὐτοὶ – μάχονται χωρὶς σταματημό: «Πόλεμος πάντων μὲν πατὴρ ἐστὶ, πάντων δὲ βασιλεύς· καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε, τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε, τοὺς δὲ ἐλευθέρους», διδάσκει ὁ Ἡράκλειτος. Τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ πόθος τους γιὰ δικαιοσύνη καὶ ἀξιοκρατία βρίσκουν ἔκφραση στὶς παλαιστρες καὶ τὰ στάδια, στὶς φιλοσοφικὲς σχολὲς καὶ τὰ θέατρα, στὶς πολιτικὲς διαμάχες καὶ τὸν καθ' ἡμέραν βίο. Μέσα στὸν ἑλληνικὸ ἢ φυσικὸ κόσμο – ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυση εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα – κανεὶς δὲν δουλοποιεῖ οὔτε καὶ ἐλευθερώνει κανέναν· ὅλοι ἀγωνίζονται νὰ κατακτήσουν τὴν θέση ποὺ τοὺς ἀνήκει, νὰ αὐτοαξιολογηθοῦν καὶ ν' αὐτοῖεραρχηθοῦν στὴν νοητὴ πυραμίδα τῶν ἀξιῶν.

Ὁ Ar. Biscardi, ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου, μελέτησε ὄντως τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Δίκαιο, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη πηγὴ κατανόησης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου σκέψεως καὶ ζωῆς. Εἶδε λοιπόν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ δὲν ἔχει σχέση με τὰ δίκαια τῶν ἄλλων λαῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ πρακτικοποίηση καὶ ἐφαρμογὴ – καλὴ ἢ κακὴ, ἀδιάφορο – τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν περὶ δικαίου τῶν Ἑλλήνων, ὅπως αὐτὲς διασώζονται μέσω τῶν ἀμέσων πηγῶν (νόμοι Δράκοντος, Σόλωνος, Γόρτυνος, «Πολιτείας» κ. ἄ.) καὶ τῶν ἐμμέσων πηγῶν (ρῆτορες, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος κ. ἄ.). Σύμφωνα λοιπόν με τὸν συγγραφέα καὶ «μὲ δάση τίς νεώτερες θεωρίες, ποὺ διακρίνουν μεταξὺ συνταγμάτων αὐστηρῶν καὶ συνταγμάτων ἐνδοτικῶν, πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ σύνταγμα

Ἡ «λύση» τῶν δεσμῶν τοῦ Προμηθέα

Ὁ μῦθος τοῦ Προμηθέως καὶ γενικότερα ἡ φιλολογία γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο αὐτὸ γαλούχησαν γενιὲς καὶ γενιὲς ἀνθρώπων, πρὶν ὁ Αἰσχύλος δημιουργήσῃ τὴν τραγωδίαν του «Προμηθεὺς Δεσμώτης», ἡ ὁποία μεταφέρει τὰ βασικά χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ρόλου τοῦ Προμηθέως. Θεωρῶ δὲ ἀνεξάρτητα πρὸς τὴν ἱστορικὴ βάση τοῦ μύθου, ὅτι ἡ προσωπικότης «Προμηθεὺς» ἀποτελεῖ «ἱστορικὸ ὄν». Γιὰ νὰ γίνω σαφές, «ἱστορικὸ ὄν» χαρακτηρίζω τὴν περιόδο ἐκείνη τῆς ἀνθρώπινης κίνησης, ὅπου τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ ἄλλογο μετουσιώνεται σὲ ἔλλογο.

Ἐξετάζοντας τὸν Προμηθεά διαπιστώνουμε:

Ι. Μητέρα του θεωρεῖται ἡ Θέμις ἢ ἡ Γαῖα ἢ ἡ Κλυμένη ἢ ἡ Ἀσία ἢ ἡ Ἀσώπη, ἀλλὰ, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, «πολλῶν ὀνομάτων μορφὴ μία» («Π.Δ.», στίχ. 222). Πατέρας του εἶναι ὁ Ἰαπετός, ὁ ἀρχαιότατος ἀνθρώπος σύμφωνα με τὴν παράδοση (Α. Σταγειρίτης, «Ὠγυγία», σελ. 254).

Ἄρα ὁ Προμηθεὺς «γεννήθηκε», ἤτοι δημιουργήθηκε, ὅταν ὁ ἀρχαιότατος ἀνθρώπος «κέρδισε» καὶ γονιμοποίησε τὴν Θέμιν (γιὰ συντομία χρησιμοποιοῦ ἕνα ἀπὸ τὰ ὀνόματα), δηλαδὴ γνώρισε τὸν Νόμο τοῦ Σύμπαντος καὶ καθιέρωσε τοὺς θεσμοὺς τῆς ἀρμονικῆς συνύπαρξης καὶ ἑνώσεως τῶν ἐναντίων, γιὰ τὴν

τῆς Ἀθήνας – ἄς σημειωθῇ, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχαν τοὺς συνήθεις νόμους παρὰ μόνον συνταγματικούς τοιούτους – ἦταν αὐστηρότατο» (σελ. 124-129).

Μιλώντας κανείς για τὸ ἀθηναϊκὸ δίκαιο, δὲν πρέπει νὰ νομίζει ὅτι τὰ συντάγματα τῶν ἄλλων πόλεων ἦσαν διαφορετικά. Οἱ διαφορές τους ἦσαν «ἐπιδερμικές», καθότι οἱ νόμοι τῶν πόλεων ἀποτελοῦσαν δάνεια τῆς μιᾶς ἀπ' τὴν ἄλλη μὲ ρίζα τὸ Δίκαιον τοῦ Μίνως, τὸ ὁποῖο, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦσε πόνημα τοῦ Διὸς. Οἱ νόμοι τῆς Κρήτης λοιπὸν εἶχαν ἐπικρατήσει σ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸ κόσμον, ὁ ὁποῖος χάρις σ' αὐτοὺς γνώρισε τὴν ἀνεπανάληπτη δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖο πού ξέρουμε (σελ. 440-441).

Πῶς λειτουργοῦσαν οἱ νόμοι καὶ πού ἔγκειτο ἡ αὐστηρότητά τους; «Ὁ νόμος κατὰ τοὺς Ἕλληνες ἀποτελοῦσε τὴν προϋπόθεση ὑπαρξεως τῆς πολιτείας τους», τὸ πρόσωπον τῆς πόλεως. «Ὅλα τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας ὤφειλαν νὰ λειτουργοῦν κατὰ τοὺς νόμους, δεδομένου ὅτι θεωροῦσαν τὴν ἔννοια "νόμος" ὡς κάτι πού στεκόταν πάνω καὶ ἀπ' τὸ σύνταγμα» (σελ. 124-129). Κατὰ τὸν Ἡράκλειτο, ἦταν ὁ λαός. Ὁ κάθε πολίτης εἴτε Ἀθηναῖος, εἴτε Λάκων, εἴτε Θηβαῖος, ἐπεῖχε θεοὺς εἰσαγγελέως, καὶ τόσο στοὺς πολίτες ὅσο καὶ στοὺς ἀρχοντες ὑπῆρχε «σπανίως ἢ δυνατότης νὰ παραδοῦν τὸν νόμο, δεδομένου ὅτι οἱ ἐξ-ουσίης ἦσαν σαφῶς προδιαγεγραμμένες» (σελ. 125), ἡ δὲ πόλις «οὐλὴ ἐώρα, οὐλὴ ἐννόει, οὐλὴ δὲ τ' ἄκουε», γιὰ νὰ παραφράσουμε τὸν Ξενοφάνη. Σὲ περίπτωση παραβάσεως λοιπὸν ὅλο καὶ κάποιος θὰ βρῖσκονταν νὰ καταθέσουν τὴν «γραφὴν παρανόμων» ἢ τὴν «προεδρικήν γραφήν», ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἀρχόντων, ὁπότε ὁ παραβάτης θὰ ἐτιμωρεῖτο ἐξάπαντος.

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ κάθε πολίτης ἀσκοῦσε, ὅπως λέμε σήμερα, εἰσαγγελικὰ καθήκοντα, «ἐνεργώντας μάλιστα ὡς μέλος μιᾶς ὑποκείμενης κυρίαρχης κοινότητος τρόπον τινα» (σελ. 146), δὲν σημαίνει ὅτι οἱ «γραφές» (=μηνύσεις) κατετίθεντο ἀβασάνιστα καὶ ἰδίως γιὰ λόγους ἀντεκδίκησης ἢ ἐμπαθειῶν· διότι, ἂν ἀπεδεικνύετο κάτι τέτοιο, ἡ Δικαιοσύνη στρεφόταν αὐτόματα κατὰ τοῦ μηνυτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπιζε τὴν ἰδία ποινὴ, πού πρότεινε γιὰ τὸν κατηγορούμενο.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου διεξέρχεται τὸ θέμα μὲ δεξιότητα καὶ πληρότητα· δὲν παραλείπει λοιπὸν ν' ἀναφερθῇ καὶ στὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας-παιδεραστίας,

ὁποία ὁ Ἡράκλειτος θὰ γράψει: «**ἁρμονίῃ ἀφανῆς φανερῆς κρείττων**» (ἀπόσπ. 54).

2. Ἐφτιαξε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ «**διαφόρων ζώων ὕλην**». Μὲ τὴ δοῆθεια τῆς Ἀθηνᾶς ἀνεβαίνει στὸν Οὐρανὸ καὶ διαπιστώνει, πῶς τὸ πῦρ ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν τῶν πάντων. Γι' αὐτὸ τὸ κλέβει καὶ μ' αὐτὸ δίδει νοῦ καὶ ψυχὴν στὸν ἄνθρωπο (Ἀθ. Σταγειρίτης, «**Ὡγυγία**», σελ. 256). Γιὰ νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε αὐτό, ἀρκεῖ νὰ σκεφθοῦμε, πῶς ὁ Κόσμος, τὸ Σύμπαν ἀποτελεῖται ἀπὸ μία πρωταρχικὴ ὕλη κοινὴ σὲ ὅλα, ἡ ὁποία μεταλλάσσεται καὶ διαφοροποιεῖται, δίδοντας ἔτσι τὴν πολυμορφία καὶ ποικιλομορφία τοῦ χώρου ἀλλὰ καὶ τοῦ χρόνου. Ἡ διαφοροποίησις μπορεῖ νὰ συντελεσθῇ μόνο μέσα ἀπὸ μία διαδικασία: τὴν κίνησι. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὑπάρξεως νοῦ καὶ σύμπαντος. «**Τὰ δὲ πάντα οἰακίζει κεραυνός**», θὰ πεῖ ὁ Ἡράκλειτος (ἀπ. 64). Τὸ πλεονέκτημα πού φέρονται τὰ ἔλλογα ὄντα εἶναι, ὅτι ἔχουν συνειδήσι τῆς κατάστασής αὐτῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ «κλοπιμαῖον» τοῦ Προμηθέως.

3. Γι' αὐτὴν τὴν πράξιν τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν Δία. Καὶ ἐδῶ θὰ σημειώσουμε, πῶς ὁ ρόλος τοῦ Δία σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἶναι ρόλος Ἐξουσίας. Ἐξάλλου καθόλου δὲν ἐμφανίζεται ὁ ἴδιος, παρὰ μόνο τὸ Κράτος καὶ ἡ Βία (αὐτὰ ἀποφασισαν τὴν καταδίκη καὶ φυσικὰ τὴν ἐκτέλεσαν) καὶ ὡς ἀπεσταλμένος του ὁ



που τόσο διαστρέβλωσαν και παραχάραξαν οι φοινικιστές, προκειμένου να δημιουργήσουν άλλοθι προφανώς για τις “πομπές” τους. Τα πράγματα στην περίπτωση αυτή ήταν πολύ διαφορετικά απ’ ό,τι τα εμφανίζουν, και οι φοινικιστές το ξέρουν καλά, πώς σήμερα είναι ευτυχείς που δεν ισχύει το Ἀρχαίο Ἑλληνικό Δίκαιο. Πράγματι «*κανένας δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήσεται γιὰ τὸ ὅτι, δεδομένης τῆς μεγάλης ἀποστροφῆς τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας γιὰ τὶς παιδραστικὲς σχέσεις, οἱ διαφθορεῖς ἐφήθων διώκονταν ὄχι μόνο μετὰ τὴν “γραφὴ ἐταιρημῆως”, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν “γραφὴ ὕδρεως”*» (σελ. 229), μ’ ὅλες τις συνέπειες γιὰ κάτι τέτοιο, ὅπως αὐτὲς ἀναφέρονται στὸν «*κατὰ Τιμάρχου*» λόγον τοῦ Αἰσχίνη. Ἀντιλαμβάνεται κανεῖς, ὅτι τέτοια φαινόμενα σπανίως ἐμφανίζονταν μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι κινδύνευαν νὰ ἐκπέσουν στὴν κατηγορία τῶν “ἀστῶν” ἢ “περιοίκων” ἢ καὶ τῶν “δούλων” ἢ “εἰλώτων” ἀντίστοιχα.

Σαράντος Πάν

D. CRYSTAL, *The Cambridge Encyclopedia of English Language*

Αὐτὲς τὶς μέρες ἔγινα κάτοχος μιᾶς νέας Ἑγκυκλοπαίδειας τῆς Ἀγγικῆς Γλώσσας μετὰ γενικὸ τίτλο «*The Cambridge Encyclopedia of the English Language*» τοῦ David Crystal, Cambridge University Press 1995, σελ. 490. Στὸ ἐξώφυλλο ἀναφέρεται καὶ ὁ τίτλος *Lexicon* σὲ μιὰ θαμπὴ καὶ εὐπαρουσίαστῃ ἀπόχρωσιν μετὰ ἰδιαίτερη ἐξοχὴ τοῦ Ε στὴ λέξη *Lexicon*, σὰν τὸ Δελφικὸ σημεῖο Ε. Ἐπίσης στὸ ὀπισθόφυλλο αὐτοδιαφημίζεται ὡς «*A Revolution of Language Publishing*», μιὰ ἐπανάσταση στὶς γλωσσικὲς ἐκδόσεις. Ὁ τρόπος παρουσίασης εἶναι πράγματι πολὺ ἐντυπωσιακός. Εἶναι μιὰ νέα ἐγκυκλοπαίδεια, ποὺ διαβάζεται εὐχάριστα καὶ ἱκανοποιεῖ κάθε πνευματικὴ περιέργεια μετὰ ἕνα πολὺ νέο καὶ ἐπιδηλητικὸ τρόπο, μιὰ καὶ ὅλη ἡ σύγχρονη τεχνολογία εἶναι παρούσα στὴν πολὺχρωμη καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἐκτύπωση. Μέχρι σήμερα ἔχω διαβάσει ἀρκετὲς κριτικὲς γιὰ τὸ ἔργο τοῦτο, οἱ ὁποῖες τὸ ἐπαινοῦν γιὰ τὴν καθολικὴν παρουσίαση τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλικῆς Γλώσσας. Ὁμολογῶ, ὅτι ὄντως εἶναι ἕνα σημαντικὸ διδλίο γιὰ τὸν κλάδο του. Ἐξάλλου ὅλες αὐτὲς οἱ κριτικὲς μ’ ἔκαναν κάτοχό του.

Ἐρμῆς.

Ποιὰ εἶναι ὁμως ἡ Ἐξουσία, ποὺ δὲν θέλει, ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἔλλογο ὄν; Τὴν ἐποχὴ ποὺ λαμβάνει χώραν ἡ κλοπὴ τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ἐμπύρωση τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ ἡ μορφή Ἐξουσίας δὲν ὑφίσταται. Δημιουργεῖται ἀμέσως μετὰ. Ὃταν δὲ ὁ Αἰσχύλος γράφει τὴν τραγωδίαν του, ἡ Ἐξουσία εἶναι ὁ βασιλικὸς ἀντίπαλος τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου, γι’ αὐτὸ στηλιτεύει καὶ ταυτόχρονα προειρωνίζει τὸν χαμὸ τῆς. Ἀντιπροσωπεύεται αὐτὴ ἡ Ἐξουσία λοιπὸν ἀπὸ κάθε μορφῆς σκοταδιστῆς, ποὺ ἐμφανίζονται στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία μετὰ κύριον σκοπὸν τὴν ἐπιστροφήν τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἄλογον κατάστασιν τῆς μάζας καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως κυρίως: «**Στοχάζεται καλὰ ὅποιος ἐλεύθερα στοχάζεται**». Χιλιάδες χρόνια ἀργότερα τὸ αἰτούμενον εἶναι τὸ ἴδιον: Ἡ προστασία τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἀντίπαλος ὁ ἴδιος: Ἡ Ἐξουσία.

Ὁ Προμηθεύς: τὸ πρότυπον τοῦ ὑπερασπιστῆ τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου. Αὐτὸ τὸ ἱστορικὸν ὄν ἀποτελεῖ τὸν ἐχθρὸν τῆς Ἐξουσίας. Ξεχειλίζοντας ἀπὸ ἀνιδιοτέλεια, ἡρώισμόν, θάρρος καὶ περηφάνειαν πνίγει κάθε μορφὴν βίαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου νοῦ. Φέρει πρῶτος τὴν ἀντίστασιν, τὴν ἀμφισβήτησιν καὶ γίνεται ἔτσι πρότυπον γιὰ τοὺς Ἑλλήνας φιλοσόφους, ποὺ διδάσκουν πρωτίστως τὴν ἀμφισβήτησιν μετὰ σκοπὸν τὴν προώθησιν τῆς σκέψεως, τὴν ἀναζήτησιν τοῦ νέου, τὴν



Ἐκείνο πού μπορεῖ κανεῖς νά ἐπισημάνει μὲ μία «ἐλληνική ματιά» εἶναι ἡ ἔλλειψη σεβασμοῦ καὶ ἡ ἀπόδοση εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἐλληνική γλῶσσα – καὶ μόνο αὐτὸ θὰ ἤθελα νά σχολιάσω στὸ σημερινό μου σημείωμα.

Ὅποιος γνωρίζει τὶς δύο γλῶσσες καὶ εἶναι ντυμένος μὲ τὴν ἐλληνική γλωσσική χλαμύδα καὶ μπεῖ στὸ γλωσσικὸ μουσεῖο τῆς Ἀγγλικῆς γλῶσσας, νιώθει στὸ σπίτι του. Ὅποιος ὅμως γνωρίζει μόνο τὴν Ἀγγλική μπαίνει στὸ γλωσσικὸ μουσεῖο καὶ θανατᾷ οἷα τὰ ἐκθέματα, ἀλλὰ σὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ γλωσσικά ἐκθέματα δὲν ὑπάρχει ἡ ἐπεξηγηματικὴ πινακίδα, πού περιγράφει ἀπὸ ποῦ ἦρθαν ὅλες αὐτὲς οἱ χιλιάδες, οἱ δεκάδες χιλιάδες λέξεις, ὁμορφες, εὐχες, δυναμικὲς σὲ ἔκφραση καὶ ποιὸς τὶς ἔπλασε. Πουθενὰ δὲν ἀναφέρεται ἡ πηγὴ καὶ ἀπὸ ποιὸν Παρθενῶνα ξεκόπηκαν καὶ ἔφτασαν νά δροσίσουν, νά πλουτίσουν καὶ νά δυναμώσουν τὴν Ἀγγλική γλῶσσα.

Ὁ συγγραφέας τοῦ ἐν λόγω διβλίου στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ἀγγλικὴ ἐτυμολογία (*etymology*), τὸ ὁποῖο καλύπτει εἴκοσι σελίδες, ἀναφέρεται μ' ἓναν ῥηχὸ τρόπο στὸν «ἐτυμολογικὸ καυγᾶ», δηλαδὴ ὅταν ψάχνουμε τὶς ἐτυμολογίες, ταλαντευόμαστε ἀπὸ τὴν «πραγματικὴ» σημασία τῆς λέξης καὶ δὲν μποροῦμε νά φτάσουμε σὲ συμπεράσματα. Ἀναφέρεται ἐδῶ στὴν λέξη *ιστορία* = *historia*. Παράγεται ἀπὸ τὴ λατινικὴ ἢ τὴν ἐλληνική; Δηλαδή οἱ ἐπεξηγηματικὲς πινακίδες στὰ μουσεῖα δὲν ἔχουν καμμία σημασία!

Γιὰ νά δικαιολογήσει τὴν «ἐτυμολογικὴ πλάνη» (σελ. 136), ὁ David Crystal ἀναφέρει τὸ περιστατικὸ τοῦ Ζ. Φρόυντ. Ὅταν ἐξερευνοῦσε τὴν ὑστερία = *hysteria*, ἀντιμετώπισε τὴν ἀντίδραση τῶν συναδέλφων του, οἱ ὁποῖοι ὑποστήριζαν, ὅτι «*because the term hysteria derived from the Greek word for "womb", the concept of male hysteria was a contradiction in terms*», δηλαδὴ «ἐπειδὴ ὁ ὅρος ὑστερία παράγεται ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ λέξη «μήτρα», ἡ ἔννοια τῆς ἀνδρικῆς ὑστερίας ἦταν μία ἀσυνέπεια στοὺς ὅρους». Φυσικὰ ἡ λέξη ὑστερία σημαίνει στὰ ἐλληνικά καὶ μήτρα, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες σημασίες, ἀπὸ ὅπου μπορεῖ νά προέλθει ὁ νέος ψυχο-

ἀποφυγὴ τοῦ δογματισμοῦ: «... πουθενὰ ἐκτὸς τῆς Πυθαγόρειας σχολῆς δὲν βρίσκουμε μία σχολὴ ἀφιερωμένη στὴν διατήρηση ἑνὸς δόγματος. Ἀντίθετα βρίσκουμε ἀλλαγές, νέες ιδέες, τροπολογίες καὶ ἀπροκάλυπτη κριτικὴ τοῦ διδασκάλου» (Karl Popper, «Οἱ Προσωκρατικοί»). Σὲ ὅποιεσδήποτε ἄλλες φιλοσοφικὲς ἢ μὴ σχολὰς καὶ ἂν ἀνατρέξουμε, θὰ διαπιστώσουμε πὼς οἱ νέες ἀπόψεις, οἱ κανόνες πρὸς ἐγγίσεις ἐνὸς θέματος καὶ αὐτοὶ πὺν τὶς φέρουν χαρακτηρίζονται ὡς αἰρέσεις καὶ αἰρετικοὶ ἀντίστοιχα. Ἐνῶ ἐδῶ ἡ ἱστορία μιᾶς σχολῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ κριτικὲς διαμάχες, ἀπὸ νέες ιδέες, ἀπὸ μία συνέχεια κριτικῆς-γένεσης-κριτικῆς. «Ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα μοναδικὸ φαινόμενο, καὶ εἶναι στενῶς συνδεδεμένο μὲ τὴν ἐκπληκτικὴ ἐλευθερία καὶ δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας» (Karl Popper, «Οἱ Προσωκρατικοί»).

Ἐξάλλου ὡς πρότυπο ὁ Προμηθεὺς λειτουργεῖ καὶ γιὰ τοὺς πολεμιστὰς τοῦ Μαραθῶνα, τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ὅποιασδήποτε ἄλλης στιγμῆς τῆς ἱστορίας μας, πὺν χρειάστηκε νά προασπιστεῖ ἡ Ἐλευθερία σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

«τῆς σῆς λατρείας τὴν ἐμὴν δυσπραξίαν

σοφῶς ἐπίστασ' οὐκ ἂν ἀλλάξαιμ' ἐγὼ» («Π.Δ.», στίχοι 979-980),

θὰ πεῖ στὸν Ἐρμῆ καὶ θὰ θέσει τὴν Ἐλευθερία στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας τῶν ἀξιών.



λογικός όρος *ύστερία*. Έχουμε τὸ ἐπίθετο ὁ *ύστερος*, ἡ *ύστέρα*, τὸ *ύστερον* = *ύστεραῖος* -α -ον = ὁ κατὰ τὴν ἐπόμενη μέρα, ἀπὸ ὅπου μποροῦμε νὰ δημιουργήσουμε νέους ὅρους, ὅταν μᾶς χρειαστοῦν.

Θεωρῶ καταφανῶς ὕβριν (ἀγγλιστὶ *hubris*) τὸν ὑπεροπτικὸ καὶ περιεργο τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἀναφέρεται στὴν ἱστορία τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας, χωρὶς νὰ ἐπισημαίνει εὐθαρσῶς πουθενὰ τὴν προσφορὰ πρὸς αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς ὁποίας, ἂν δὲν ἀνοίγαν οἱ κρουνοὶ τῆς νὰ τὴν ποτίσουν καὶ νὰ πλουτίσουν τὴν Ἀγγλική, αὐτὴ θὰ εἶχε μείνει ὡς γλώσσα ἀγροίκων καὶ τίποτε ἄλλο. Ὁ συγγραφέας δὲν διστάζει σχεδὸν σὲ κάθε σελίδα τοῦ ποιήματός του νὰ ἔχει «ζουμερούς» καὶ πηχιαίους τίτλους ἑλληνικῆς γλωσσικῆς κατασκευῆς καὶ προέλευσης. Π.χ.: *The Anglo-Saxon Chronicle* (τὸ πρῶτο τὸν γραπτὸ κείμενο μὲ ἑλληνόγλωσσο χρονόμετρο), *Grammar & Lexicon, Dialects, Semantics, Idioms, Synonyms, Antonyms, Hyponyms, Archaisms, Morphology, Phonetics & Phonology, Monologue & Dialogue, Graphetics & Graphology, Organs & Symbolism, Economic History, Monopoly & Politics, Comic Alphabets, Pseudonyms, Duomastics, Diphthongs, Systems* κ.λπ. κ.λπ. Ποῦ νὰ ἀναφέρουμε τὸ πλούσιο ἑλληνικὸ λεξιλόγιο καὶ *Glossary* στὰ διάφορα καὶ πάμπολλα σχεδιαγράμματα ὅπως *Graphology, Phonology* κ.λπ.;

Εὖν σὲ μερικὰ σημεῖα ὁ συγγραφέας παρουσιάζεται νὰ περιγράφει τὸν ἑαυτό του σὲ διάφορες σελίδες –ὅπως παρουσιάζεται στὰ κλεφτὰ στὰ ἔργα του καὶ ὁ Χίτσκοκ–, πουθενὰ ὅμως δὲν ἀναφέρει, ὅτι καὶ τὸ ἐπώνυμό του *Crystal* εἶναι ἄκρως ἑλληνικό. Νὰ τοῦ τὸ ποῦμε ἐμεῖς, ποῦ ἐπωνυμικά τουλάχιστον ὁ συγγραφέας εἶναι Ἕλληνας καὶ χρειάζεται κάπου-κάπου νὰ τοῦ ποῦμε νὰ νιώθει καὶ λίγο Ἕλληνας, συνοψίζοντας τὸ νόημα τῆς πασίγνωστης ρήσης τοῦ Ἰσοκράτη: «Ἕλληνες καλοῦνται οἱ τῆς ἡμετέρας παιδεύσεως μετέχοντες», τὸ ὁποῖο εἶναι πολὺ γνωστὸ καὶ στὰ ἀγγλικά ὡς «*Hellenes are called those who share in our Hellenic culture*», ὅχι γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ γιὰ νὰ σεῦσαστε τὸν πλοῦτο τῆς γλωσσικῆς του κληρονομιάς;

Ὁ συγγραφέας στὸ κεφάλαιο «Δάνεια ἀπὸ ξένες γλώσσες» οὔτε κἀν ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ ἔχει πάρει ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ δεκάδες χιλιάδες λέξεις. Αὐτὸ δὲν εἶναι σχῆμα λό-

3. Μετὰ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ὁ Ἡρακλῆς, λέει ὁ μῦθος, ἔλυσε τὸν Προμηθέα. Καὶ δυστυχῶς αὐτὸ εἶναι μόνον μῦθος. Φυσικὰ ὁ Ἡρακλῆς ἦταν ἓνας σπάνιος ἥρωας, ποὺ σίγουρα μὲ τὴν παρουσία του «εὐλόγησε» τὸ ἀνθρώπινο γένος, τοῦ χάρισε δυνάμεις Ἐλευθερίας, κατάφερε ἰσχυρὰ κτυπήματα στὴν Ἐξουσία. Ὅμως δὲν ἄλλαξε ριζικὰ τὴν πορεία του, δὲν ἐξαφάνισε τὴ δία τοῦ νοῦ, κάτι ποὺ θὰ συνέβαινε, ἂν λυνόταν ὁ Προμηθεύς.

Ἡ Ἐλευθερία δὲν εἶναι ὑπόθεση ἑνὸς ἥρωα, ὅσο μεγάλος κι ἂν εἶναι. Εἶναι προσωπικὴ μας ὑπόθεση. Κάθε φορὰ ποὺ ἓνα ἀνθρώπινο πνεῦμα ξεφεύγει ἀπὸ τὸν πηλὸ, δγάζει τὶς παρωπίδες του, κάθε φορὰ ποὺ λέμε ἓνα μικρὸ ἢ μεγάλο «**Μολὼν λαβὲ**» στὴ ζωὴ μας, κάθε φορὰ ποὺ χύνεται τὸ αἷμα ἑνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὴν Ἐλευθερία, ἓνας κρίκος τῶν δεσμῶν τοῦ Προμηθέα σπάει.

Ὁ Προμηθεὺς εἶναι τὸ αἰώνιο σύμβολο τῶν ἀξιών τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ γεννητορὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Ἡ «λύση» τῆς ἀλυσίδας του ἀποτελεῖ, καὶ πρέπει νὰ ἀποτελεῖ, ἐλπίδα καὶ προσπάθεια ὅλων μας. Εἶναι χρέος μας, ὅσο κι ἂν φαίνεται δύσκολο:

«**ἐὰν μὴ ἔλπηται ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσει ἀνεξερεύνητον ἐὸν καὶ ἄπορον**», θυμίζει ὁ Ἡράκλειτος.

Πύρρα

γου, αλλά ή ἀλήθεια. Ἀναφέρει μόνο, ὅτι ἀπὸ τὰ Λατινικά μέσω τοῦ χριστιανισμοῦ ή Ἀγγλική δανείστηκε λέξεις, ὅπως *bishop* (ἐνῶ τὰ ἐτυμολογικά λεξικά λένε, ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνική *ἐπίσκοπος*), *school* /σχολεῖο, *giant*/γίγας, ἀκόμη καί ή Ἀγγλική λέξη *church*/ἐκκλησία προήλθε ἀπὸ τὴν Ἑλληνική λέξη *κύριος* (=ἐκεῖ λατρεύεται). Στὴ βιβλιογραφία τοῦ ἔχει ἀρκετά ἐτυμολογικά λεξικά, ἀλλὰ τὰ ἀνοίξε καθόλου νὰ δώσει τὴ σωστή εἰκόνα ἀπὸ ἑλληνική πλευρά;

Στὴ διεξέλιξη παρόμοια παρουσίαση τῶν δάνειων λέξεων πάνω σ' ἓναν παγκόσμιο χάρτη ἀναφέρει, ὅτι δειγματολογικά ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ή Ἀγγλική γλῶσσα πήρε τὶς λέξεις *anonymous*, *catastrophe*, *chimax*, *lexicon*, *mousaka* καὶ *ouzo*. Ὁ ἀθεόφοδος ὅμως συνεχίζει καὶ σ' αὐτὸ τὸ συνολικὸ χάρτη νὰ λέει, πῶς ἀπὸ τὴ Λατινική ή Ἀγγλική γλῶσσα πήρε τὸ *nervous*/νευρικός, *circus*/κύκλος, *monk*/μοναχός, *ulcer*/ἔλκος! Τί νὰ τοῦ πεῖ κανεὶς ἐδῶ; Καὶ πῶς νὰ τοῦ τὸ πεῖς;

Διάλεξα νὰ τοῦ ἀπαντήσει ἓνας ἄλλος γλωσσικός συνάδελφός τοῦ, ὁ Α. Jacobs, ὁ ὁποῖος στὸ Λεξικὸ τῆς Μουσικῆς «*The New Penguin Dictionary of Music*» σημειώνει, ὅτι «ὅποια-δήποτε ἄλλη γλῶσσα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μὴ ὑποδιάλεκτος τῆς ἑλληνικῆς».

Θωμᾶς Γ. Ἡλιόπουλος

ΣΤ. ΚΟΨΑΧΕΙΛΗΣ, *Ἡ Μουσικὴ Ἱστορία τῆς Θράκης*

Ἀπὸ τὴν ἀκριτική γῆ τῆς Θράκης καὶ τὴν ἀκούραστη γραφίδα τοῦ μουσικοδιδασκάλου Στέλιου Κοψαχείλη ἔφτασε στὰ χέρια μας ἀκόμη ἓνα ἐνδιαφέρον καὶ καλογραμμένο βιβλίο μὲ τίτλο «*Ἡ Μουσικὴ Ἱστορία τῆς Θράκης*». Πρόκειται γιὰ μιὰ προσεγμένη καὶ καλαίσθητη ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Ἐνδοχώρα».

Ὁ συγγραφέας, βαθὺς γνώστης τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ τῆς ἱστορίας της, ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τοῦ Ὁρφέα, ἀπὸ τὴν γεμάτη μουσικὴ λατρεία τους στὴ θρακική γῆ, περνᾷ σὲ ποιητές, αἰοδοὺς καὶ ὕμνωδοὺς τῆς Θράκης, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα περιέσωσε ή «Μυθολογία», προχωρεῖ στοὺς φιλόμουςους Θράκες βασιλεῖς, ἀναφέρεται στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὅλοι οἱ προηγούμενοι ἔγιναν πηγὴ ἐμπνευσης γιὰ τοὺς μεγάλους ἑλληνες λυρικοὺς καὶ τραγικοὺς ποιητές, καὶ σχολιάζοντας τὴν θρακική μουσικὴ παρουσία τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, φτάνει στὰ βυζαντινὰ χρόνια, τὴν ἐποχὴ τῶν φημισμένων «πρωτοψαλτῶν» καὶ «λαμπαδαρίων». Μὲ ὕφος γλαφυρὸ, ποὺ θὰ ἐκτιμήσει καὶ ὁ φιλόμουςος ἀναγνώστης, ὁ συγγραφέας πλουτίζει τὸ πόνημά του μὲ ἀξιόλογες ἀναφορὲς στὰ ἀρχαῖα θρακικά μυστήρια καὶ στοὺς λατρευτικοὺς συλλόγους τῆς Θράκης, στὶς μουσικὲς σχολὲς καὶ ἐκδόσεις, στὴν ἐξέλιξη τῶν θρακικῶν μουσικῶν ὀργάνων ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τὶς ἡμέρες μας, στοὺς λαϊκοὺς ὀργανοπαῖκτες καὶ μουσικοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, καθὼς καὶ στοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια ποὺ ἐπιβιώνουν μέχρι σήμερα. Ἀξιοπρόσεκτο καὶ κατατοπιστικὸ εἶναι ἐπίσης τὸ φωτογραφικὸ ὕλικὸ τῆς μουσικῆς συλλογῆς τοῦ συγγραφέα.

Ἡ Θράκη μας, «*πηγὴ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως*» κατὰ τὸν συγγραφέα, εἶναι καὶ μάνα καὶ τροφὸς τῆς θεϊκῆς αὐτῆς τέχνης, καὶ ἀποτελεῖ μεγάλη τιμὴ, λαμπρὴ δόξα γιὰ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὁλόκληρο τὴν Εὐρώπη, νὰ τὴν φροντίζει μὲ ἀγάπη καὶ νὰ τὴν ἀτενίζει ἐλεύθερη καὶ δημιουργική.

Ἀθανάσιος Τσακνάκης

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ, *Νεολιθικὲς Ἀναζητήσεις*

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖο ἔχει ἐκδώσει ὁ «Ὀμιλος τῆς Θεσσαλικῆς Ἱστορίας», σημειώνει χαρακτηριστικὰ στὸν πρόλογο, ὅτι «ὁ ἐρασιτέχνης κινεῖται ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρη ἀγάπη γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐργασίας του (ἔρως τέχνης), ἐνῶ ὁ ἐπαγγελματίας ὡς ἐπὶ τὸ

πλείστον ἐργάζεται ὑποχρεωτικά σ' αὐτό, μὲ καθορισμένα χρονικά καὶ ἐπιστημονικά πλαίσια". Ἡ φράση αὕτη καὶ μόνο δικαιώνει τὴν ὅλην τοῖν προσπάθειαν, καθὼς, δικηγόρος ὢν, ἐπιχειρεῖ καὶ ἐπιτυγχάνει μία δύσκολη καὶ πρωτότυπη ἔρευνα ἐπάνω στὴν τεχντροποία καὶ τὴ σημασία τῶν νεολιθικῶν κατασκευῶν, ποὺ ἀφθονοῦν στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὴ Θεσσαλία. Διαρκὲς σκοπὸς του κατὰ τὴ συγγραφή εἶναι, νὰ εἰσέλθει στοῦ νοῦ τοῦ κατασκευαστῆ κάθε νεολιθικοῦ εἰδωλίου καὶ μὲ γνώμονα τὰ δεδομένα τῆς πανάρχαιας ἐκείνης ἐποχῆς νὰ συλλάβει τὸν τρόπο σκέψεώς του καὶ νὰ διακριθῶσει, τί ἤθελε νὰ ἐκφράσει ὁ τεχνίτης ἐκεῖνος. Τὰ συμπεράσματα εἶναι ὁμολογουμένως ἐκπληκτικά.

Τίθεται κατ' ἀρχάς ὡς βασικὴ θέση, ὅτι ἡ πλάση ἑνὸς ἀγαλματιδίου ἀπὸ τὴν πιὸ πρωτόγονη ἕως τὴν πιὸ περίτεχνη μορφή του ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπεικόνιση προσώπων καὶ καταστάσεων. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅπως ἄλλωστε ἐκτίθεται στὰ σχετικὰ κεφάλαια, οἱ διάφορες ἀπεικονίσεις ἀπηχοῦν τίς πλείστες ἐκδηλώσεις ἰδιωτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς λ.χ. ἀπὸ ἓνα ἀπλὸ παιδικὸ παιχνίδι ἕως καὶ τίς πρώτες ἀπόπειρες συμβολικῆς γραφῆς στὴ λεῖα ἐπιφάνεια ψηφίδων καὶ πλακιδίων. Ὁ συγγραφέας ξεκινᾷ παρουσιάζοντας τὰ ἀρχαιότερα ἀνεπιτήδευτα καὶ πλαδαρά εἰδώλια καὶ συνεχίζει μὲ τὴ σταδιακὴ ἀνόρθωση τοῦ σώματος, ὅπως αὕτη ἐμφαίνεται σ' ἐκεῖνα. Κατόπιν ἀναλύει τὸ σχῆμα τῶν κρανίων καὶ τῶν ἄλλων σωματικῶν μελῶν καθὼς καὶ τὰ διάφορα χαρακτηριστικά, ποὺ ἐντοπίζονται στίς μορφές. Τὰ τελευταῖα τὸν δὴνουν σὲ πληθὺς πιθανοτήτων, ποὺ ἀφοροῦν τὸν τονισμὸ τους καὶ αἰτιολογοῦνται ὡς ἀποτελέσματα διαφόρων παραγόντων ἢ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων (π.χ. διόγκωση τοῦ λαιμοῦ: ὑπερθυρεοειδισμός, διόγκωση τῆς κοιλίας: ἐγκυμοσύνη, κύφωση: γῆρας, λέπτυνση τοῦ λαιμοῦ: δεῖγμα ὁμορφιάς κ.ο.κ.).

Ὡστόσο τὸ πλέον ἐπίμαχο μέρος τοῦ συγγράμματος εἶναι τὸ τελευταῖο, τὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας τιτλοφορεῖ «Νεολιθικὴ Θεσσαλικὴ Γραφή». Σ' αὐτὸ παρουσιάζει δείγματα ἀπὸ ἀνάγλυφα ἢ ἔγχρωμα σχέδια πάνω σὲ ὅστρακα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς περιέχουν κάποιο ἀσαφὲς μὲν ἀλλὰ ὀφθαλμοφανὲς μῆνυμα σχετικὸ μὲ τὴν ψυχσωματικὴ συγκρότηση καὶ τίς δραστηριότητες τοῦ νεολιθικοῦ ἀνθρώπου.

Γενικῶς τὸ ἐν λόγω βιβλίον ἀποτελεῖ ἀπόδειξη, ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ παρελθόντος πέρα ἀπὸ γνώσεις προϋποθέτει ζῆλον, ἐμπνευση καὶ πάνω ἀπ' ὅλα εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον. Δὲν εἶναι ἄλλωστε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἓνας ἐρασιτέχνης "τοὺς φιλοσόφους, ἀσόφους καταδεικνύει".

Μάριος Μαρμανέας

ΕΥ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ, *Τὸ Ἡλιοκεντρικὸν Σύστημα τῶν Ἑλλήνων*

Τὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου Εὐαγγέλου Σταμάτη εἶναι γνωστό, ὅπως γνωστὸ εἶναι καὶ τὸ φιλέρευνον πνεῦμα του καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα, ποὺ προσπαθοῦσε ὅσον "νὰ τὸ ὁγάλη ἀπ' τὴ λάσπη", ὅπου τὸ ἔχουν θάψει οἱ ἐξ-ουσιαστές, ὅπως λέγει ὁ Σικελιανός. Μέσα στὰ πλαίσια τῶν προσπαθειῶν του αὐτῶν μπορεῖ νὰ ἐνταχθῇ καὶ ἡ ἐργασία του "Τὸ Ἡλιοκεντρικὸν Σύστημα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων", ποὺ ἀνακοινώθηκε στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὴν 11ην Μαρτίου 1971, προεδρεύοντος τοῦ ἐπίσης ἀείμνηστου καθηγητοῦ Σπ. Μαρινάτου.

Στὴν ἐργασία του αὕτῃ ὁ Εὐ. Σταμάτης ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἡλιοκεντρικὸν ἢ κοπερνίκειον – ὅπως ἐπεκράτησε νὰ λέγεται – σύστημα ἀποτελεῖ δημιούργημα τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου, τὸν ὁποῖο μάλιστα κατηγόρησε ὁ Κλεάνθης γιὰ ἀσέβεια, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος, «ὡς κινοῦντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν (δηλ. τὴν γῆν), διότι προσεπάθει ὁ ἄνδρας νὰ σώσῃ τὰ φαινόμενα, λέγοντας ὅτι ἡ Οὐράνιος σφαῖρα μένει ἀκίνητος καὶ ὅτι ἡ γῆ κινουμένη διαγράφει λοξὸν κύκλον (τὴν ἐκλειπτικὴν), συγχρόνως δὲ στρέφεται καὶ περὶ τὸν ἄξονά της» ["Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης", 922 F, σελ. Πρακτικῶν 73]. Σ' ἄλλο σημεῖο ὁ ἴδιος ὁ Πλούταρχος μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι «Ἀριστάρχος τὸν ἥλιον ἵστησι μετὰ τῶν ἀπλανῶν, τὴν δὲ γῆν κινεῖ περὶ τὸν ἡλιακὸν κύκλον καὶ κατὰ τὰς ταύτης ἐγκλίσεις σκιαζέσθαι τὸν δίσκον» [=γίνεται ἐκλειψις ἡλίου], Dox. II, 355, ὁ.π., σελ.

75].

Τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα δὲν ὑποστηριζόταν μόνο ἀπ' τὸν Ἀρίσταρχο ἀλλὰ κι ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους φιλοσόφους καὶ μαθηματικούς: Ὁ Πλούταρχος στὸ μνημονευθὲν ἔργο του ἀναφέρει, ὅτι «Σέλενος ὁ μαθηματικὸς τὴν γῆν καὶ αὐτὸς κινεῖ... Τινὲς δὲ ἄλλοι μέσον πάντων τῶν ἡλίον».

Ὁ Εὐδήμος εἰς τὰς “Ἀστρολογίας”, ἱστορεῖ, ὅτι «Οἶνοπίδης εὗρε πρῶτος τὴν τοῦ ζωδιακοῦ διάζωσιν καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἐνιαυτοῦ περίστασιν (=διάρκειαν)· Θαλῆς δὲ ἡλίου ἐκλειψιν καὶ τὴν κατὰ τὰς τροπὰς αὐτοῦ περίοδον, ὡς οὐκ ἴση ἀεὶ συμβαίνει· Ἀναξίμανδρος δὲ ὅτι ἐστὶν ἡ γῆ μετέωρος καὶ κινεῖται περὶ τὸ τοῦ κόσμου μέσον». Ὁ Συμπλίκιος, σχολιάζοντας τὸ “Περὶ οὐρανοῦ” ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλους λέγει, ὅτι «... ἡ γῆ ὡς εἶναι ἐν ἐκ τῶν ἀστρων περιφερόμενον περὶ τὸ μέσον, σχηματίζει τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν ἡλίον θέσεώς της...».

Ὁ Πλάτων εἰς τὸν “Τίμαιον” καὶ ἄλλαχού τάσσεται ὑπὲρ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, ἔστω καὶ κάπως σκοτεινά, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Συρακοῦσιος· λέγει δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «... Τὴν δὲ γῆν, πού εἶναι τροφός μας, τὴν περιστρεφομένην περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, φύλακα δὲ δημιουργὸν τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας...».

«Ὁ Κοπέρνικος (1473-1543), γνωρίζων καλῶς τὴν ἐλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἦτο γνώστης τοῦ γεωκεντρικοῦ καὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ εἰς τὸ διδλῖον του, ὅτι τὴν θεωρίαν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Πλουτάρχου. Τὸ διδλῖον του ὑπὸ τὸν τίτλον *De Revolutionibus Orbium Coelestium, Libri VI* ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1543, ἀφοῦ ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης. Βραδύτερον τοῦτο ἀφωρίσθη ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορίαν του μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1873, σελ. 34, ὑπάρχει ἀκόμη ἡ παράγραφος τοῦ διδλῖον, ὅπου ὁ Κοπέρνικος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος εἶχε διατυπώσει τὴν θεωρίαν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος (P. Couderc, *Les Étapes de L' Astronomie*, Paris 1948, σελ. 79). Καὶ εἰς τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸ 1873 γενομένας ἐκδόσεις τοῦ διδλῖον τοῦ Κοπέρνικου ἡ παράγραφος αὕτη δὲν τίθεται, ἄγνωστον διατί. Τὸ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τινων νεωτέρων, ὅτι ὁ Κοπέρνικος δὲν ἐγνώριζε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους (Ψαμμίτης, *Heibera, Lipsiae* 1913, σ. 218, 7) μνημονευομένην θεωρίαν τοῦ Ἀριστάρχου περὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, διότι τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους ἐξεδόθησαν δῆθεν διὰ τοῦ τύπου τῷ 1544, ἐνῷ τὸ διδλῖον τοῦ Κοπέρνικου ἐδημοσιεύθη τὸ 1543, εἶναι πάντῃ ἀβάσιμον καὶ ἐσφαλμένον. Διότι τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους ἐκυκλοφορήθησαν ἐν Εὐρώπῃ ἐν λατινικῇ μεταφράσει ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, κατὰ τινες δὲ ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος (Boëthius). Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐνδιατριψώμεν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Κοπέρνικος μνημονεύει εἰς τὸ διδλῖον του, ὅτι ἐγνώριζε τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα τοῦ Ἀριστάρχου, τὸ ὁποῖον μνημονεύει καὶ ὁ Πλούταρχος. Βεβαίως δὲ ὁ Κοπέρνικος, ὅτι εἶχε μελετήσει τὰ συναφῆ ἔργα τοῦ Πλουτάρχου, εἰς τὰ ὁποῖα μνημονεύεται τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα τοῦ Ἀριστάρχου. ... Ἐκτὸς τῆς θεωρίας περὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ Ἀριστάρχου, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ὁ Κοπέρνικος, εἰς τὸ προμνημονευθὲν διδλῖον του περιλαμβάνει καὶ ἀστρονομικὰς καὶ μετεωρολογικὰς τινὰς θεωρίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων ὡς ἰδικὰς του, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναφέρει πόθεν παρέλαβε τὰς θεωρίας αὐτάς. Κατωτέρω ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς μερικαὶ ἐκ τῶν θεωριῶν αὐτῶν περιεχόμεναι εἰς τὸ διδλῖον τοῦ Κοπέρνικου...» (σελ. 77-78).

Οἱ καταγγελίαι αὐτῆς τοῦ Εὐ. Σταμάτη, πού στηρίζονται στὰ ἴδια τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐπακριδῶς, μαρτυροῦν τὸ ἥθος τοῦ σύγχρονου λογοκρατουμένου κόσμου. Ἀνεξαρτήτως πάντως τῆς ἐπιμάχου παραγράφου ἀπ' τὸ ἔργο τοῦ Κοπέρνικου οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἄς γνωρίζουν, ὅτι ἡ καταγγελία αὕτη φιλοξενεῖται καὶ στὴν “Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ” τοῦ Dürant, τόμοι Β' καὶ ζ', σελίδες 681 καὶ 994 ἀντίστοιχα.

Σαράντος Πάν